

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**Öğretmenlik Yaşam Tarzının Değişimi:
Kuşaklararası Bir Karşılaştırma**

Yüksek Lisans Tezi

Sezen Akyüz

Ocak 2023

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**Öğretmenlik Yaşam Tarzının Değişimi:
Kuşaklararası Bir Karşılaştırma**

Yüksek Lisans Tezi

Sezen Akyüz

Danışman

Prof. Dr. Lütfi Sunar

Ocak 2023

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Sezen Akyüz tarafından hazırlanan “Öğretmenlik Yaşam Tarzının Değişimi: Kuşaklararası Bir Karşılaştırma” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı’nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Lütü Sunar

.....

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Doç. Dr. Tülay Kaya

.....

İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Elyesa Koytak

.....

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 26 / Ocak / 2023

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin APA yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun metin içi kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

Prof. Dr. Lütfi Sunar

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Sezen Akyüz

ÖZET

Öğretmenlik Yaşam Tarzının Değişimi:

Kuşaklararası Bir Karşılaştırma

Akyüz, Sezen

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Lütfi Sunar

Ocak 2023

Öğretmenlerin yaşam tarzlarındaki değişimi ele alan bu çalışmada yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin yaşam tarzları, farklı kuşaktan öğretmenlerin duygu, düşünce, tecrübe ve özgün pratiklerinden yola çıkılarak benzerliklere ve farklılıklara dayalı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve etnografik araştırma deseni kullanılarak katılımcılar kartopu örneklem tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 30 yaş ve altı 10 yeni kuşak sınıf öğretmeni ile 60 yaş ve üzeri 10 eski kuşak sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 20 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Çalışma kapsamında yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin, meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerinde ve yaşam tarzlarında birtakım benzerliklerin yanı sıra farklılıkların da olduğu görülmüştür. Çalışmanın bulguları öğretmenler üzerinden yapılan diğer çalışmalarla da pek çok benzer ve ortak özellikler taşımaktadır.

Farklı zaman dilimlerinde yaşayarak farklı kuşakları temsil eden, mesleklerini farklı zaman dilimlerinde icra ederek farklı tecrübeler yaşamış olan daha da genel bir ifadeyle yaşadığı dönemin kaderini taşıyarak döneminin ruhunu yansıtan ve yaşadıkları zamanın çocukları olan yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenler meslekleri ile aynı zamanda yaşama biçimlerini de tayin etmektedirler. Bunun yanı sıra öğretmenlerin yaşam tarzlarında ortaya çıkan farklılıklar, öğretmenlerin yaşadıkları zamanın etkilerini ve göstergelerini yansıtarak belli pratiklerde özgünlükler taşıdıklarını ve bu pratiklere dayalı olarak da kuşaklarına özgü bir yaşayış tarzını veya yaşama biçimini sergilediklerini ve sürdürdüklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Kuşak, Meslek, Öğretmenlik, Yaşam Tarzı

ABSTRACT

Change of Teacher's Lifestyle: An Intergenerational Comparative Research

Akyüz, Sezen

Master's Thesis, Department of Sociology

Supervisor: Prof. Dr. Lütü Sunar

January 2023

In this study, which deals with the change in the lifestyles of teachers, it is aimed to reveal what kind of lifestyle the teachers from the new generation and the old generation have based on the relationship between their professions and lifestyles. For this purpose, the lifestyles of teachers were analyzed according to similarities and differences in relation to the feelings, thoughts, experiences, and original practices of teachers from different generations. In the study, participants were determined by snowball sampling technique by using qualitative research method and ethnographic research design. The study group of the study consisted of 20 classroom teachers, including 10 new generation classroom teachers aged 30 and under and 10 older generation classroom teachers aged 60 and over. In the study, semi-structured interview questions consisting of open-ended questions were used as a data collection tool. Within the scope of the study, it was seen that there were some similarities as well as differences in the thoughts and lifestyles of the new generation and the old generation teachers about the teaching profession based on the relations between their professions and lifestyles. The findings of the study have many similar and common features with other studies conducted on teachers.

The new generation and the old generation of teachers who represent different generations by living in different time periods, who have experienced different experiences by performing their professions in different time periods, and who reflect the spirit of their period by carrying the fate of the period they live in and who are the children of the time they live, determine their way of living at the same time with their profession. In addition, the differences in the lifestyles of teachers show that they have originalities in certain practices by reflecting the effects and indicators of the time they live in and that they exhibit and maintain a way of living specific to their generation based on these practices.

Keywords: Education, Generation, Profession, Teaching, Lifestyle

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın ortaya çıkmasında çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Lütü Sunar’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Tez yazım sürecim boyunca görüş ve önerilerini sunarak, oldukça önemli katkıları ile her zaman yol gösterici, aydınlatıcı ve destekleyici oldu.

Danışman hocam kadar tez jürimde yer alan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Elyesa Koytak’ın da bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği ve katkısı oldukça fazladır. Tez konumun ve başlığımın belirleneceği ilk günlerden itibaren her daim yardımcı olduğu ve yönlendirici bir şekilde katkıda bulunduğu için kendisine çok teşekkür ederim. Görüş ve önerilerini paylaşarak tez jürimde yer alan ve çalışmamda katkısı bulunan değerli hocam Doç. Dr. Tülay Kaya’ya da ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Bunun yanı sıra kendileriyle mülakat yaptığım öğretmenlere değerli vakitlerini ayırdıkları ve çalışmama içtenlikle katıldıklarını hissettirdikleri için ayrı ayrı teşekkür ederim.

Ve son olarak çıktığım bu yolculukta her daim yanımda olduklarını hissettiren aileme, arkadaşlarıma ve tüm dostlarıma sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırma ile İlgili Genel Bilgiler	1
1.1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	3
1.2. Kuşak Kavramına Genel Bir Bakış.....	5
1.2.1. Kuşak Kavramının Tanımı ve Kuşakların Sınıflandırılması.....	6
1.2.1.1. Kuşak Kavramı ve Tanımı	6
1.2.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması	7
1.2.1.2.1. Sessiz Kuşak (1927-1945 yılları arasında doğanlar)	8
1.2.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964 yılları arasında doğanlar).....	9
1.2.1.2.3. X Kuşağı (1965-1980 yılları arasında doğanlar).....	10
1.2.1.2.4. Y veya Milenyum Kuşağı (1981-2000 yılları arasında doğanlar) ...	10
1.2.1.2.5. Z Kuşağı (2001-2020 yılları arasında doğanlar)	11
BÖLÜM 2.....	12
MESLEK İLE YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ	12
2.1. Meslek ve Yaşam Tarzı Kavramlarının Tanımları, Yaşam Tarzını Etkileyen Unsurlar ve Yaşam Tarzı Belirleyicileri.....	12
2.1.1. Meslek Kavramı ve Tanımı	12
2.1.2. Yaşam Tarzı Kavramı ve Tanımı.....	14
2.1.2.1. Maddi ve Maddi Olmayan Yönü ile Yaşam Tarzı	16
2.1.3. Yaşam Tarzını Etkileyen Unsurlar ve Yaşam Tarzı Belirleyicileri	17
2.2. Meslek ve Yaşam Tarzı İlişkisi	20
BÖLÜM 3.....	29
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖĞRETMENLİK YAŞAM TARZI	29
3.1. Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenliğin Kısa Tarihçesi	29
3.1.1. Öğretmenlik Mesleği.....	29
3.1.2. Öğretmenliğin Kısa Tarihçesi	36
3.2. Öğretmenlik Yaşam Tarzı	39

BÖLÜM 4.....	54
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KATILIMCILARIN	54
SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	54
4.1. Araştırmanın Yöntemi	54
4.1.1. Araştırma Modeli ve Araştırma Soruları	54
4.1.2. Araştırmanın Veri Toplama Süreci, Örneklem ve Çalışma Grubu	57
4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	62
BÖLÜM 5.....	68
KATILIMCILARIN DENEYİMLERİ DÂHİLİNDE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖĞRETMENLERİN YAŞAM TARZLARI	68
5.1. Öğretmenlerin Deneyimlerinden Hareketle Meslek ile Yaşam Tarzı Arasındaki İlişki Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleği	68
5.1.1. Öğretmenlerin Mesleği Tercih Etme Hikâyeleri.....	70
5.1.1.1. Çocukluk Hayali ve Çocuklara Olan İlgi	71
5.1.1.2. Öğretmenin Yönlendirmesi	71
5.1.1.3. Mecburiyet ve Atanma İhtimalinin Yüksek Olması	72
5.1.1.4. Öğretmenlere Duyulan Hayranlık ve Öğretmenlere İmrenme	73
5.1.1.5. Israr Edilmesi.....	75
5.1.2. Öğretmenlerin Mesleği Tanımlamaları	75
5.1.2.1. İnsan Yetiştirmek	76
5.1.2.2. Çocukları İşlemek	77
5.1.2.3. Sevgi ve Fedakârlık	78
5.1.2.4. Sabır, Vicdan ve Kutsal	78
5.1.3. Öğretmenlerin Mesleğe Bakışları	79
5.1.3.1. Saygınlık ve Değer Kaybı Yaşanması	80
5.1.3.2. Eğitim Sistemi, Öğretmen Yetiştirme ve Seçme Modeli	81
5.1.4. Öğretmenlerin Mesleklerinden Memnuniyetleri Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleğini Tavsiye Edip Etmeme Durumları.....	83
5.1.5. Öğretmenlerin Meslekleri ile Yaşam Tarzları Arasındaki İlişki.....	89
5.1.5.1. Dış Görünüş ve Öğretmen Duruşu	90
5.1.5.2. Çocuklara Karşı Olan Sevgi ve Yaklaşım.....	91
5.1.5.3. Öğretmen Kimliğini Taşıma, Müdahale Etme ve Konuşma Tarzı.....	92
5.1.5.4. Sabırlı Olmak.....	94

5.2. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları.....	94
5.2.1. Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri	99
5.2.2. Öğretmenlerin Tüketim Alışkanlıkları ve Alışveriş Tarzları.....	110
5.2.3. Öğretmenlerin Beslenme, Sigara ve Alkol Kullanma Alışkanlıkları ile Sağlık Kurumu Tercihleri	112
5.2.4. Öğretmenlerin Giyim Tarzları	114
5.2.5. Öğretmenlerin Sivil Toplum Kuruluşu Üyelikleri	117
5.2.6. Öğretmenlerin Harcamaları, Maaştan Memnuniyetleri ve Birikim Yapabilme Durumları	118
5.2.7. Öğretmenlerin Kendilerini Ait Hissettikleri Sosyal Sınıf	122
5.2.8. Öğretmenlerin Hayata Bakışları	124
5.2.9. Öğretmenlerin Yaşamlarından Memnuniyetleri	126
5.3. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Karşılaştırılması.....	128
SONUÇ VE ÖNERİLER	136
KAYNAKÇA	143
EKLER.....	152
EK-1: MÜLAKAT SORULARI.....	152

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kuşakların Sınıflandırılması.....	7
Tablo 2. Kuşakların Özellikleri ve Değerleri	8
Tablo 3. Yaşam Tarzı Belirleyicileri ve Yaşam Tarzı	17
Tablo 4. Yaşam Tarzının Unsurları	18
Tablo 5. Yaşam Tarzı Belirleyicileri	19
Tablo 6. Resmi ve Özel Okullardaki Toplam Öğrenci Sayıları (2016-17/2021-22)	31
Tablo 7. Resmi ve Özel Okullardaki Toplam Öğretmen Sayıları (2016-17/2021-22) ...	31
Tablo 8. Derece ve Kademelerine Göre 2023 Ocak-Haziran Dönemi Öğretmen Maaşları	32
Tablo 9. Katılımcıların Genel Özellikleri	60
Tablo 10. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	62
Tablo 11. Katılımcıların Mesleki Bilgileri	65
Tablo 12. Katılımcıların Anne-Baba Öğrenim Durumları ve Meslekleri	67
Tablo 13. Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleği	69
Tablo 14. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları	95
Tablo 15. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi Çerçevesinde Karşılaştırılması	128
Tablo 16. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Yaşam Tarzlarına Göre Karşılaştırılması	130

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Araştırma ile İlgili Genel Bilgiler

Öğretmenlik mesleği, tarihte ortaya çıktığı bilinen en eski mesleklerdendir. Toplum için oldukça önemli bir misyona sahip olan öğretmenlik mesleği, çok geniş yelpazede insanlarla etkileşim içinde olan ve sosyal yönü ağır basan bir meslektir. Öğretmenlik, öznesi ve nesnesi insan olan bir meslektir. Öğretmenler bireyleri toplumsallaştıran, bireylerin eğitim hayatlarında en çok iletişim kurdukları ve bireylerin hayatlarında büyük oranda etki ve iz bırakarak, bireylerin hayatlarını büyük ölçüde etkileyen bireylerdir.

Diğer taraftan günümüz toplum yapısı için değişimin ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu hatta bu değişimin ve dönüşümün günümüzde tarihin bütün dönemlerinden daha hızlı ve daha yoğun bir şekilde gerçekleşmekte olduğu da bir gerçektir. Yaşanmakta olan bu değişim ve dönüşüm beraberinde öğretmenlik mesleğine farklı bir açıdan yaklaşmayı ve bakmayı gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda öğretmenlik mesleğine yeni bir perspektiften ve farklı bir bakış açısıyla yaklaşmanın gerekli olduğu düşünülmüş ve “Öğretmenlik Yaşam Tarzının Değişimi: Kuşaklararası Bir Karşılaştırma” adlı bu çalışma ile öğretmenlerin yaşam tarzları farklı kuşaktan öğretmenlerden yola çıkılarak, kuşaklara özgü belli pratiklerden ve sosyolojik bağlamdan da hareketle benzerlikler ve farklılıklar üzerinden karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Çalışma kapsamında yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin duygu, düşünce ve deneyimlerinden hareketle, öğretmenlerin mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına nasıl yansıdığı ve bu yansımanın kuşaklararası nasıl bir şekilde kendini gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin, meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ile ilgili özelliklerinin ve düşüncelerinin yanı sıra bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak faaliyetleri, davranışları, ilgi alanları ve düşünceleri çerçevesinde nasıl yaşadıkları ve nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarından hareketle yaşam tarzları ve yaşamlarından memnuniyetleri üzerinde durulmuştur.

Bu çerçevede bireylerin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak sosyo-demografik özelliklerinin yanı sıra öğretmenlik mesleğini tercih etme hikâyeleri, öğretmenlik mesleğini tanımlamaları, öğretmenlik mesleğine bakışları ve öğretmenlik mesleğinden memnuniyetleri çerçevesinde meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdikleri ve toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan ya da öğretmen kılan özelliklerinin ne olduğunu düşündükleri ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin yaşam tarzları üzerinden boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinden hareketle sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarının, eğlenme, dinlenme ve tatil alışkanlıklarının, müzik dinleme alışkanlıklarının ve tarzlarının, kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri çerçevesinde teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumları ile televizyon izleme, gazete, dergi ve kitap okuma alışkanlıklarının, tüketim alışkanlıklarının ve alışveriş tarzlarının, beslenme, sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları ile sağlık kurumu tercihlerinin, giyim tarzlarının, sivil toplum kuruluşu üyeliklerinin, harcamalarının, maaştan memnuniyetlerinin ve birikim yapabilme durumlarının, kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıfın, hayata bakışlarının ve yaşamlarından memnuniyetlerinin nasıl ve ne şekilde olduğu üzerinden kuşaklararası karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve etnografik araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde ise kartopu örneklem tekniği kullanılmış ve görüşülen birkaç öğretmene kendi durumlarında olan başka öğretmen arkadaşlarının olup olmadığı şeklinde sorular sorularak örneklem grubu genişletilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu, yaş, cinsiyet ve kıdem yılı gibi kriterlere göre kartopu yöntemiyle seçilmiş, 2021-2022 Bahar dönemi öğretim yılında İstanbul ilinde, kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan 30 yaş ve altı 5 kadın, 5 erkek olmak üzere 10 yeni kuşak öğretmen ile 60 yaş ve üzeri, İstanbul ilinde, kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan ya da emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan veya özel kurumlarda çalışmaya devam eden 4 kadın, 6 erkek olmak üzere 10 eski kuşak öğretmen oluşturmuştur. Eski kuşak öğretmenlerden 5'i emekli olmayarak kamu okullarında sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta, 3'ü emekli oldukları halde özel kurumlarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaya devam etmekte ve 2'si de emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmamaktadırlar.

Sonuç olarak bu araştırmanın çalışma grubunu farklı yaşlarda ve farklı cinsiyetlerde, farklı kıdem yıllarına sahip oldukları için farklı kuşakları temsil eden, farklı tecrübeler yaşamış, yaşayan ve yaşamakta olan 10 yeni kuşak sınıf öğretmeni ile 10 eski kuşak sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 20 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin her öğrencinin hayatında yer edinerek kendilerine özgü bir ağırlıklarının olmasından ve öğrencilerin hayatlarına daha yakından ve daha fazla dokunarak öğrenciler üzerinde önemli ölçüde etki ve iz bırakmalarından hareketle çalışmanın katılımcıları eşit kademeden ve yalnızca sınıf öğretmenliği branşından seçilmiştir. Amacına ve konusuna en uygun düşen tekniğin mülakat olması nedeniyle, araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır.

1.1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın konusu, yeni kuşaktan ve eski kuşaktan olacak şekilde farklı kuşaktan öğretmenlerin yaşam tarzları ve öğretmenlerin belli pratiklerde özgünlüklerinden hareketle yaşam tarzlarında meydana gelen değişimdir. Bu bağlamda öğretmenlerin yaşam tarzlarının değişimi, yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına yansımalarının nasıl ve ne şekilde olduğu üzerinden farklı kuşaktan öğretmenlerden hareketle sosyolojik bağlamı içinde karşılaştırmalı bir şekilde ele alınarak benzerliklere ve farklılıklara dayalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin yaşam tarzının değişimi çerçevesinde yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle yaşam tarzlarının bir karşılaştırmasını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda yeni kuşaktan ve eski kuşaktan sınıf öğretmenleri olacak şekilde öğretmenlerin yaşam tarzları, farklı kuşaktan öğretmenlerin kişisel duygu, düşünce, deneyim ve özgün pratiklerinden hareketle toplumsal yapının değişimi ve dönüşümü ile beraber geçirmiş olduğu değişiklikler çerçevesinde benzerliklere ve farklılıklara dayalı olarak kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde aktarılmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde öğretmenlik ile ilgili çalışmaların eğitim bilimleri, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli disiplinlerde farklı araştırma konularıyla beraber; yaşam tarzı ile ilgili çalışmaların ise işletme ve pazarlama, reklamcılık, halkla ilişkiler ve tanıtım, iletişim, turizm işletmeciliği gibi farklı disiplinlerde daha yoğun; sosyoloji ve psikoloji (endüstri ve örgüt psikolojisi) disiplinlerinde ise çeşitli konularla ele alınarak nitel ya da nicel araştırmalar şeklinde sınırlı sayıda da olsa çalışılmış olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın önemi ve literatüre olan katkısı çerçevesinde, literatürde öğretmenlerle ilgili pek çok çalışma olmasına rağmen öğretmenlerin yaşam tarzlarını kuşaklar üzerinden ele alan karşılaştırmalı bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Öğretmenlerin yaşam tarzlarındaki değişimi ele alan bu araştırmanın sonuçları, farklı kuşaktan öğretmenlerin belli pratiklerde özgünlüklerinden yola çıkılarak ve sosyolojik bağlamdan da hareketle karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konulması açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışmanın nitel bir araştırma olması, araştırmanın konusuna ve amacına uygunluğu açısından ve katılımcılardan derinlemesine bilgiler elde edilmesi açısından oldukça önemlidir. Literatürde eksikliği görülen bir boşluğun doldurulması hedefinden hareketle gerçekleştirilen bu çalışma kuşak, meslek, eğitim, öğretmenlik ve yaşam tarzı ile ilgili bundan sonra yapılacak olan diğer çalışmalara ve araştırmalara fayda sağlaması ve kaynaklık etmesi umularak gerçekleştirilmiştir.

Bu yüksek lisans tezi beş ana bölüm ile beraber sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, araştırma ile ilgili genel bilgiler kapsamında araştırmanın konusundan, amacından ve öneminden bahsedilerek ardından kuşak kavramına genel bir bakış çerçevesinde kuşak kavramının tanımına ve kuşakların sınıflandırılmasına yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise meslek ve yaşam tarzı kavramlarının tanımları, yaşam tarzını etkileyen unsurların neler olduğu ve yaşam tarzı belirleyicileri üzerinden ilgili literatürdeki çeşitli meslek ya da meslek grupları ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalardan da yola çıkılarak meslek ile yaşam tarzı arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, öğretmenlik mesleği ve öğretmenlik yaşam tarzı çerçevesinde öğretmenlik mesleğinden yola çıkılarak öğretmenliğin kısa tarihçesine değinilmiş ardından da öğretmenlik yaşam tarzından hareketle literatürde öğretmenler üzerinden başka araştırma konularıyla beraber dolaylı bir şekilde de olsa gerçekleştirilmiş olan yaşam tarzı çalışmalarına yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise araştırmanın yöntemine bağlı olarak araştırma modeline ve araştırma sorularına, araştırmanın veri toplama sürecine, örneklem ve çalışma grubuna yer verilmekle beraber katılımcıların sosyo-demografik özellikleri de ele alınmıştır. Son olarak çalışmanın beşinci bölümünde ise katılımcıların deneyimleri dâhilinde meslek ile yaşam tarzı arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin yaşam tarzları ele alınarak yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin bir karşılaştırması ortaya konulmuştur.

1.2. Kuşak Kavramına Genel Bir Bakış

Değişimin ve dönüşümün kaçınılmaz olmasından hareketle meydana gelen ve yaşanan olaylar, sosyal bir varlık olması sebebiyle diğer insanlarla sürekli olarak etkileşim halinde olan ve yaşadığı toplumun kurallarına uyarak yaşamını devam ettiren insanı yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan ve yaşanan olaylar insanların dünya görüşlerini, hayata bakış açılarını, davranışlarını, algılarını, ilgilerini, geleceğe yönelik beklentilerini, düşüncelerini ve yaşam tarzlarını da etkilemekte ve şekillendirmektedir. Böylelikle toplumun diğer bireylerle etkileşim halinde olan insanın, diğer bireylerin davranışlarına benzer veya yakın davranışlar sergilemesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla insanların benzer düşünce ve davranışlara sahip olmaları durumu aynı dönemlerde yaşamış olan ve aynı toplumsal olayları deneyimlemiş olan bireylerden hareketle “kuşak” kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu durum farklı dönemlerde yaşamış olan ve farklı toplumsal olayları tecrübe etmiş olan bireyler arasında farklı dünya görüşlerinin, hayata bakışlarının, davranışların, algıların, ilgilerin ve geleceğe yönelik beklenti ve düşüncelerin gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Kuşak en genel anlamıyla dünya genelinde toplumsal ve ekonomik hareketlerle meydana gelmiş zaman aralıklarına denilmektedir (Keleş, 2011, s. 129). Kuşak döngüsü çerçevesinde, bir nesil her yirmi yılda bir değişmektedir. Kuşaklar, yalnızca biyolojik yaşam dönemini içermezler ve yansıtmazlar. Aynı zamanda yaşayan bireylerin sosyal ve kültürel habitusunu da içerirler ve yansıtırlar. Bu bağlamda, bir yandan aynı dönemde yaşayan bireylerin küresel etkileşimle benzer davranış kodları oluşurken, diğer taraftan her ülkenin kendine özgü kültürel ve sosyal yapısından kaynaklanan farklı davranış modelleri meydana gelmiş olur (Bayhan, 2019).

Yapılan tanımlamalar açıkça göstermektedir ki kuşak veya nesil yaklaşık olarak aynı zaman dilimlerinde yaşayan, aynı dönemin koşullarını ve böylelikle benzer sıkıntılarını ve kaderlerini paylaşan, döneminin olayları ve eğilimleri tarafından şekillendirilen ortak özelliklere sahip bireylerin oluşturmuş oldukları gruplar, bireyler topluluğu olarak ifade edilebilir. Kendi dönemlerindeki yaşanan değişimlerden etkilenen bireyler, bu döneme ait karakteristik özelliklere sahip olmuşlardır. Kuşakların da kendilerine özgü özelliklerinin, zayıf ve güçlü yönlerinin, algı, tutum ve davranışlarının, değer yargılarının olmasından hareketle bu çalışmada yeni kuşaktan ve eski kuşaktan olacak şekilde farklı kuşaklardan öğretmenlerin yaşam tarzları üzerinden bir karşılaştırma ortaya konulmuştur.

1.2.1. Kuşak Kavramının Tanımı ve Kuşakların Sınıflandırılması

1.2.1.1. Kuşak Kavramı ve Tanımı

Kuşak kavramı genel bir ifadeyle, içinde bulunulan çağın, zamanın, toplumun, kültürün ve bağlamın ürünü olan bireylerin toplamıdır. Toplum, kuşak döngüsü ile kendini yeniler ve tazeler. Toplumun tarihine her yeni kuşak bir miras bırakır. Toplumda her yirmi yılda bir kuşak değişikliği yaşanır. Kuşak, yalnızca biyolojik açıdan bir nüfus kitlesini değil aynı zamanda bu nüfus kitlesinin toplumsal ve kültürel olarak da bütün özelliklerini bünyesinde barındıran bir gerçeklik dönemini de ifade etmektedir. Marc Bloch'un da ifade ettiği gibi "İnsanlar babalarından çok, yaşadıkları çağa benzerler." Her çağın kendine özgü olan ruhu, yeni kuşakları inşa eder (Bayhan, 2020). Bu çerçevede içinde bulundukları çağ gereği, insanların yaşadıkları zamanların çocukları olduğunu ve bireylerin ortak yaşantılarından hareketle içinde bulundukları toplumdan etkilenerek kendi karakterlerini şekillendirdiklerini söyleyebiliriz.

İnsanların benzer düşünce ve davranışlara sahip olmaları durumu aynı dönemlerde yaşamış olan ve aynı toplumsal olayları deneyimlemiş olan bireylerden hareketle "kuşak" kavramını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu durum farklı dönemlerde yaşamış olan ve farklı toplumsal olayları tecrübe etmiş olan bireyler arasında farklı dünya görüşlerinin, hayata bakış açılarının, davranışların, algıların, ilgilerin, beklentilerin, düşüncelerin ve yaşam tarzlarının gelişmiş olduğunu göstermektedir. Belirli bir zaman aralığında doğan bireyler, kendileriyle aynı dönemde doğan bireylerle ortak duygu, düşünce ve eylemlerde bulunabilmektedirler. Bu bireylerin edindikleri tecrübeler, ortak paylaşımlar, inançlar ve davranışlar geçmişlerine de ortak bir bağlılıklarının olduğunu göstermektedir. Ortak geçmişte yaşanmış olan siyasal, toplumsal ya da tarihi bir olay, aynı zaman aralığında doğmuş olan bu bireyleri benzer derecede etkileyebilmektedir.

Mannheim (1952), kuşak olabilmek için yalnızca aynı çağda ya da aynı dönemde doğmuş olmanın yeterli olmadığını, ortak geçmişte yaşanarak toplumsal bir kimlik ya da tarihi-sosyal bir bilinç de yaratacak önemli bir toplumsal olayın da dönemin bireyleri tarafından yaşanması gerektiğini belirtmektedir (Şenses, 2019, s. 43-45).

1.2.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Kuşak çalışmaları ile ilgili bilimsel araştırmaları 1830-1840 yılları arasında başlatan Auguste Comte olmuştur. Auguste Comte' un teorisine göre bir kuşak bir sonraki kuşağa birikimlerini aktardığı sürece toplumsal ilerleme sağlanmaktadır. Dolayısıyla kuşakların toplumun devamlılığı ve sürekliliği açısından toplumda bilginin aktarıcısı konumunda olmaları oldukça önemlidir (Yokuş, 2021, s. 26).

Günümüzde kuşak kavramı ve kuşakların sınıflandırılması disiplinler arası farklı araştırmalara konu olmaktadır. Yapılan araştırmalara göre kuşakların sınıflandırılması ve algılanması, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Çeşitli kaynakların taramaları yapıldığında kuşaklarla ilgili tarih aralıklarının ve kuşakların taşıdıkları özelliklerin farklı olduğu görülmektedir (Adıgüzel, Batur ve Ekşili, 2014, s. 170).

Literatürde geliştirilerek ortaya konulmuş olan kuşak sınıflamaları, yaklaşık olarak benzer olmakla birlikte Türkiye'nin sosyolojik yapısını da kapsayacak şekilde Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y veya Milenyum Kuşağı, Z Kuşağı şeklinde kategorize edilebilir (Bayhan, 2019).

Tablo 1. Kuşakların Sınıflandırılması

Sessiz Kuşak	Gazete Kuşağı, Cumhuriyet Kuşağı, Gelenekçiler (1927-1945 yılları arasında doğanlar)
Bebek Patlaması Kuşağı	Radyo Kuşağı, 68 Kuşağı, Sandviç Kuşak, İdealist Kuşak (1946-1964 yılları arasında doğanlar)
X Kuşağı	Televizyon Kuşağı, Özal Kuşağı, Pop Çağı Kuşağı (1965-1980 yılları arasında doğanlar)
Y veya Milenyum Kuşağı	İnternet Kuşağı, Ben Nesli, Bumerang Kuşak (1981-2000 yılları arasında doğanlar)
Z Kuşağı	Akıllı Telefon Kuşağı, Sosyal Medya Kuşağı, Dijital Yerliler, Sanal Kuşak, AVM Kuşağı (2001-2020 yılları arasında doğanlar)

Kaynak: (Bayhan, 2019).

Tablo 1'de de görüldüğü gibi Sessiz Kuşak 1927-1945 yılları arasında doğan, Bebek Patlaması Kuşağı 1946-1964 yılları arasında doğan, X Kuşağı 1965-1980 yılları arasında doğan, Y veya Milenyum Kuşağı 1981-2000 yılları arasında doğan ve Z Kuşağı da 2001-2020 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Öte yandan kuşakların belli başlı özellikleri Deneçli ve Deneçli (2012) tarafından aşağıda verilen Tablo 2'de görüldüğü gibi özetlenmektedir.

Tablo 2. Kuşakların Özellikleri ve Değerleri

Kuşaklar	Özellikleri ve Değerleri
Baby Boomers	- Takım çalışmasına önem veren - Sadakat duyguları yüksek - Teknolojiye uzak - Rekabetçi - Kanaatkâr - İşkolik
X Kuşağı	- Teknolojiyle ilişkisi düşük - Sadakat duyguları değişken - İş motivasyonları yüksek - Otoriteye saygılı - Topluma duyarlı - Kanaatkâr - Kaygılı
Y Kuşağı	- Otoriteyi zor kabullenen - Teknoloji ile büyüyen - Bağımsızlığına düşkün - Sadakat duyguları az - Çok sık iş değiştiren - Bireyci
Z Kuşağı	- Teknoloji ile doğan - İşbirlikçi - Yaratıcı

Kaynak: (Deneçli ve Deneçli, 2012).

1.2.1.2.1. Sessiz Kuşak (1927-1945 yılları arasında doğanlar)

Gazete Kuşağı, Cumhuriyet Kuşağı, Emektar Kuşak, Gaziler Kuşağı, Savaş Kuşağı, Depresyon Kuşağı, Senyör Kuşağı, Lost Kuşak, Generation, Tradionalists, Gelenekselciler, Olgun Kuşak, Mükemmel Kuşak gibi isimlerle de ifade edilmesinin yanı sıra 1927-1945 yılları arasında doğmuş olan bireyleri tanımlamak için kullanılan kuşaktır.

Sessiz kuşak bireylerinin çalışma alışkanlıkları göz önünde bulundurulduğunda, “önce iş sonra keyif” anlayışını benimsedikleri ve sıkı bir çalışma davranışlarının olduğu görülmektedir. Ayrıca bireyler hem çalışma hayatlarında hem de tüketim alışkanlıklarında “garantici” tavırlar sergilemektedirler. Savaşlar ve ekonomik zorluklar sessiz kuşak bireylerinin geleceğe odaklı bir tüketim davranışı sergilemelerine neden olmuştur (Yokuş, 2021, s. 28). Kuşaklar arasındaki en yaşlı bireyler olan sessiz kuşak bireyleri, teknolojiye uzak, yazılı iletişimi tercih eden, gazete ve dergilere ilgi duyan, istikrarlı, uyumlu, geleneklere bağlı, riski göze alamayan, hiyerarşik düzene itaat eden, düşük eğitim düzeyi ve uzun çalışma saatleri ile ömür boyu aynı işte çalışarak o işten emekli olan bireylerdir (Çağlar Çetinkaya, 2019, s. 85).

1.2.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964 yılları arasında doğanlar)

Baby Boomers, Radyo Kuşağı, 68 Kuşağı, Sandviç Kuşak, İdealist Kuşak gibi isimlerle de ifade edilen, 1946-1964 yılları arasında doğmuş olan bireyleri tanımlamak için kullanılan kuşaktır.

İkinci Dünya Savaşından hemen sonraki “nüfus patlaması” yıllarında doğan yaklaşık bir milyar bebekten oluşan bu kuşak, kuşaklar arasındaki en kalabalık kuşak olarak kabul edilmiştir. Türkiye’de “Patlama Kuşağı” olarak da adlandırılan bu kuşak; refahın, büyümenin, mal ve hizmetlere özlem duygusunun ağır bastığı bir kuşaktır (Erden Ayhün, 2013, s. 99).

Bebek patlaması kuşağındaki bireyler iş hayatında çok çalışıp az üreten, rekabetçi ve idealist bir yapıya sahiptirler. Uzun yıllar boyunca tek bir yerde çalışmışlar ve “çalışmak için yaşamak” felsefesini benimseyerek, emeklilikleri sonrasında bile çalışmayı sürdürmüşlerdir (Benlisoy, 2008). Bebek patlaması kuşağı bireyleri, kendilerini işlerine adadıkları zaman hak ettiklerini elde edeceklerine inanarak, çok çalışmışlardır. Bu kuşağın bireyleri, iş yerlerindeki pozisyon, gelir ve itibar ile motive olmaktadır. Sürekli ilerleyen bir kariyer, yalnızca tek bir işte çok parlak bir başarıyı elde etmek, takım çalışması, büyüme ve gelişme arayışı, maaş, statü ve esnek çalışma saatleri bebek patlaması kuşağı bireylerinin en fazla arzuladıkları şeylerdir (Toruntay, 2011, s. 72).

ERC 2011 Raporu’na göre bebek patlaması kuşağı bireyleri; çalışkan, idealist, kararlarında uyumlu bir yapıya sahiptirler ve zor bir işte, uzun saatler boyunca çalışmanın önemine inanmış, işkolik olarak adlandırılmışlardır. Çalışma yaşamında takım çalışmalarına ve takım toplantılarına önem vermektedirler (Adıgüzel vd., 2014, s. 172). Söz konusu özellikler bebek patlaması kuşağı bireylerinin işbirlikçi ve takım ruhunu benimseyen bir yapılarının olduğunu göstermektedir. Bu kuşaktaki bireyler (Families and Work Institute, 2002) genellikle kendilerini meslekleri ile ifade etmişler, çalışma yaşamlarını kendilerini gerçekleştirebilmek ve kanıtlayabilmek için kullanmışlardır (Toruntay, 2011, s. 71). Mevcut özelliklerinden hareketle bebek patlaması kuşağı bireyleri için kendilerini meslekleri ile ifade etmişlerdir diyebiliriz.

1.2.1.2.3. X Kuşığı (1965-1980 yılları arasında doğanlar)

Televizyon Kuşığı, Özal Kuşığı, Pop Çağı Kuşığı, Geçiş Kuşığı, Gölge Kuşak ve Kayıp Kuşak gibi isimlerle de ifade edilmesinin yanı sıra 1965-1980 yılları arasında doğmuş olan bireyleri tanımlamak için kullanılan kuşaktır. Dünya geneline bakıldığında zaman bu dönemin ekonomik anlamda sarsıntılı olması, çift haneli enflasyon ve işsizlik kaygısı bağımsızlığına düşkün olan X kuşığı bireylerini, ekonomik anlamda daha bilinçli olmaya yöneltmiştir (Yokuş, 2021, s. 30).

ERC 2011 Raporu'na göre; X kuşığı bireyleri esnek, kendine güveni olan, teknolojik gelişmelerin yaşandığı döneme denk geldikleri için teknolojiyi zorunlu olarak ve rahat bir şekilde kullanabilen bir yapıya sahiptirler. Ayrıca X kuşığı bireyleri birden fazla kariyer yapmayı tercih ederek, iş hayatında maaş ve güvenlik gibi unsurları ön planda tutmuşlardır (Adıgüzel vd., 2014, s. 173).

Bayhan (2020)'e göre bireyciliği temsil eden X kuşığı bireyleri, kitle iletişim araçlarının ve popüler kültürün etkisinde kalarak büyümüşlerdir. Bu dönemde kadınların iş hayatlarına aktif katılımı söz konusu olduğu için X kuşığı bireyleri, ebeveynleri ile daha az vakit geçirmişlerdir. Okuldan evlerine döndükleri zaman evlerinde yalnız kalan ve bu doğrultuda özgürlüklerine düşkün olan X kuşığı bireyleri, kapı anahtarlarını yanlarında taşıyan, günlük planlarını ve yemeklerini kendileri yapan ilk çocuklardır.

1.2.1.2.4. Y veya Milenyum Kuşığı (1981-2000 yılları arasında doğanlar)

İnternet Kuşığı, Google Kuşığı, Ben Nesli, Bumerang Kuşak, Dijital Kuşak, Gelecek Kuşak, Eko Patlaması, Neden Kuşığı, Net Kuşığı ve Bir Sonrakiler gibi isimlerle de ifade edilen, 1981-2000 yılları arasında doğmuş olan bireyleri tanımlamak için kullanılan kuşaktır.

Y Kuşağının içine doğdukları zaman diliminden hareketle yaşanan değişimler, dönüşümler, toplumsal, siyasal, ekonomik ve teknolojik olaylar sebebiyle yeniliklere açık bir kuşak olduğunu söyleyebiliriz. Y Kuşığı bireyleri topluluk içerisinde kendilerini rahatlıkla ifade edebilen bir kuşaktır. Teknolojiye ve internete bağımlı, seçimlerini tek başına yapabilen, iş hayatından beklentileri yüksek olan ve bu yüzden de başarılı olmak için çaba gösteren ve başarılı da olan, hırslı, azimli, çalışmaktan fazla hoşlanmayan, rahatına düşkün, sosyalliği seven, otoriteden hoşlanmayan bireylerdir (Çağlar Çetinkaya, 2019, s. 90).

Raines (2002)'e göre Y Kuşağı, şu zamana kadar gelmiş olan kuşaklar arasındaki en meşgul olan kuşaktır. Aileleri tarafından mikro programlarla yetiştirilmelerine, aşırı korunmalarına ve çok yakın ilişkiler içerisinde büyütölmelerine rağmen yine de en çok strese maruz kalmış kuşaktır. Bunun yanı sıra Y Kuşağı, daha önceki kuşaklara nazaran en sağlıklı ve ekonomik anlamda da en güvende olan kuşaktır (Toruntay, 2011, s. 77-78). Y Kuşağı bireyleri teknolojiyi yakından takip ederek, başarıyı hedeflemişler ve takım çalışmaları ile ilgilenerek, başarılarının görünür olmasını önemsemişler ve ilgi odağı olmayı istemişlerdir. Devamlı olarak farklı ve yeni olanın peşine düşmüşler, net ve sert kurallardan kaçınmışlardır. Y Kuşağının yaşadığı hayat, çok boyutlu ve çok aktörlüdür. Zamandan ve mekândan bağımsız, daha hızlı ve daha akıcı, kimliklerin, tüketimin, taleplerin, duyarlılıkların çoğaldığı ve farklılaştığı, beraberinde belirsizliğin ve karmaşıklığın kendini hissettirdiğı ve hâkim olduğı bir dönemdir (Ağırdır, 2013).

1.2.1.2.5. Z Kuşağı (2001-2020 yılları arasında doğanlar)

Akıllı Telefon Kuşağı, Sosyal Medya Kuşağı, Dijital Yerliler, Sanal Kuşak, AVM Kuşağı, Kristal Çocuklar, Yeni Sessiz Kuşak gibi isimlerle de ifade edilmesinin yanı sıra 2001-2020 yılları arasında doğmuş olan bireyleri tanımlamak için kullanılan kuşaktır. Yeni teknolojik imkânlarla, iletişim ve ulaşım kolaylıklarıyla bir arada yaşayan “İnternet Kuşağı” olarak da adlandırılan, çevrimiçi dünyaya doğan, hayat standartlarında meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümlere şahit olan Z kuşağı bireyleri, içine doğdukları dönem itibariyle, yaşanan değişim ve dönüşümlerden kaçınılmaz olarak etkilenmişlerdir.

Bayhan (2020)'a göre gerçek anlamda dijital bir dünyaya doğan, akıllı telefonlarla ve tabletlerle oynayarak büyüyen, ebeveynleri tarafından akıllı telefonlar vasıtasıyla her adımları takip edilen, kişiselleştirmeye çok fazla önem veren, sabırsız ve beklemekten hoşlanmayan Z kuşağı bireyleri için bilişim teknolojisi bir yaşam biçimidir. Birden çok konu ile aynı anda ilgilenebilme becerileri çok gelişmiş olduğı için “Network” gençleri olarak da kabul edilen Z kuşağı çocukları, çeşitli ağlar vasıtasıyla, uzaktan da ilişki kurabilmektedirler. Bu yüzden de Z kuşağı çocuklarının fiziksel olarak tek başlarına kalabilecekleri ve yalnız yaşamaya meyilli oldukları savunulmaktadır. Yaratıcılık gerektiren aktivitelerden hoşlanan Z kuşağı bireyleri, aşırı bireysel, keyfine düşkün, doğuştan tüketici, kararsız, tatminsiz ve sonuç odaklıdır (Toruntay, 2011, s. 81-82). Z kuşağı bireyleri sabırsız olmalarından hareketle, yaptıkları ve ilgilendikleri işlerden çabuk sıkılan ve her şeyi aceleci bir şekilde isteyerek, hızlıca tüketen bireylerdir.

BÖLÜM 2

MESLEK İLE YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ

2.1. Meslek ve Yaşam Tarzı Kavramlarının Tanımları, Yaşam Tarzını Etkileyen Unsurlar ve Yaşam Tarzı Belirleyicileri

2.1.1. Meslek Kavramı ve Tanımı

İnsanların büyük bir çoğunluğu hayatlarının belli bir döneminde ya da hayatları boyunca mesleki bir faaliyet içinde bulunmaktadır. Meslek, toplumun işleyişi, bireyin sosyal konumunun belirlenmesi ve bireyin topluma katılımı üzerinde hayati bir öneme sahiptir. Bu bağlamda bireyleri topluma bağlayan esas belirleyici olarak nitelendirebileceğimiz mesleğin hem bireyler hem de toplum açısından büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz.

Meslek kavramı, “sulük” kelimesinden türetilmiş, kavramın köküne bağlı olarak “yol, usul, tarz, gidiş, tertip” gibi anlamlara gelen Arapça bir kavramdır (Büyük Türk Ansiklopedisi, 1990, s. 847). İngilizcede ise mesleğin, “vocation, profession, occupation” gibi kavramlara karşılık geldiği görülmektedir.

Meslek, belirli bir düzeyde eğitim, bilgi, beceri ve sertifika gerektiren, toplumdan topluma niteliği değişmesine rağmen öznesine belirli bir statü, saygınlık ve gelir kazandıran “iş” şeklinde tanımlanabilir (Özpolat, 2002, s. 16).

Sosyoloji sözlüğünde ise meslek; “Emek piyasalarının büyümesinin bir sonucu olarak ev eksenli işlerden ayrılan iktisadi bir rol” şeklinde yer almaktadır (Marshall, 2005, s. 491). Kemerlioğlu (1973, s. 29) ise sosyolojik anlamda mesleği, belirli faaliyet alanları etrafında biçimlenmiş ve yoğunlaşmış insani ilişkiler bütünü şeklinde ifade etmektedir.

Sosyal yapıda işbölümü içindeki konumuna göre özellikleri belirlenen meslek, birey ve toplum arasındaki önemli etkileşim bağlarından birisidir (Eke, 1987, s. 377). Bireyin hayatında uzunca bir süre yer edinen meslek, birey için maddi kazanç sağlamasının yanında, statü kaynağı olmasıyla, bireyin tavır, tutum ve davranışlarıyla beraber hayata bakışını etkilemesiyle, bireyin kimliğini ve kişiliğini şekillendirmesiyle, sosyal çevresini belirlemesiyle ve topluma katılımını sağlamasıyla kısa süreli, geçici, günübirlik işlerden ve uğraşlardan ayrılmaktadır (İlhan, 2008, s. 326).

Bu bağlamda mesleği uzun vadeli, süreklilik ve devamlık gerektiren, çoğunlukla da ömür boyu gerçekleştirilen bir faaliyet olarak tanımlayabiliriz. Mesleğin yaşam boyu gerçekleştirilen bir faaliyet olması aynı zamanda bireyler için önemli bir yaşam tarzı belirleyicisi olduğunu da göstermektedir. Meslek sahibi olmalarıyla bireyler toplumda yer edinerek özgürlük kazanırlar ve bu şekilde toplumla eklemlenilerinin bir bölümünü tamamlamış olurlar.

Meslek seçimi yalnızca sahip olunacak bir mesleki beceriye sahip olmayı seçmek değil aynı zamanda bir yaşam biçimini ya da yaşam tarzını da seçmek anlamına gelmektedir. Mesleğin getirmiş olduğu bilgi birikimi, mesleğin sosyal çevresi ve mesleğin koşulları, bireyin oluşturacağı alışkanlıkları ve bireyin yaşama biçiminin alt yapısını oluşturur (Dayı, 2007, s. 31). Böylelikle bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak bireyi topluma bağlayan ana bileşen olan mesleğin, birey üzerindeki etkisi oldukça büyük ve önemlidir.

Toplum, bireyi mesleği üzerinden algılamaktadır ve bireyi mesleğine referansla statülendirmektedir. Bu yüzden meslek kavramı için bireyin toplumsal konumunu yansıtan gerçekçi bir göstergedir denilebilir (İlhan, 2008, s. 316). Bireyin toplumdaki statüsü, yerine getirmekte ve uygulamakta olduğu mesleği üzerinden gerçekleşmektedir. Bu doğrultuda bireyin mesleği aracılığıyla kamusal alandaki görünürlüğüne gerçekleştirmiş olmasından hareketle mesleğin, bireyin toplumla eklemlenişi ve toplumla bütünleşmesi üzerinde hayati bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Mesleklerin kendilerine özgü toplumsal yapı içinde hiyerarşik bir konumu ve bu konumun göstergeleri olarak da belli başlı özellikleri, sorumlulukları, statüsü ve rolleri vardır. Yani her mesleğin farklı özellikleri ve rolleri söz konusudur. Toplum tarafından mesleklerin toplumsal statüleri ve rolleri “toplumda enderlik” ve “toplumda yararlılık” ölçütlerine göre değerlendirilir. Bu değerlendirme, meslek mensuplarında “mesleki tutum” denilen mesleğe özgü bir düşünüş biçimi, yaşam tarzı ve kültürel tavır ve tutumlar ortaya çıkarmaktadır (Özpolat, 2002, s. 16).

Bireyi ve toplumu bir bütünün ayrılmaz parçaları olarak düşündüğümüzde, sosyolojik açıdan meslek olgusu; birey açısından meslek olgusu ve toplum açısından meslek olgusu olmak üzere iki şekilde ele alınabilir. Birey açısından meslek olgusuna baktığımız zaman, meslek; öncelikle bireyin ve ailesinin sosyal statüsünü ve gelir seviyesini etkilemektedir. Bunun yanı sıra meslek, bireyin günün büyük bir bölümünü kimlerle ve nasıl geçireceğini belirleyerek, bireyin arkadaş seçimini sınırlandırır ve kişilerin evlilik şanslarını da etkiler.

Bunların haricinde meslek, bireyin fiziki ve ruhi yönden sağlığını da etkiler. Meslek, pek göze çarpmayan bir şekilde yavaş yavaş bireyin fikirlerini, değerlerini, davranışlarını ve ölçülerini de değiştirir. Toplum açısından meslek olgusuna baktığımız zaman ise sosyolojide mesleğin önemi toplumsal tabakalaşma sistemi içerisinde bireyin sosyal statüsünü yani toplum nazarındaki saygınlığını belirleyen sosyal sınıf faktörlerinden biri olmasından kaynaklanmaktadır (Eke, 1987, s. 378-379).

2.1.2. Yaşam Tarzı Kavramı ve Tanımı

İnsanların yaşam tarzları veya yaşama biçimleri onları birbirlerinden ayırmakta, farklılaştırmaktadır. Çünkü her bireyin kendine özgü bir yaşam tarzı vardır. Her ne kadar bireylerin yaşam tarzlarının kendilerine özgü olma durumları değişkenlik gösterse de yaşam tarzının biricik, tek ve her birey için ayrı şekillerde olduğu da bir gerçektir. Bir bireyin yaşam tarzı, o bireyin nasıl bir yaşam sürdürdüğünü bizlere gösterir. Bireylerin demografik özellikleri, geçmiş yaşantıları, kazanmış olduğu deneyimleri ve tecrübeleri, tutumları, alışkanlıkları, duygu ve düşünceleri, ilgi ve beklentileri, ekonomik şartları yaşam tarzları üzerinde etkilidir.

Yaşam tarzı kavramı literatürde “lifestyle”, “life-style” ve “life style” olmak üzere üç şekilde yer almaktadır. Türkçedeki karşılığı “yaşam tarzı”, “yaşam stili” ya da “yaşam biçimi” olan “lifestyle” kavramı bireylerin beğeni ve alışkanlıklarını kapsamaktadır (Şimşek, 2010, s. 9). Oxford İngilizce sözlüğünde ise “life-style” şeklinde kullanılan “yaşam-tarzı” (life-style) kavramını ilk kez 1929’da psikolog Alfred Adler kullanmıştır. Adler, yaşam tarzı kavramını, bir bireyin davranışlarını ve tepkilerini etkileyen erken çocukluk döneminde yerleşmiş temel karakter şeklinde ifade ederek kullanmıştır (Dağdeviren, 2015, s. 115).

Bireylerin günlük yaşantılarının neredeyse tamamını kapsayan ve oldukça kapsamlı bir içeriğe sahip olan yaşam tarzı kavramı, bireyin boş zamanını nasıl geçirdiği ve ne tür faaliyetlerde bulunduğu, ilgi, beğeni ve tercihlerinin neler olduğu, etrafında nelere önem verdiği, kendisi hakkındaki ve dünya hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu, bireyin faaliyetlerini, ilgilerini ve fikirlerini kapsayan bir yaşama biçimidir (İslamoğlu, 2003, s. 148). Bu bağlamda bireylerin çevreleri ile olan ilişki ve etkileşimlerine dayalı olarak toplumsallaşmaları sonucunda kendilerine özgü bir yaşam tarzı oluşturdıklarını ve yaşam tarzlarına dayalı olarak da birbirlerinden farklılaştıklarını söyleyebiliriz.

İlk olarak Alman sosyolog Max Weber tarafından yaşam tarzı kavramı ortaya atılmıştır. Sosyoloji literatürüne yaşam tarzı kavramını kazandıran Weber, yaşam tarzını, araştırmalarında sosyal gruplar arasındaki farklılıklar ve statü şeklinde tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere Weber'e göre yaşam tarzı statüyü belirlemektedir. Max Weber'in sosyal tabakalaşma konusundaki görüşlerini açıklarken yaşam tarzı kavramının statüyü belirleyici özelliğine işaret ettiği görülmektedir. Max Weber (1975)'e göre statüleri belirleyen “sosyal itibar, toplumdaki herkesin elde etmeyi arzuladığı belirli bir yaşama tarzına göre ifade edilmektedir (Eke, 1980, s. 94).

Chaney'e göre yaşam tarzları insanları birbirlerinden farklı kılan davranış kalıplarıdır. Chaney, yaşam tarzını günlük hayatın pratik uygulamalarının toplamı şeklinde tanımlamakta ve yaşam tarzlarını modern dünyanın farklılık ve dikkat çekiciliğine dayalı tüketim üzerine odaklanan ve bir grubun paylaştığı bir yaşam biçimi şeklinde açıklamaktadır (Chaney, 1999, s. 14-15).

Yaşam tarzı için genel bir ifadeyle “Bir kişi nasıl yaşar?” sorusuna verilen yanıtı diyebiliriz. Çünkü yaşam tarzları bireylerin nasıl bir yaşam biçimine sahip olduklarını ve nasıl yaşadıklarını göstermektedir. Yaşam tarzları sonucunda bireylerin birbirlerinden farklılaştığını ve her bireyin kendine özgü bir yaşam tarzının ya da yaşama biçiminin olduğunu söyleyebiliriz.

Yaşam tarzı çalışmalarında aktivitelerle ilgili olarak insanların serbest zaman uğraşları, bu uğraşların niteliği, türleri ve yapılma sıklıkları, evde dinlenme biçimleri, sosyo-kültürel etkinliklere katılmaları, kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkileri, ev bakımları ve bununla beraber alışveriş davranışları, diğer insanlarla ilişkileri gibi boyutlar ele alınmaktayken; ilgilerle ilgili olarak, insanların idealleri, inançları gibi kişisel özellikleri, günlük hayattaki rolleri ve bu roller hakkındaki algıları ve tutumları, toplum yaşamı ve diğer insanlara ilişkin görüşleri incelenmekte; fikirlerle ilgili olarak ise insanların dünyaya ve çevreye ilişkin fikir ve düşünceleri, politika, bürokrasi, ekonomi, teknoloji, çevre kirliliği, toplumsal hayat hakkındaki değerleri, moral ve ahlaki yargıları üzerinde durulmaktadır (Runyon ve Stewart, 1987; Wilkie, 1990; Engel, Blackwell ve Kollat, 1987'den akt. Meşe, 1999, s. 47).

2.1.2.1. Maddi ve Maddi Olmayan Yönü ile Yaşam Tarzı

Yaşam tarzının maddi yönü ile bu maddi unsur veya unsurların bireylere göre değişen gerçekleştiriliş şekli olarak maddi olmayan yönü olmak üzere iki yönü olduğu görülmektedir (Eke, 1980, s. 95).

Yaşam tarzının maddi (kantitatif) yönünü, gözle görülür, gerektiğinde rakamlarla veya fiyatlarla ifade edilebilen unsurların bir araya gelmesi oluşturmaktadır. Böylelikle yaşam tarzının maddi yönü; barınma, beslenme, eğitim, eğlence, giyim, sağlık, haberleşme ve ulaşım gibi unsurların rakam ve fiyatlarla ifade edilebilen ihtiyaçların tamamını kapsamaktadır. Bireyler, toplumlar veya gruplar yaşamlarını sürdürebilmek, devam ettirebilmek için yaşam tarzının maddi yönünün kapsadığı ihtiyaçlarını tatmin etmek zorundadırlar. Ancak yaşam tarzının maddi yönü, yalnızca fiziki gereksinimlerin tatmini açısından önem taşımaz. Yaşam tarzının maddi yönünü oluşturan bu unsurların sosyal bir anlamı da statüyü belirlemesidir. Bireyler ya da toplumlar sosyal statüyü belirleyen yaşam tarzının maddi yönünü korumayı, daha üst seviyeye taşımayı amaçlayarak bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için gereksinimlerini karşılamak üzere birtakım harcamalar yaparlar. Yapılan bu harcamalar tüketim bileşimini ortaya çıkarır. Bu bağlamda iktisadi bir kavram olan “tüketim standardı” kavramının yaşam tarzının maddi yönünün bir göstergesi olduğunu söyleyebiliriz (Eke, 1980, s. 98).

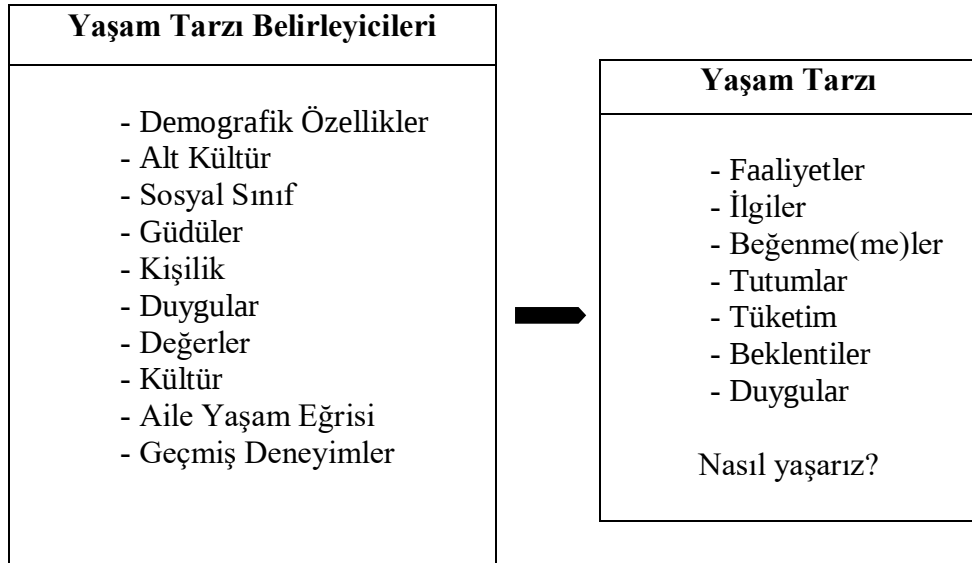
Diğer taraftan yaşam tarzının maddi yönüne anlam kazandıran maddi olmayan (kalitatif) yönüne baktığımız zaman ise bireylerin, toplumların veya grupların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin tatmin ediliş biçimini belirleyen tavırlar, tutumlar, davranışlar ve değerler sisteminden söz edebiliriz. Bu bağlamda maddi olan ve maddi olmayan yönünden hareketle yaşam tarzı, bireylerin ya da toplumların veya grupların hayatlarını meydana getiren unsurların, toplumsal sınıf durumuna ve bu sınıfa sosyolojik anlamda ‘oturmuş’ olup olmama özelliğine göre alışkanlıkların, tutumların ve ilişkiler sisteminin etkisiyle gerçekleştiriliş biçimidir diyebiliriz (Eke, 1980, s. 99).

2.1.3. Yaşam Tarzını Etkileyen Unsurlar ve Yaşam Tarzı Belirleyicileri

Yaşam tarzını etkileyen unsurlar arasında bireylerin kişisel aktiviteleri, ilgi alanları ve fikirleri yer almaktadır (Plummer, 1974; Lastovicka, 1982; Boote, 1984; Solomon, 2004; Koç, 2013). Yaşam tarzına etki eden faktörler kültür, değerler, kişinin toplum içindeki pozisyonu ve sosyo-ekonomik durumu, etkileşim grupları, aile ve okul, demografik özellikler şeklindedir (Erdoğan ve Meşeci, 2004, s. 239).

Dağdeviren (2015, s. 118)'in Hawkins vd., (2004, s. 429)'dan aktardığı demografik özellikler, alt kültür, sosyal sınıf, güdüler, kişilik, duygular, değerler, aile yaşam eğrisi, kültür ve geçmiş deneyimler şeklindeki yaşam tarzı belirleyicilerine ve faaliyetler, ilgiler, beğenme(me)ler, tutumlar, tüketim, beklentiler ve duygulardan hareketle nasıl yaşadığımızı gösteren yaşam tarzı öğelerine Tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3. Yaşam Tarzı Belirleyicileri ve Yaşam Tarzı

Kaynak: (Hawkins vd., 2004, s. 429'dan akt. Dağdeviren, 2015, s. 118).

Tablo 4. Yaşam Tarzının Unsurları

Barınma	İkametgâhın konum yeri ve tipi Ev eşyalarının ve mobilyaların seçimi Oda sayısı
Beslenme	Gıda maddelerinin çeşit ve miktarları, tüketiliş biçimi
Eğitim	Aile fertlerinin eğitim seviyeleri ve meslek durumları Öğrenim yapmakta olanların devam ettikleri öğrenim kurumları Eğitimden beklenenler
Sağlık	Sağlığı korumada ve hastalık durumlarında ailenin tutumu
Giyim	Giyim eşyalarının kalitesi, renkleri ve biçimleri
İlişkiler	Aile fertleri arasındaki ilişkiler Nişan, evlenme, doğum ve ölüm olaylarında ailenin tutumu Kullanılan dil, terbiye kurallarına uyma derecesi Aile fertlerine, akrabalara ve komşulara saygı
Eğlence	Zevk alınan eğlencenin türü ve eğlence araçları
Haberleşme ve Ulaşım	Haberleşme ve ulaşım araçlarının seçiminde zevk ve alışkanlıklar

Kaynak: (A. Kurtkan, Mali Sosyoloji, İstanbul 1968, s. 17, İ. Ü. İktisat Fakültesi Yayım No: 221'den akt. Eke, 1980, s. 97).

Yukarıda verilen Tablo 4'de de görüldüğü üzere Eke (1980)'de yaşam tarzı unsurlarının 8 ana başlıktan meydana geldiği görülmektedir. Yaşam tarzı unsurlarından barınma, ikametgâhın konum yeri ve tipi, oda sayısı, ev eşyalarının ve mobilyaların seçimi; beslenme, gıda maddelerinin çeşit ve miktarları, tüketiliş biçimi; sağlık, sağlığı korumada ve hastalık durumlarında ailenin tutumu; eğitim, aile fertlerinin eğitim seviyeleri ve meslek durumları, öğrenim yapmakta olanların devam ettikleri öğrenim kurumları ve eğitimden beklenenler; giyim, giyim eşyalarının kalitesi, renkleri ve biçimleri; eğlence, zevk alınan eğlencenin türü ve eğlence araçları; haberleşme ve ulaşım, haberleşme ve ulaşım araçlarının seçimindeki zevk ve alışkanlıklar; ilişkiler, aile fertleri arasındaki ilişkiler, nişan, evlenme, doğum ve ölüm olaylarında ailenin tutumu, kullanılan dil, terbiye kurallarına uyma derecesi, akrabalara, aile fertlerine ve komşulara saygı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5. Yaşam Tarzı Belirleyicileri

Demografik Bilgiler	Faaliyetler	İlgi Alanları	Düşünceler
Cinsiyet	İş	Aile	Kendileri
Yaş	Hobiler	Ev	Sosyal Sorunlar
Eğitim	Sosyal Faaliyetler	İş	İş Hayatı
Meslek	Kulüp Üyeliği	Topluluk	Ekonomi
Gelir	Tatil	Rekreasyon	Siyaset
Aile Büyüklüğü	Eğlence	Moda	Eğitim
Şehir Büyüklüğü	Alışveriş Yapmak	Gıda	Kültür
Coğrafya	Spor Dalları	Başarılar	Gelecek
Yaşam Eğrisi	Topluluk	Medya	Ürünler

Kaynak: (Solomon, M., Bamossy, G., Askegaard, S. ve Hogg, M. (2006). Consumer Behaviour A European Perspective. 3th edition. Prentice Hall, s. 563'den akt. Güney, 2020).

Güney (2020) tarafından yaşam tarzını değerlendirmek için kullanılan belirleyiciler Tablo 5'de de görüldüğü gibi 4 ana başlıkta yer almaktadır. Bu yaşam tarzı belirleyicileri demografik bilgiler, faaliyetler, ilgi alanları ve düşünceler şeklindedir. Bu çerçevede yaşam tarzı belirleyicilerinden demografik bilgiler cinsiyeti, yaşı, eğitimi, mesleği, geliri, aile ve şehir büyüklüğünü, coğrafyayı ve yaşam eğrisini bizlere göstermektedir. Bunun yanı sıra yaşam tarzı belirleyicilerinden faaliyetleri veya aktiviteleri bir kişinin zamanını nasıl ve ne şekilde geçirdiği şeklinde tanımlayabiliriz. Bu faaliyetlerin veya aktivitelerin iş, hobiler, sosyal faaliyetler, kulüp üyeliği, tatil, eğlence, alışveriş yapmak, spor dalları ve topluluk şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Yaşam tarzı belirleyicilerinden ilgi alanlarını ise bir kişinin öncelikleri ve tercihleri şeklinde ifade edebiliriz. Bu ilgi alanlarının aile, ev, iş, topluluk, rekreasyon, moda, gıda, başarılar ve medya şeklinde olduğu görülmektedir. Yaşam tarzı belirleyicilerinden düşünceleri veya fikirleri ise bir kişinin çeşitli olaylar hakkında neler düşündüğü ve nasıl hissettiği şeklinde açıklayabiliriz. Bu düşüncelerin ise kendileri, sosyal sorunlar, iş hayatı, ekonomi, siyaset, eğitim, kültür, gelecek ve ürünler şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir.

2.2. Meslek ve Yaşam Tarzı İlişkisi

Mesleği en genel anlamıyla bireylerin geçimini sağlamak üzere yaptıkları bir iş olarak tanımlayabiliriz. Ancak geçimi sağlamanın da ötesinde mesleğin, bireylerin sosyal konumlarını, davranışlarını, alışkanlıklarını ve ilişkilerini şekillendiren bir anlamı da vardır. Bunun yanı sıra meslekler belirli bir alanda yetkinliği ve uzmanlığı temsil ederler. Mesleklerin kendilerine özgü kanunlarının ve ahlaki kurallarının olması belirli bir sürekliliği gösteren kurumsal bir yapıya sahip olduklarını gösterir. Bu çerçevede mesleğin, toplumsal yapının ana unsurlarından ve önemli etkileşim mekanizmalarından biri olduğunu söyleyebiliriz (Sunar, 2020, s. 32).

Meslek kavramı günümüzde hem sosyo-ekonomik ve kültürel değeri olan hem de psikolojik değeri olan önemli bir sosyal olgu olarak kabul edilmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan bireyin toplum içerisindeki prestijini, statüsünü, gelirini ve yaşantısını etkilemesi dolayısıyla; psikolojik açıdan ise, bireyle ilgili özellikleri; bireyin yeteneğini, ilgisini ve başarısını etkilemesi ve yansıtması bakımından önemlidir (Köksalan, 1999, s. 3). Böylelikle meslek sahibi olan bir birey emeğine karşılık olarak maddi yönünü; kişisel, toplumsal ve psikolojik gereksinimlerini karşılayarak da manevi yönünü beslemiş olur.

Bireyin belli kazanımlarda bulunması, öncelikle uygun bir meslek edinmesine bağlıdır. Günümüz toplumlarında bireyin temel gereksinimlerini karşılaması ve başka kazanımlar da edinmesi, meslek sahibi olmasına bağlanmıştır. Bu bağlamda bireyin topluma katılımının ve entegrasyonunun meslek üzerinden gerçekleşmesi meslek edinmeyi zorunlu hale getirmiştir. Bu sebeple toplum bireyi belli bir konuma yerleştirirken o bireyin mesleğini referans olarak almaktadır. Bu durum da toplumun sosyal statü algısının büyük ölçüde meslek üzerinden biçimlenmekte olduğunu göstermektedir (İlhan, 2004, s. 133).

Bu bağlamda bireylerin mesleklerinin yaşam tarzları üzerinde önemli derecede etkili ve belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Birey seçmiş olduğu meslek ile aynı zamanda yaşam tarzını ya da yaşama biçimini de belirlemiş olur. Bireyin sosyal statü kazanması, maddi gelir elde etmesi, bedensel ve zihinsel bakımdan kendini geliştirmesi, hayata bakış açısı, sosyal bir çevre edinmesi, tavır, tutum ve davranışlarının biçimlenmesi, topluma katılımı ve toplumla bütünleşmesi, sahip olduğu ve sürdürdüğü yaşam tarzının niteliği mesleği sayesinde mümkündür.

Meslek, uzun vadeliği ifade eder ve genelde yaşam boyu bir proje olarak benimsenir. Bu sebeple de yaşam tarzının önemli bir belirleyicisidir (İlhan, 2008, s. 314). Bireyin hem bedensel hem de zihinsel olarak gelişimini etkileyen meslek, genel olarak bireyin yaşama bakış açısının oluşumunu ve biçimlenişini de etkilemektedir. Bireyin mesleğini algılama ve değerlendirme biçimi kendisi için bir duyuş, davranış, tutum ve en genel itibariyle bir dünya görüşü oluşturur. Bu yüzden mesleki toplumsallaşma süreci temel bir değişken niteliği taşır. Çünkü bireyin belli bir dünya görüşü kazanabilmesi, mesleğini içselleştirdiği mesleki sosyalizasyon sürecinin niteliğiyle ilgilidir. Mesleki toplumsallaşma sürecinde bireyin mesleğiyle özdeşleşmesi evreni, toplumu, zamanı ve eşyayı algılama ve anlamlandırma biçimini etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle bireyin mesleği, bireyin algılamasında ve eylemde bulunmasında, davranış ve tutumlarında önemli bir rol oynamaktadır (İlhan, 2004, s. 134). Bu bağlamda süreklilik gerektiren ve neredeyse ömür boyu yapılan mesleğin, birey için oldukça hayati bir öneme sahip iş veya uğraş olduğunu söyleyebiliriz.

Bunun yanı sıra bireylerin mesleki faaliyetleri sonucunda kazanmış oldukları özellikler yalnızca meslek faktörüne dayalı olarak ele alınamaz. Dolayısıyla meslek faktörünün diğer sosyal sınıf belirleyicileri ile ilişkili bir biçimde ele alınması gerekmektedir (Eke, 1987, s. 388). Bu sebeple de çalışmanın bu bölümünde bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak meslek ile yaşam tarzı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Günümüz mesleklerinin, bireylerin eğitim düzeylerini yansıtmalarının yanı sıra gelir düzeylerini de yansıtmaları gibi nedenlerle, meslek, bireylerin veya sosyal grupların yaşam tarzlarının oluşmasında önemli bir ölçüt olarak kullanılmaktadır (Kemerlioğlu, 1996, s. 65). Dolayısıyla mesleğin, bireylerin yaşam tarzları veya yaşama biçimleri üzerinde önemli ölçüde etkili ve belirleyici bir öge olduğu söylenilebilir.

Meslek hem birey hem de toplum bakımından oldukça önemli fonksiyonlara sahip olduğu için birey ve toplum arasında bir köprü işlevi görmektedir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1998, s. 8). Söz konusu fonksiyonlar birbirlerini tamamlayarak ve birbirleri ile etkileşime girerek bireylerin yaşam tarzları yoluyla tezahür etmiş ve kendilerini göstermiş olurlar. Dolayısıyla, bireylerin yaşam biçimleri üzerinde mesleklerin hayati bir öneminin ve etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü birey mesleği aracılığıyla kendine özgü bir yaşam tarzı veya yaşama biçimi belirlemiş olur ve bu çerçevede yaşamını devam ettirir. Bu bağlamda meslek ile yaşam tarzı arasında çok sıkı bir ilişkinin olduğu açıkça kendini göstermektedir.

Meslek, yaşam tarzını ve bununla beraber sınıf üyeliğini ortaya koyan bir faktördür. Ogburn ve Nimkoff'a göre "Mesleğin, gelir ve eğitim, yaşam tarzı, davranışlar ve inançlar ile yakın ilişkisi söz konusudur. Hatta meslek, bir dereceye kadar basit bir ölçüt olma bakımından da bir üstünlüğe sahiptir. Meslek, sınıf ile özdeş olmasa bile yakından ilişkili olması nedeniyle bireyin sosyal durumunun bir göstergesidir" (Eke, 1987, s. 392).

Bir sosyal sınıf belirleyicisi olarak "yaşam tarzı" faktörü ise, diğer sosyal sınıf faktörlerinin etkileşimlerinin düğümlendiği bir kriter olarak ele alınabilir. Yaşam tarzı kavramını sosyolojiye kazandıran Weber (1975)'e göre sosyal statüyü gösteren "sosyal itibar toplumda herkesin ulaşmayı arzuladığı belirli bir yaşama tarzına göre ifade edilmektedir" (Eke, 1987, s. 391). Yaşam tarzı kavramı Eke (1987)'de "aile hayatını oluşturan unsurların, ailenin sosyal sınıf durumuna ve bu sınıfa sosyolojik anlamda "oturmuş" olup olmama özelliğine göre beliren alışkanlıkların ve tutumların bir ilişkiler sistemi içinde gerçekleştiriliş biçiminin ifadesidir." şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan Eke (1987)'de yaşam tarzının nicel ve nitel (maddi ve maddi olmayan) olmak üzere iki yönü olduğu görülmektedir. Fizyolojik ve toplumsal ihtiyaçların tamamının tatmininin rakamla ifadesi olarak tüketim standardı, yaşam tarzının nicel yani maddi yönünü ortaya koymaktadır. Bununla birlikte tüketim standardının düşünce, duygu ve alışkanlıkların etkisiyle gerçekleştiriliş biçimi de yaşam tarzının nitel yani maddi olmayan yönünü ortaya koymaktadır.

Toplumsal hayatta bireyler yaşamlarını devam ettirebilmek için beslenme, barınma, eğitim, giyim, eğlence, sağlık, haberleşme ve ulaşım gibi çeşitli gereksinimlerini karşılamak zorundadırlar. Bireyler bu gereksinimlerini meslek ile gelir seviyesi ve eğitim durumu çerçevesinde kendilerine özgü bir biçimde gerçekleştirirler. Ancak bireylerin bu gereksinimlerini gerçekleştiriş şekli yaşam tarzı olarak sosyal açıdan hiyerarşik bir değerlendirmeye uğramaktadır (Eke, 1987, s. 391). Bireylerin gerçekleştirdikleri bütün eylemleri kapsayan ve zihin dünyalarını yansıtan yaşam tarzı olgusu toplumsal farklılıkların belirlenmesinde ve karşılaştırılmasında kullanılan bir ölçüttür. Toplumsal farklılıklar, toplumsal sınıfların ve birbirine benzer statüleri paylaşan bireylerin eğitim düzeyleri, gelir durumları, aile yapıları, tüketim eğilimleri, boş zaman faaliyetleri gibi çeşitli faktörler açısından ortaya çıkan farklılıklardır. Bu bağlamda mesleklerin çeşitli bireysel özellikleri ve temsil güçleri, bireylerin yaşam tarzlarını belirleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Kars ve Özkul, 2021, s. 39).

Endüstri devrimi sonrasında modernleşme sürecine gecikmeli bir şekilde de olsa katılmış toplumlarda, geleneksel mesleklere sahip ailelerle modern mesleklere sahip çocukları arasındaki yaşam tarzı farklılıkları, yaşam tarzı üzerinde mesleklerin değiştirici ve yeniden oluşturuvcu etkisini göstermektedir. Gerçekten de neredeyse insanlık tarihinin bütün evrelerinde, ekonomik uğraşların aynı zamanda kendine uygun bir yaşam tarzını da ortaya çıkardığı söylenebilir (Kars ve Özkul, 2021, s. 45).

Geleneksel toplumda çiftçilerin yaşam tarzlarına baktığımız zaman; iş ile iş-dışı yaşam arasında bariz bir farklılık bulunmayan, işe giden modern insanının tersine evinin etrafını çevreleyen, çiftliğinde veya bahçesinde saate göre değil de güneşin konumuna göre çalışan ve gündelik hayatı büyük ölçüde doğa olaylarına bağlı olan çiftçilik yalnızca bir meslek ya da iş değil; aynı zamanda bir yaşam tarzıdır. İşçilerin yaşam tarzlarına baktığımız zaman ise, bir zil veya alarmlara göre belli bir disiplin altında çalışan, iş yerleri ve evleri farklı yerlerde oldukları için işe gitmek için evlerini terk etmek zorunda kalan, doğa olaylarının etkilerini daha az hatta en az hisseden, neredeyse yılın bütün mevsimlerini çalışarak geçiren, makine ile yoğun ve sıkı bir etkileşim içerisinde olan, üretim sürecinde en iyi zamanlama yapabilen işgücü fabrika işçisidir (Grinth, 1998, s. 10-12, Schneider 1969, s. 484, Kıray, 1999, s. 227, Price, 1983, s. 371, Kıray, 1999, s. 264'den akt. Güzel ve Arıkan, 2005, s. 62).

İlgili literatür incelendiğinde yaşam tarzı ile ilgili ele alınan çalışmaların çeşitli meslek ya da meslek grupları ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eden bazı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda yaşam tarzı ile ilgili çalışmaların, işletme ve pazarlama, reklamcılık, halkla ilişkiler ve tanıtım, turizm işletmeciliği, iletişim gibi farklı disiplinlerde daha yoğun bir şekilde; sosyoloji ve psikoloji (endüstri ve örgüt psikolojisi) disiplinlerinde ise farklı araştırma konularıyla beraber ele alınarak nitel veya nicel araştırma desenleriyle sınırlı sayıda da olsa çalışılmış olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra literatürdeki mevcut çalışmaların yaşam tarzının çeşitli konular üzerindeki rolü, bazı meslek gruplarının veya meslek mensubu üyelerinin yaşam tarzları, sosyal kimlik ve yaşam tarzı, tüketici davranışlarını etkileyen bir faktör olarak yaşam tarzı, tüketicilerin yaşam tarzı özelliklerine göre profilleri, yaşam tarzlarının satın alma süreçleri üzerindeki etkisi, dinin yaşam tarzı üzerindeki etkisi, Batılı yaşam tarzı, vegan yaşam tarzı, sağlıklı yaşam tarzı şeklinde olduğu görülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi her bireyin kendine özgü bir yaşam tarzı ya da yaşama biçimi vardır. Kuşkusuz ki insanların yaşam tarzları veya yaşama biçimleri onları birbirlerinden farklılaştırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada öğretmenlik mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişkiye dayalı olarak öğretmenlik yaşam tarzının değişimi kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın asıl amacı doğrultusunda farklı kuşaktan öğretmenlerin yaşam tarzları, öğretmenlerin nasıl yaşadıkları ve nasıl bir yaşam sürdürdükleri ile ilgili özellikleri, öğretmenlik tecrübesini yaşamış, yaşayan ve yaşamakta olan bireylerin duygu, düşünce ve deneyimlerinden hareketle, toplumsal yapının değişimi ve dönüşümü ile beraber geçirmiş olduğu değişiklikler çerçevesinde sosyolojik bağlamı içinde benzerliklere ve farklılıklara dayalı olarak kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmış ve bu şekilde öğretmenlerin yaşam tarzlarının bir karşılaştırması ortaya konulmuştur. Böylelikle literatürde eksikliği görülen bir boşluğun doldurulması hedefinden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

İlgili literatürden hareketle Kars (2016)'ın “Yaşam Tarzı Göstergesi Olarak Meslekler (Isparta Örneği)” adlı sosyolojik çalışmasında mesleklerin veya meslek gruplarının, yaşam tarzını belirlemedeki veya etkilemedeki rolü üzerine olduğu görülmektedir. Çalışmada farklı meslek gruplarından bireylerin, icra ettikleri meslekleri gereği oluşturdukları ilişkilerin yaşam tarzlarına etkisini sorgulamak amaçlanmış ve bu doğrultuda bireylerin yetiştikleri sosyal çevrenin özelliklerinin, bireylerin meslek seçimlerindeki etkisini tespit etmek ve bunun yanı sıra bireylerin üyesi oldukları meslek gruplarının, yaşam tarzlarını belirlemedeki rolünü saptamak amaçlanmıştır. Bu çerçevede bireylerin aile yapısı ve aile içi ilişkileri ve etkinlikleri, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, beslenme-sağlık, alışveriş ve tüketim alışkanlıkları ve tutumları gibi bazı yaşam tarzı unsurları ile meslekler ya da mesleki gruplar arasındaki ilişkiye bakılmış ve bu doğrultuda yaşam tarzı unsurları üzerinde mesleğin etkisi incelenmiştir. Çalışmanın alan verileri, 50 farklı meslekten olan veya 7 farklı mesleki grupta yer alan 384 kişilik örnekleme üzerinden toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara geleneksel metotlarla öğrenilen mesleklerle, eğitim yoluyla kazanılan profesyonel mesleklere mensup grupların yaşam tarzları bakımından farklılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel meslek mensubu olan bireylerin kendilerinden önceki kuşağa göre daha az düzeyde yaşam tarzı farklılaşmalarına sahip oldukları görülürken, profesyonel meslek mensubu olan bireylerin kendilerinden önceki kuşaklara göre çok daha fazla farklılaştıkları görülmüştür. Geleneksel meslek üyelerinin boş zamanlarını değerlendirme

biçimleri, kitle iletişim araçlarından yararlanma durumları, tüketim eğilimleri, alışveriş alışkanlıkları ve tatil yapma biçimleri açısından hem geleneksel hem de modern yaşam tarzı özelliklerini birlikte yansıttıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra profesyonel meslek mensubu üyelerinin geleneksel meslek mensubu üyelerine göre toplumsal saygınlık, serbest zaman değerlendirme, aile yapıları, tüketim eğilimleri ve toplumsal çevrelerini değerlendirme biçimleri açısından farklılaştıkları ve kendi kategorisindeki mesleki çeşitlilik bağlamında da özgün yaşam tarzları oluşturdukları görülmüştür. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak sahip olunan mesleğin ya da mesleğin gerekliliklerinin, bireylerin yaşam tarzları üzerinde etkili olmasının yanı sıra toplumsal çevrelerini de belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin mesleklerini tercih etmelerinde, yetiştikleri toplumsal çevrenin güçlü bir etkisinin olduğu görülmüştür. Ayrıca bireylerin sahip olduğu mesleklerin, meslek üyesi olduktan sonraki yaşamlarını da belirlediği ve etkilediği, bu çerçevede bireylerin yaşam tarzlarının ya da yaşama biçimlerinin bir göstergesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan Uca (2020) da, “Mesleğin Hayatı Belirleme Pratikleri: Bankacı ve Tır Şoförü Örneği” adlı çalışmada meslekler üzerinden gündelik hayatın belirlenmesinden hareketle mesleklerin insan hayatı belirlemede ne derece etkin olduğunu gösterebilmek için birbirinden oldukça farklı olan bankacılık ve tır şoförlüğü mesleklerini ele almıştır. Bu doğrultuda bankacılık mesleğinin temel yönleri ve bankacılık mesleğinin bu mesleği yapan bir insanı nasıl belirleyebileceği bankacılık sektöründe çalışanların deneyimlerinden yararlanılarak anlatılırken diğer taraftan tır şoförünün kim olduğu ve bir tır şoförünün bu mesleği yaparken hayatının mesleğe göre nasıl şekillendiği, tır şoförlüğü mesleğinin insanı nasıl belirleyebileceği tır şoförlerinin deneyimlerinden yararlanılarak aktarılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak birbirinden oldukça farklı olan bu iki meslek üzerinden, gündelik hayatımızın büyük bir bölümünü kapsayan mesleklerin taleplerimizi, isteklerimizi ve arzularımızı gerçekleştirmek için gerekli olan maddi kaynağın temelini oluşturmasından hareketle insanların değer dünyalarının oluşumunu da belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce de değinildiği gibi meslekler, insanların gündelik hayatındaki hal ve hareketlerini, ilişkilerini, ekonomilerini, aile ilişkilerini, hayallerini, amaçlarını, kültürel konumlarını etkilemektedir. Bu bağlamda bireylerin gündelik hayatlarını böylesine etkileyen mesleklerden hareketle, farklı mesleklere sahip bireylerin değer dünyalarının da farklılaştığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Öte yandan Eryılmaz (2008)'ın "Taksi Şoförlüğü Yapan Kişilerin Yaşam Tarzları ve İş Yaşamı Hakkındaki Düşüncelerinin İş Doyumuyla İlişkisi" adlı çalışmasına baktığımız zaman ise ticari taksi sürücülerini biraz daha yakından tanımak, onların iş doyumlarında ve kaygı düzeylerinde sosyo-demografik değişkenler ve çalışma koşullarına bağlı bir farklılaşma olup olmadığını araştırmak amacıyla İstanbul'da yaşayan 135 erkek ticari taksi sürücüsüne anket uygulandığı görülmektedir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak ilkokul mezunu olan taksi sürücülerinin çalışma arkadaşlarıyla ilişkilerinden elde ettikleri doyumun üniversite mezunu olanlardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaygı düzeylerinin ise İstanbul'da yaşama süresinin uzunluğuna bağlı olarak arttığı ortaya çıkmıştır. Sürücülerin işlerini en iyi şekilde yaptıklarını düşündükleri ancak bunun karşılığında yeterince kazanç sağlamadıkları ve müşterilerin onların içinde bulundukları şartları anlamadıklarını düşündükleri, mesleklerinde ilerleme şanslarının olmadığını farkında oldukları, yaptıkları işin toplumdaki saygınlıklarını arttırmadığını düşündükleri ve çalışma koşullarından memnun olmadıkları görülmüştür. Hem bu çalışma ile hem de diğer çalışmalardan hareketle bireylerin gündelik hayatlarını böylesine etkileyen mesleklerinin yaşam tarzları veya yaşama biçimleri üzerinde de fazlasıyla etkisinin olduğunu oldukça açık bir şekilde görmekteyiz.

Kahraman (2009)'ın "Öğretim Üyelerinin Toplumsal Köken Bağlamında Tüketim Alışkanlıkları ile Yaşam Tarzları Arasındaki İlişki" adlı çalışmasında ise öğretim üyelerinin toplumsal kökenleri bağlamında tüketim alışkanlıkları ile yaşam tarzları arasındaki ilişki öğretim üyelerinin benzeşen ve farklılaşan yönlerine dayalı olarak karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırma bulgularından hareketle kendileri, anneleri ve babaları köy doğumlu olan öğretim üyelerinin düzenli tatil yapma oranları, kendileri, anneleri ve babaları büyük şehir doğumlulara göre oldukça düşüktür. Ayrıca öğretim üyelerinin kendileri, anneleri ve babaları büyük şehir doğumlu olanların büyük bir bölümünün tatillerinde sahil kesimlerine gitmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Babaları, işçi, çiftçi ve esnaf olan öğretim üyelerinin aile bireyleriyle dışarıda daha az yemek yedikleri, babaları kariyer mesleklerine sahip öğretim üyelerinin ise dışarıda yemek yeme oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine babaları kariyer mesleklerine sahip öğretim üyelerinin yaşam tarzlarını belirleyecek dergileri alma oranlarının daha fazla olduğu ve bu bireylerin büyük bir kısmının tatillerini sahil bölgelerinde geçirdikleri görülmüştür. Babaları çiftçi, esnaf ve işçi olan öğretim üyelerinde ise tatillerini akrabalarının yanında geçirme oranları yüksek bulunmuştur.

Benzer şekilde babaları kariyer mesleklerine sahip  ğretim üyelerinin dini bayramlarda tatile çıktıkları, babaları  ift i, esnaf ve i  i olan  ğretim üyelerinin ise dini bayramlarını geleneksel biçimde e  dost, akraba ziyaretiyle geçirdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıf olarak orta düzeyde ve altında gören  ğretim üyelerinin çoğunluğunun çocuklarının devlet okuluna gittiği, ait hissedilen sosyal sınıfın yükselmesiyle beraber ise  ğretim üyelerinin çocuklarının özel okullara gitme oranlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kendilerini ortalamanın çok altında hissedenden  ğretim üyelerinin çoğunluğunun arabasının bulunmadığı, kendilerini daha üst bir sosyal sınıfa ait hissettikçe ise sahip oldukları araba sayısında artışın olduğu görülmüştür.

Benzer  ekilde Welch (1953) de  ğretim üyelerinin boş zaman aktivitelerinin katılım sıklığını ve d zenlili ini ortaya koymak ve ilgi alanlarının kaynağını araştırmak için katıldıkları aktiviteleri ve niçin katıldıklarını incelemiş ve  ğretim üyelerinin katıldıkları başlıca faaliyetlerin kitap okumak, sinemaya gitmek, radyo yayınları dinlemek, k  t oyunları oynamak,  niversite organizasyonlarına katılmak, dans etmek ve sezonunda balık tutmak olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kaya, 2020, s. 46).

Kahraman (2010)’ın “Lisansüstü Eğitim Yapmak Amacıyla Başka Bir  niversitede Görevlendirilen Araştırma Görevlilerinin Yaşam Tarzı Profilleri ve Problemleri (Hacettepe  rne i)” adlı çalışmasında ise lisansüstü eğitim yapmak amacıyla başka bir üniversitede görevlendirilen araştırma görevlilerinin yaşam tarzı profilleri incelenerek günlük yaşamda kar ıla tıkları problemler ortaya konulmuştur. Araştırma ekonomik, ailevi ve mesleki olmak üzere 3 ana problem açığa çıkmıştır. Araştırmaya katılan araştırma görevlilerinin maddi olarak zorluk çekmeleri ve gelirlerinin düşük olması sebebiyle kendilerini yaptıkları i e tam anlamıyla veremedikleri görülmüştür. Araştırma görevlileri yaşadıkları maddi sıkıntılar nedeniyle bilimsel yayın veya mesleki gelişmeleri takip edemediklerini belirtmişlerdir. Evli olan araştırma görevlilerinin çoğu gelir seviyelerinin d   kl   nden kaynaklı olarak arzuladıkları yaşam tarzına ulaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Araştırma görevlilerinin aylık giderlerinin büyük bir kısmını öncelikle gıdaya, sonra da kiraya ayırdıkları ve araştırma görevlilerinin birçoğunun birikim yapamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Evli olan araştırma görevlileri mesleki olarak yer de i ikli i yaptıklarında aile içi bazı problemlerle kar ıla tıklarını, eşleri çalışan araştırma görevlileri ise eşlerinin tayinlerini yanlarına aldırana kadar büyük sıkıntılar çektiklerini ve yaşanılan bu durumların kendilerini maddi ve manevi olarak fazlasıyla yorduuunu belirtmişlerdir.

Diğer taraftan doktorların ve öğretmenlerin günlük yaşamlarındaki iş ve boş zamanlarının rolünün Delle Fave ve Massimini (2003) tarafından araştırıldığı çalışmanın sonuçlarına göre, optimal deneyimin açıklanmasında iki grubun önemli ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Katılımcıların çoğunlukla en iyi deneyimi karmaşık ve ilgi çekici görevlerle ilişkilendirdiği ve işin, yapılandırılmış boş zaman etkinliklerinin ve okumanın her iki grup tarafından da belirgin bir şekilde rapor edildiği, boş zaman, iş ve medya kullanımı açısından önemli bir fark bulunmadığı görülmüştür (Kaya, 2020, s. 47-48).

Meslek ile yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde Can (2008) da “İplik Fabrikalarında Uygulanan İstihdam Politikalarının İşçilerin Çalışma Koşullarına ve Yaşam Tarzlarına Etkileri: Niğde Örneği” adlı çalışmasında, Niğde ilinde bulunan beş iplik fabrikasında uygulanan istihdam politikalarının işçilerin çalışma koşulları ve yaşam tarzları üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayarak ve bu çerçevede iplik fabrikalarında çalışan işçilere anket uygulayarak araştırmasını gerçekleştirmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak fabrikaların erkek işçilerde askerliğini yapmamış olanları çalıştırmayı tercih ettikleri, kadın işçilerde ise evlendikleri zaman verimli olamayacakları ve işi bırakacakları düşüncesiyle bekâr olanları çalıştırmayı tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca bazı fabrikaların taşeron firmalardan işçi temin etme yoluna giderek işgücü maliyetini en aza indirdikleri ve istedikleri zaman işçinin işine son verebildikleri görülmüştür. Mevcut araştırmanın sonucuna dayalı olarak izlenen istihdam politikalarının işçilerin çalışma koşullarını ve yaşam tarzlarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Diğer taraftan aynı sosyal-kültürel bağlam içinde yaşayan farklı kimlik gruplarına üye bireyler arasında yaşam stilleri açısından farklılaşmanın olup olmadığının incelendiği Meşe (1999)’nin “Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri” adlı çalışmasında ise yaşam stilleri planında bireyleri birbirlerine benzer kılan en önemli grup aidiyetinin cinsiyet, sonra mezhep ve son olarak da etnik köken grup aidiyetleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gerçekleştirilmiş olan mevcut çalışmalardan da hareketle ve daha önce de belirtildiği gibi yaşam tarzı ile ilgili olarak ele alınan çalışmaların ağırlıklı olarak belirli bir meslek ya da meslek grubu üzerinden ve dolayısıyla da bu meslekleri icra eden bireyler üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bireylerin icra etmekte oldukları mesleklerinin yaşam tarzlarını ya da yaşama biçimlerini kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıfa kadar büyük ölçüde etkilediği ve belirlediği, bireylerin yaşam tarzlarının bir göstergesi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda birey seçmiş olduğu mesleği ile aynı zamanda yaşam tarzını ya da yaşama biçimini de tayin etmektedir denilebilir.

BÖLÜM 3

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖĞRETMENLİK YAŞAM TARZI

3.1. Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenliğin Kısa Tarihçesi

3.1.1. Öğretmenlik Mesleği

Mesleklerin kendilerine özgü özellikleri vardır ve bu özellikler o mesleğin toplumdaki konumu hakkında birtakım bilgiler verirler. Bireyler meslekleri aracılığıyla kendi kapasitelerini kullanırlar ve bir şeyler üreterek ortaya koyarlar. Bu çerçevede mesleğin, bireyin kimliğinin en önemli kaynağı ve bireyi şekillendiren ve geliştiren bir etkinlik alanı olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmanın konusunu öğretmenlerin oluşturmuş olmasından hareketle öğretmenlik mesleğini, çok yönlülük gerektiren, oldukça özel ve kutsal bir meslek şeklinde tanımlamanın yanı sıra “Öğretmen olmak bir hayat tarzıdır, bir yaşam biçimidir” şeklinde de ifade edebiliriz.

Öğretmenlik mesleği, tarihte ortaya çıktığı bilinen en eski mesleklerdendir. Öğretmenlik; toplumdaki her fert, kimlik, eğilim, kurum, kuruluş, olay ve olguyla etkenlik-edilgenlik ilişkisi bağlamında çoğunlukla pozitif yani olumlu bir değer ifade etmektedir. Öğretmenler de buna bağlı olarak her zaman kendi toplumlarının toplumsal, kültürel ve ulusal açıdan kimlik yapılandırıcıları, kurucu iradeleri, toplumsal miras taşıyıcıları ve bireyin toplumsallaşmasını sağlayıcı bir “toplumsal güç” olagelmışler ve toplumların maddi ve manevi mimarları olarak kabul edilmişlerdir (Özpolat, 2002, s. 1).

Öğretmenlik mesleği, nesiller boyunca toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarıcısı ve bilgi ile bilgiye ulaşmak isteyenler arasında bir köprü işlevi gördüğü için en saygın meslekler arasında yer almıştır. Öyle ki “Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum.” söylemi öğretmenliğe yüklenen bu anlamı ve öğretmenlere düşen sorumluluğu daha da arttırmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Öğretmenlik mesleği ile ilgili olarak 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde, “Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitiminin temel ilkelerine ve amaçlarına uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık özel alan eğitimi, genel kültür ve pedagojik formasyon ile sağlanır. Belirtilen söz konusu nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olurlarsa olsunlar, öğretmen adaylarının yükseköğrenim görmelerinin sağlanması esastır” ifadesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 1973, s. 4).

Öğretmenlik mesleğini Tekışık (1987, s. 24), “yetismekte olan nesli; ailesi, çevresi, devleti, milleti ve vatani için daima yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatı” şeklinde tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra “öğretmen” ile ilgili yapılan tanımlamalara baktığımız zaman Şişman (2003, s. 5) öğretmeni, “insan mimarı ve insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkâr” olarak tanımlarken, Çelikten, Şanal ve Yeni (2005, s. 208) ise öğretmeni, bir öğrenme aracı, disiplini sağlayan, sınav yapan, güvenilir kişi, meslektaş ve toplumsal katılımcı, yedek veli, öğrenci danışmanı, orta sınıf ahlakının savunucusu ve vekil olarak tanımlamışlardır. Öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesi ve bir ülkenin geleceğinin mimarıdır. Bir ülkenin doktorunu, avukatını, mühendisini, öğretmenini, polisini, askerini, şoförünü kısaca toplumun her kesiminde hizmet veren insan gücünü yetiştirenler hep öğretmenlerdir. Tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere, öğretmenlik hem öznesi hem de nesnesi “insan” olan bir meslektir. Bu bağlamda ana malzemesi “insan” olan, toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarıcısı olarak ve temelde insan yetiştirerek bireylerin toplumsallaşmasında önemli derecede etkili olan öğretmenin, toplum içerisinde her sosyal tabakaya ait ve çok geniş yelpazede bireylerle etkileşim içerisinde olduğunu, sosyal yönü oldukça ağır basan bir mesleği icra ettiğini ve bütün bu özelliklerine dayalı olarak da bir insanın yetiştirilmesinde üzerine düşen sorumluluğun oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Öğretmenlik, diğer mesleklerden bağımsız olarak toplumun farklı kesimlerini oluşturan bireylerle etkileşim içinde gerçekleştirilen bir meslek olması ve hedef kitlesinin de farklı olması nedeniyle, bu mesleği yapan bireylerin sahip oldukları kişisel özelliklerin mesleği etkilediği profesyonel bir uğraşıdır. Öğretmenlerin sadece kişisel özelliklere değil, meslekleriyle ilgili bilgi, becerilere diğer bir ifadeyle mesleki özelliklere sahip olması, mesleklerini işlevsel bir biçimde yerine getirebilmeleri açısından önemlidir (Gültekin, 2020, s. 681). Günümüzde öğretmenlik mesleği; bir meslek olarak eğitimle ilgili olan sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve teknolojik boyutlar ile alanında özel uzmanlık bilgi becerisine sahip olan ve mesleki yeterlilik gerektiren bir iş-uğraş alanı olarak kabul edilmektedir (Şişman ve Acat, 2003).

Diğer taraftan Milli Eğitim verilerine dayalı olarak 2016-2017 eğitim öğretim yılı ve 2021-2022 eğitim öğretim yılı da dâhil olacak şekilde Türkiye’de resmi ve özel okullardaki öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 6 ve Tablo 7’de görüldüğü gibidir.

Tablo 6. Resmi ve Özel Okullardaki Toplam Öğrenci Sayıları (2016-17/2021-22)

	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Okul Öncesi	1.326.123	1.501.088	1.564.813	1.629.720	1.225.981	1.885.004
İlkokul	4.972.430	5.104.599	5.267.378	5.729.945	5.328.391	5.433.901
Ortaokul	5.554.415	5.590.134	5.627.075	5.701.564	5.212.969	5.293.067
Ortaöğretim	5.849.970	5.689.427	5.649.594	5.630.652	6.318.602	6.543.599
Toplam	17.702.938	17.885.248	18.108.860	18.241.881	18.085.943	19.155.571

Kaynak: (MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2022).

Tablo 7. Resmi ve Özel Okullardaki Toplam Öğretmen Sayıları (2016-17/2021-22)

	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Okul Öncesi	38.963	45.135	51.143	56.218	52.461	63.142
İlkokul	292.878	297.176	300.732	309.247	306.937	310.477
Ortaokul	324.350	339.850	354.198	371.590	370.798	376.747
Ortaöğretim	333.040	347.969	371.234	380.631	382.109	389.397
Toplam	989.231	1.030.130	1.077.307	1.117.686	1.112.305	1.139.763

Kaynak: (MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2022).

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 2022-2023 eğitim öğretim yılında resmi ve özel eğitim kurumlarında 19 milyon 162 bin 35 öğrencinin eğitiminde görev yapan öğretmen sayısına baktığımız zaman, resmi okullarda görev yapan öğretmen sayısı 1 milyon 6 bin 75 iken özel okullarda görev yapan öğretmen sayısı 195 bin 63 olacak şekilde toplam 1 milyon 201 bin 138'dir. Bu öğretmenler arasında sınıf öğretmenleri 233 bin 695 ile ilk sırada yer almaktadır (<https://www.ogretmenlericin.com/meb-personel/turkiyede-gorev-yapan-toplam-ogretmen-sayisi-aciklandi-45037h>).

2022 Ocak ayına göre asgari ücrete %100'lük, 2022 Temmuz ayına göre ise asgari ücrete %54.66 artış yapılarak 2023 yılında brüt asgari ücret 10.008 TL, net asgari ücret ise 8.506,80 TL olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra 2023 yılında memur maaşlarına yapılan %30 zam göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak görev almakta olan öğretmenlerin, uzman öğretmenlerin ve başöğretmenlerin derece ve kademelerine göre 2023 Ocak-Haziran dönemindeki maaşları ise aşağıda verilen Tablo 8’de görüldüğü gibidir.

Tablo 8. Derece ve Kademelerine Göre 2023 Ocak-Haziran Dönemi Öğretmen Maaşları

Unvan	Derece/Kademe	Kıdem Yılı	2023 Ocak Net Maaş
Başöğretmen	1/4	25+	19.532,56 TL
Başöğretmen	2/1	21	19.416,54 TL
Başöğretmen	3/3	20	18.279,86 TL
Uzman Öğretmen	1/4	25+	17.060,65 TL
Uzman Öğretmen	2/1	21	16.963,30 TL
Uzman Öğretmen	3/1	18	16.188,55 TL
Uzman Öğretmen	4/1	15	16.092,89 TL
Uzman Öğretmen	5/1	12	15.439,58 TL
Uzman Öğretmen	6/2	10	15.369,33 TL
Öğretmen	1/4	25+	14.588,66 TL
Öğretmen	2/1	21	14.510,06 TL
Öğretmen	3/1	18	14.214,96 TL
Öğretmen	4/1	15	14.112,03 TL
Öğretmen	5/1	12	13.395,21 TL
Öğretmen	6/1	9	13.308,33 TL
Öğretmen	7/1	6	13.191,90 TL
Öğretmen	8/1	3	13.116,09 TL
Öğretmen	9/1	0	12.561,58 TL

Kaynak: (<https://www.ogretmenmeb.com/meb-ogretmen/derece-ve-kademelere-gore-2023-ogretmen-maaslari-h4135.html>).

Eskiden öğretmenin toplumdaki statüsünün yani itibarının daha yüksek olduğu şeklindeki anlayış pek çok eğitim tarihçisi tarafından kabul görerek savunulmuştur. Bunun yanı sıra Akyüz (2014) mesleğin geçmiş toplumlardaki statüsünün yüksekliğini “İlkçağ toplumlarında öğretmen, Tanrı kadar saygı gören ulu bir kişidir.” şeklinde ifade ederken benzer şekilde Binbaşioğlu (1982, s. 15)’na göre de İbrani kültüründe öğretmen çok üst

bir mertebede görülmektedir. “Babanız ve öğretmeniniz size muhtaç olursa evvela öğretmeninize yardım ediniz.” sözünden de hareketle öğretmenin babadan da önce geldiği açık bir şekilde kendini göstermektedir. Kanad (1948, s. 38)’a göre ise Çin’de öğretmene gösterilen saygı, yalnızca okul hayatı boyunca değil ölünceye kadar devam ederken ve öğretmen kutsal bir varlık olarak görülürken, İslam kültüründe öğretmenlik mesleği “peygamber mesleği” olarak kabul edilmiştir (Turan, 2017, s. 87).

Öte yandan Türkiye’de cumhuriyetin ilk yıllarında memurların toplumsal statüsünün yüksek olmasına bağlı olarak öğretmenlik mesleği de saygın meslekler arasında yer almıştır. Öğretmenlerin eğitim ve gelir düzeylerinin toplumun diğer kesimlerinden yüksek olması öğretmenlik mesleğini tercih edilebilir, cazip bir meslek haline getirmiştir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı 1970’li yıllara kadar korunmuş fakat 1970’li yıllardan sonra Türkiye’deki hızlı toplumsal değişme ve sanayileşme ile birlikte mesleğin saygınlığı giderek azalmaya başlamıştır (Erden, 1998, s. 33’den akt. Sağlam ve Sağlam, 2005). Toplumun kendini yeniden üretme dönemi olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin erken dönemlerinde öğretmenlerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yüksek tutulduğu ve öğretmenlere fazlasıyla önem verildiği görülmektedir.

Türkiye’de, özellikle son 50-60 yılda öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki öneminde bir aşınma gözlenmektedir. Gözlemlenmekte olan bu aşınma, öğretmenlerin yaşantılarının birçok alanında görülebilmekle beraber öğretmenlerin ekonomik durumlarında ve sosyal statülerinde oldukça açık bir biçimde kendini göstermektedir. (Özpolat, 2002, s. 153). Bu çerçevede öğretmenlik mesleğini ve öğretmenlerin toplumdaki yerini tarihsel-toplumsal bağlamı içinde saptamaya çalışan Özpolat (2002)’in araştırmasında da elde edilen bulgular öğretmenlerin %83,9’unun toplumsal statülerinin gittikçe düştüğünü belirttiklerini göstermektedir. Paralel olarak Aydın, Canavar ve Akkın (2018)’in öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini değerlendirmelerini ve öğretmenlik mesleğinin sahip olduğu toplumsal statünün öğretmenlerin görüşlerine göre incelenmesini amaçladıkları araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak da öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün son yıllarda giderek azaldığı ve mesleğin toplumsal statüsünün düşük olduğu, öğretmenlerin yaptıkları işe göre aldıkları ücretin adil olmadığına inandıkları ve mesleğin ekonomik getirisinin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Diğer taraftan Sunar'ın 2014-2015 yılında yürüttüğü “Türkiye Mesleki İtibar Araştırması” adlı çalışmanın elde edilen bulgularına baktığımızda araştırmaya katılan bireylerin iyi bir işte olması gerektiğini düşündükleri ve iyi bir işte aradıkları özelliğin “iyi bir ücret” şeklinde ilk basamakta yerini aldığını görmekteyiz. Bu bağlamda mevcut araştırma sonucu bizlere mesleklerin itibarı ile elde ettikleri gelir arasında yakın bir ilişkinin gözlemlendiğini, yüksek geliri olan mesleklerin sıralamada daha üstte olduğunu ve genellikle iş garantisi olan mesleklerin itibarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra toplumsal yaşamda bireye işi yani mesleği üzerinden bir rolün ve konumun verildiği de bir gerçektir. Toplumsal tabakalaşma sistemi içinde bireyin sosyal statüsünü yani toplum nazarındaki itibarını belirleyen faktörlerinden birinin de meslek olmasına dayalı olarak mesleklerin toplum nezdindeki itibarının toplumsal yapı içinde bireyin yerini tayin ettiği açıkça kendini göstermektedir. Birey icra ettiği mesleki faaliyeti ile aynı zamanda sosyal çevresini ve yaşam tarzını da değiştirmekte ve şekillendirmektedir. Bu doğrultuda yapılan araştırma sonucunda da elde edilen iyi bir işte aranan ilk özelliğin “iyi bir ücret” şeklindeki sonuca da dayalı olarak icra edilen meslek gereği elde edilen gelirin yaşam tarzının nicel yönünü oluşturduğu söylenilebilir (Sunar, 2015). Bunun yanı sıra Seferoğlu (2001)'nin sınıf öğretmenleri üzerinden gerçekleştirdiği araştırmada, öğretmenlerin ana sorunlarını en üstte yer alarak ekonomik sorunların oluşturduğu görülürken, Demir ve Arı (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına dayalı olarak da öğretmenlerin gelirlerinin düşük olmasının, toplum içindeki saygınlıklarının azalmasının ve sıklıkla değişen eğitim ve öğretim programlarının en fazla önemsedikleri sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlik mesleğinin de diğer mesleklerde olduğu gibi devam süreci açısından mesleki bir kimliği bulunmaktadır. Öğretmenin mesleki rolünü iyi bir şekilde özümseyerek kendisine mal etmesi söz konusudur (Özdemir, 2010, s. 30). Bu bağlamda öğretmenlerin mesleklerinin kişiliklerine ve davranışlarına yansıyan, toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan veya öğretmen kılan, kendilerine has bir kimlikleri bulunmaktadır diyebiliriz. Öncelikle meslek ve kimlik kavramlarını ele aldığımızda bireyin kimliğinin önemli kaynaklarından birisi olan ve bireyin kim olduğunu belirten meslek için, bireyin sahip olduğu bir statü olmasının yanı sıra aynı zamanda bir grup insanın bir araya geldiği topluluğu işaret ettiğini; kimlik için ise bireyin kendisini toplumsal yaşamında nasıl tanımladığını ve nasıl bir şekilde konumlandığını yansıtmaları açısından, bireyin nerede ve kim olduğuna dair bir cevap niteliği sunduğunu söyleyebiliriz.

Mesleki kimlik, kişisel ya da bireysel kimliğin ötesinde, toplumsal kimlik niteliği taşımaktadır (Seçer, 2007, s. 225). Bu çerçevede bireyin mesleğinin, beraberinde bireyin kimliğini geliştiren ve şekillendiren bir olgu olduğu da açıkça kendini göstermektedir. Öğretmenlerin de meslekleriyle ilgili ve meslekleri gereği olarak belli başlı rollerinin ve özelliklerinin, bunlara dayalı olarak da kazandıkları bilgi, beceri ve davranışların olduğunu ve bunları özümseyerek yaşamlarının bir parçası haline getirdiklerini söyleyebiliriz.

Diğer taraftan tarihsel süreçte öğretmenlik mesleğinin kimler tarafından icra edildiğine baktığımız zaman ise zorunluluktan dolayı bazen üst gelir grubundan kişiler tarafından ama çoğunlukla da orta gelir grubundan köleler veya kişiler tarafından öğretmenlik mesleğinin icra edildiği görülmektedir. Günümüzde ise öğretmenlik mesleği genellikle toplumun alt ve orta gelir gruplarında olan kişiler tarafından tercih edilmekte ve icra edilmektedir (Turan, 2017, s. 89). Bu çerçevede Özpolat (2002)'ın çalışmasında öğretmenlik mesleğinin, alt sosyal sınıfa (çok sınırlı oranda da orta sosyal sınıfa) mensup öğrenci ve velilerin ilgi duyduğu bir meslek olduğu sonucuna ulaşılarak bireylerin eğitim ve gelir düzeyi arttıkça öğretmenliği seçme eğilimlerinin azaldığı görülürken, Özdemir (2010)'ın araştırmasında da öğretmenlerin yarıdan fazlasının kendilerini orta tabakaya ait hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Böylelikle değişimin ve dönüşümün kaçınılmaz olduğu günümüzde öğretmenlik mesleğinin geçirdiği sancılı süreç de göz önünde bulundurularak mesleğin değişimi, dönüşümü, toplumsal konumu ve itibarı üzerinden öğretmenlik mesleğine farklı bir açıdan yaklaşmış, mevcut çalışmada öğretmenlik mesleği farklı kuşaktan öğretmenlerin yaşam tarzlarından hareketle ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın temelini öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlik yaşam tarzının değişimi çerçevesinde farklı kuşaktan öğretmenlerin yaşam tarzlarının bir karşılaştırmasının ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada, farklı kuşaktan öğretmenlerin yaşam tarzları, öğretmenlerin özgün pratiklerinden hareketle nasıl yaşadıkları ve nasıl bir yaşam sürdürdükleri ile ilgili özellikleri, öğretmenlik tecrübesini yaşamış, yaşayan ve yaşamakta olan bireylerin duygu, düşünce ve tecrübelerine dayalı olarak toplumsal yapının değişimi ve dönüşümü ile beraber geçirmiş olduğu değişiklikler çerçevesinde, sosyolojik bağlamı içinde kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınarak benzerlikler ve farklılıklar üzerinden aktarılmıştır.

Eğitim, öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerle ilgili daha önce ele alınan çalışmalardan hareketle ilgili literatür incelendiğinde, mevcut araştırmaların sosyal bilimler disiplinlerinde özellikle de eğitim bilimleri başta olmak üzere, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli disiplinlerde de farklı konularla beraber nitel, nicel ve karma araştırma desenleriyle yoğun bir şekilde çalışılmış olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak öğretmenler ve öğretmen adayları üzerinden yürütülen çalışmaların öğretmenlerin istihdam biçimleri ve sosyolojik profilleri, emek süreci çerçevesinde öğretmenliğin ve öğretmen emeğinin dönüşümü, öğretmenlerin mesleklerine yönelik görüşleri, öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü, öğretmenlik mesleğinin itibarı ve itibar kaybı, öğretmenlerin toplumdaki saygınlığı ve imajı, öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen unsurlar, öğretmenlerin mesleki kimlik algıları ve mesleki gelişimlerine ilişkin görüşleri, öğretmenlerin mesleki deneyimleri, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları, öğretmen olmanın anlamı, öğretmenlerin yaşam kalitesi, öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, öğretmenlerin kitap okuma alışkanlıkları, öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler ve sorunlar, öğretmenlerin stres ve kaygı düzeyleri, öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ve öğretmenlerin mesleki doyumları üzerine olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra literatürde öğretmenlerle ilgili pek çok çalışma olmasına rağmen öğretmenlerin yaşam tarzlarını ya da yaşama biçimlerini doğrudan ele alan karşılaştırmalı herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma literatürde eksikliği görülen bir boşluğu doldurması hedefinden hareketle ve bundan sonra yapılacak olan kuşak, meslek, eğitim, öğretmenlik ve yaşam tarzı ile ilgili diğer çalışmalara fayda sağlaması ve kaynaklık etmesi ümidiyle gerçekleştirilmiştir.

3.1.2. Öğretmenliğin Kısa Tarihçesi

Öğretmenliğin tarihini köleci topluma kadar götürmek mümkün olsa da öğretmenliğin bir iş olarak kapitalizm ile birlikte doğduğu söylenilebilir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren belirli birtakım bilgi ve becerilerin sonraki kuşaklara aktarılmasında eğitimden söz etmek mümkündür. Kapitalizm öncesi toplumlarda yavaş bir biçimde değişen bu aktarım süreci çoğunlukla aile içerisinde gerçekleşmiş, döneme özgü üretim becerilerinin kazandırılması ve toplumsal rollerin öğretilmesiyle sınırlı kalmıştır. Bunun yanı sıra 19. yüzyıl öncesine kadar çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi aileler ya da dini kurumlar tarafından gerçekleştirilmiştir (Buyruk, 2015, s. 22-24).

Öğretmenliğin bir meslek olarak Türkiye’de doğmasının kökenleri ise Osmanlı’da özellikle de reform hareketlerinin başladığı Tanzimat’a kadar götürülebilir. Bu dönemde medrese, enderun, sıbyan mektepleri gibi eğitim kurumlarının bulunmasının yanı sıra modern anlamda öğretmenlikten, eğitimde yenileşme hareketlerine paralel olmakla birlikte öğretmen yetiştiren okulların ve yeni eğitim kurumlarının açılmasıyla bahsedilebilir. Bu dönemde sıbyan mektepleri ilköğretime karşılık gelmektedir ve eğitim; imamlar, müezzinler, hafızlar tarafından dini esaslara göre yürütülmüş ve genellikle camilerin yanında açılan bu mekteplerin ve öğretmenlerin masrafları toplum tarafından karşılanmıştır (Buyruk, 2015, s. 116).

Türkiye’de Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti zamanlarında, 1848 yılına kadar öğretmenlik görevi, özel bir öğretmenlik bilgisine sahip olmayan ve medreselerden yetişen kimseler tarafından yapılmıştır. Meslek bilgisine sahip öğretmenleri yetiştirmek amacıyla ilk defa öğretmen okulu İstanbul’da 1848 yılında açılmış ve öğretmen yetiştiren bu okulların sayısı zamanla artmaya başlamıştır (Tekışık, 1987, s. 24). Türkiye’de öğretmen okullarının açılmasına devam edilerek, okul sayılarında da giderek artış yaşanmıştır. Ancak bu okullardan mezun olan öğretmenlerin bir bölümünün mesleklerine başladıktan kısa bir süre sonra çalışma koşullarının ağır olması ve maaşlarının yetersizliği sebebiyle meslekten ayrıldıkları ve öğretmenlik yapmak istemedikleri görülmüştür (Gümüştü, 2005, s. 20). 1924 yılında yayınlanan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarının da parasız duruma getirilmesi, ilkokul öğretmeni yetiştirme konusunda kapsamlı ve köklü tedbirler alınmasını gerekli kılmıştır. Maarif Vekaleti’nin daveti üzerine Türkiye’ye gelen John Dewey’in (1924) ve eğitimci Alfred Kühne’ün (1925) raporlarında köy öğretmeni yetiştirme ve köye göre eğitim konusuna değinmeleri üzerine 1927 yılında Denizli ve Kayseri’de “Köy Muallim Mektepleri” açılmış ve 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla “Köy Enstitüleri” kurulduktan sonra, “Köy Muallim Mektepleri” “Köy Enstitülerine” dönüştürülmüştür (MEB, 2017, s. 5).

Köy Enstitüleri’nin temelini atan ve hayatını eğitime adanmış bir felsefe hocası olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bir yasa tasarısı hazırlatarak ülkeyi tarım koşullarına göre 21 bölgeye ayırmış ve bu 21 bölgenin en uygun yerlerine bir Köy Enstitüsü kurulması kararlaştırılmıştır. On yıldan daha az bir sürede Ankara (Hasanoğlu), Eskişehir (Çifteler), İzmir (Kızılcıllu), Samsun (Akpınar/Ladik), Van (Erciş), Kars (Cılavuz), Diyarbakır (Dicle), Erzurum (Pulur), Antalya (Aksu) gibi illerde

Köy Enstitüleri açılmış ve böylece Anadolu'nun her köşesinden ilkokul mezunu köy çocuklarının bu okullarda eğitim alarak yeniden köylere öğretmen olarak gönderilmeleri projesi hayata geçirilmiştir. Bu enstitülerde öğretmenler, geleneksel öğretmen okullarında yetiştirilen öğretmenlerin aksine taşrada görev alacaklarının bilinciyle ve sorumluluğuyla yetiştirildikleri için özverili ve gönüllü bir şekilde köy öğretmenliği yapmışlardır. Gittikleri köylerde, köylülerle işbirliği yaparak hem eğitim binalarının ve donanımlarının kurulmasını sağlamak hem de köylülere eğitim vermekle görevli olan köy öğretmenleri, bir köyü her konuda eğitecek düzeyde donanımlı olarak yetiştirilmişlerdir. Köy öğretmenlerinin görevleri arasında okulda öğrencilere eğitim vermenin yanı sıra alternatif ve yeni tarım tekniklerini köylülere öğretmek, okuma yazma kursları düzenlemek, bahçe ve tarla gibi tarım arazileri açmak, imece usulüyle yol yapımını sağlamak da yer almıştır (Akdemir, 2013, s. 18).

Akyüz (2009, s. 357)'de TÜİK (2010) verilerine göre, 1939-1940 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde öğretmen sayısının 19.063, 1947-1948'de 32.081, 1954-1955'te 40.035 olduğu görülmektedir. Bu dönem içinde göreve başlayan öğretmenlerin çoğunluğu ise köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlerdir. 15.000 öğretmen yetiştirmelerinin yanı sıra enstitülerin 2.000 kadar sağlık çalışanı da yetiştirdikleri görülmektedir. 1940 tarihli ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'na göre, enstitü mezunlarına yirmi yıl köyde çalışma zorunluluğu getirilmiş ve bu öğretmenlerin geçimlerini sağlayabilmeleri için okulda öğrendikleri demircilik, yapıcılık gibi meslekleri icra etmeleri ya da kendilerine verilen arazi ve uygulama bahçesinden gelir elde etmeleri öngörülmüştür. Ayrıca bu öğretmenlere aylık yirmi lira üzerinden üç ayda bir ücret verilmesi, bu ücretin de yirmi sene sonunda kırk liraya kadar artırılabileceği hükmüne bağlanmıştır. Bununla birlikte (Aydın, 1999), ilk öğretmen okulu mezunu öğretmenler aynı dönemlerde yetmiş beş lira civarında göreve başlamışlardır. Bu dönemin öğretmen kimliğinde bir değişim yaşandığından söz edilebilir. Enstitülerle birlikte öncelikli olarak eğitim alamadığı için önceden öğretmen olması güç olan kesimlerin ve köylerdeki kız çocuklarının öğretmen olabilmelerinin önü ve yolu açılmıştır (Buyruk, 2015, s. 125-126).

1954 yılında yayınlanan 6234 sayılı kanunla öğretmen yetiştiren kurumların "İlköğretmen Okulu" adı altında birleştirilmesiyle Köy Enstitüsü uygulamasına son verilmiştir. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile öğretmenlere yükseköğrenim şartı getirilmiş ve 1974 yılında koşulları uygun olan İlköğretmen okulları Eğitim Enstitüleri'ne dönüştürülmüştür (MEB, 2017, s. 5).

Cumhuriyetin başlangıç yıllarından itibaren eğitimin topluma yayılması amaçlandığından 1974 yılına kadar ilkokullara öğretmen yetiştirme işlevini sürdüren İlköğretmen okullarının süresi, 1924'de 5 yıl, 1932-1933 öğretim yılında ise, ilk üç yıl ortaokul, ikinci üç yıl mesleki eğitim programı olmak üzere 6 yıla çıkarılmış, 1970-1971 yılında ise 7 yıla (ilkokul üzeri 7 yıl, ortaokul üzeri 4 yıl) çıkarılmış ve İlköğretmen okulu mezunları lise mezunlarına denk sayılmışlardır (Baskan, 2001, s. 17). 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretim kurumlarının tamamı Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış ve akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür. Ayrıca 1982'de yürürlüğe giren 41 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile öğretmen yetiştiren tüm kurumlar üniversite bünyesine verilmiş ve 1989-1990 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarının öğretim süresi en az lisans seviyesine çıkarılmıştır (MEB, 2017, s. 5). Sonuç itibarıyla söz konusu dönemlerde öğretmen yetiştirilmesi amacıyla çeşitli modellerin uygulanmış olduğu görülmektedir.

3.2. Öğretmenlik Yaşam Tarzı

İnsanların büyük bir çoğunluğu hayatlarının belli bir döneminde ya da hayatları boyunca mesleki bir faaliyet içinde bulunmaktadırlar. Bireyleri topluma bağlayan temel belirleyicilerden biri olan mesleğin, hem birey hem de toplum açısından önemi büyüktür. Bunun yanı sıra her bireyin kendine özgü bir yaşam tarzı ya da yaşama biçimi vardır. Bireylerin yaşam tarzları veya yaşama biçimleri onları birbirlerinden ayırmakta, farklılaştırmaktadır. Söz konusu durum aynı zamanda yaşam tarzının biricik ve her birey için ayrı şekillerde olduğunun da bir göstergesidir.

Bu çalışmada öğretmenlik mesleği üzerinden, öğretmenlik yaşam tarzının değişimi kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır. İlgili literatürde öğretmenlerle ilgili pek çok ve yaşam tarzlarıyla ilgili olarak da sınırlı sayıda çalışma olmasına rağmen öğretmenlerin yaşam tarzlarını ya da yaşama biçimlerini doğrudan ele alan karşılaştırmalı herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmayla hem literatürde bir boşluğun doldurulması hem de bundan sonra yapılacak olan kuşak, meslek, eğitim, öğretmenlik ve yaşam tarzı ile ilgili diğer çalışmalara fayda sağlamak ve kaynaklık etmek amaçlanmıştır.

Önceki bölümlerde de değinildiği gibi bir bireyin yaşam tarzı, o bireyin nasıl yaşadığını, zamanını ne şekilde geçirdiğini ve nasıl bir yaşam sürdürdüğünü bizlere gösterir. Bireyin demografik özellikleri, geçmiş yaşantıları, ekonomik koşulları, duygu ve düşünceleri, kazanmış olduğu tecrübeleri, ilgi ve beklentileri, alışkanlıkları, tutumları yaşam tarzları üzerinde etkilidir.

İlgili literatürden hareketle Sezer, Aktan, Tezci ve Erdener (2017)'in “Öğretmenlerin Yaşam Stilleri ve Sınıf Yönetim Profillerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında öğretmenlerin sahip oldukları yaşam stilleri ile sınıf yönetim profilleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular öğretmenlerin sırasıyla en fazla Mükemmeliyet Odaklı, ikinci olarak da Memnuniyet Odaklı Yaşam Stili'ni benimsediklerini göstermiştir. Erkek öğretmenlerin Mükemmeliyetçi Yaşam Stili puanları ortalamasının kadın öğretmenlerden düşük olduğu görülmüştür. Otoriter Sınıf Yönetim Profili'nde anlamlı farklılık ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin ortalamasının ilkokullarda ve liselerde görev yapan öğretmenlerin ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda ulaşılan bulgular öğretmenlerin yaşam stillerinin sınıf yönetiminde kullandıkları stiller ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Yaşam stilleri ve sınıf yönetimi stilleri arasında en yüksek korelasyonun Mükemmeliyetçi Yaşam Stiline sahip ve Otoriter Sınıf Yönetimi Stili'ni tercih edenler arasında olduğu görülmüştür.

Erdoğan ve Meşeci (2004) de “Lise Öğretmenleri ile Lise Öğrencilerinin Yaşam Tarzları Arasındaki Farklılıklar” adlı çalışmalarında, lise öğretmenleri ile lise öğrencilerinin yaşam tarzları arasındaki farklılıkları belirlemeyi amaçlamışlar ve 101 öğretmen ve 300 öğrenci ile çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Araştırma soruları çerçevesinde lise öğretmenleri ile lise öğrencilerinin sanatsal faaliyetleri ile ilgili olarak müzik dinleme, tiyatro, sinema gibi faaliyetlere katılma, radyo dinleme ve televizyon izleme, okuma, kütüphane, internet ve bilgisayardan faydalanma, spor yapma ve spor etkinliklerine katılma alışkanlıklarının ve sıklıklarının nasıl olduğu, bunun yanı sıra öğretmenlerin ve öğrencilerin hobilerinin ve serbest zaman uğraşlarının neler olduğu, hafta içlerinde ve hafta sonlarında zaman ayırdıkları aktivitelerin neler olduğu, seyahat etme ve arkadaş seçme alışkanlıkları, siyasetle ilgilenme ve ibadet etme sıklıkları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, öğrencilerin ve öğretmenlerin televizyon izleme ve müzik dinleme sıklıklarının yüksek düzeyde olduğunu ve öğrencilerin, öğretmenlerden daha sık müzik dinlediklerini göstermektedir. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin

opera, bale ve tiyatroya gitme alışkanlıklarının, sinemaya gitme alışkanlıklarına ve sıklıklarına göre daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin ders kitapları dışındaki kitapları öğrencilerden daha sık okudukları görülmüştür. İnternet kullanma alışkanlıklarına bakıldığında zaman öğrencilerin derslere hazırlanırken internetten nadiren de olsa yararlandıkları ancak öğretmenlerin hiçbir zaman interneti kullanmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin öğretmenlerden daha sık ibadet ettikleri ve daha sık spor yaptıkları görülürken, öğretmenlerin de öğrencilere nazaran daha sık siyasetle ilgilendikleri görülmüştür. Sonuç olarak araştırmadan elde edilen sonuçlar öğretmenlerin ve öğrencilerin yaşam tarzları arasında önemli farklılıkların olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan Nokay (2019)'ın ise öğretmen motivasyonunu yordamada yaşam stillerinin rolünü incelemeyi amaçladığı çalışmada, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak yaşam stillerinin alt boyutlarından olan kontrol, mükemmeliyetçilik ve benlik saygısının öğretmen motivasyonunu anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen motivasyonunun cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ancak branş ve görev süresi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyolojik açıdan ele alınan Özdemir (2010)'ın "Öğretmen Kimliği: Sınıf Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma (Malatya Örneği)" adlı çalışmada ise sınıf öğretmenlerinin oluşturdukları kimlik bilincini, bu bilincin mesleklerine yansımada durumu ele alınmış, öğretmenlerin kimliklerine etki eden süreçler, sosyo- ekonomik ve kültürel yapıya dayalı olarak neden sonuç ilişkisi çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulguları öğretmenlerin yaşlarının, deneyimlerinin, etnik kökenlerinin, statü gibi toplumsal konumlarının, mesleki durumlarının ve sosyo-ekonomik durumlarının öğretmenlerin mesleklerini nasıl algıladıklarını etkilediğini, öğretmen kimliklerinin gündelik hayata yansıdığını, mesleki ve bireysel özelliklerinin uyumlu olduğunu ve yaşam tarzlarının önemli rol oynadığını göstermektedir. Çalışmada öğretmenlerin yaşam tarzları çerçevesinde boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri, televizyon izleme durumları, okuma tercihleri, tatillerini değerlendirme biçimleri ve çocuklarının meslek tercihleri ele alınmıştır. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün 40-59 yaş aralığında ve çoğunluğunun 21 yıl ve üzeri kıdem yılına sahip olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin boş zamanlarını daha çok dinlenerek, televizyon izleyerek, kitap okuyarak ve akraba, eş/dost ziyaretiyle geçirmekte oldukları, öğretmenlerin büyük bölümünün televizyon programı olarak haber programlarını izlediği, okuma tercihi olarak da yine öğretmenlerin büyük

çoğunluğunun gazete ve mesleki yayınlar okudukları, yarıyıl/yaz tatillerini daha çok evde dinlenerek, hatta hiç tatil yapamayarak geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çocuklarının meslek tercihlerini daha çok doktorluk, avukatlık/hâkimlik mesleklerinden yana kullandıkları görülmüştür. Öğretmenler ücret noktasında ve ekonomik anlamda sıkıntılar yaşadıklarını, aldıkları ücretin düşük olduğunu, birikim yapamadıklarını, ihtiyaçlarını karşılama noktasında zorlandıklarını ve ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini dile getirmişlerdir. Çalışmada öğretmenlerin yarıdan fazlasının kendilerini orta tabakaya ait hissettiği, diğer kalan önemli kısmının ise kendilerini üst-orta tabakada gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik mesleğinin diğer meslekler ile kıyasladığında ayırt edici özellikleri çerçevesinde, insanlığa hizmet etme ve konusunun insan olması, öğretmenliğin kutsal bir meslek olması, manevi değerinin fazla olması ve toplumu yönlendiren, bilgilendiren ve aydınlatan bir meslek olması sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mesleği tercih etmelerinde önem sırasıyla öğretmenliğin günümüzde güvenceli bir meslek olmasının, öğretmenliğe olan özel ilginin ve ailelerinin yönlendirmesinin etkili olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin %52,2'si yeniden bir meslek seçme şansları olsa yine öğretmenlik mesleğini tercih edeceklerini ifade etmişlerdir.

Diğer taraftan Özpolat (2002) da sosyolojik bir araştırma gerçekleştirerek “Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenlerin Toplumdaki Yeri (Öğretmen, Öğrenci ve Veli Algılarına Göre: Zonguldak Örneği) adlı çalışmada, öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki yerini tarihsel-toplumsal bağlamı içinde saptamaya çalışmış ve aynı zamanda öğretmen, veli ve öğrencilere ait görüşleri, öğretmenlerin toplumdaki yeri açısından karşılaştırarak, söz konusu görüşler arasında ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle öğretmenlerin %83,9'u toplumsal statülerinin gittikçe düştüğünü, öğretmenlerin önemli bir kısmı geçim sıkıntısı çektiklerini, bazıları ek iş yapmak durumunda kaldıklarını belirtirken, %55,7'si ‘Sürekli ve daha yüksek maaşlı bir iş bulmaları halinde öğretmenliğe devam etmeyeceklerini’ belirtmişlerdir. Mevcut çalışmadan da hareketle öğretmenlik mesleğinin, alt sosyal sınıfa (çok sınırlı oranda da orta sosyal sınıfa) mensup veli ve öğrencilerin ilgi duyduğu bir meslek olduğu, deneklerin eğitim ve gelir düzeylerinin yükselmesiyle, öğretmenlik mesleğini tercih etme eğilimlerinin azalmasından da hareketle görülmüştür.

Mutluer (2018) ise “Öğretmenlik Mesleğinin Sosyal Statüsü: Bir Olgubilim Çalışması” adlı çalışmasında öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünü meslek çalışanlarının bakış açısıyla belirlemeyi amaçlamış ve 16’sı emekli, 10’u çalışan olmak üzere toplam 26 öğretmenle mülakatlar gerçekleştirmiştir. Öğretmenlerin belirlenmesinde öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünün geçmişteki ve günümüzdeki durumunu kıyaslayabilecek deneyime sahip olan öğretmenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır ve bu doğrultuda araştırma için en az 25 yıl görev yapmış olma ölçütünü sağlayan ya da en az bu süre kadar görev yaptıktan sonra emekli olan öğretmenler seçilmiştir. Araştırmanın bulguları hem emekli hem de kıdemli öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü ile ilgili olumsuz görüş taşıdıklarını ortaya koymuştur. Öğretmenler görüşlerini maddi kazanç, Milli Eğitim Bakanlığı ile öğretmenler arasındaki ilişkiler, öğretmenlerin istihdamı ve öğretmen yetiştirme sistemi gibi hem mesleki hem de meslek dışı etkenlere dayandırmaktadırlar.

Öğretmenler üzerinden gerçekleştirilmiş olan mevcut çalışmalardan hareketle Kanyılmaz Polat (2011) ise “Çalışanların Bütçelerinde Sosyo-Kültürel Harcamaların Yeri: Çanakkale’de Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma” adlı çalışmasında öğretmenlerin gelirleri ile refah içinde yaşayıp yaşayamadığını, gelirlerinin ne kadarını temel harcamaları dışında kullanabildiklerini ve sosyo-kültürel harcamalara ne oranda bütçe ayırabildiklerini araştırmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin gelirleri ile ne kadar mutlu oldukları, kendilerini refah içinde görüp görmedikleri ve gelirlerinin ne kadarını sosyo-kültürel harcamalara ayırabildikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin öncelikli harcamalarını gıdanın oluşturduğu görülürken, ikinci sırada çocukların eğitimi ile ilgili harcamaların yer aldığı, üçüncü sırada ulaşımın, dördüncü sırada temizlik harcamalarının yer aldığı ve diğer harcamaların da giyim, sosyo-kültürel harcamalar, güzellik-bakım ve kitap-dergi-gazete harcamaları şeklinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin son birkaç sene içerisinde sinemaya ve tiyatroya çok nadir gitmeleri ya da hiç gitmemeleri ve bütçeleri yetseydi gideceklerini ifade etmeleri bu tür ihtiyaçları daha üst basamaklara yerleştirdiklerini göstermektedir. Öğretmenler gelirleri ile mutlu olmadıklarını ve daha fazla gelirleri olsaydı bazı sosyo-kültürel harcamalara olan taleplerini arttıracaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir bölümü, ekonomik koşullar göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlik mesleği yapanları yoksul olarak nitelendirmişlerdir ve kendilerini yoksul olarak nitelendiren öğretmenlerin oranı %44,1’dir. Öğretmenlerin temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra tiyatro, sinema, aileleri ile dışarıda akşam yemeği yeme gibi sosyo-kültürel ihtiyaçlara

bütçe ayıramadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin % 28,4'ünün son bir sene içinde hiç sinemaya ve tiyatroya gitmediği, % 10,5'inin son bir yıl içinde aileleri ile hiç dışarıda yemek yemediği görülürken, öğretmenlerin hemen hemen yarısının sinemaya, tiyatroya ve aileleri ile dışarıda yemeğe “çok nadir” olarak gittikleri görülmüştür. Elde edilen bulgular öğretmenlerin kendilerini geliştirmek ve tamamlamak için yapacakları harcamalara yeterince bütçe ayıramadıklarını, kitap almak, sinemaya-tiyatroya gitmek, aileleri ile sosyo-kültürel faaliyetlere katılmak gibi zorunlu ihtiyaçlar dışındaki aktiviteler için çok az bütçe ayırabildiklerini veya hiç ayıramadıklarını göstermektedir.

Diğer taraftan Aslan (2001)'nın “İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Yaşam Kalitesi ve Mesleki Doyumları” adlı çalışmasında ise sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve genel olarak öğretmenlerin mesleklerinden memnuniyet düzeylerine bakıldığında mesleki doyum düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en önemli nedeni olarak mesleğin gelir ve saygınlığının düşüklüğü söylenebilir. Kadın öğretmenlerin mesleki doyum düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu, ayrıca meslekte geçirilen sürenin de iş doyumuna olumlu bir katkısının olduğu görülmüştür. Mesleki kıdem ile iş doyumunu arasındaki olumlu ilişkiden hareketle öğretmenlerin mesleki kıdemleri arttıkça işlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün maaşlarının yetersiz olmalarından yakındıkları, yaşamlarını devam ettirebilmek için ek işlerde çalıştıkları görülmüştür.

Aslan (2001)'in çalışmasıyla paralellik taşıyacak şekilde Surada (2015)'nin “Sınıf Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeyleri (Eskişehir İli Örneği)” adlı çalışmasında da öğretmenlerinin genel iş doyumlarının “orta” düzeyde olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin kıdem yıllarının iş doyumlarını etkileyen bir unsur olduğu ve 20 yıl ve üzeri süredir görev yapan sınıf öğretmenlerinin, 1-9 yıl süreyle görev yapan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla iş doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Geçim sıkıntısı boyutuyla ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin doyumlarının yeterli düzeyde olmadığı, maaşlarının yetersizliğinden dolayı maddi sıkıntı içerisinde olduklarını ve geçinmekte zorluk çektiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra en büyük kaygılarının emekli olduklarında yaşamlarında maddi anlamda daha da zorluk içinde olacaklarını düşünmeleri olduğu görülmüştür.

Şimşek ve Büyükkıdık (2015)'ın 20 emekli öğretmen üzerinden gerçekleştirdikleri “Emekli Öğretmenlerin Yaşam Doyumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmalarından elde edilen bulgulara baktığımız zaman ise her katılımcının görüşlerinin yaşam tarzına göre farklılık gösterdiği ve bu durumun da yaşam doyumlarını etkilediği görülmüştür. Öğretmenlerin çoğunluğu emekli olma nedenlerinde sağlık problemleri yaşadıklarını, çocuklarına ve ailelerine kaliteli zaman ayırmak istediklerini, meslekte yorgunluk yaşadıklarını ve okul ortamında problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak emeklilik sonrasında ekonomik sıkıntı yaşamadığını belirten öğretmenler, çalışırken yeterli yatırım yapmış olduklarını, eşlerinin de çalışmış olduklarını ve çocukları ekonomik özgürlüklerine kavuştukları için giderlerinin azalmasına bağlı olarak sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Emeklilik sonrasında ekonomik sıkıntı yaşadığını belirten öğretmenlerin ise çoğunun emekli olmadan önceki ve emekli olduktan sonraki aldıkları maaş arasında çok büyük bir azalma olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çoğunluğu emekli maaşını yeterli bulmayarak başka işlerle uğraşarak çalışma hayatlarına devam ettiklerini açıklamışlardır. Bu bağlamda öğretmenlerin çoğunun maddi sıkıntı yaşamalarına bağlı olarak hala çalışma hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaları yaşamdan yeterince doyum almadıklarını göstermektedir.

Diğer taraftan öğretmenlerin mesleklerinden memnuniyetleri üzerinden gerçekleştirilen çalışmalardan hareketle Yalçın (2016)'ın, “Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Memnuniyet/Memnuniyetsizlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin kıdem yılına ve cinsiyet değişkenlerine göre nasıl değiştiğinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasının elde edilen bulgularına dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu, kadın sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin erkek sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek sınıf öğretmenlerinin sınıf öğretmenliğini tekrar seçme düzeyleri daha düşük çıkmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak erkek sınıf öğretmenlerinin sınıf öğretmenliği mesleğini "mesleğe ve çocuklara olan ilgilerinden dolayı" tercih etme oranının kadın sınıf öğretmenlerine göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin beklentilerini karşılama düzeylerine bakıldığında ise kadın sınıf öğretmenlerinin erkek sınıf öğretmenlerine oranla mesleki anlamda beklentilerini karşılama düzeylerinin daha yüksek oranda olduğu, erkek sınıf öğretmenlerinin ise mesleki anlamda beklentilerini karşılama düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak öğretmenlerin meslekleri ile ilgili olarak olumsuz düşüncelerinin "öğretmenlik mesleğinin itibarsızlaştırılması ve toplumdaki saygınlığının azalması" şeklinde olduğu ve bu yanıtı veren kadın sınıf öğretmenlerinin erkek sınıf öğretmenlerine göre daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin tekrar bu mesleği seçme durumlarına bakıldığında, erkek sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin kadın sınıf öğretmenlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra Eğitim Bir Sen (2008) tarafından yapılan, "Öğretmenlerin Meslek Memnuniyeti Araştırması" sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin mesleki memnuniyet durumlarına bakıldığında zaman, erkek sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin kadın sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin %53'ü yeniden meslek seçme durumuyla karşı karşıya olduklarında öğretmenliği yeniden seçeceklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %40'ı çocuklarının öğretmen olmasını istediğini, %33'ü ise çocuklarının öğretmen olmasına taraftar olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin %49'u sinemaya gitmek için bütçe ayıramadıklarını, öğretmenlerin %68'i ise tatil için bütçelerinden pay ayıramadıklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %58'i hak ettikleri geliri alamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlikten aldığı ücretin geçinmesine yetmediğini ifade eden öğretmenlerin oranı %58 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özkurt (2018) ise "1980 Sonrası Çalışma Hayatına Başlayan Bazı Meslek Mensuplarının Sosyolojik Açıdan Karşılaştırmalı Analizi" adlı çalışmada öğretmenlik, avukatlık, bankacılık (iktisadi idari bilim mezunları) ve mühendislik mesleklerini 1980'li yıllarda icra eden meslek mensuplarıyla (olgun kuşak) 2000'li yıllarda icra eden meslek mensupları, (genç kuşak) mesleğin biçimlendirdiği sınıfsal konumlanmalar, gelir düzeyleri, mülkiyet edinim süreçleri, mülkiyet ilişkileri, iş ve meslek kariyerleri, inançlar, değer yargıları, dünya görüşleri, mesleklerinin toplumsal prestij ve saygınlık konumları, yaşam biçimleri, aile yaşantıları ve gündelik yaşamın diğer olanakları açılarından karşılaştırmalı bir perspektifle değerlendirmiş ve analiz etmeye çalışmıştır. Elde edilen analizlerde olgun kuşak meslek mensuplarının iş, meslek ve mülkiyet ilişkilerindeki düzenlilik ve göreceli istikrar durumlarının söz konusu olduğu ancak genç kuşak aktörlerin mesleki kariyerler açısından istikrarsız ve eğreti durumsallıklarının olduğu görülmüştür. Olgun kuşak öğretmen, avukat, bankacı ve mühendis meslek mensuplarının mesleki pozisyonları güçlü orta sınıf konumlanması olarak öne çıkmıştır.

Elde edilen bulgulara dayalı olarak olgun kuşak öğretmenlere göre meslek, toplumsal fayda, model olma, bireysel performans ve sosyal hayata katılma gibi gündelik pratikleri içeren ve yaşamın gerçek akslarında şekillenen bir etkileşim düzenine vurgu yapmaktadır. Olgun kuşak öğretmenlerin sosyo-ekonomik güvence, güçlü sosyal ağ ve geleceğe yönelik tasarımlama kapasitesi/değiştirme ve dönüştürme gücüyle, öğretmenlik mesleğinin düşünsel, davranışsal ve duygusal mesleki ethosunu inşa etmiş, oluşturmuş oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki prestij ve statü kaybının en yoğun biçimde gözlemlendiğı meslek grubu, geleneksel bir orta sınıf mesleğı olan öğretmenliktir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, günümüzün dünyasının para ve güç ilişkileriyle biçimlenen toplumsal formasyonuna uyum sağlamakta zorlandıkları söylenebilir. Olgun kuşak öğretmenlerin deneyimlerinde ise öğretmenler, hem Anadolu’da hem de İstanbul’da sadece okulda görev yapan bir memur, bir öğretmen değıl, zengin ve varlıklı esnaf kesimlerinden, düşük gelirli toplumsal gruplara kadar halk kitleleriyle güçlü iletişimlere giren, önderlik eden bir konumda, yüksek toplumsal kabul edilirlğe ve prestije sahiptir. Mesleki kariyerleri kırsal bölgelerde başlayan olgun kuşak erkek öğretmenler, tayinlerini kentsel bölgelere aldıktan sonra ek işlerle gelirlerini artırmaya çalışmışlar, tek maaşın inşa ettiğı handikaplardan sıyrılmak için mücadele vermişlerdir. Olgun kuşak erkek öğretmenler eğitim enstitüsü çıkışlıdır ve ilkokul öğretmenleri olarak yetişmişlerdir. Eğitim yaşantılarında aldıkları çok boyutlu eğitim hem mesleğın felsefi bir nosyon olarak gelişmesine hem de yaşamın ilerleyen periyotlarında karşılaşılan yoksulluk hallerinin aşılması ve doğru projelerin yaşama geçirilmesinde (ek iş yapmak ya da tayinini memleketine alıp tarımla uğraşmak) teşvik edici olmuştur. Geleceğe ilişkin olarak öğretmen gruplarda, geleceğın tüm dünya ve Türkiye açısından daha iyiye gideceğine ilişkin umutlarını korudukları görülmüştür.

Öte yandan öğretmenlerin yaşam tarzları çerçevesinde faaliyetlerinden ya da aktivelerinden hareketle boş zamanlarını veya serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerinin nasıl ve ne şekilde olduğı üzerinden gerçekleştirilmiş olan çalışmalara baktığımız zaman ise Kaya (2020)’nın, “Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Davranışlarının İncelenmesi” adlı çalışmasından elde edilen bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin sanatsal, kültürel ve sosyal dayanışma faaliyetlerine katılımlarının düşük olduğı ve öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımlarının yaş, cinsiyet, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Öğretmenlerin boş zamanlarında kitap ve gazete okudukları, müzik dinledikleri, gezdikleri ve arkadaşlarıyla görüştükleri görülürken, en az tercih ettikleri etkinliklerin müzik aleti çalmak, koro çalışmaları yapmak ve sivil toplum örgütleri ve derneklerinin faaliyetlerine katılmak şeklinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin tiyatro, sinema, koro gibi sanatsal faaliyetleri fazla tercih etmedikleri ve yeterince spor yapmadıkları görülmüştür. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre, bekâr öğretmenlerin evli öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerine daha yüksek düzeyde katılım gösterdiği görülürken çocuk sahibi olan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin yaşam tarzlarından hareketle Kul (2019)'un "Nevşehir İl Merkezinde Çalışan Kadın Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri" adlı çalışmasında da kadın öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme konusundaki algıları, tercihleri ve eğilimleri belirlenmeye çalışılarak, mevcut boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin yarısına yakınının boş zaman kavramı ile ilgili doğru bilgi ve algıya sahip olmadığı, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının daha çok kültürel ve entelektüel yönde olduğu, boş zamanlarını büyük oranda aileleri ile birlikte değerlendirdikleri ve aktif bir şekilde katılabilecekleri boş zaman değerlendirme etkinliklerini tercih ettikleri görülürken, kültürel ve entelektüel açıdan gelişimlerine fayda sağlayan idealize edilmiş boş zaman etkinliklerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öçalan, Altay Öcal ve Yörübulut (2013)'un "Kırıkkale İl Merkezindeki İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının İncelenmesi" adlı çalışmalarında da öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını incelemek amaçlanmış ve araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin en fazla tercih ettikleri boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının kitap-gazete okumak, televizyon seyretmek ve müzik dinlemek gibi ekonomik durumu zorlamayan, fazla para harcamalarını gerektirmeyen pasif etkinlikler olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kültürel, sosyal ve spor faaliyetleri tercih etmediği ve spor yapma, sinemaya-tiyatroya gitme, el işleri gibi aktif etkinlikleri içeren faaliyetlerin oranının düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ilköğretim öğretmenlerinin ekonomik durumlarının, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarında ve bunları gerçekleştirebilmelerinde bir engel oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya ve Tural (2005) de “Öğretmenlerin Boş Zamanlarında Sosyal ve Kültürel Etkinliklere Katılımları İle İlgili Tutumları (Isparta Örneği)” adlı çalışmalarında, öğretmenlerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımları ile ilgili tutumları ele alınmış ve bu tutumları etkileyen faktörlerin neler olduğuna dayalı olarak sosyolojik bir çözümleme ortaya koymaya çalışmışlardır. Çoğunlukla orta yaş olarak değerlendirilebilecek 30-50 yaş grubu arasındaki öğretmenlerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığı, kadın öğretmenlerin evde yapabilecekleri etkinlikleri, erkekler öğretmenlerin ise çoğunlukla dışarıda yapabilecekleri boş zaman etkinliklerine yöneldikleri görülmüştür. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün daha çok geleneksel değerlerle örtüşen sosyal ve kültürel etkinliklere katılmayı tercih eden bir tutum sergiledikleri, kadın öğretmenlerin daha çok pasif ev içi etkinliklere yöneldikleri, erkeklerin ise ev dışı etkinlikleri tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca sosyal ve kültürel etkinliklere katılımda genç, orta ve ileri yaş gruplarında olma durumlarına göre farklılıkların söz konusu olduğu, genç ve orta yaş kuşağındaki öğretmenlerin daha çok fiziksel güce dayalı aktif sosyal ve kültürel etkinliklere yöneldiği, ileri yaş gruplarındaki öğretmenlerin ise pasif nitelik gerektiren aktiviteleri tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin çalışma dışı zamanlarının sosyal ve kültürel etkilere katılmaları için yeterli olduğu görülse de öğretmenlerin vakit yetersizliği sebebiyle sosyal ve kültürel etkinliklere katılamadıklarını belirtmeleri aslında bunun bir yaşam tarzı haline getirilemediğinin göstergesidir.

Binarbaşı (2006) tarafından yapılan, “Kütahya İlinde İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Tespiti ve İncelenmesi” adlı çalışmada da öğretmenlerin boş zamanlarının olup olmadığı, mevcut boş zamanlarını nerede ve nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak öğretmenlerin en fazla tercih ettikleri boş zaman değerlendirme faaliyetlerinin kitap-gazete okumak (%59,3), televizyon seyretmek (%39,3) ve müzik dinlemek (%39,9) gibi pasif etkinlikler olduğu, spor yapma, sinemaya gitme, el işleri ve sanatsal etkinliklerin oranının ise düşük olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin boş zamanlarını pasif etkinliklerle değerlendirme yoluna gittikleri görülmüştür. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım yeri olarak evi (%65,1) tercih etmeleri pasif katılım sonucunu doğrulamaktadır.

Baier (1954)'in de öğretmenlerin boş zaman aktivitelerini incelediği çalışmasında öğretmenlerin genellikle kitap ve dergi okuyarak boş zamanlarını benzer ve pasif bir şekilde değerlendirdikleri görülmüştür. Öğretmenler boş zaman aktivitelerine bütçe ayırmadıklarını ve ek gelire ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Wu (2010) da ilkökul öğretmenleri için boş zaman katılımı, boş zaman memnuniyeti ve duygusal zekâ arasındaki olası ilişkileri araştırdığı çalışmasında, boş zaman memnuniyeti ve boş zaman katılımı arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu, ilkökul öğretmenlerinin ne kadar boş zaman aktivitelerine katılırlarsa, özellikle açık hava etkinlikleri, spor, iç mekân aktiviteleri ve kültürel faaliyetler gibi daha yüksek boş zaman memnuniyeti hissettikleri bulgusuna ulaşmıştır. (Kaya, 2020, s. 45-46).

Selçuk ve Akdağ (2020)'ın, “Öğretmenlerin Serbest Zaman Etkinliklerinin İncelenmesi” adlı çalışmaları sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ise öğretmenlerin daha çok spor ve müzik ağırlıklı etkinliklerde bulundukları ve serbest zaman etkinliklerinin mesleki ve kişisel gelişimleri açısından öğretmenlere fayda sağladığı görülmüştür. Aile ve sosyal hayat alanında öğretmenlere olumlu anlamda katkısının olmasının yanı sıra ailenin ihmal edilmesi ve ekonomik yük gibi olumsuz etkilerinin de olduğu görülmüştür. Müzik başta olmak üzere serbest zaman etkinliklerinin spor, resim, tiyatro, el sanatları, kitap okumak ve fotoğrafçılık şeklinde olduğu görülmüştür. Bulgular öğretmenlerin sanatsal, kültürel ve sportif birçok faaliyetle ilgilendiklerini ve birden fazla alanda kendilerini yetiştirmeye çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca maddi imkânsızlıkların ve zaman yetersizliğinin öğretmenlerin serbest zaman etkinliklerini düşündükleri gibi yapmalarındaki en büyük engel olduğu görülmüştür.

Aşkın (2016)'ın “Öğretmenlerin Serbest Zaman Eğitimi ve Rekreasyon (Serbest Zamanda Yapılan Aktiviteler) Etkinliklerine Katılımlarındaki Sosyo, Ekonomik, Kültürel Etkenler-Düzce Örneği” adlı çalışmasında ise araştırmaya katılan öğretmenlerin ekonomik durumlarının ağırlıklı olarak (%66,2) orta düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin serbest zamanlarını sırasıyla spor, diğer alanlar, eğitim ve sanat alanlarında değerlendirdikleri ve öğretmenlerin kıdem yılları arttıkça serbest zamanlarını değerlendirme ve öğrenmeye açık olma tutumlarının anlamlı bir seviyede azaldığı görülmüştür. Serbest zamanlarını değerlendirmede sporun ilk sırada yer alması genç öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu açıkça göstermektedir. Ekonomik durumların dağılımında orta ekonomik seviyede olduğunu belirten (224 kişi, %66.2) öğretmenlerin genellikle eşlerinin de memur oldukları, yeterli maddi birikimleri olduklarından rahat bir

hayat sürdürdükleri aynı zamanda gelir getirici serbest zaman etkinliklerinde bulundukları (findık toplatımı, bal üretimi, alabalık vs.) görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çok büyük bir bölümünün (%93.21, 316 kişi) yurtdışına çıkmadıklarını ifade etmeleri öğretmenlerin yeterli ekonomik birikimlerinin olmadığını gösterirken, ikamet edilen konutların (%51.65) kira olması genç bir öğretmen profilini göstermektedir. Kendi evi olan öğretmenlerin genellikle eşlerinin de memur olduğu veya bağı bahçesi olan ve serbest zamanlarında bu tür işlerle uğraşan yerlilerden oldukları ve bu işlerle uğraşmalarından kaynaklı olarak ev sahibi oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kitap okuma düzeyleri sırasıyla sıklıkla, nadiren, her zaman ve okumuyorum şeklinde iken okudukları kitap türlerinin dağılımının roman, mesleki eserler, akademik ve şiir şeklinde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin hoşlandıkları müzik türlerinin halk müziği başta olmak üzere sanat müziği, diğer müzik türleri, hafif müzik, klasik müzik ve tasavvuf müziği şeklinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sinemaya gitme durumlarının sırasıyla nadiren, sıklıkla, gitmiyorum ve her zaman şeklinde, tiyatroya gitme durumlarının ise sırasıyla nadiren, gitmiyorum, sıklıkla ve her zaman şeklinde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin tercih ettikleri sanat etkinliklerinin sırasıyla sportif etkinlikler, sinema, sanatsal etkinlikler ve tiyatro şeklinde olduğu görülmektedir.

Öte yandan Yücebaş (2017)'ın, "Ankara'daki İlköğretim Öğretmenlerinin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları" adlı çalışmasında araştırmanın hipotezi "Ankara'da bulunan devlet ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları, öğrencilere okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığını kazandırma açısından yeterli düzeyde değildir" biçiminde oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak öğretmenlerin yarıdan fazlasının 16-25 yıl hizmet vermiş olduğu, buna paralel olarak yaklaşık yarısının da 41-50 yaş aralığında olduğu ve öğretmenlerin çoğunluğunun orta yaş üzerinde ve tecrübeli olduğu görülmektedir. Elde edilen bulguların öğretmenlerin genel olarak okuma ve kütüphane kullanım alışkanlıklarının, öğrencilere okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırması açısından yeterli düzeyde olmadığını göstermesinden hareketle araştırma hipotezi kabul edilmiştir.

Tunç ve Ertem (2019)'in de “Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya Karşı Tutumları” adlı çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin okumaya karşı tutumlarını ve okuma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmanın sonucunda erkek sınıf öğretmenlerinin kadın sınıf öğretmenlere göre daha fazla kitap okudukları ve sınıf öğretmenlerinin yaşı ve mesleki kıdemi arttıkça, ayda okudukları kitap sayısının da arttığı görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin okumayı en fazla tercih ettiği materyallerin sanat ve gazete kitapları olduğu, en az tercih ettikleri materyallerin ise mizah dergileri olduğu görülmüştür.

Diğer taraftan öğretmenler üzerinden gerçekleştirilmiş olan ve öğretmenlerin yaşam tarzları çerçevesinde sağlıkları ile ilgili tutumlarını ve beslenme alışkanlıklarını ele alan çalışmalara baktığımız zaman ise Bozkurt ve Erdoğan (2019)'ın sınıf öğretmenlerinin beslenme alışkanlıklarını inceledikleri çalışmalarının sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun beslenme eğitimi almadıkları, herhangi bir fiziksel aktivite yapmadıkları ve sigara ve alkol kullanma alışkanlıklarının olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısına yakını kahvaltı alışkanlığının olmadığını ve fırsat bulamadıkları için öğün atladıklarını, en çok atladıkları öğünün ise öğle yemeği olduğunu ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular öğretmenlerin beslenme alışkanlıklarının ve bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Bozkurt ve Erdoğan (2019)'ın araştırması ile paralel olacak şekilde Çelik Kayapınar (2011) tarafından gerçekleştirilen kadın ve erkek ilköğretim öğretmenlerinin beslenme alışkanlıklarının ve bilgi düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmada da öğretmenlerin temel beslenme alışkanlıklarının ve bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak öğretmenlerin hemen hemen yarısı gün içerisinde öğün atladıklarını, en çok atladıkları öğünün ise öğle yemeği olduğunu ve bunun da yoğunluktan kaynaklandığını ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin yaşam tarzları ya da yaşama biçimleri üzerinden gerçekleştirilmiş olan söz konusu çalışmalar bir yana yakın zamanda Sunar'ın 2014'de gerçekleştirdiği Türkiye Mesleki İtibar Araştırması'nda 4. sırada yer alan öğretmenlik mesleğinin, 5 sene içinde 10 sıra gerilemesi ve 2019'da gerçekleştirilen Türkiye'de Çalışma Hayatı ve Meslekler araştırmasında 14. sırada yer alması öğretmenlik mesleğinin en büyük itibar kaybı yaşayan meslek olduğunu bizlere göstermektedir (Sunar, 2015 ve Sunar, 2020).

Cumhuriyet tarihi boyunca bilgi ve değer taşıyıcısı olarak tanımlanan ve toplumlarının ulusal ve kültürel açıdan kurucu iradeleri, miras taşıyıcıları, toplumların maddi ve manevi mimarları olarak kabul edilen öğretmenlerin, günümüzde çalışma şartları ve ücret bakımından ciddi sıkıntılar içinde olması yakın zamanda gerçekleştirilmiş olan iki araştırma arasında sonucunda ortaya çıkan fark ile de kendini açık bir biçimde göstermektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi yaşam tarzı, bir bireyin nasıl yaşadığını, zamanını ne şekilde geçirdiğini, davranışlarının, faaliyetlerinin, düşüncelerinin neler olduğunu ve nasıl bir yaşam sürdürdüğünü bizlere göstermektedir.

Bu çerçevede literatürde öğretmenlerle ilgili pek çok ve yaşam tarzlarıyla ilgili olarak da sınırlı sayıda çalışma olmasına rağmen öğretmenlerin yaşam tarzlarını ya da yaşama biçimlerini doğrudan ele alan karşılaştırmalı herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Var olan mevcut çalışmaların ancak öğretmenlik mesleği üzerinden yaşam tarzı unsurlarına ya da yaşam tarzı belirleyicilerine dayalı olarak dolaylı bir şekilde gerçekleştirilmiş olan belli başlı çalışmalar olduğu görölmektedir. Bu perspektiften yola çıkılarak mevcut çalışmada öğretmenlik mesleği üzerinden, öğretmenlerin yaşam tarzlarının değişimi çerçevesinde yeni kuşaktan ve eski kuşaktan olacak şekilde farklı kuşaktan öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden ve özgün pratiklerinden hareketle kuşaklararası bir karşılaştırma gerçekleştirilmiş, bu doğrultuda benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KATILIMCILARIN

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi çerçevesinde çalışmada kullanılan araştırma modeline, araştırma sorularına, araştırmanın veri toplama sürecine, örnekleme, çalışma grubuna ve kendileriyle mülakat yapılan 30 yaş ve altı yeni kuşak öğretmenler ile 60 yaş ve üzeri eski kuşak öğretmenlerin sosyo-demografik özelliklerine yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

4.1.1. Araştırma Modeli ve Araştırma Soruları

Bu çalışmada araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemi olarak belirlenmiş ve çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, etnografik araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmaya katılacak katılımcıların belirlenmesinde ise kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, görüşülen birkaç öğretmene kendi durumlarında olan başka öğretmen arkadaşlarının olup olmadığı şeklinde sorular sorularak, örnekleme grubu genişletilmiştir.

Nitel araştırmanın esas etkinliği alan çalışmasıdır. Alan çalışması etnografik araştırmanın özünü oluşturur. Araştırmacı belirli bir süre boyunca çalıştığı birimdeki insanlarla sosyal ilişkiler geliştirir ve fiziksel olarak o insanlarla yakınlık kurar. Alan çalışması, araştırmacının insanların davranışlarını yakından gözlemlemesi ve değerlerini, dünya görüşlerini, tutumlarını betimlemesi için bir fırsat sunar (Patton, 2014). Bu çerçevede nitel araştırmalar genel olarak çalışılan konuyu derinlemesine incelemeye olanak sağlaması açısından ve gerçek dünyada var olan insanların yaşamlarını incelemek açısından bir avantaj sağlarlar.

Nitel araştırma mecazi anlamda incecik iplik, birbirinden farklı birçok renk, farklı doku ve çeşitli malzemelerin karışımından oluşan girift bir kumaşa benzer. Bu girift kumaş basit bir şekilde ya da kolay bir şekilde açıklanamaz. Genel varsayımlar ve yorumlayıcı çatı kumaşın dokunduğu tezgâh gibi nitel araştırmayı bir arada tutar (Creswell, 2020, s. 43). Denzin ve Lincoln (1994, 2000, 2005, 2011)'ün SAGE Nitel Araştırma El Kitabı'ndaki ortaya koydukları nitel araştırma tanımları şu şekildedir:

Nitel araştırma dünyadaki gözlemcinin yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma, dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı, materyal uygulamalarından oluşur. Bu uygulamalar dünyayı dönüştürür. Bu uygulamalar dünyayı; alan notları, mülakatlar, fotoğraflar, konuşmalar, kayıtlar ve kendinize yazdığınız notları içeren bir temsiller serisine dönüştürür (Creswell, 2020, s. 44).

Etnografi, nitel araştırmanın en eski geleneğidir. Etnografik araştırma niteliksel yöntemlerin çoğunlukla bir arada kullanıldığı kapsayıcı bir desene karşılık gelmektedir (Kartarı, 2017, s. 217). Etnografinin nasıl kapsayıcı bir nitel araştırma çatısına karşılık geldiği, etnografinin yaygın tanımlama biçimlerinde de kendini göstermektedir. Etnografi, etno (insan) ve grafi (betimleme, tasvir etme) kelimelerinden türemektedir ve ortak bir kültüre sahip bir grubun davranışlarını, deneyimlerini, kültürel öge, pratik ve kodlarını yorumlayan ve birçok veri toplama yöntemine başvuran; sonucunda da büyük portreler çizen bir araştırma desenidir (Erduyan, 2017, s. 82 ve Cresswell, 2020, s. 96). Bir başka ifadeyle etnografi, Atay'ın (2018, s. 9) da dile getirdiği gibi, bir insan topluluğunun hayat bilgisini yazmak demektir (Çarpar, 2020, s. 697).

Etnografi, araştırma nesnesini gündelik yaşam rutini içinde anlamaya çalışır. Öznenin gündelik hayatın akışı içinde, farklı bağlamlardaki sözleri, davranışları, görünür etkileşimleri, inançları, duyguları ve söylemleri söz konusudur. Etnografik çalışma bunların her birini tek tek hem de tamamını bütün olarak anlamaya çalışma çabasıdır (Kartarı, 2017, s. 218). Nitekim etnografik araştırmanın çıktısı araştırmacı ve katılımcı diyaloguna dayalı bir ürünü temsil eder. Bu nihai ürün, gruba dair hem araştırmacıların hem de katılımcıların görüşlerini içeren bütünsel bir kültürel portreyi ortaya çıkarır (Cresswell, 2020, s. 98). Bu bağlamda etnografik çalışma için, bir insan grubunu anlama ya da bir grubun kültürünü anlama ve betimleme amacıyla ortaya konulmuş olan bir çabanın ürünüdür diyebiliriz. Çünkü etnografi araştırmasında bir alana girmek, bir sahada yer almak ve bir yeri kendi bağlamı içinde ele almak söz konusudur.

Etnografi, araştırmacının ortak kültüre sahip bir grubun davranışlarının, değerlerinin, inançlarının ve dilinin paylaşılan ve öğrenilen modellerini tanımladığı ve yorumladığı nitel bir desendir (Harris, 1968). Diğer çalışmalardan farklı olarak etnografinin yöntemine dair, ne yapacağına dair kendine göre bir tarzının olduğunu söyleyebiliriz. Etnografi, araştırmanın hem bir süreci hem de bir sonucu olarak (Agar, 1980), aynı kültürü paylaşan bir grubun incelenme şekli olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir araştırmanın nihai, yazılı ürünüdür (Cresswell, 2020, s. 92).

Etnografi, hem bir süreci hem de bir sonucu yürütmek için kullanılmaktadır. Etnografi bir süreci ifade etmektedir. Çünkü etnografide bir yazma süreci söz konusudur. Ve yine etnografi bir sonucu ifade etmektedir. Çünkü etnografi sonuç olarak ortaya kendine has üslubu olan bir yazılı metin koymaktadır. Etnografide araştırmacı, elde ettiği kurgusal metin üzerinden, araştırmasını yeniden kurgulayarak ve yeniden yorumlayarak kaleme almaktadır. Gerçeğe dayalı olan bir kurgu üzerinden ilerleyen bu süreç, araştırmacının zihninde ve kaleminde hikâyelendirilerek, tekrardan kurgulanmaktadır. Araştırmacı bu süreçte nesnel olanı yakalamaya çalışırken bir taraftan da öznelliği ile karşı karşıya kalmaktadır diyebiliriz.

Çalışmada farklı kuşaktan öğretmenlere mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına yansımalarının değişimine yönelik sorular sorularak, öğretmenlerin mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına nasıl yansıdığı ve bu yansımanın kuşaklararasıda nasıl bir şekilde kendini gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede araştırmanın mülakat soruları temelde 6 ana sorudan ve alt sorulardan oluşmaktadır. Bu ana sorular;

- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak sosyo-demografik özellikleri
- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir öğretmen olarak öğretmenlik mesleğini nasıl tercih ettiği, öğretmenlik mesleğini tanımlaması, öğretmenlik mesleğine bakışı ve meslekten memnuniyeti
- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak meslek ve yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde bir öğretmen olarak mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiği
- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak faaliyetlerinin/aktivitelerinin, davranışlarının ve ilgi alanlarının neler olduğu
- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak düşüncelerinin/fikirlerinin neler olduğu
- Kendisiyle mülakat yapılan bireyin bir öğretmen olarak nasıl yaşadığı ve yaşamından memnuniyeti

Öğretmenlerin yaşam tarzları ile ilgili ana sorulara ek olarak alt sorularla araştırmanın daha da zenginleştirilmesi ve katılımcılardan derinlemesine bilgi toplanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda bireylerin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak sosyo-demografik özelliklerinin yanı sıra öğretmenlik mesleğini tercih etme hikâyeleri, öğretmenlik mesleğini tanımlamaları, öğretmenlik mesleğine bakışları ve öğretmenlik

mesleğinden memnuniyetleri çerçevesinde meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdikleri ve toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan özelliklerinin ne olduğunu düşündükleri üzerinden bilgiler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak faaliyetleri, davranışları, ilgi alanları ve düşünceleri çerçevesinde bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinden yola çıkılarak sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarının, eğlenme, dinlenme ve tatil alışkanlıklarının, müzik dinleme alışkanlıklarının ve tarzlarının, kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri çerçevesinde teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumları ile televizyon izleme, gazete, dergi ve kitap okuma alışkanlıklarının, tüketim alışkanlıklarının ve alışveriş tarzlarının, beslenme, sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları ile sağlık kurumu tercihlerinin, giyim tarzlarının, sivil toplum kuruluşu üyeliklerinin, harcamalarının, maaştan memnuniyetlerinin ve birikim yapabilme durumlarının, kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıfın ve hayata bakışlarının nasıl ve ne şekilde olduğundan hareketle nasıl yaşadıkları, nasıl bir yaşam tarzına sahip oldukları ve yaşamlarından memnuniyetleri kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınarak benzerliklere ve farklılıklara dayalı bir şekilde aktarılmıştır.

4.1.2. Araştırmanın Veri Toplama Süreci, Örneklem ve Çalışma Grubu

Araştırmanın amacına ve konusuna en uygun düşen tekniğin mülakat olması nedeniyle, araştırmada veri toplama aracı olarak ilgili literatür taramasının ardından araştırmacı tarafından hazırlanan ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat soruları (EK-1) kullanılmıştır. Araştırmacı, kendisi de bir veri toplama aracı olarak sahada bulunmuş ve mülakat yapılan farklı kuşaktan öğretmenlere mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına nasıl yansıdığı ve bu yansımasının kuşaklararası nasıl bir şekilde kendini gösterdiğine yönelik sorular yönelendirmiştir. Bu sorularla öğretmenlerin mesleklerinin, günlük yaşamda yaşam tarzlarına nasıl yansıdığı ve bu yansımanın kuşaklararası nasıl bir şekilde kendini gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Mülakat, insanları anlamaya çalışırken kullanılan yöntemler arasında en güçlü ve en yaygın yöntemlerden biridir (Fontana ve Frey, 2000). Mülakatın amacı Patton (2014)'a göre insanların duyguları, düşünceleri, olaylara yükledikleri anlamlar, bakış açıları gibi doğrudan gözlenemeyen içsel süreçleri, onlara sorular sorarak anlamaktır (Bilgili, 2016, s. 35).

Punch, “İnsanların gerçeğe ilişkin algılarına, tanımlamalarına, anlamlarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın en iyi yolu” derinlemesine mülakat yapmaktır şeklindeki ifadesiyle mülakat tekniğinin, insanların gerçekliği tanımlamalarına, algılayışlarına ve gerçekliği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yolu olduğunu dile getirmektedir (2005, s. 166).

Çalışma grubuna seçilecek öğretmenlerin belirlenmesinde yaş, cinsiyet ve kıdem yılı gibi değişkenler kullanılmıştır. Kuşaklararası bir karşılaştırmayı esas alan bu çalışmada araştırmanın çalışma grubunu farklı yaşlarda ve farklı cinsiyetlerde, farklı kıdem yıllarına sahip oldukları için farklı kuşakları temsil eden, farklı tecrübeler yaşamış, yaşayan ve yaşamakta olan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Katılımcıların tamamının sınıf öğretmeni olarak tercih edilmelerinde öncelikle sınıf öğretmenlerinin her öğrencinin hayatında yer edinerek kendilerine özgü bir ağırlıklarının ve duruşlarının olması etkili olmuştur. Bunun yanı sıra katılımcıların sınıf öğretmeni olarak belirlenmesinde, sınıf öğretmenlerinin diğer branşlardan farklı olarak öğrenciler ile daha fazla zaman geçirmeleri neticesinde öğrencilerin hayatlarına daha yakından ve daha fazla dokunan, öğrenciler üzerinde önemli ölçüde etki ve iz bırakan bireyler olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca katılımcılar arasında branş ve kademe türü gibi farklılıklar söz konusu olmaksızın, öğretmenlerin eşit kademedeki ve yalnızca sınıf öğretmenliği branşından seçilmiş olmalarının çalışma için daha uygun ve daha etkili olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın örneklem grubunu, yaş, cinsiyet ve kıdem yılı gibi kriterlere göre kartopu yöntemiyle seçilmiş, 2021-2022 Bahar dönemi öğretim yılında İstanbul ilinde, kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan 30 yaş ve altı 5 kadın, 5 erkek olmak üzere 10 yeni kuşak öğretmen ile 60 yaş ve üzeri, İstanbul ilinde, kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan ya da emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan veya özel kurumlarda çalışmaya devam eden 4 kadın, 6 erkek olmak üzere 10 eski kuşak öğretmen oluşturmuştur. Eski kuşak öğretmenlerden 5’i emekli olmayarak kamu okullarında sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta, 3’ü emekli oldukları halde özel kurumlarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaya devam etmekte ve 2’si de emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmamaktadırlar. Sonuç olarak bu araştırmanın çalışma grubunu 10 yeni kuşak sınıf öğretmeni ile 10 eski kuşak sınıf öğretmeni olmak üzere 9 kadın ve 11 erkek şeklinde toplam 20 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışmanın mülakatları 14 Mart 2022 Pazartesi ile 19 Nisan 2022 Salı tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 10 Mart Perşembe, 11 Mart Cuma ve 18 Mart Cuma tarihlerinde okulların kar tatili olması sebebiyle daha öncesinde randevular alınmasına rağmen mülakatlar gerçekleştirilememiş ve ileri bir tarihe ertelenmiştir. Bunun yanı sıra 11-15 Nisan 2022 tarihleri arasında ikinci dönem ara tatili söz konusu olmuştur.

Mülakatların birisi evde olmak üzere diğerleri okulun müsait bölümlerinde ve tamamı randevulu bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın zenginleşmesi açısından mülakatlar gerçekleştirilirken görüşme tarihi, görüşme yeri ve görüşme saati gibi notların yanı sıra birtakım notlar da alınmıştır. Mülakatlara başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı açık bir şekilde belirtilmiştir. Katılımcıların onayları alındıktan sonra ses kayıt cihazı kullanılarak yapılan mülakatlar kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların müsait oldukları tarihlerde ve saatlerde gerçekleştirilen mülakatların en uzununu 94, en kısası 21 dakika şeklindedir. Mülakatlar ortalama olarak 45-46 dakika sürmüştür ve gerçekleştirilen 20 mülakatın ortalaması da 45 dakikaya karşılık gelmektedir. Mülakatların tamamı araştırmacı tarafından deşifre edilerek bilgisayarda Word dosyasına aktarılmış, analiz için uygun formata getirilerek akabinde analize tabii tutulmuştur. Mülakatların üzerinden zaman kaybedilmeden yazıya geçirilmesi mülakatlar gerçekleştirilirken gerçekleşen diğer olayların ve araştırmacının gözlemlerinin de eş zamanlı olarak aktarılmasını sağlamıştır. Ses kaydı şeklindeki mülakatların yazıya dökülmesi sonucunda 240 sayfalık bir metin elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu metin sık sık tekrarlarla ve geri dönüşlerle okunarak kodlama sürecine geçilmiş ve verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler, mülakat sorularının kategorilere ayrılarak hazırlanması neticesinde kategorilendirilerek analize tabii tutulmuştur. Mülakat yapılan 30 yaş ve altı yeni kuşak öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 şeklinde; 60 yaş ve üzeri eski kuşak öğretmenler ise Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20 şeklinde adlandırılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların ifadelerine doğrudan yer verilirken kendilerine verilen takma adların yanı sıra cinsiyetleri ve yaşları da belirtilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan 30 yaş ve altı yeni kuşak öğretmenler ile 60 yaş ve üzeri eski kuşak öğretmenlerin genel özellikleri cinsiyet, yaş, branş, istihdam biçimi ve kıdem yılı gibi değişkenlere dayalı olarak Tablo 9'da görüldüğü gibidir.

Tablo 9. Katılımcıların Genel Özellikleri

Takma Ad	Cinsiyet	Yaş	Branş	İstihdam Biçimi	Kıdem Yılı
Ö1	Kadın	28	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	7
Ö2	Kadın	28	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	7
Ö3	Kadın	28	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	7
Ö4	Erkek	28	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	5
Ö5	Erkek	29	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	6
Ö6	Erkek	29	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	6
Ö7	Erkek	29	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	6
Ö8	Kadın	29	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	7
Ö9	Kadın	30	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	7
Ö10	Erkek	30	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	6
Ö11	Erkek	60	Sınıf Öğretmenliği	Emekli Çalışıyor	43
Ö12	Kadın	61	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	38
Ö13	Erkek	64	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Müdür Yardımcısı Çalışıyor	42
Ö14	Erkek	64	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	42
Ö15	Erkek	64	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	39
Ö16	Kadın	65	Sınıf Öğretmenliği	Emekli Çalışmıyor	47
Ö17	Erkek	65	Sınıf Öğretmenliği	Kadrolu Çalışıyor	44
Ö18	Kadın	66	Sınıf Öğretmenliği	Emekli Çalışıyor	50
Ö19	Kadın	67	Sınıf Öğretmenliği	Emekli Çalışıyor	50
Ö20	Erkek	68	Sınıf Öğretmenliği	Emekli Çalışmıyor	46

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcıların genel özelliklerine baktığımız zaman, kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan 30 yaş ve altı yeni kuşak 10 katılımcının 5'i kadın, 5'i erkektir. Yeni kuşak katılımcıların yaş ve cinsiyet özelliklerine baktığımız zaman, 3 kadın ve 1 erkek öğretmenin 28 yaşında, 3 erkek ve 1 kadın öğretmenin 29 yaşında olduğu görülmektedir. Çalışmada 30 yaşında olan 1 kadın ve 1 erkek olmak üzere toplam 2 katılımcı vardır. Yeni kuşak katılımcıların kıdem yıllarına baktığımız zaman ise meslekte 7. yılı olan 5 kadın katılımcının, meslekte 6. yılı olan 4 erkek katılımcının ve meslekte 5. yılı olan 1 erkek katılımcının olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 60 yaş ve üzeri eski kuşak katılımcılardan 5'inin emekli olmayarak kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta oldukları, 3'ünün emekli oldukları halde özel kurumlarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaya devam ettikleri ve 2'sinin de emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmadıkları görülmektedir. Eski kuşak katılımcıların 4'ü kadın ve 6'sı erkektir. Ö13 şeklindeki 64 yaşında olan erkek katılımcının sınıf öğretmeni olduğu halde şu anda okulun idari işleri ile ilgilenmekte ve müdür yardımcılığı yapmakta olduğu görülmektedir. Eski kuşak katılımcıların yaş ve cinsiyet özelliklerine baktığımız zaman, 1 erkek öğretmenin 60 yaşında, 1 kadın öğretmenin 61 yaşında, 3 erkek öğretmenin 64 yaşında, 1 kadın ve 1 erkek öğretmenin 65 yaşında, 1 kadın öğretmenin 66 yaşında, 1 kadın öğretmenin 67 yaşında ve 1 erkek öğretmenin de 68 yaşında olduğu görülmektedir. Eski kuşak katılımcıların kıdem yıllarına baktığımız zaman ise meslekte 38. yılı olan 1 kadın katılımcının, meslekte 39. yılı olan 1 erkek katılımcının, meslekte 42. yılı olan 2 erkek katılımcının, meslekte 43. yılı olan 1 erkek katılımcının, meslekte 44. yılı olan 1 erkek katılımcının, meslekte 46. yılı olan 1 erkek katılımcının, meslekte 47. yılı olan 1 kadın katılımcının ve meslekte 50. yılı olan 2 kadın katılımcının olduğu görülmektedir.

Öte yandan katılımcıların genel özelliklerinin yanı sıra 30 yaş ve altı yeni kuşak ile 60 yaş ve üzeri eski kuşak katılımcıların bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak sosyo-demografik özellikleri çerçevesinde cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, doğum yerleri, kaç yıldır İstanbul'da yaşadıkları, ikamet ettikleri ilçe ve aylık ortalama gelirleri Tablo 10'da; katılımcıların öğrenim durumlarına ve kıdem yıllarına dayalı olarak mesleki bilgileri çerçevesinde ilk görev yerleri, şu anda görev yaptıkları ilçe ve görev yapmakta oldukları okullarda kaçınıcı yılları olduğu Tablo 11'de; katılımcıların anne baba öğrenim durumları ve meslekleri ise Tablo 12'de detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

4.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 10. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Takma Ad	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Doğum Yeri	Kaç Yıldır İstanbul'da Yaşamakta	İkamet Edilen İlçe	Ortalama Gelir
Ö1	Kadın	28	Bekâr	İstanbul	3	Bağcılar	8500-9000 TL
Ö2	Kadın	28	Bekâr	Amasya	3	Bağcılar	10.500 TL
Ö3	Kadın	28	Bekâr	Samsun	18	Bağcılar	7000 TL
Ö4	Erkek	28	Bekâr	Rize	1	Bahçelievler	8000 TL
Ö5	Erkek	29	Bekâr	Konya	2	Bağcılar	8000-8500 TL
Ö6	Erkek	29	Evli	İstanbul	29	Güngören	9000 TL
Ö7	Erkek	29	Bekâr	Nevşehir	2	Bağcılar	8000-8500 TL
Ö8	Kadın	29	Bekâr	Kırşehir	3	Bağcılar	10.000 TL
Ö9	Kadın	30	Evli	Ordu	20	Bağcılar	8000-8500 TL
Ö10	Erkek	30	Evli	Van	2	Bağcılar	9500 TL
Ö11	Erkek	60	Dul	Burdur	39	Sarıyer	11.000-12.000 TL
Ö12	Kadın	61	Dul	Giresun	58	Üsküdar	8000 TL
Ö13	Erkek	64	Evli	Siirt	37	Bağcılar	9000-10.000 TL
Ö14	Erkek	64	Evli	Kars	30	Güngören	10.000 TL
Ö15	Erkek	64	Evli	Rize	20	Bahçelievler	10.000 TL
Ö16	Kadın	65	Evli	Balıkesir	29	Bahçelievler	6000 TL
Ö17	Erkek	65	Evli	Rize	35	Beylikdüzü	10.000 TL
Ö18	Kadın	66	Evli	Sivas	51	Üsküdar	10.000 TL
Ö19	Kadın	67	Dul	Malatya	47	Üsküdar	10.000 TL
Ö20	Erkek	68	Evli	Elazığ	16	Üsküdar	5265 TL

Araştırmanın çalışma grubunun bir bölümünü kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan 30 yaş ve altı 5 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 10 yeni kuşak öğretmen oluşturmaktadır. Yeni kuşak öğretmenlerin öğrenim durumlarına baktığımız zaman, 4 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 9 öğretmenin lisans, yalnızca 1 kadın öğretmenin ise tezsiz yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin doğum yerlerine baktığımız zaman, 2 öğretmenin İstanbul doğumlu olduğu, diğer öğretmenlerin doğum yerlerinin ise Amasya, Samsun, Rize, Konya, Nevşehir, Kırşehir, Ordu, Van şeklinde olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin kaç yıldır İstanbul'da yaşamakta olduklarına baktığımız zaman ise 1 erkek öğretmenin 1 yıldır, 3 erkek öğretmenin 2 yıldır, 3 kadın öğretmenin 3 yıldır, 1 kadın öğretmenin 18 yıldır, 1 kadın öğretmenin 20 yıldır ve 1 erkek öğretmenin 29 yıldır yaşamakta olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin medeni durumlarına baktığımız zaman, 5 kadın öğretmenden 1'inin evli, 5 erkek öğretmenden ise 2'sinin evli olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan yeni kuşak öğretmenlerden 7'si bekâr, 3'ü evlidir ve evli olan öğretmenlerin de 1'i kadın, 2'si erkektir. Yeni kuşak öğretmenlerin ikamet ettikleri ilçelere baktığımız zaman ise 8 öğretmenin Bağcılar'da, 1 öğretmenin Bahçelievler'de ve 1 öğretmenin de Güngören'de ikamet ettikleri görülmektedir. Öte yandan yeni kuşak öğretmenlerin aylık ortalama gelirlerinin ek derslerine ve okulda vermiş oldukları kurslara göre değişmekte olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmenin aylık ortalama geliri ile ilgili ifadeleri; “Maaş 6656 gibi, ek ders olmadan bu şekilde. Ek ders de eklenirse 1500-2000 TL arası da ek ders oluyor. Tabii kurs verdiğinde onlar da ayrı oluyor. 8500-9000 arası.” (Kadın, 28) şeklindeyken, Ö2 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri; “10-11 bin arası, 10.500 TL ortalama, kurslarla beraber, destek eğitimi, Harezmi kursu, ilkokul okuma yazma kursu, hepsi beraber ortalama 10.500 TL.” (Kadın, 28) şeklinde ve Ö7 şeklindeki erkek öğretmenin ifadeleri de “8500 yattı en fazla, 8000-8500 TL arası.” (Erkek, 29) şeklindedir.

Araştırmanın çalışma grubunun bir bölümünü de kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan 5 öğretmen, emekli oldukları halde özel kurumlarda öğretmenlik yapmaya devam etmekte olan 3 öğretmen ve emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmayan 2 öğretmen olmak üzere 60 yaş ve üzeri 4 kadın ve 6 erkek şeklinde toplam 10 eski kuşak öğretmen oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun bir bölümünü oluşturan eski kuşak öğretmenlerin öğrenim durumlarına baktığımız zaman, öğretmenlerin tamamının 2 yıllık eğitim enstitüsü mezunu oldukları görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin doğum yerlerine baktığımız zaman ise 2 öğretmenin Rize-Pazar doğumlu olduğu görülürken, diğer öğretmenlerin doğum yerleri Burdur, Giresun, Siirt, Kars, Balıkesir, Sivas, Malatya ve Elazığ şeklindedir.

Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerin medeni durumlarına baktığımız zaman, 2 kadın ve 1 erkek öğretmenin dul, 2 kadın ve 5 erkek öğretmenin evli olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan eski kuşak öğretmenlerden 3'ü dul, 7'si evlidir. Bireylerin ikamet ettikleri ilçelere baktığımız zaman ise 4 öğretmenin Üsküdar'da, 2 öğretmenin Bahçelievler'de, 1 öğretmenin Bağcılar'da, 1 öğretmenin Beylikdüzü'nde, 1 öğretmenin Güngören'de ve 1 öğretmenin de Sarıyer'de ikamet ettikleri görülmektedir. Eski kuşak öğretmenlerin kaç yıldır İstanbul'da yaşamakta olduklarına baktığımız zaman ise 1 erkek öğretmenin 16 yıldır, 1 erkek öğretmenin 20 yıldır, 1 kadın öğretmenin 29 yıldır, 1 erkek öğretmenin 30 yıldır, 1 erkek öğretmenin 35 yıldır, 1 erkek öğretmenin 37 yıldır, 1 erkek öğretmenin 39 yıldır, 1 kadın öğretmenin 47 yıldır, 1 kadın öğretmenin 51 yıldır ve 1 kadın öğretmenin de 58 yıldır yaşamakta oldukları görülmektedir.

Öte yandan eski kuşak öğretmenlerin aylık ortalama gelirlerine baktığımız zaman, bu gelirin öğretmenlerin şu anda kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek görev yapmaya devam etme durumlarına göre veya emekli oldukları halde özel kurumlarda öğretmenlik yapmaya devam etme durumlarına göre ya da emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmama durumlarına göre değişmekte olduğu görülmüştür. Emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmenin aylık ortalama geliri ile ilgili ifadeleri “Aylık gelirim 6000 TL.” (Kadın, 65) şeklindeyken, Ö20 şeklindeki erkek öğretmenin ifadeleri “Ben şu anda ayda yeni zamlarla da beraber 5265 TL alıyorum.” (Erkek, 68) şeklindedir. Öte yandan devlet okulunda kadrolu bir şekilde görev yapmaya devam etmekte olan Ö17 şeklindeki erkek öğretmenin ifadeleri “Şu anki maaşım 8500 TL, ek dersin dışında, ek ders ile birlikte 10.000 TL civarı.” (Erkek, 65) şeklindeyken, emekli olmasına rağmen özel okulda çalışmaya devam eden Ö11 şeklindeki erkek öğretmenin ifadeleri ise “Emekli maaşım 5500 TL, bir o kadar da bu kurumdan alıyorum, 11-12000 TL diyelim.” (Erkek, 60) şeklindedir.

Tablo 11. Katılımcıların Mesleki Bilgileri

Takma Ad	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Durumu	Kıdem Yılı	İlk Görev Yeri	Görev Yapılan İlçe	Görev Yapmakta Olduğu Okulda Kaçınıcı Yılı
Ö1	Kadın	28	Lisans	7	Muş-Hasköy	Bağcılar	3
Ö2	Kadın	28	Lisans	7	Şanlıurfa-Birecik	Bağcılar	3
Ö3	Kadın	28	Tezsiz Yüksek Lisans	7	Bitlis-Ahlat	Bağcılar	2
Ö4	Erkek	28	Lisans	5	Bitlis	Bahçelievler	1
Ö5	Erkek	29	Lisans	6	Muş-Malazgirt	Bağcılar	2
Ö6	Erkek	29	Lisans	6	Ağrı	Bağcılar	3
Ö7	Erkek	29	Lisans	6	Ağrı-Diyadin	Bağcılar	2
Ö8	Kadın	29	Lisans	7	Ağrı	Bağcılar	3
Ö9	Kadın	30	Lisans	7	Erzurum	Bağcılar	3
Ö10	Erkek	30	Lisans	6	Erzurum-Karayazı	Bağcılar	2
Ö11	Erkek	60	Eğitim Enstitüsü	43	Mardin-Midyat	Sancaktepe	9
Ö12	Kadın	61	Eğitim Enstitüsü	38	Şanlıurfa-Suruç	Üsküdar	8
Ö13	Erkek	64	Eğitim Enstitüsü	42	Siirt	Bağcılar	3
Ö14	Erkek	64	Eğitim Enstitüsü	42	Van	Bahçelievler	16
Ö15	Erkek	64	Eğitim Enstitüsü	39	Samsun-Çarşamba	Bahçelievler	10
Ö16	Kadın	65	Eğitim Enstitüsü	47	Manisa	Emekli	Çalışmıyor
Ö17	Erkek	65	Eğitim Enstitüsü	44	Bingöl	Bahçelievler	29
Ö18	Kadın	66	Eğitim Enstitüsü	50	İstanbul-Zeytinburnu	Sancaktepe	7
Ö19	Kadın	67	Eğitim Enstitüsü	50	Kütahya	Sancaktepe	6
Ö20	Erkek	68	Eğitim Enstitüsü	46	Çorum-Alaca	Emekli	Çalışmıyor

Araştırmanın çalışma grubunun bir bölümünü oluşturan yeni kuşak öğretmenlerin mesleki bilgileri çerçevesinde öğrenim durumlarına baktığımız zaman, 9 öğretmenin lisans mezunu olduğu ve 1 kadın öğretmenin de tezsiz yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin ilk görev yerlerine baktığımız zaman, 1 kadın ve 2 erkek olmak üzere toplamda 3 öğretmenin ilk görev yerinin Ağrı, 1 kadın ve 1 erkek olmak üzere toplamda 2 öğretmenin ilk görev yerinin Bitlis, 1 kadın ve 1 erkek olmak üzere toplamda 2 öğretmenin ilk görev yerinin Erzurum, 1 kadın ve 1 erkek olmak üzere toplamda 2 öğretmenin ilk görev yerinin Muş ve 1 kadın öğretmenin de ilk görev yerinin Şanlıurfa olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin şu anda görev yapmakta oldukları ilçelere baktığımız zaman ise yalnızca 1 erkek öğretmenin Bahçelievler’de, 5 kadın ve 4 erkek olmak üzere toplam 9 öğretmenin Bağcılar’da görev yapmakta olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin görev yapmakta oldukları okullarda kaçınıcı yılları olduğuna baktığımız zaman, görev yapmakta oldukları okullarda 3. yılları olduğunu belirten 4 kadın ve 1 erkek olmak üzere toplam 5 öğretmenin olduğu, görev yapmakta oldukları okullarda 2. yılları olduğunu belirten 1 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplam 4 öğretmenin olduğu ve görev yapmakta olduğu okulda 1. yılı olduğunu belirten 1 erkek öğretmenin olduğu görülmektedir.

Araştırmanın çalışma grubunun bir bölümünü oluşturan ve tamamı 2 yıllık eğitim enstitüsü mezunu eski kuşak öğretmenlerin ilk görev yerlerinin Mardin, Şanlıurfa, Siirt, Van, Samsun, Manisa, Bingöl, İstanbul, Kütahya, Çorum şeklinde olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan ve kamu okullarında kadrolu bir şekilde istihdam edilerek sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta olan veya emekli olduğu halde özel kurumlarda öğretmen olarak görev yapmaya devam eden eski kuşak öğretmenlerin şu anda görev yapmakta oldukları ilçelere baktığımız zaman ise 3 erkek öğretmenin Bahçelievler’de, 1 erkek ve 2 kadın öğretmen olmak üzere toplam 3 öğretmenin Sancaktepe’de, 1 kadın öğretmenin Üsküdar’da ve 1 erkek öğretmenin de Bağcılar’da görev yapmakta olduğu görülmektedir. Ayrıca eski kuşak öğretmenlerin en az 3 yıl ve en fazla 29 yıl olmak üzere, okullarında 6, 7, 8, 9, 10 ve 16 yıldır görev yapmakta oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerden 65 yaşındaki kadın ve 68 yaşındaki erkek öğretmen emekli oldukları için şu anda öğretmenlik yapmamaktadırlar. Öğretmenlerin kıdem yıllarına baktığımız zaman ise yeni kuşak öğretmenlerin kıdem yıllarının 5, 6 ve 7 şeklinde olduğu görülürken; eski kuşak öğretmenlerin kıdem yıllarının 38, 39, 42, 43, 44, 46, 47 ve 50 şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Anne-Baba Öğrenim Durumları ve Meslekleri

Takma Ad	Anne Öğrenim Durumu	Baba Öğrenim Durumu	Anne Mesleği	Baba Mesleği
Ö1	İlkokul	Lisans	Ev hanımı	Memur
Ö2	Ortaokul	Ön lisans	Ev hanımı	Memur
Ö3	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Şoför
Ö4	İlkokul	Ön lisans	Ev hanımı	Memur
Ö5	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Esnaf
Ö6	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Memur
Ö7	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Esnaf
Ö8	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	İşçi
Ö9	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Esnaf
Ö10	Okuma yazma bilmiyor	Ortaokul	Ev hanımı	İşçi
Ö11	Okuma yazma bilmiyor	Okuma yazma bilmiyor	Ev hanımı	Çiftçi
Ö12	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Denizci
Ö13	Okuma yazma bilmiyor	Okuma yazma bilmiyor	Ev hanımı	Semerci
Ö14	İlkokul	İlkokul	Ev hanımı	Çiftçi
Ö15	Okuma yazma bilmiyor	Okuma yazma bilmiyor	Ev hanımı	Çiftçi
Ö16	Ortaokul	Lise	Ev hanımı	Asker
Ö17	Okuma yazma bilmiyor	İlkokul	Ev hanımı	İşçi
Ö18	Okuma yazma bilmiyor	Okuma yazma bilmiyor	Ev hanımı	İşçi
Ö19	İlkokul	Lise	Ev hanımı	Memur
Ö20	Okuma yazma bilmiyor	Okuma yazma bilmiyor	Ev hanımı	Esnaf

Yukarıda verilen Tablo 12’de kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenlerin anne baba öğrenim durumlarına ve mesleklerine yer verilmiştir. Katılımcıların annelerinin öğrenim durumlarına ve mesleklerine baktığımız zaman, 7’sinin okuma yazma bilmediği, 11’inin ilkokul mezunu olduğu, 2’sinin ortaokul mezunu olduğu ve bireylerin tamamının ev hanımı oldukları görülmektedir. Katılımcıların babalarının öğrenim durumlarına ve mesleklerine baktığımız zaman ise 5’inin okuma yazma bilmediği, 9’unun ilkokul mezunu olduğu, 1’inin ortaokul mezunu olduğu, 2’sinin lise mezunu olduğu, 2’sinin ön lisans mezunu olduğu, 1’inin lisans mezunu olduğu görülen bu bireylerin 5’inin memur, 4’ünün esnaf, 4’ünün işçi, 3’ünün çiftçi, 1’inin asker, 1’inin denizci, 1’inin şoför ve 1’inin de semerci oldukları görülmektedir.

BÖLÜM 5

KATILIMCILARIN DENEYİMLERİ DÂHİLİNDE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ VE ÖĞRETMENLERİN YAŞAM TARZLARI

5.1. Öğretmenlerin Deneyimlerinden Hareketle Meslek ile Yaşam Tarzı Arasındaki İlişki Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleği

Bu bölümde yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin deneyimleri çerçevesinde meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdikleri üzerinden bir analiz ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğretmenlik mesleğini sabır, vicdan, kutsal, sevgi ve fedakârlık, çocukları işlemek ve insan yetiştirmek şeklinde tanımlayan bireylerin mesleği tercih etmelerinde çocukluk hayallerinin, çocuklara olan ilgilerinin, öğretmenlerinin yönlendirmesinin, mecburiyet ve atanma ihtimallerinin yüksek olmasının, ısrar edilmesinin, öğretmenlere duyulan hayranlığın ve öğretmenlere imrenmelerinin etkili olduğu görülmektedir. Bireyler mesleğe bakışları çerçevesinde eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeli ile ilgili görüşlerinin yanı sıra meslekte saygınlığın ve değer kaybının yaşandığını ifade etmişlerdir. Bireylerin mesleklerinden memnuniyetlerinde ise sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini tatmin ettiği, sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini eskisi kadar tatmin etmediği, yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tercih etmek istedikleri ve tercih etmek istemedikleri görülmektedir.

Bireylerin mesleği tavsiye edip etmeme durumlarına baktığımız zaman, mevcut şartlar hakkında bilgilendirme yaparak öğretmenliği tavsiye ettikleri, sınıf öğretmenliği yerine diğer branşları tavsiye ettikleri, saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliği tavsiye etmedikleri ve sınıf öğretmenliği çok farklı bir meslek olduğu için herkese tavsiye etmedikleri görülmektedir. Bireylerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinde sabırlı olmak, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşım, dış görünüş ve öğretmen duruşu, öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzı karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bulgulardan hareketle “Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleği” kategorisi altında mesleği tercih etme, mesleği tanımlama, mesleğe bakış, meslekten memnuniyet ve tavsiye, meslek ile yaşam tarzı ilişkisi temalarına dayalı olarak ortaya çıkan kod tablosu Tablo 13’de karşılaştırmalı bir şekilde aktarılmıştır.

Tablo 13. Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleği

	Yeni Kuşak	Eski Kuşak
Mesleği Tercih Etme	- Çocukluk hayali - Çocuklara olan ilgi - Öğretmenin yönlendirmesi - Mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması	- Israr edilmesi - Çocukluk hayali - Öğretmenin yönlendirmesi - Mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması - Öğretmenlere duyulan hayranlık ve öğretmenlere imrenme
Mesleği Tanımlama	- Sabır - Vicdan - İnsan yetiştirmek	- Kutsal - İnsan yetiştirmek - Çocukları işlemek - Sevgi ve fedakârlık
Mesleğe Bakış	- Saygınlık ve değer kaybı yaşanması	- Saygınlık ve değer kaybı yaşanması - Eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeli
Meslekten Memnuniyet	- Sınıf öğretmeni olmak tatmin ediyor - Sınıf öğretmeni olmak eskisi kadar tatmin etmiyor - Yeniden bir meslek seçme şansım olsa sınıf öğretmenliğini tercih ederdim - Yeniden bir meslek seçme şansım olsa sınıf öğretmenliğini tercih etmezdim	- Sınıf öğretmeni olmak tatmin ediyor - Yeniden bir meslek seçme şansım olsa sınıf öğretmenliğini tercih ederdim
Mesleği Tavsiye Edip Etmeme	- Mevcut şartlar hakkında bilgilendirme ve tavsiye etme - Saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliği tavsiye etmeme - Diğer branşları tavsiye etme	- Mevcut şartlar hakkında bilgilendirme ve tavsiye etme - Sınıf öğretmenliğinin çok farklı bir meslek olmasından dolayı herkese tavsiye etmeme
Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi	- Dış görünüş ve öğretmen duruşu - Çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşım - Öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzı - Sabırlı olmak	- Dış görünüş ve öğretmen duruşu - Çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşım - Öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzı

5.1.1. Öğretmenlerin Mesleği Tercih Etme Hikâyeleri

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması, öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesi ve çocukluk hayali şeklinde ortak özelliklerin; çocuklara olan ilgi, kendilerine öğretmen olmaları için ısrar edilmesi, öğretmenlere duyulan hayranlık ve öğretmenlere imrenme şeklinde ise farklı özelliklerin olduğu görülmektedir.

Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini tercih etme hikâyelerine baktığımız zaman, öncelikle bireylerin puanlarının yeterli olmasından ve atanma ihtimallerinin yüksek olmasından kaynaklı olarak bir zorunluluğun olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenler öğretmenlerinin yönlendirmesi vesilesiyle, çocuklara olan ilgileri ve çocukluk hayalleri olması sebebiyle sınıf öğretmenliğini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Kendileriyle mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini tercih etme hikâyelerinde ise öncelikle bireylerin bulundukları bölge içerisinde öğretmenin parmakla gösterilmesinin, öğretmenin el üstünde tutulmasının, öğretmenin her konuda bilgi sahibi olmasının ve bu sebeple de her konuda öğretmene danışılmasının etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlere duyulan saygınlığın ve öğretmenliğin diğer bütün mesleklerden daha fazla itibara sahip olmasının, bireylerin öğretmenlere olan hayranlıklarının ve öğretmenlere imrenmelerinin, öğretmenleri kendilerine model almalarının, öğretmen olmak istemelerinde ve öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bireyler öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde bulundukları dönem içerisinde öğretmenlerin istihdam alanlarının geniş olmasının ve okulu bitirir bitirmez atanıyor olmalarının, ilkokul yıllarına dayanan çocukluk hayallerinin, ilkokul öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesinin, ebeveynlerinin ısrarlarının ve mevcut şartlar gereği zorunluluğun da etkili olduğunu belirtmişlerdir.

5.1.1.1. Çocukluk Hayali ve Çocuklara Olan İlgisi

Kendileriyle mülakat yapılan bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etme hikâyelerinde öncelikle sınıf öğretmenliğinin çocukluk hayallerinin olması karşımıza çıkmaktadır. Mülakat yapılan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü sınıf öğretmenliğini tercih etmelerinde çocukluk hayallerinin etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Bu çerçevede öğretmenlik mesleğini tercih etmesiyle ilgili olarak yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen aslında öğretmenliği ilkokuldan beri düşündüğünü belirterek, izlemiş olduğu bir dizideki öğretmen karakterinden oldukça etkilendiğini ve bu sebeple de sınıf öğretmeni olmaya karar verdiğini şu şekilde dile getirmiştir:

Ben öğretmenliği ilkokul yaşlarımdan beri düşünüyordum. Hatta bir tane dizi izlemiştim. ‘Hayat Türküsü’ diye bir dizi vardı. Orada bir karakter vardı ‘Hayat Öğretmen’ diye. İşte doğruya gidiyor, orada öğretmen oluyor. Ulaşılamayan, hani okuma yazma bilmeyen, cahil bir kesime hitap ediyordu. O benim çok hoşuma gitmişti. Öğretmenin dağ demeden, bayır demeden gidip oralara yerleşip, oradaki çocuklara umut olması çok hoşuma gitmişti. O gün karar vermiştim. Ben öğretmen olacağım, sınıf öğretmeni olacağım demiştim. (Kadın, 28)

Diğer taraftan bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde çocuklara olan ilgi ve alakalarının da etkili olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü sınıf öğretmenliğini tercih etmelerinde çocuklara olan ilgilerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu çerçevede konuyla ilgili olarak yeni kuşak öğretmenlerden Ö5 şeklindeki erkek öğretmen, sınıf öğretmenliğini tercih etmesinde çocuklara olan ilgisinin etkili olduğunu belirterek bu sebeple sınıf öğretmenliğini tercih ettiğini “Benim çocuklara ilgim var hani. Çocuklara ilgim sevmek olarak değil, onları tanımak ve ona göre yönlendirmek şeklinde. Çocukları gözlemlemek hoşuma gidiyor diye düşündüm ve tercih ettim sınıf öğretmenliğini.” (Erkek, 29) şeklinde ifade etmiştir.

5.1.1.2. Öğretmenin Yönlendirmesi

Kendileriyle mülakat yapılan bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesinin de etkili olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü sınıf öğretmenliğini tercih etmelerinde kendi öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesinin etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak yeni kuşak öğretmenlerden Ö3 şeklindeki kadın öğretmen, sınıf öğretmenliğini tercih etmesinde lise öğretmenin kendisini yönlendirmesinin etkili olduğunu şu şekilde aktarmıştır:

Ben lisedeki bir öğretmenimi çok seviyordum. Onun vesilesiyle öğretmen oldum diyebilirim. Ben hukuk istiyordum ilk zamanlar. Ama puanım yetmiyordu açıkçası. Daha sonra işte matematik öğretmenimiz vesile oldu. Hani “Sınıf öğretmenliğini yaparsın.” şeklinde. Yani onun vesilesiyle tercih ettim bende sınıf öğretmenliğini. (Kadın, 28)

Yeni kuşak öğretmenlerin ifadelerine benzer şekilde öğretmenlik mesleğini tercih etmesiyle ilgili olarak eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen de sınıf öğretmenliğini tercih etmesinde kendi ilkökul öğretmeninin kendisini yönlendirmesinin ve ailesinin de bu konuda kendisini desteklemesinin etkili olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Öğretmenlik mesleğini tercih etmem şu şekilde: İlkokul öğretmenim 5. sınıftan mezun olurken “Sınıfta 2 kişiye söylüyorum bunu.” dedi. “Kızımı öğretmen yapacaksınız.” dedi. Ben başka bölümleri de tutturmama rağmen, öğretmenlikte devam etmeyi istedim. Üniversite sınavına girdim. Başarılı oldum. Ama öğretmenimin beni yönlendirmesi sonucu sanırım. Ailem de destekledi. (Kadın, 65)

5.1.1.3. Mecburiyet ve Atanma İhtimalinin Yüksek Olması

Bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde bir zorunluluğun olduğu, puanlarının yeterli olmasından ve sınıf öğretmeni olarak atanma ihtimallerinin yüksek olmasından kaynaklı olarak da sınıf öğretmenliğini tercih ettikleri görülmektedir. Mülakat yapılan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü tercihlerinde bir zorunluluğun olduğunu dile getirmişlerdir. Bu çerçevede sınıf öğretmenliğini tercih etmesini, puanının ancak sınıf öğretmenliği için yeterli olmasıyla ve bu bölümü tercih etmek zorunda kalmasıyla açıklayan yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek öğretmen, sınava ilk girişinde de aslında sınıf öğretmenliği için puanı yeterli olmasına rağmen tercih etmediğini, ikinci kez sınava rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünü kazanabilmek için hazırlandığını ancak yine puanı yeterli olmayınca sınıf öğretmenliğini tercih etmek zorunda kaldığını şu şekilde dile getirmiştir:

Sınıf öğretmenliğini neden tercih ettim? Puanım ona yetti açıkçası. Eskiden beri de öğretmen olacağım diye hiçbir şey düşünmemiştim. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık düşünüyordum. Tercihlerime rehberlik ve psikolojik danışmanlık da yazdım. Ama sıralamam tutmuyordu. Sınıf öğretmenliğini mecburiyetten tercih ettim. Sınava ilk girişimde de sınıf öğretmenliği olabiliyordu ama ben bir sene daha bekledim. Açıkçası 2. sene rehberlik ve psikolojik danışmanlık için denedim yeniden. Ama 2. sene de baktım olmuyor. Bir daha da zorlamadım yani. (Erkek, 28)

Yukarıda verilen Ö4 şeklindeki yeni kuşak öğretmenün düşüncelerine benzer şekilde öğretmenlik mesleğinin hedefleri arasında olmadığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen de “Açıkçası öğretmenlik mesleği benim hedeflerim arasında yoktu. Hedeflerim arasında hukuk vardı birinci önceliğim olarak. Ancak aldığım puan yetmediği için, o dönemde de öğretmenlikte özellikle sınıf öğretmenliği revaçta olduğu için, atanma olasılığı da yüksek olduğu için sınıf öğretmenliğini tercih ettim.” (Erkek, 30) şeklindeki ifadeleriyle hem puanı yeterli olmadığı için hem de içinde bulunduğu dönemde çok rağbet gören ve tercih edilen, atanma ihtimali bakımından da yüksek olan bir bölüm olduğu için sınıf öğretmenliğini tercih ettiğini belirtmiştir.

Öte yandan mesleki ve teknik bir lisede okumuş olmasına rağmen gönlünde yatan mesleği tercih etmediğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen ise ağabeylerinin sınıf öğretmenliğinden mezun olur olmaz istihdam alanı bulmaları ve direkt atanmaları neticesinde ağabeylerini örnek aldığını ve özellikle de kendi alanında iş bulamadığı için sınıf öğretmenliğini tercih ettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Ben teknik lise mezunuyum. Torna tesviye bölümündeydim. Gençken benim amacım sanayici olmaktı. Onun için sanayiye teknik liseden başladım. Torna tezgâhı kullanıyordum, vargel tezgâhı kullanıyordum öğrenciyken. Ama o sanayide bir istihdam alanı bulamadığımız için benim iki ağabeyim de öğretmendi. İki ağabeyimi örnek aldım. Ben de öğretmenlik mesleğini seçtim. Yani istediğim mesleği seçmiş değildim. Hani kısa istihdam alanından dolayı ben öğretmenlik mesleğine girdim. (Erkek, 64)

5.1.1.4. Öğretmenlere Duyulan Hayranlık ve Öğretmenlere İmrenme

Bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde öğretmenlere duymuş oldukları hayranlıklarının ve öğretmenlere imrenmelerinin de etkili olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, öğretmenlik mesleğini tercih etmelerini öğretmenlere olan hayranlıklarına ve öğretmenlere imrenmelerine dayandırarak öğretmenleri kendilerine model aldıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin öğretmen olmak istemelerinde yaşadıkları dönem ve bulundukları bölge içerisinde öğretmenin parmakla gösterilmesinin, öğretmenin el üstünde tutulmasının, öğretmenin her konuda bilgi sahibi olmasının, her konuda öğretmene danışılmasının, öğretmene duyulan saygınlığın ve öğretmenin daha fazla itibara sahip olmasının etkili olduğu görülmüştür.

Sınıf öğretmenliğini tercih etmesiyle ilgili olarak eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmen, köylü çocuğu olduğunu belirterek, köylerindeki öğretmen okuluna giden öğrencilerin giyim kuşamlarına olan hayranlığını dile getirmiş, öğretmenlerin aynı zamanda o köyün muhtarı, bekçisi, doktoru, imamı gibi her şeyi olduklarını ve öğretmenleri kendilerine model aldıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

Bizim köyümüzde öğretmen okuluna giden öğrenciler vardı. Onların işte o takım elbiselerini giymeleri, o valizleri. Yani bir de öğretmen, köyde, o köyün hem muhtarı hem bekçisi hem doktoru hem imamı her şeyiydi. Model olarak onlardı. Çok imrenmişim ben öğretmenliğe. Ben o zaman işte sınavlara girdim. Öğretmenim bana, Maarif Kolejlerine katılırsam çok daha büyük bir insan olacağımı söylemişti. Ama ben “Öğretmenden daha büyük olan bir meslek yok.” dedim. Ben öğretmen olacağım diye bir öğretmen okuluna girdim. Köy Enstitülerine dayalı olan bir okul. (Erkek, 60)

Eski kuşak öğretmenin ifadeleriyle paralellik taşıyacak şekilde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu’nun 6. maddesinde “Köy enstitüsü çıkışlı öğretmenler atandıkları köylerin her türlü eğitim-öğretim işlerini yerine getirirler, bağ-bahçe, atölye gibi tesisler kurarak köylüye önderlik eder, bunlardan faydalanmalarına yardımcı olurlar.” şeklinde yer alan ifadede de hareketle öğretmenin köyün hem doktoru, hem mühendisi hem de yol göstericisi olduğu, bağ-bahçe ve hayvancılık işleriyle uğraştığı, sağlık problemleri olan hastalara yardım ettiği ve aslında köy halkının devletle olan ilişkini kurarak bir yerde devletin köydeki temsilcisine dönüştüğü görülmektedir (Buyruk, 2015, s. 154-155).

Okuma yazma oranı yüksek olan bir köyde doğup büyüdüğünü belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö14 şeklindeki erkek öğretmen ise ilkokulda okurken öğretmen okullarından stajyer öğretmenlerin sınıflarına geldiklerini ve kendilerine derslerinde yardımcı olduklarını, stajyer öğretmenlerden birisinin kendisi ile oldukça yakından ilgilendiğini ve öğretmenin bu yaklaşımının kendisini üzerinde bir ilgi, alaka ve sevgi uyandırdığını ve bu yüzden de öğretmenlik mesleğini tercih etmesinde bu stajyer öğretmenin kendisine olan yaklaşımının büyük etkisinin olduğunu şu şekilde aktarmıştır:

Ben ilkokulu okurken köyümüzde öğretmen okulu vardı. Kars’ta. Oradan stajyer öğretmenler gelmişti. Derslere girerek uygulama yapıyorlar ya hani. Bize de 4. sınıftayken, 5. sınıftayken her sene geliyorlardı. Bizim sınıflarımıza da geldiler, bir ay boyunca. Ders veriyorlardı. Bize yaptırıyorlardı. Orada Müzeyyen isminde bir kadın öğretmen vardı. Stajyer. Bizim sınıfa gelince hep yanıma otururdu. Benimle çok ilgilenirdi, severdi. Teneffüslerde elimden tutardı, götürürdü. Benimle konuşur, sohbet ederdi. Ona karşı bir şey duydum ben, ilgi. Bir abla gibiydi. Öğretmenlik mesleğini seçmemde onun etkisi çok oldu. (Erkek, 64)

5.1.1.5. Israr Edilmesi

Bireylerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde ebeveynlerinin ısrarcı olmalarının da etkili olduğu görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde ebeveynlerinin ısrarcı olmalarının etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Bu çerçevede öğretmenlik mesleğini tercih etmesinde annesinin çok ısrarcı olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri “Ben asla öğretmenliği düşünmedim, asla. Gazeteci olmak istiyordum. Rahmetli annem çok ısrar etti. Annemin isteği ile girdim sınıf öğretmenliğine.” (Kadın, 66) şeklindedir. Benzer şekilde annesinin ısrarcı sözlerini kafasına koyduğunu ve sınıf öğretmenliğini tercih ettiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö17 şeklindeki erkek öğretmen de köyde öğretmenin doktor, avukat, hâkim, mühendis gibi bütün mesleklerden daha üst bir statüde olduğunu ve öğretmenliğin parmakla gösterilen bir meslek olduğunu şu şekilde aktarmıştır:

Annem gece sabaha kadar işte ders çalıştırırdı. Büyük amcam hep anneme laf atardı işte; “Sanki çocuğun okuyacak. Sanki öğretmen olacak. Canla başla çalışıyorsun, yatmıyorsun.” diye. Niye “Öğretmen olacak sanki?” diyordu. Çünkü o dönemde öğretmen parmakla gösteriliyordu. Köyün doktoru, avukatı, hâkimi hepsi öğretmendi yani. Kimse “Doktor mu olacak?” demezdi. İşte “Mühendis mi olacak, avukat mı olacak?” demezdi. Herkes öğretmen, öğretmen derdi. Öğretmenlik acayip bir meslekti. Annem sürekli; “Oğlum ne yap, yap, öğretmen ol. Bak, amcan sana laf atıyor. Öğretmen ol ve öğretmen olduğun zaman da amcanın karşısına çık ve bak öğretmen oldum amca de.” derdi. Hep beynime bunu soktum bende. Dedim ki kendime; “Öğretmen ol.” Canla başla çalıştım. Eğitim Enstitüsüne gittim. Amcama o şeyi göstermek için. (Erkek, 65)

5.1.2. Öğretmenlerin Mesleği Tanımlamaları

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini tanımlamalarında insan yetiştirmek şeklinde ortak bir özelliğin; çocukları işlemek, sevgi ve fedakârlık, sabır, vicdan ve kutsal şeklinde ise farklı özelliklerin olduğu görülmektedir. Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün sınıf öğretmenliğinin yorucu ve zor bir meslek olmasından dolayı öğretmenlik mesleğini aşırı derecede sabır isteyen bir meslek şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü de öğretmenliğin vicdana dayalı olarak yapılan bir iş olduğunu belirterek öğretmenlikte vicdanın ve merhametin fazlasıyla önemli olduğuna dikkat çekmişler ve sınıf öğretmenliğinde temelde bir insan yetiştirmenin esas olduğunu vurgulamışlardır.

Eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü ise sınıf öğretmenin, bir insanın yetişmesinde öneminin ne kadar büyük olduğuna dikkat çekmişler ve sınıf öğretmenliğini insan yetiştiren bir meslek şeklinde tanımlamışlardır. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, sınıf öğretmenliğinin bambaşka bir meslek olduğunu belirterek, sınıf öğretmenliğini işlenmemiş bir biçimde, ham bir çamur gibi olan çocukları işlemek şeklinde tanımlamışlar ve bunun neticesinde de ağacın meyve vermesi gibi bir heyecanı ve duyguyu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenliğini sevgi ve fedakârlık şeklinde tanımlayarak, yapılan işi ve çocukları çok sevmek gerektiğini belirten, bu uğurda çok fedakâr ve anlayışlı olmanın ve kendini geliştirmenin gerekliliğini dile getiren ve öğretmenliği dünyanın en kutsal, en muhteşem mesleği şeklinde tanımlayarak ifade eden eski kuşak öğretmenlerin de olduğu görülmektedir.

5.1.2.1. İnsan Yetiştirmek

Kendileriyle mülakat yapılan bireylerin öğretmenlik mesleğini nasıl tanımladıklarına baktığımız zaman, öncelikli olarak insan yetiştirmenin karşımıza çıktığı görülmektedir. Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü sınıf öğretmenin, bir insanın yetişmesinde öneminin ne kadar büyük olduğuna dikkat çekerek sınıf öğretmenliğini insan yetiştiren bir meslek şeklinde tanımlamışlardır. Yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen, öğretmenlikte bir insan yetiştirmenin esas olduğunu “Bence öğretmenlik nedir? Yetiştirmektir. İnsan yetiştirmektir yani.” (Erkek, 30) şeklinde dile getirmiştir. Öğretmenin toplumda en üst basamakta yer aldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de öğretmenlikte temelde bir insan yetiştirmenin esas olduğunu vurgulayarak ve öğretmenin farklı bir karakteri olduğuna dikkat çekerek giyimiyle, kuşamıyla, yürüyüşüyle, konuşmasıyla ve davranışlarıyla öğretmenin bir duruşunun, bir profilinin olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Öğretmen, geçmişten geleceğe köprüdür. Milletin dinamik yapısını çağdaş değerlerle destekleyen, milli kültürümüzün ve kültürel değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan, hayatın gerçeklerini aklın ve bilimin ışığında öğreten kişidir. Öğretmenliğin tanımı budur. Öğretmen toplumun önünde yürüyen insandır. Toplumun içinde en üst kademedeki olan, en üst düzeyde örnek olan kişidir. Giyimiyle, kuşamıyla, konuşmasıyla, davranışlarıyla hatta inan ki yürüyüşüyle dahi farklı bir insandır öğretmen. 42 yıldır bak hala kravat takıyorum. Tatil günleri dışında kravatsız bir günüm geçmiş değil. Çünkü neden? Profildir. Öğretmen profildir. Öğretmenin yaşam tarzı. Öğretmen profili dediğiniz de sadece konuşma değildir. Giyimdir. Yetenektir. İnsanı yetiştiren öğretmenlikten başka meslek yoktur. (Erkek, 64)

5.1.2.2. Çocukları İşlemek

Bireylerin öğretmenlik mesleğini çocukları işlemek şeklinde de tanımladıkları görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, sınıf öğretmenliğini işlenmemiş bir biçimde, ham bir çamur gibi olan çocukları işlemek şeklinde tanımlamışlar ve böylesine bir duyguyu ve heyecanı yaşamaktan zevk aldıklarını, sınıf öğretmenliğinin bambaşka bir meslek olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenliği ham bir çamur gibi, işlenmemiş bir biçimde olan çocukları işlemek ve karşılığında da bir ağacın meyve vermesi gibi geri dönütler almak şeklinde tanımlayarak, yaşadığı heyecan ve duygu ile bugünlere kadar geldiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmen düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Çocuklar böyle daha ham bir çamur gibidir. Yani onu işlemek. Onları işledikçe onlarla ilgili geri dönütler aldığınız zaman büyük bir mutluluk veriyor. Bir ağacın meyve vermesi gibi. Yani bu duygu bu günlere kadar getirdi beni. Ve bu heyecanı hala bize yaşıyor. Son derece müthiş bir şekilde keyif alıyorsun. (Erkek, 60)

Benzer şekilde çocukları tanıyarak ve işleyerek çocuklara bir şeyler öğretmekten almış olduğu zevki başka hiçbir şeyden almadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmenin de ifadeleri şu şekildedir:

Çocukları tanımak. Çocukları işlemek. Ona öğrenmediği bir şeyi öğrettiğim zaman aldığım zevki hiçbir şeyden almıyorum. Yani çocukların aklının içine her şeyi sokmak istiyorum. Oyunla. Bıktırmadan. Mesela hani en ufak bir şeyi verdiğim zaman çocuklara, o çocuk onu anlamıyor. Ama oyunla verdiğim zaman kesinlikle unutmuyor. Çok çok zevk alıyorum. Yani öğretmenlik bambaşka bir şey. Bambaşka. (Kadın, 67)

Sınıf öğretmenlerinin yukarıda yer alan ifadelerini göz önünde bulundurduğumuzda, öğretmenlerin öğrencilerin işlenmemiş ve boş zihinleri ile karşı karşıya kaldıklarını görmekteyiz. Sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğini çocukları işlemek şeklinde tanımlamaları esasında eğitim kademesinin ilkökul olmasından ve yaş düzeyi olarak da çok küçük yaşlardaki, zihinleri oldukça saf ve temiz olan öğrenciler ile uzun bir yolculuktaymış gibi daha fazla zaman geçirmelerinden, buna dayalı olarak da öğrencileri daha yakından tanıyarak ve gözlemleyerek onlara göre adımlar atmalarından kaynaklıyor olabilir. Bu doğrultuda ilkökul kademesinde yer alan öğrencilerin zihinlerinin, sınıf öğretmenlerinin ellerinde şekillendiğini ve bu hususta sınıf öğretmenlerine düşen vazifenin ve sınıf öğretmenlerinin omuzlarına yüklenen yükün ne kadar ağır olduğu açıkça ortadadır.

5.1.2.3. *Sevgi ve Fedakârlık*

Bireylerin öğretmenlik mesleğini sevgi ve fedakârlık şeklinde de tanımladıkları görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, sınıf öğretmenliğini diğer mesleklerden farklı bir meslek olarak tanımlamışlar ve öncelikli olarak yapılan işi ve çocukları çok sevmek gerektiğini belirterek bu uğurda çok fedakâr ve anlayışlı olmak gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede kendisiyle mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen, önceliğinin mesleğinden zevk almak olduğunu belirterek öğretmenliği çok sevmek ve çocukları çok severek yetiştirmek, bu uğurda çok fedakâr ve anlayışlı olmak gerektiğini şu şekilde aktarmıştır:

Ben zevk alacağım. Ben aylığımı bile bilmem. Benim için ilk önce önemli olan zevk almam. Arkadaşlar şey yapıyor: “Ay nasıl geçecek de, ay bugün de bitmedi de, şöyleydi de, böyleydi de.” O sıkıntı, bu sıkıntı. Şikâyet, şikâyet. Öyle zaman geçer mi Allah aşkına? Ben onlara diyorum ki “Bakın böyle yaparsanız o zaman geçmez. Zevk alacaksınız bir. İkincisi, ben diyorum bu 38 yılı bitirdim ama bir kapıdan girdim öbüründen çıktım gibi geliyor zaman bana.” Böyle istemeden öğretmenlik yaparsan o olmuyor işte. Bizim bu mesleğimiz farklı bir meslek. Seveceksin. İçinde sevgin çok olacak. Anlayışlı olacaksın. Çocukları çok seveceksin. Fedakâr olacaksın. (Kadın, 61)

5.1.2.4. *Sabır, Vicdan ve Kutsal*

Bireylerin öğretmenlik mesleğini sabır, vicdan ve kutsal şeklinde de tanımladıkları görülmektedir. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün, sınıf öğretmenliğinin yorucu ve zor bir meslek olduğunu belirterek öğretmenliği aşırı derecede sabır isteyen bir meslek şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Bu doğrultuda sürekli aktif olduğunu ve öğrencilerin her şeyleri ile ilgilendiği için sıkıntı yaşadığını dile getiren yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen, sınıf öğretmenliğinde aşırı bir şekilde sabırlı olmak gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Sınıf öğretmenliğinde aşırı bir şekilde sabırlı olman, her dakika onlarla ilgilenmen lazım. Ben biraz yaş düzeyinden dolayı şey yapıyorum çocukları hani. Zor oluyor. Yani sürekli her şeyleri ile sen ilgileniyorsun. Bizde sürekli aktiflik, sürekli yeni bir şeyler öğrenme. Bunlar mesleği biraz zorluyor. (Kadın, 28)

Sınıf öğretmenliğinin yorucu ve çok sabır isteyen bir meslek olduğunu belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö7 şeklindeki erkek öğretmen de “Yani bence yorucu ve gerçekten çok sabır isteyen bir meslek. Geçen seneki 1. sınıflar, şimdiki gibi değillerdi. Ben geçen sene 1. sınıfları almıştım böyle değillerdi. Gerçekten böyle değillerdi. Artık söz dinlemiyor çocuklar.” (Erkek, 29) şeklinde aktarmıştır.

Diğer taraftan mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü, öğretmenliğin vicdana dayalı olarak yapılan bir iş olduğunu belirtmişlerdir. Bu çerçevede yeni kuşak öğretmenlerden Ö3 şeklindeki kadın öğretmen, öğretmenlikte vicdanın ve merhametin fazlasıyla önemli olduğunu belirterek, sınıfın kapısı kapatıldığı zaman ders anlatıp anlatmamanın öğretmenin vicdanına kalmış bir durum olduğunu düşündüğünü “Öğretmenlik kesinlikle vicdan işi. Yani vicdan. O kapıyı kapattığında tek başınasın. Ders anlatıp anlatmadığını kimse bilmiyor ama senin vicdanına kalmış bir durum. Kesinlikle vicdan ve merhamet işi.” (Kadın, 28) şeklindeki ifadeleriyle dile getirmiştir.

Öte yandan mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü, öğretmenliği dünyanın en kutsal mesleği şeklinde tanımlayarak öğretmenlikten daha kutsal bir mesleğin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu çerçevede eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen, “Öğretmenlik mesleğini şöyle tanımlayabilirim: Öğretmenlik dünyanın en kutsal mesleği. En muhteşem mesleği. Dünyaya yüz kere gelsem gene öğretmen olurum. Sınıf öğretmeni olurum.” (Kadın, 65) şeklindeki ifadeleriyle öğretmenliği dünyanın en kutsal mesleği şeklinde tanımlarken, Ö20 şeklindeki erkek öğretmen de öğretmenliğin dünyanın en muhteşem ve en kutsal mesleği olduğunu “Öğretmenlik mesleğini gözü yüksekte olanlar, paraya fazla bakanlar, öğretmenliği böyle ikinci, üçüncü derecede görüyorlar. İşte iş bulamamış da öğretmen olmuş gibi. Ama yok. En kutsal meslek öğretmenliktir. Vallahi öğretmenlikten daha kutsal meslek yoktur.” (Erkek, 68) şeklindeki ifadeleriyle dile getirmiştir.

5.1.3. Öğretmenlerin Mesleğe Bakışları

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğine bakışlarında meslekte saygınlık ve değer kaybı yaşanması şeklinde ortak bir özelliğin olduğu; eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeli şeklinde ise farklı bir özelliğin olduğu görülmektedir.

Yeni kuşak öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine bakışlarının nasıl olduğuna baktığımız zaman, mülakat yapılan bireylerin tamamı meslekte hem maddi hem de manevi bir şekilde değer kaybının yaşandığını, öğretmenliğin gittikçe imajını kaybeden bir meslek haline geldiğini, mesleğin günümüzde hak ettiği konumda olmadığını ve bir saygınlığının kalmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca yeni kuşak öğretmenler doğuda görev yaptıkları süre boyunca görmüş oldukları saygınlığın, itibarın ve el üstünde tutulmanın günümüzde hiçbir şekilde mümkün olmadığını da vurgulamışlardır.

Eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü ise mesleklerine bakışları çerçevesinde içinde bulunduğumuz eğitim sisteminden, öğretmen yetiştirme ve öğretmen seçme modelinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade ederken, bir bölümü de eğitimde ve öğretmenlikte saygınlığın kalmadığını ve değer kaybının yaşandığını dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenler en güzel yıllarda öğretmenlik yaptıklarını ve bu konuda kendilerini çok şanslı hissettiklerini de belirtmişlerdir.

5.1.3.1. Saygınlık ve Değer Kaybı Yaşanması

Bireylerin öğretmenlik mesleğine bakışlarının nasıl olduğuna baktığımız zaman öncelikle karşımıza çıkan meslekte saygınlığın ve değer kaybının yaşanmasıdır. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin tamamı ile eski kuşak öğretmenlerin bir bölümünün, meslekte hem maddi hem de manevi açıdan değer kaybının yaşandığını ve öğretmenliğin gittikçe imajını ve saygınlığını kaybeden bir meslek haline geldiğini ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenlik mesleğine bakışı çerçevesinde yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen, öğretmenliğin kendi nazarında hem maddi hem de manevi açıdan değerini kaybettiğini belirterek, meslekte eski saygınlığın ve imajın kalmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

Öğretmenliğin günümüz şartlarında hem ekonomik olarak hem de manevi olarak artık eski değeri kalmadı benim gözümde. Saygınlığı, imajı kalmadı. Özellikle şu an çalıştığımız yer İstanbul. Sınıflar çok kalabalık, 43 sınıf mevcudum. Zaten yeterince zorlanıyoruz. Bunun üstüne bir de en az öğrenciler kadar veliler bizi zorluyor. O öğretmenlik imajı kalmadı. Saygınlığı kalmadı. İnsanlar daha çok hani mecbur, zorundasın. Yapmak zorundasın gözüyle bakıyorlar. (Erkek, 30)

Mesleğine bakışı çerçevesinde öğretmenliği en güzel zamanlarda yaptığı için kendisini oldukça şanslı hissettiğini dile belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen de eğitime değer verilmesi gerektiğini vurgulayarak günümüzde eğitime ve öğretmene o eski değer verilmediğini ve o saygının gösterilmediğini şu şekilde aktarmıştır:

Ben o kadar şanslıyım ki en güzel zamanlarda öğretmenliği yaptım. Şimdi bakın Atatürk sınıfa girdiğinde öğretmen ayağa kalkmış ve onu oturtmuş. Sandalyesine oturtturmuş onu. “Siz bu sınıfın öğretmenisiniz.” diye. Daha toplumda o saygı yok. Eğitime saygı yok. Öğretmenliğe saygı yok. Önceden öğretmen geldiği zaman öğrenciler olsun, veliler olsun, şöyle bir çekilir, bir düzene girerlerdi. Ama şimdi hiç böyle bir şey yok. Eğitimi ayaklar altına aldılar. Eğitimin, öğretmenin saygısı yok. (Kadın, 61)

İlgili literatürden hareketle Kıran, Durmuş ve Sucu (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlik mesleğindeki itibar kaybının nedenleri toplum, okul ve basın-yayın organları üzerinden incelenerek toplumda, okulda ve öğretmen nezdinde bir itibar kaybının olduğu gözlemlenmiş ve öğretmenlik mesleğinin toplumdaki itibarının giderek azaldığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra Mutluer (2018)'in Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsünü meslek çalışanlarının bakış açısıyla belirlemeyi amaçladığı çalışması da hem emekli hem de kıdemli öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü ile ilgili olumsuz görüş taşıdıklarını; Aydın, Canavar ve Akkın (2018)'in çalışmaları da öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün son yıllarda giderek azaldığını ve mesleğin toplumsal statüsünün düşük olduğunu göstermektedir. Öte yandan Ulutaş (2017)'in öğretmenlerin bakış açısından öğretmenlik mesleğinin statüsünü, statüye etki eden faktörleri ve statünün yükseltilmesine yönelik önerileri ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında da bireylerin %87'sinin öğretmenlik mesleğinin statüsünü düşük buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra bireylerin %82'sinin mesleğin düşük saygınlıkta görüldüğünü ifade etmelerinden hareketle mesleklerinin statüsünün en belirleyici unsurunun 'saygınlık' olduğu ve ekonomik gelirin de mesleğin statüsüne etki eden bir diğer faktör olduğu görülmektedir. Mesleğin ekonomik gelirinin yetersiz olduğunu belirten %76 oranındaki bireylerin %70'i bu durumun mesleğin statüsünü olumsuz yönde etkilediğini öne sürmüşlerdir. Özpolat (2002)'in çalışmasından elde edilen bulgulardan hareketle de öğretmenlerin %83,9'unun toplumsal statülerinin gittikçe düştüğünü dile getirmeleri ve Özkurt (2018)'un araştırma sonucunda da mesleki prestij ve statü kaybının en yoğun biçimde gözlemlendiği meslek grubunun geleneksel bir orta sınıf mesleği olan öğretmenlik olması hem diğer araştırmalarla hem de mevcut çalışmadan elde edilen bulgularla paralellik taşımaktadır.

5.1.3.2. Eğitim Sistemi, Öğretmen Yetiştirme ve Seçme Modeli

Bireylerin öğretmenlik mesleğine bakışları çerçevesinde eğitim sistemi ile öğretmen yetiştirme ve seçme modelinin de karşımıza çıktığı görülmektedir. Mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin bir bölümünün günümüz eğitim sisteminden, öğretmen yetiştirme ve öğretmen seçme modelinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu çerçevede Türkiye'de eğitimin süresinin niceliksel olarak artmasına rağmen öğretmenin kalitesinin çok düşmüş olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Türkiye’de herhangi bir meslek edinemeyen insanlar öğretmen oldular bir dönem. Zaten Türkiye’deki eğitim kalitesini düşüren de onlar. Atanıyorum. Maaşımı alayım. Kısa yoldan devlet memuru olayım. Devlete kapağı atayım imajıyla Türkiye’de bir dönem bu yöntemle öğretmen ataması yapıldı. Öğretmen alındı. Daha sonra da zaten bütün mesleklerden öğretmen alımı yaptılar. Şimdi çektiğimiz o kısır döngünün de sebebi odur yani. Mesela bizim zamanımızda yine bizden önceki dönemlerde öğretmen okullarında öğretmenin resim, müzik kabiliyetleri, fen bilgisi yeteneği, diksiyonu gibi her şeye dikkat ederlerdi. Şimdi onlara da dikkat etmiyorlar. Bir ülkede öğretmen kalitesi düşerse eğitim kalitesi düşer. Ülkemizde maalesef kendim de içinde olmak üzere öğretmen kalitesi düştü. Düşük. Düşük yani öğretmen kalitesi çok düştü. İyi değil. Eğitimin süresi yükseldi ve eğitimin de süresi yükseldikçe kalitesi düştü. Süre yükseldikçe kalite düşüyor bizde. 4 yıllık oldu ama maalesef. (Erkek, 64)

Mesleğine bakışı çerçevesinde sadece pedagojik formasyon ya da bilgi ile öğretmen olunmaması gerektiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen ise davranışın öğretmenlik kabiliyetinden de önce geldiğini belirterek öncelikle öğretmen hakkında bir davranış izleniminin elde edilmesinin gerekli olduğunu, üslubuyla, giyimiyle, kuşamıyla, yürüyüşüyle örnek alınacak bir öğretmen davranışının gerekli ve önemli olduğunu düşündüğünü şu şekilde dile getirmiştir:

Bir kere öğretmen hakkında davranış izlenimi elde edilmelidir öğretmenle ilgili olarak. Nasıl bir davranışa tabiidir? Nasıl bir davranış içindedir? İzlenmelidir, öyle öğretmen atanmalıdır. En iyi yetişmiş, liyakatli kişilerden öğretmenler seçilmelidir. Sadece bilgi ile öğretmen olunmuyor. Yani pedagojik formasyon dedikleri yetenek, tamam. Öğretme kabiliyetin iyidir ama senin davranışın o öğretmen kabiliyetinden de önce gelir. Öğrenciyi dövüyorsan, argo konuşuyorsan öğretmen olamazsın. Söyleyemezsin. Olmamalısın. Öğretmenin dili, üslubu çok önemlidir. Ben bazen diyorum yani, “Öğretmenin yürüyüşü bile önemlidir.” diye. Giyimi, kuşamı, olgun bir yürüyüş sergilemelidir öğretmen. Yürüdüğü zaman heybetle izleyebileceğin ve onurla seyretmekten doyum alacağın bir yürüyüşe sahip olmalıdır öğretmen. O zaman işte örnek alacaksın öğretmeni. (Erkek, 64)

Yukarıda yer alan düşüncelerinin yanı sıra öğretmen yetiştirme ve yönetici atama modelinde de yanlışlıkların olduğunu ve bu yanlışlıkların günümüze kadar da sürdürüldüğünü belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen, öğretmenin kendini yetiştirmesi gerektiğine dikkat çekerek, eskiden çok iyi öğretmenlerin yetiştirildiğini ancak kendi jenerasyonu ile birlikte bozulmaların başladığını ve bu bozulmaların günümüze kadar da sürdüğünü şu şekilde aktarmıştır:

Diyordu ki benim ağabeyim; “Şu meslekte 2 şey yanlış. Bu 2 şey değişmedikçe okulların eşliğini altından yap, dünyanın en büyük teknolojisi ile donat okulları fayda vermez. Beş para etmez.” Nedir bu 2 şey? “Birincisi, öğretmen yetiştirme modeli yanlış. İkincisi, yönetici atama modeli yanlış.” Bu yanlışlar bugüne kadar devam ediyor. Böyle öğretmen 4 yıllığı bitirmiş her öğretmenle olmuyor öyle. Kendini yetiştirecek öğretmen. Öğrenciyken zaten öğretmen olarak yetişmesi gerekir. Eskiden köy enstitüleri vardı. İyi öğretmenler yetişiyordu, inkâr etmemek lazım. Öğretmen okulu çıkışlılar, onlar bile bizden iyiydiler. Ama bizim jenerasyon bozdu. Eğitim enstitüsü mezunları var ya. O ön lisans dediğimiz, benim 1977-78 jenerasyonu bozmaya başladı ve bugüne kadar düzeltemediler maalesef. (Erkek, 64)

5.1.4. Öğretmenlerin Mesleklerinden Memnuniyetleri Çerçevesinde Öğretmenlik Mesleğini Tavsiye Edip Etmeme Durumları

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin toplumsal hayatta öğretmenlik mesleğini icra etmelerinin kendilerini tatmin edip etmeme ve öğretmenlik mesleğinden memnun olup olmama durumları çerçevesinde yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tekrar tercih edip etmeme durumlarına baktığımız zaman, mesleğin kendilerini tatmin etmesi ve buna bağlı olarak da sınıf öğretmenliğinin tekrar tercih edilmek istenmesi şeklinde ortak özelliklerinin; mesleğin kendilerini eskisi kadar tatmin etmemesi ve buna bağlı olarak da sınıf öğretmenliğinin tekrar tercih edilmek istenmemesi şeklinde ise farklı bir özelliğin olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin kendilerinin görüşlerine başvurulduğunda öğretmenlik mesleğini tavsiye edip etmeme durumlarına baktığımız zaman ise sınıf öğretmenliği ile ilgili olarak mevcut şartlar hakkında bilgilendirme yaparak tavsiye etmeleri şeklinde ortak bir özelliğin, diğer branşların tavsiye edilmesi, saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliğin tavsiye edilmemesi ve sınıf öğretmenliğinin çok farklı bir meslek olmasından dolayı herkese tavsiye edilmemesi şeklinde ise farklı özelliklerin olduğu görülmektedir.

Yeni kuşak öğretmenlerin yarısından fazlasının sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini tatmin ettiği ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa tekrar sınıf öğretmenliğini tercih edecekleri, yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün ise sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini eskisi kadar tatmin etmediği ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tekrar tercih etmeyecekleri görülmüştür. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü kendilerinin görüşlerine başvurulduğu zaman atama, maaş ve tayin hakkı gibi konulara değinerek sınıf öğretmenliği hakkında bilgiler verdiklerini ve

mevcut şartları söyleyerek sınıf öğretmenliğini tavsiye ettiklerini ifade etmişlerdir. Yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü ise atama, tayin hakkı ve öğretmenlikteki o eski saygınlığın ve imajın kalmaması gibi yaşanan sorunlardan kaynaklı olarak sınıf öğretmenliğini tavsiye etmediklerini ancak yine de öğretmenlik mesleğini tercih edeceklerse sınıf öğretmenliği yerine atama ve tayin hakkı konusunda sıkıntılar yaşamayacakları diğer branşları tavsiye ettiklerini dile getirmişlerdir.

Öte yandan eski kuşak öğretmenlerin tamamı ise meslek hayatlarında öğretmenlik mesleğini doya doya yaşadıklarını, öğretmenliği yudum yudum içtiklerini belirterek, sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini tatmin ettiğini ve bu görüşlerine dayanarak da dünyaya bir kere daha gelmiş olsalar ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa kesinlikle yine sınıf öğretmenliğini tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü kendilerinin görüşlerine başvurulduğu zaman sınıf öğretmenliğinin çok farklı bir meslek olduğunu bu sebeple de herkese tavsiye etmediklerini belirtirken, bir bölümü de sınıf öğretmenliği ile ilgili bilgilendirmeler yaparak ve mevcut şartları söyleyerek sınıf öğretmenliğini tavsiye ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, sınıf öğretmenliğinin aşırı derecede sabır ve çok fazla özveri isteyen bir meslek olduğunu, bu uğurda çok fedakâr olmak gerektiğini, mesleğe gönül vermiş, çocukları çok seven, çocuklarla çocuk olabilen ve çocuğun seviyesine inebilen bireyler tarafından yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenliğin maddi yönüne de değinerek ekonomik bakımdan düşünüldüğü zaman öğretmenliğin diğer mesleklere göre çok da bir doyuruculuğunun olmadığına da dikkat çekmişlerdir.

Kendileriyle mülakat yapılan eski kuşak öğretmenlerin tamamının meslek hayatlarında öğretmenlik mesleğini doya doya yaşamalarından, öğretmenlik mesleğinin kendilerini fazlasıyla tatmin etmesinden ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa kesinlikle yine sınıf öğretmenliğini tercih edecek olmayı istemelerinden hareketle Özdemir (2010)'in de çoğunluğu 21 yıl ve üzeri kıdem yılına sahip olan sınıf öğretmenleri üzerinden gerçekleştirdiği çalışmasında öğretmenlerin %52,2'sinin yeniden bir meslek seçme şansları olsa yine öğretmenlik mesleğini tercih edecek olmayı ifade etmelerinin mevcut çalışmanın bulgularıyla paralellik taşıdığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Eğitim Bir Sen (2008) tarafından yapılan 'Öğretmenlerin Meslek Memnuniyeti Araştırması'nda da öğretmenlerin %53'ünün yeniden meslek seçme durumuyla karşı karşıya olduklarında öğretmenliği yeniden seçeceklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlik mesleğini icra etmesinin kendisini tatmin ettiğini ve öğretmenlik mesleğinden duyduğu memnuniyeti dile getiren yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmen, bir dönem müdür yardımcılığı yaptığını ancak sınıfa girdiği zaman kendisini daha mutlu hissettiğini, sınıf öğretmenliğini isteyerek ve gönüllü bir şekilde tercih ettiği için sınıfta olmayı istediğini ve üniversite okuma amacının da mesleğini icra ederek öğretmenlik yapmak olduğunu belirterek düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Yine bir meslek seçme şansım olsa yine sınıf öğretmeni olurdum. Mesela ben geçen dönem kadrolu olarak müdür yardımcılığı yaptım bu okulda. Baktım müdür yardımcılığı ve sınıf öğretmenliği. Yani müdür yardımcısı iken sınıfa girmek. Sınıfa giriyordum kendimi daha mutlu hissediyordum. O yüzden mesela bir dönemden sonra dayanamayıp tekrardan sınıfa döndüm. Yani şöyle; hem daha rahatsın hem de isteyerek yaptığın için bu işi sınıfta olmak istiyorsun. İdare daha başka. Öğretmenlik değil idare. İdare memur işi. Ama benim üniversite okuma amacım o değildi. (Erkek, 29)

Öte yandan yeniden bir meslek seçme şansı olsa sınıf öğretmenliğini tercih etmeyeceğini belirten ve sınıf öğretmeni olmasının kendisini tatmin etmediğini dile getiren yeni kuşak öğretmenlerden Ö7 şeklindeki erkek öğretmen ise düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

İyi ki de öğretmenim demiyorum. Tam bir memnuniyetsizlik yok ama dediğim gibi geriye dönsem şu an seçmezdim bu mesleği. Biz kendi aramızda arkadaşlarla da konuşuyoruz. Artık “Öğretmenlik yapılacak bir meslek değil.” diyor çoğu arkadaşım da. Ben de öyle düşünüyorum. Çünkü hani şurada sınıftan çıkıp aşağıda bir çay içerken bile ne kadar bunaldığımızı görüyoruz yani. Hani bir çocuğun teneffüste yaralanmasıyla da ilgileniyorsun. Çocuğun her şeyi ile ilgileniyorsun. Veliyle ilgilenmek zorunda kalıyorsun bir yandan. Ben Milli Eğitimin sürekli yolladığı yazılardan da çok şikâyetçiyim özellikle. Her ay bir şey yapıyorsun. Ona koşturuyorsun. Yani çok baskı var gibi. Yeniden bir meslek seçme şansım olsaydı illa başka şeyler düşünebilirdim. Yani şu anki aklım olsaydı sınıf öğretmenliği düşünmezdim büyük ihtimalle. (Erkek, 29)

Öğretmenliğin kendisini eskisi kadar tatmin etmediğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen de düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Artık öğretmenlik beni eskisi kadar tatmin etmiyor. Tamam, çocukları seviyorum orası ayrı bir şey ama. Veli faktörü var, çalıştığın kurum faktörü var. Bir de yaş ilerledikçe artık tahammülün de kalmıyor. Çünkü sınıf öğretmenliğinde aşırı bir şekilde sabırlı olman lazım. Her dakika onlarla ilgilenmen lazım. Meslek alanında değiştirmeyi düşünüyorum. Ben zaten kendime hep “10 yıl yapılır bu meslek, 10 yıldan sonra yapılmaz.” diyordum. Şu an 7. yılımdayım hani. Artık 3 senede bir şeyler değişirse hayatımda öğretmenliği bırakmayı düşünüyorum. (Kadın, 28)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen ise öğretmenlik mesleğini icra etmesinin kendisini fazlasıyla tatmin ettiğini belirterek, mesleğinden duyduğu memnuniyet çerçevesinde yeniden bir meslek seçme şansı olsa tekrar sınıf öğretmenliğini tercih edeceğini şu şekilde dile getirmiştir:

Yeniden bir meslek seçme şansım olsa, tekrar dünyaya gelsem, tekrar sınıf öğretmeni olurum. Ben çok doya doya yaşadım mesleğimi. Şöyle: Haftada 2 gün nöbet geliyordu bize. “Allah'ım, nöbet olmasa ve ben bu sınıftan çıkmasam.” diyordum. Yani yudum yudum içtim. Bu nasıl bir şey biliyor musun? Hani kadınlar hamile kalır da böyle aşerirler. Meyveyi falan yiyince böyle yedikçe yiyesi gelir, doyumsuz olur ya aynen öyle yaşadım. “Şu zil hiç çalmasa.” diyordum. Bana versinler sınıfımı. Kapatsınlar o kapıyı. Öğrencilerimi de versinler. Ben onlarla birlikte sınıfımda kalayım. (Kadın, 61)

Yukarıdaki ifadelerle paralellik taşıyacak şekilde eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen de mesleğinden duyduğu memnuniyeti “İyi ki de öğretmen oldum, sınıf öğretmeni oldum, diyorum. Yeniden bir meslek seçme şansım olsa yine öğretmen olurum. “İyi ki de sınıf öğretmeni olmuşum.” dedim. Hep dedim ama hep. Yani öğretmenliğe başladım, hep dedim “İyi ki ” diye.” (Kadın, 67) şeklinde ifade etmiştir.

Bu bağlamda eski kuşak öğretmenlerin tamamının öğretmenlik mesleğini doya doya yaşamalarından ve öğretmen olmalarının kendilerini fazlasıyla tatmin etmesinden bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini eskisi kadar tatmin etmemesinden ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tekrar tercih etmek istememelerinden hareketle mevcut çalışmanın Yalçın (2016)'ın sınıf öğretmenleri üzerinden gerçekleştirdiği çalışmayla paralellik taşıdığı görülmektedir. Yalçın (2016)'ın çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin mesleklerine karşı olan ilgilerinin zamanla azalmasından ve mesleklerinin ilk 15 yılında olan erkek sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmının mesleklerine karşı olan ilgilerinin olumsuz anlamda değişmesinden hareketle kadın sınıf öğretmenlerinin de yarısından fazlasının mesleklerine olan ilgilerinin olumsuz anlamda değiştiğini ifade ettikleri görülmektedir. Genel olarak sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu ve erkek öğretmenlerin sınıf öğretmenliğini tekrar seçme düzeylerinin daha düşük çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan Demirel (2006)'in sınıf öğretmenlerinin iş doyum düzeylerini ele aldığı çalışmada, yaşa göre 41-50 yaş grubu öğretmenlerin 31-40 yaş grubunda yer alan öğretmenlere göre daha doyumlu olduğu, kıdeme göre ise 20 yılın üzerinde kıdeme sahip olan öğretmenlerin 11-19 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlere göre daha doyumlu olduğu sonucundan hareketle sınıf öğretmenlerinin yaşları ilerledikçe ve kıdemleri arttıkça iş doyum düzeylerinin de yükseldiği saptanmıştır. Benzer şekilde Surada (2015)'nın çalışmada da sınıf öğretmenlerinin kıdem yıllarının iş doyumlarını etkileyen bir unsur olduğu ve 20 yıl ve üzeri süredir görev yapan sınıf öğretmenlerinin, 1-9 yıl süreyle görev yapan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla iş doyumuna sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine paralellik taşıyacak şekilde Şenses (2019)'in çalışmada da X ve Y kuşağı öğretmenlerinin işten keyif almalarına ilişkin bulgulara dayalı olarak Y kuşağı öğretmenlerinin, X kuşağı öğretmenlerine göre işten keyif alma düzeylerinin daha düşük olduğu ve Y kuşağı öğretmenlerinin mesleklerinden daha az keyif alarak 6-10 yıl arası kıdeme sahip olan Y kuşağı öğretmen grubunun işlerinden en düşük keyfi olan öğretmen grubunu oluşturdukları görülürken, 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin ise diğer kıdem grubundaki öğretmenlere göre işlerinden ve mesleklerinden daha fazla keyif aldıkları görülmüştür.

Sınıf öğretmenliğini mevcut şartları söyleyerek ve özellikle de öğretmenliğin maddi anlamda bir doyuruculuğunun olmadığını vurgulayarak tavsiye ettiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmenin düşünceleri şu şekildedir:

Sınıf öğretmenliğini tercih etmek konusunda soranlar oluyor. Tavsiye ediyorum ama tabii şartları söyleyerek. Belli şartları var. Maaşı ortalamanın aşağısında kaldı bu devirde özellikle. Bundan 10 sene önce olanlarla şu anki kıyasladığımızda maaş olarak yani parasal baktın mı tavsiye edilecek bir meslek değil ama isteyerek yapmak isteyenler için güzel. Tabi insanlar şöyle bakıyor: “Maaş olarak düşük.” Öyle baktın mı, evet düşük. (Erkek, 29)

Demirel (2006)'in sınıf öğretmenleri üzerinden gerçekleştirdiği çalışmada da sınıf öğretmenlerinin iş doyumunun ücret boyutunda “çok düşük iş doyumunu” düzeyinde bulunduğu görülmektedir. Meslekte eski saygınlığın ve imajın kalmamasından kaynaklı olarak sınıf öğretmenliğini tavsiye etmediğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö8 şeklindeki kadın öğretmenin de ifadeleri “Öğretmenlik mesleğini tavsiye etmiyorum. Şöyle etmiyorum: Eskiden olan saygınlık, şu anda eskisi kadar yok. Hani o saygınlığı, o imajı kaybettiğimiz için çok tavsiye etmiyorum.” (Kadın, 29) şeklindedir.

İlgili literatürden hareketle Özkurt (2018)'un çalışmasında da mesleki prestij ve statü kaybının en yoğun biçimde gözlemlendiği meslek grubunun geleneksel bir orta sınıf mesleği olan öğretmenler olduğu görülürken, Yalçın (2016)'ın, çalışmasında da öğretmenlerin meslekleri ile ilgili olarak olumsuz düşüncelerinin "öğretmenlik mesleğinin itibarsızlaştırılması ve toplumdaki saygınlığının azalması" şeklinde olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan sınıf öğretmenliğinin çok farklı bir meslek olduğunu ve bu sebeple de herkese tavsiye etmediğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmen, sınıf öğretmenliğinden çok paranın kazanılamayacağına ve bu mesleğin kısa süreli yapılamayacağına dikkat çekerek sınıf öğretmenliğinin çocukları çok seven bireyler tarafından yapılması gerektiğini şu şekilde aktarmıştır:

Sınıf öğretmenliğini herkese önermiyorum. Bu meslek çok farklı olan bir meslek. Bunu çocuğu seven ve çocuktaki olan gelişimden haz alabilecek olan insanlar ancak bu mesleği yapmalı. Özellikle özel okullarda çalıştığım süreç içerisinde birçok yeni genç mezun öğretmen arkadaşlarıma şunu söyledim hep: “Bu meslek mankenlik mesleği gibi değil. Kısa süreli olan bir meslek değil. Ve çok para kazanabileceğiniz bir meslek de değil. Bu mesleği severseniz yaparsınız. Eğer sevmezseniz asla ama asla bu mesleği yapmayın. Hem kendinize hem de çocuklarınıza zarar verirsiniz.” dedim. (Erkek, 60)

Yukarıdaki ifadelerle benzerlik taşıyacak şekilde öğretmenliğin aşırı derecede sabır ve özveri isteyen bir meslek olduğunu ancak çocukların ciddi derecede sevilmesiyle yapılabileceğini ve maddi olarak da diğer mesleklere göre çok da bir doyuruculuğunun olmadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen de düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Öğretmenlik mesleğini seçme konusunda soranlar oluyor. Çocuğu seversen diyorum ancak. Çocuğu seviyorsan cidden. Yalnız çok fazla özveri isteyen bir meslek. Sabır çok gerekli. Aşırı sabır lazım bir. İkincisi, çocuğu çok sevmesi lazım. Maddi olarak da diğer mesleklere göre pek doyurucu olmuyor. (Kadın, 67)

Bunun yanı sıra kendi çocuklarının öğretmen olmalarını istemediğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen ise benzer şekilde ekonomik bakımdan düşünüldüğü zaman öğretmenlerin maddi kazançlarının çok az olduğunu vurgulayarak, memur hayatı gibi bir yaşantılarının olduğunu, kısır bir döngünün içindeymiş gibi yaşadıklarını ve belli branşlardan daha fazla sayıda atama yapılmasından hareketle artık öğretmen olarak atanabilmenin de kolay olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

Ben çocuklarımın öğretmen olmasını istemedim. Yani onlar da öğretmen olabilirlerdi. Onların üniversite puanları da çok yüksekti ama istemedim. Bir de ekonomik yönü var şimdi. Yani düşünsenize, çok az para kazanıyorsunuz. Yani kaç yıllık öğretmenim mesela şu an benim bir yazlığım yok. Lüks bir yaşamım yok. İyi bir evde oturamıyorum. Böyle ancak memur gibi sanki hayatımız. Kısır döngünün içerisindeyiz. İstedğin gibi gezemiyorsun, tozamıyorsun yani. Ekonomik, maddiyat çocuklara öğretmenlik mesleğini önermememi sağladı. Artık ülkemizde öğretmen olmak da kolay değil ki. Atamalar falan çok zor. Ülkemizde belli branşlar çok atanıyor. İşte din kültürü, sınıf öğretmenliği gibi. (Erkek, 64)

Aydın, Canavar ve Akkın (2018)'in çalışmalarında da öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini kendilerine uygun buldukları ve kutsal bir meslek olarak gördükleri, meslekte kendilerini yeterli gördükleri, öğretmenlik mesleğini sevdikleri için tercih ettikleri, mesleklerinden manevi doyum sağlamayı umdukları ve amaçladıkları, öğretmenlik mesleğinin maddi getirisinin yeterli olmamasına ve düşük statüsüne rağmen mesleği bırakmayı düşünmedikleri ve çevrelerine bile mesleği önereceklerini ifade ettikleri görülmektedir.

5.1.5. Öğretmenlerin Meslekleri ile Yaşam Tarzları Arasındaki İlişki

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin, öğretmenlik mesleği ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinde dış görünüş ve öğretmen duruşu, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşım, öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzı şeklinde ortak özelliklerinin; sabırlı olmak şeklinde ise farklı bir özelliğin olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenler topluma örnek olan bir dış görünüşe sahip olmalarından kaynaklı olarak dış görünüşlerini, ister istemez öğretmenlik mesleğinin kendilerine etiket gibi yapıştığını düşünmeleri çerçevesinde bir öğretmen duruşlarının olmasını, öğretmen kimliğini taşımalarını ve bunun bir yansıması neticesinde öğüt verici nitelikte bir konuşma tarzına sahip olduklarını, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşımlarını ve sabırlı olmalarını toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan özellikleri olarak gündelik hayatta başlarından geçen olaylardan da hareketle aktarmışlardır. Eski kuşak öğretmenler ise öğretmen profillerinin kendilerine yapıştığını düşünmeleri çerçevesinde öğretmen kimliğini taşımalarını ve bunun konuşma tarzları ile kendini göstermesi neticesinde müdahale edici bir yaklaşım sergilemelerini, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşımlarını, dış görünüşlerini ve öğretmen duruşlarını toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan ya da öğretmen kılan özellikleri olarak yaşamışlıklarına da dayalı bir şekilde ifade etmişlerdir.

5.1.5.1. Dış Görünüş ve Öğretmen Duruşu

Öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerine baktığımız zaman öncelikli olarak dış görünüş ve öğretmen duruşunun karşımıza çıktığı görülmektedir. Mülakat yapılan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişki çerçevesinde örnek bir dış görünüşe sahip olduklarını, ister istemez öğretmenlik mesleğinin kendilerine etiket gibi yapıştığını düşündüklerini ve bir öğretmen duruşlarının olduğunu belirterek, toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan özelliklerini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede toplumsal yaşamda kendisini öğretmen yapan özelliğinin çocuklara karşı olan duruşu olduğunu belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö2 şeklindeki kadın öğretmen, “Çocuklara karşı duruşum olabilir. Belki de o yüzden “İyi ki öğretmen olmuşsun.” diyorlar. Mesela yani daha küçük akraba çocukları falan bir araya geldiğinde “Sen öğretmensin.” diyorlar. Direkt o statüye bürünüyorum.” (Kadın, 28) şeklindeki ifadeleriyle gündelik yaşamında da öğretmen statüsüne büründüğünü dile getirmiştir.

Mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde birçok anısının olduğunu dile getirerek, tatilde ve yolda başından geçen örnek hadiseleri aktaran eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen de hiç tanımadığı insanlar tarafından öğretmen duruşunun olduğunun söylendiğini ve dışarıdan öğretmen olduğunun fark edildiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Bodrumdayız. Geldi bir garson. Beni hiç tanımıyor. “Hocam.” dedi, “Siz öğretmensiniz değil mi?” dedi. “Evet.” dedim. “Matematik öğretmeni misiniz?” dedi. “Hayır, sınıf öğretmeni değilim.” dedim. “Ama sizin gözlüklü olmanız ve yapınız matematik öğretmenine çok benziyor.” dedi. İki garson iddiaya girmişler. Öbür garson “Hayır.” dedi, “Edebiyat öğretmeni diye düşünüyorum.” dedi. “Çünkü çok şey konuşuyor, insancıl, yumuşak, o şekilde.” dedi. “Edebiyat diye tahmin ettim.” dedi. Bir gün de yolda yine gidiyorum. Bir bey geliyordu karşıdan. “Siz öğretmen misiniz?” dedi. “Neden?” dedim. Hiç tanımadığım genç birisi. “Çünkü duruşunuz aynen öğretmene benziyor.” dedi. (Kadın, 67)

Öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenliğin bir yaşam tarzına dönüştüğünü ve bunun da yansımalarının öğretmenlerin hayatlarının her alanında ortaya çıktığını görmekteyiz. Öğretmenler yalnızca okul ortamında mesleklerini icra ederken değil toplumsal yaşamın her alanında ve bulundukları her ortamda öğretmenliğin getirilerini taşımakta, öğretmenliğin üstlerine yapışan yansımalarından ve göstergelerinden sıyrılamamaktadırlar.

5.1.5.2. Çocuklara Karşı Olan Sevgi ve Yaklaşım

Bireylerin çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşımlarının da meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi değerlendirmelerinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Mülakat yapılan hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişki çerçevesinde çocuklara karşı göstermiş oldukları ilgi ve alakalarının, çocuklara karşı olan yaklaşımlarının ve çocukların kalbine yerleşebilme gayretlerinin toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan ya da öğretmen kılan özellikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çerçevede mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişkiye dayanarak öğretmenlik mesleğine başlamasıyla beraber gündelik yaşamında hem aile içerisinde hem de diğer ortamlarda çocuklara karşı olan yaklaşımının değiştiğini, çocuklara olan ilgi ve alakasının arttığını ve çocuklarla daha fazla ilgilenmeye başladığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen, toplumsal hayatta kendisini öğretmen yapan özelliğini şu şekilde dile getirmiştir:

Belki öğretmenlik mesleğini seçtikten sonra bu gelişti, öncesinde yoktu hani o kadar, ama şu an mesela çocuklara karşı gördüğüm zaman ilgilenmek, onların davranışlarından tutun da bilgi becerisine kadar mesela bir ilgilenirim. Ayrıca toplumda olsun, aile içerisinde olsun, bir bakarım neler yapıyorlar? Nasıl duruyorlar? Onlarla eğlenirim mesela. Çocuklarla konuşmayı, muhabbet etmeyi severim. Belki o özelliğim beni öğretmen yapıyordur. O da dediğim gibi öğretmenlik mesleğini seçtikten sonra benim üzerimde etkili oldu. (Erkek, 30)

Yukarıda yer alan ifadelerle paralel olacak şekilde mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de kendi nazarında insanlık değerinin en kutsal varlığının çocuklar olduğunu belirterek çocuklara olan yaklaşımıyla ve çocukların kalbine yerleşebilmesiyle toplumsal hayatta kendisini öğretmen yapan özelliğini şu şekilde aktarmıştır:

Beni şu anda öğretmen yapan yani canımızdan aziz bildiğimiz çocuklardır. Bu mesleğin en haz alınan yanı, en zevkli yanı ham maddenin çocuk olması. Hele sınıf öğretmenliği bambaşka. İçinde çocuk sevgisi beslemeyen, çocuk aşkı olmayan hiçbir insan sınıf öğretmeni olmamalı, olmaz. Benim gözümde insanlık değerinin en kutsal varlığı çocuklardır. Çocuklardan daha değerli bir varlık yok. Çocukları kendi canımızdan fazla sevmeliyiz. Canımızdan aziz bilmeliyiz. Çocuk dünyası farklı bir dünya. Öğretmenlik mesleğinin en hassas yönü o çocuğun kalbine yerleşmektir. Çocuğun kalbine yerleştiğin zaman inanır mısın onu eğitmek öyle kolay oluyor ki. (Erkek, 64)

5.1.5.3. Öğretmen Kimliğini Taşıma, Müdahale Etme ve Konuşma Tarzı

Bireylerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi değerlendirmelerinde öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzının da karşımıza çıktığı görülmektedir. Mülakat yapılan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin bir bölümü meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişki çerçevesinde öğretmen kimliğini taşıdıklarını ve bunun konuşma tarzları ile kendini göstermesi neticesinde müdahale edici bir yaklaşım sergilediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen kimliğini taşımalarına dayalı olarak öğüt verici nitelikte bir konuşma tarzına sahip olduğunu dile getiren öğretmenlerin de olduğu görülmüştür. Bu çerçevede yeni kuşak öğretmenlerden Ö3 şeklindeki kadın öğretmen, mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde toplumsal hayatta kendisini öğretmen yapan özelliğini, öğretmen kimliğini taşıması ile açıklamıştır. Öğretmenlik mesleğinin ister istemez kendisine bir etiket gibi yapıştığını, toplumsal hayatın her alanında mesleğin bir getirisi olarak öğretmenliğin konuşmalarına, hal ve hareketlerine, davranışlarına yansıdığını ve yeri geldiği zaman çocuklara müdahale edici bir yaklaşımda bulunduğunu belirterek, bunun neticesinde öğüt verici nitelikte bir konuşma tarzına sahip oluşunun öğretmen tavrını ortaya çıkardığını başından geçen olaylardan da hareketle şu şekilde ifade etmiştir:

İster istemez öğretmenlik mesleği etiket gibi yapışıyor sana. Sen hal ve hareketlerine toplumda veya dışarıda dikkat etmek zorunda oluyorsun. “Ben bir öğretmenim.” diyorsun. “Beni işte örnek alıyor öğrenci.” diyorsun. Model gibi düşünüyorsun kendini. Dışarı çıktığında mesela bir çocuk gördüğün zaman, böyle gürültü falan olduğunda “Yapma çocuğum, etme çocuğum.” diyorsun. Ama genel konuşmalarına da yansıyor öğretmenlik mesleği. Mesela çevremde beni hiç tanımayan insanlardan direkt “Öğretmen misiniz?” diye soran çok oluyor. Yolda karşılaştığım insanlar, amcalar, nineler falan oldu mesela. Pazara gitmiştim. Pazarda direkt artık bilmiyorum ona da şaşırdım. Pazarcı direkt “Hoca Hanım!” dedi, “Öğretmen Hanım!” dedi. Dedim “Nereden anladınız öğretmen olduğumu?” Dedi ki; “Ben kaç yıldır esnaflık yapıyorum.” dedi. “Ben kişinin yürüyüşünden anlarım.” dedi. O şekilde yani. Anlaşıyor. Dışardan belli oluyor yani. Ben belki de konuşmalarımın öğretmen tavrımı ortaya çıkardığını düşünüyorum. Sürekli öğüt verici bir yönüm var. Bol bol nutuk çekiyorum. (Kadın, 28)

Benzer şekilde toplumsal hayatta öğretmen kimliğini taşıdığını ve onu bir türlü bırakmadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen de öğretmen olmasının kendi yaşam tarzına kesinlikle yansıdığını belirterek, bulunduğu ortamlardaki insanlara müdahale ettiğini ve konuşmalarından ötürü kendisinin bir öğretmen olduğunun dışarıdan anlaşıldığını şu şekilde dile getirmiştir:

Ben her bulunduğum ortamda herkese müdahale ederim. Diyelim 2 çocuk kavga ediyor Kadıköy’de. Ben ona duyarsız kalamam. Gider aralarına kafamı sokarım. Aralarına girerim. Sopa yemek pahasına da olsa. Hatta söylerim “Ben öğretmenim, ayrılın çocuklar.” diye. Bu tarz kaç kere sivil polisler zor ayırdılar beni onların arasından, gerçekten. Çok müdahale ederim ve benim konuşmalarımın otürü de çevremdeki herkes der ki: “Sizin bir öğretmen olduğunuz belli.” Öğretmen profilini, öğretmen kimliğini taşıyorum. Onu bir türlü bırakamıyorum. Öğretmenlik, öğretmen olmak benim yaşam tarzıma yansıyor kesinlikle. Sokakta bile olsa öğretmen kimliğinden çıkamıyorum. (Kadın, 65)

Öğretmen kimliğinin gündelik yaşamının her alanına yansıdığını ve kendisine iyice yerleştiğini, herhangi bir yere gittiğinde öğretmen kimliğinden sıyrılarak gitmediğini, toplumsal hayatta insanlar tarafından duruşundan, davranışlarından ve konuşmasından öğretmen olduğunun anlaşıldığını ve öğretmen kimliğinin ortaya çıktığı pek çok olayla karşılaştığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen de mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişkiyi şu şekilde aktarmıştır:

Çocuklarım bana diyor ki, “Anne sen bizi asker gibi yetiştirdin.” Çünkü biz dışarıya çıktığımız zaman şöyle bir şey vardı: Ben öğretmenim. Ben kendime yetemiyor isem çocuklarıma, öğrencilerime ne vereceğim? Dışarı çıktığımız zaman, “Anne ya, burası yani okuldan da uzak evden de uzak, her yerden de uzak.” “Ama öyle deme kızım.” Ben bir sınıfı tanıyorum atıyorum 30 öğrencim varsa 30 veliyi tanıyorum ama bütün okul ve veliler beni tanıyor. Üsküdar’da kapalı çarşıda bir gün bir beyefendi ile karşılaştık. “Siz öğretmen misiniz?” dedi. “Nereden anladınız?” dedim. “Duruşunuz, konuşmanız o kadar güzel ifade ediyor ki öğretmen olduğunuzu.” dedi. Bunu çok defalar bu şekilde duydum ben. Ben herhangi bir yere gittiğimde öğretmen kimliğimden sıyrılıp gitmiyorum ki. Bu artık iyice benim her bünyeme yansımış yani. İyice yerleşmiş bana. Doktorlarla öğretmenleri devamlı özdeşleştiririm bu anlamda. Doktor mesela çalışmasa bile herhangi bir yere gittiğinde, bir şey olduğunda müdahale eder sağlık açısından. Biz öğretmenler de farkına varmadan orada farklı, olumsuz bir şey veya haddimizi aşarak değil, saygısızlık anlamında değil, kibarca bir şekilde hemen müdahale etmeye çalışırız farkına varmadan. O senin artık yaşam şeklin oluyor. Yaşam biçimin oluyor. Davranış biçimin oluyor o senin ve bütün hayatını etkiliyor. Her yönden etkiliyor. Yani arkadaş ilişkilerinde, komşuluk ilişkilerinde, çocuklarla, velilerinle diyalogunda, her yönden seni etkiliyor. (Kadın, 66)

Yukarıda yer alan ifadelerde de görüldüğü üzere öğretmenler meslekleri ile aynı zamanda yaşam tarzlarını da tayin etmişlerdir. Öğretmenlerin yaşamlarının her alanında öğretmen kimliklerini taşıyarak tavırlarında, hal ve hareketlerinde, duruşlarında, ses ve konuşmalarında bunun bir yansımasını ortaya koymaları mesleğin getirilerinin altında nefes aldıkları her saniye kendileriyle birlikte olduğunu açıkça göstermektedir.

5.1.5.4. Sabırlı Olmak

Öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi sabırlı olmak şeklinde de değerlendirdikleri görülmektedir. Mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümü meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişki çerçevesinde öğretmenlik mesleğine başladıktan sonra sabırlı olmayı öğrendiklerini ve toplumsal hayatta kendilerini öğretmen yapan ya da öğretmen kılan özelliklerinin sabırlı olmaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çerçevede yeni kuşak öğretmenlerden Ö9 şeklindeki kadın öğretmen, mesleği ile yaşam tarzı arasındaki ilişki çerçevesinde toplumsal hayatta kendisini öğretmen yapan özelliğinin sabırlı olması olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

Valla başladıktan sonra sabretmeyi öğrendim. İşte çocukları sevmeyi öğrendim. Öncesinde yoktu diyebilirim. Ama şimdi daha sabırlı, daha merhametli işte daha fedakâr olduğumu düşünüyorum. Eskiden o kadar değildim yani. En azından başkalarına karşı değildim. Aileme karşı falan öyleydim ama şimdi daha farklı çocuklara yaklaşımım. (Kadın, 30)

5.2. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları

Bu bölümde kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak faaliyetleri, davranışları, ilgi alanları ve düşünceleri çerçevesinde nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarından hareketle nasıl yaşadıkları ve yaşamlarından memnun olup olmadıkları üzerinden bir analiz ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha detaylı bir şekilde ifade edecek olursak bireylerin yaşam tarzları çerçevesinde boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinden hareketle sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarının nasıl olduğu, eğlenme, dinlenme ve tatil alışkanlıklarının nasıl olduğu, müzik dinleme alışkanlıklarının ve tarzlarının nasıl olduğu, kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri çerçevesinde teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumlarının nasıl olduğu ile televizyon izleme, gazete, dergi ve kitap okuma alışkanlıklarının nasıl ve ne şekilde olduğu üzerinden bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin tüketim alışkanlıklarının ve alışveriş tarzlarının, beslenme, sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları ile sağlık kurumu tercihlerinin, giyim tarzlarının, sivil toplum kuruluşu üyeliklerinin, harcamalarının, maaştan memnuniyetlerinin ve birikim yapabilme durumlarının, kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıfın, hayata bakışlarının ve yaşamlarından memnuniyetlerinin nasıl ve ne şekilde olduğu üzerinden elde edilen bulgular Tablo 14’de karşılaştırılmalı bir şekilde aktarılmıştır.

Tablo 14. Öğretmenlerin Yaşam Tarzları

Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri	Yeni Kuşak	Eski Kuşak
Sosyal, Kültürel, Sanatsal ve Sportif Faaliyetlere Katılım	- Futbol - Doğa gezileri - Pilates ve masa tenisi - Tiyatro ve sinema - Konser - Tarihi ve turistik mekânlar, müzeler	- Satranç, futbol, voleybol ve basketbol - Aerobik, yüzme ve jimnastik - Halter, güreş ve at biniciliği - Konser, opera ve bale - Sergiler ve festivaller - Tarihi ve turistik mekânlar, müzeler - Doğa gezileri ve yürüyüşler - Kamplar - Tiyatro
Eğlenme, Dinlenme ve Tatil Alışkanlıkları	- Boyama, karakalem ve puzzle çalışmaları - Ailece vakit geçirmek - Şiir seslendirmek - Maça gitmek - Olta balıkçılığı - Kitap okumak - Yurt içi gezileri - Deniz tatili - Memleket ve aile ziyaretleri - Çay toplamak - Yayla gezileri	- Örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri - Mandala ve resim - Ailece vakit geçirmek - Bulmaca çözmek - Kitap okumak - Yurt içi ve yurt dışı gezileri - Memleket, eş, dost, aile ve akraba ziyaretleri - Arıcılık faaliyetleri - Toprağı ekip biçme - Çay toplamak - Yayla gezileri - Festivaller - Deniz tatili - Bağcılık
Müzik Dinleme Alışkanlıkları ve Tarzları	- Sıklıkla ve her tarz müziği dinlemektedirler - Türk müziği, Karadeniz müziği, arabesk ve yabancı müzikler, hip hop, rap ve rock tarzlarında müzikler dinlemektedirler	- Sıklıkla ve her tarz müziği dinlemektedirler - Türk halk müziği, Türk sanat müziği, Karadeniz müziği, yabancı müzikler, özgün müzik, klasik müzik, caz müziği ve arabesk müzikler dinlemektedirler - Flüt, mandolin ve saz çalabilen bireyler vardır

Teknoloji, Bilgisayar ve Sosyal Medya Araçlarından Yararlanma Biçimleri ile Televizyon İzleme, Gazete, Dergi ve Kitap Okuma Alışkanlıkları	- Teknolojiye ve bilgisayara oldukça hâkimdirler - Televizyon izleme alışkanlıkları yoktur - Dizi ve film için Netflix ve Exxen tercih edilmektedir - Sosyal medya ve telefon kullanımında aktiflik - Gündemi Twitter üzerinden takip etmektedirler - Genellikle Whatsapp, Twitter ve Instagram'ı kullanmaktadırlar - Facebook pek kullanılmamaktadır - Vakit bulabildikçe kitap okumaktadırlar - Dünya klasikleri, kişisel gelişim, çocuk gelişimi ve felsefi ağırlıklı kitapları tercih etmektedirler - Gazete ve dergi okuma alışkanlıkları yoktur	- Teknolojiye ve bilgisayara hâkim değildirlr - Haberleri, açık oturumları, belgeselleri, kültürel programları, spor programlarını ve tartışma programlarını düzenli bir şekilde takip etmektedirler - Sosyal medya ve telefon kullanımında pasiflik - Genellikle Whatsapp ve Facebook'u kullanmaktadırlar - Düzenli ve aşırı bir şekilde kitap okumaktadırlar - Dünya klasikleri ve roman, bilimsel, siyaset, psikoloji ve tarih ağırlıklı kitapları tercih etmektedirler - Gazete okuma alışkanlıkları oldukça iyidir - Dergi okuma alışkanlıkları yoktur
Öğretmenlerin Tüketim Alışkanlıkları ve Alışveriş Tarzları	- Giyim ve gıda başta olmak üzere online alışveriş yapmaktadırlar - AVM'lere pek gitmemekte ve alışveriş için tercih etmemektedirler - Alışveriş için marketler tercih edilmektedir	- Online alışveriş yapmayı bilmemektedirler - AVM ortamını sevmemekte ve alışveriş için tercih etmemektedirler - Gezerek, görerek ve seçerek alışveriş yapmaktadırlar - Alışveriş için marketler ve halk pazarları tercih edilmektedir

Öğretmenlerin Beslenme, Sigara ve Alkol Kullanma Alışkanlıkları ile Sağlık Kurumu Tercihleri	- Sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahip değildirlir - Oldukça yoğun bir şekilde dışarıda yemek yeme ve dışarıdan eve yemek söyleme alışkanlıkları vardır - Bireylerin yarısından fazlasının sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları yoktur - Bireylerin öncelikli tercihleri devlet hastaneleridir	- Sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahiptirler - Mutfakta zaman geçirmekten ve yemek yapmaktan zevk almaktadırlar - Ev yemeklerini tercih etmekte ve akşam yemeklerini ailece yemektelerirler - Dışarıda yemek yeme alışkanlıkları yoktur - Bireylerin yarısının sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları yoktur - Bireylerin öncelikli tercihleri devlet hastaneleridir
Öğretmenlerin Giyim Tarzları	- Gündelik yaşam ile okul ortamında aynı tarzda giyinmektedirler - Sade ve spor bir giyim tarzına sahiptirler	- Gündelik yaşam ile okul ortamında aynı tarzda giyinmektedirler - Belli bir düzen çerçevesinde, bütünlük ve uyum içinde giyinmektedirler - Resmi, takım elbiseli, kravatlı, özenli ve şık bir giyim tarzına sahiptirler
Öğretmenlerin Sivil Toplum Kuruluşu Üyelikleri	- Bireylerin yarısından fazlasının herhangi bir sendikaya ya da sivil toplum kuruluşuna üyelikleri yoktur	- Bireylerin neredeyse tamamının bir eğitim sendikasına üyelikleri vardır
Öğretmenlerin Harcamaları, Maaştan Memnuniyetleri ve Birikim Yapabilme Durumları	- Harcamalar faturalar, kira, gıda ve evin temel ihtiyaçları üzerinedir - Bireylerin hiçbir maaşından memnun değildir ve birikim yapamamaktadır - Öğretmen maaşıyla yaşayabilmenin oldukça zor olduğunu ve bu konuda öğretmenlere destek verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir	- Harcamalar faturalar, gıda ve evin temel ihtiyaçları üzerinedir - Bireylerin hiçbir maaşından memnun değildir ve birikim yapamamaktadır - Öğretmen maaşıyla geçinebilmenin zor olduğunu ve maaşlarının bu kadar yıpranmalarına değmediğini dile getirmişlerdir

Öğretmenlerin Kendilerini Ait Hissettikleri Sosyal Sınıf	- Bireylerin yarısından fazlası kendisini orta sınıfa ait hissetmektedir	- Bireylerin yarısından fazlası kendisini orta sınıfa ait hissetmektedir
Öğretmenlerin Hayata Bakışları	- Çocukların yetiştirilme tarzlarına vurgu yaparak, çocuklara sorumluluk verilmediğini ifade etmişlerdir - Z kuşağı çocuklarına ulaşabilmenin oldukça zor olduğunu, gidişatın kötü olduğunu ve Z kuşağının geleceğini çok da parlak görmediklerini belirtmişlerdir - Eğitim sistemi, öğrencinin kendini tanınması ve yeteneklerine göre hareket etmesi noktasında arka planda tutulmaktadır - Hayata gerçekçi bir bakış açısıyla bakmakta ve tüm olumsuzluklara rağmen yine de iyi ve güzel düşünmektedirler	- En güzel zamanlarda öğretmenlik yaptıklarını belirterek günümüzde kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun olmadığını ifade etmişlerdir - Z kuşağından ve gelecekte pek de umutlu olmadıklarını, geleceğe dair karamsar bir yaklaşımlarının olduğunu ifade etmişlerdir - Eğitimin kalitesi eskiden çok daha iyi olmasına rağmen günümüzde öğretmen yetiştirme ve eğitim sistemi ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta ve eğitime gereken önem verilmemektedir - Hayata her zaman pozitif bir şekilde yaklaşmakta ve yaşanan olaylara bardağın dolu tarafından umutla bakmaktadır
Öğretmenlerin Yaşamlarından Memnuniyetleri	- Kendilerini şükreden ve yetinen bir profil olarak tanımlamışlardır - Çok da iyi bir yaşam biçimine sahip olmadıklarını ve hayatlarında bazı eksikliklerin olduğunu ifade eden bireyler vardır - Bireylerin tamamı yaşamlarından memnundur	- Bireylerin tamamı yaşamlarından memnundur - Yaşamından aşırı derecede ve fazlasıyla memnun olduğunu ifade eden bireyler vardır

5.2.1. Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri

Her ne kadar boş zaman, bireylerin iş veya çalışma dışında kalan zamanlarında eğlendikleri, dinlendikleri ve kendilerini gerçekleştirdikleri zaman dilimi olsa da bunun yanı sıra bireylerin boş zamanlarını değerlendirme konusundaki algılarının, tutumlarının ve davranışlarının içinde bulundukları toplumsal yapının özellikleri ile de şekillenmekte olması su götürmez bir gerçektir (Erol, Cansever ve Aslan, 2017, s. 457-460). Bu bağlamda nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarından ve nasıl yaşadıklarından hareketle yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarının, eğlenme, dinlenme ve tatil alışkanlıklarının, müzik dinleme alışkanlıklarının ve tarzlarının, kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri üzerinden teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumları ile televizyon izleme, gazete, dergi ve kitap okuma alışkanlıklarının nasıl ve ne şekilde olduğu üzerinden bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarında tarihi ve turistik mekânlar, müzeler, futbol, tiyatro, konser ve doğa gezileri şeklinde ortak özelliklerin; sinema, pilates, masa tenisi, opera, bale, aerobik, yüzme, jimnastik, voleybol, basketbol, halter, güreş, at biniciliği, yürüyüş, satranç, kamplar, sergiler ve festivaller şeklinde ise farklı özelliklerin olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin genellikle hafta sonu tatillerinde evde olabildiğince az vakit geçirmeye çalıştıkları, İstanbul'un tarihi ve turistik yerlerini, müzelerini ziyaret etmek başta olmak üzere; tiyatro, sinema ve konser gibi etkinliklere katılmaya çalıştıkları görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin şu anda herhangi bir sportif faaliyetle ilgilenmedikleri, ancak bazı öğretmenlerin önceden pilates, masa tenisi, futbol ve doğa gezileri ile ilgilendikleri de görülmektedir. Eski kuşak öğretmenlerin ise sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımları çerçevesinde özellikle tiyatroya, tarihi ve turistik yerlere, müzelere çok önem verdikleri, öğrenciler için sıkça etkinlikler düzenledikleri ve defalarca aynı mekânları ziyaret ettikleri, öğrencilerle, ailece ya da bireysel bir şekilde tiyatroya ve sinemaya zaman ayırdıkları, daha genç yaşlarında aerobik tarzındaki kurslara gittikleri, yüzme, jimnastik, halter, güreş, at biniciliği, satranç, futbol, voleybol ve basketbol ile ilgilendikleri, kamplar yaptıkları, doğa gezilerine, sergilere ve festivallere katıldıkları, konser, opera ve bale gibi etkinliklere zaman buldukça gittikleri, günümüzde de sağlıkları açısından düzenli bir şekilde günlük yürüyüşler yaptıkları, voleybola ve yüzmeye devam ettikleri görülmüştür.

Günümüzde genç görünmesini düzenli bir şekilde yürüyüş ve spor yapmasına, gençliğinde iyi bir halterci ve güreşçi olmasına dayandıran eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen, babasının mesleğinden kaynaklı olarak küçüklüğünde at beslediklerini, ailece çok iyi satranç oynadıklarını ve kendisinin de profesyonelce satranç oynayabildiğini şu şekilde aktarmıştır:

Hep spor yaptım, hep. Beni yaşımdan genç gösteren spordur. Zamanında, gençliğimde yaptığım sporların birikimi var. Ben mesela iyi bir halterciydim. Ondan sonra güreşe döndüm. Beş sene de güreş yaptım. Eskiden düzenli olarak çok yürürdüm. Son yıllarda yürüyemiyorum daha doğrusu fırsat bulamıyorum. Ama formumu korumaya gayret ediyorum yani. Baba mesleği semerci olduğu için küçükken biz at besliyorduk. At binmeyi çok seviyordum. Yarış atıydı bizim atlar. Yani mahalli yarış atları. O yarış atlarına binmeyi çok seviyordum. Bir de son derece profesyonel satranççıyım. Profesyonelce satranç oynuyorum, küçüklükten beri. Benim babam da satranççı, dedem de satranççı. Dolayısıyla aile olarak yani profesyonel oyuncuyuz. (Erkek, 64)

Benzer şekilde ailece satranç oynadıklarını, voleybol oynamayı ve yüzmeyi çok sevdiğini, günümüzde de yüzmeye devam ettiğini ayrıca bir dönem voleybol oynadığını ve maçlara katıldığını, futbolu çok sevmesine rağmen eskisi kadar oynayamadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmenin de ifadeleri şu şekildedir:

Futbol oynamayı çok severim. Şu anda eskisi kadar oynayamıyorum ama yaştan dolayı. Onun dışında yüzmeyi severim. Yüzme havuzuna giderim ben. Yüzmeye de hala gidiyorum. Onun dışında satranç oynamayı çok severim. Evde özellikle çocuklarla oynarım. Hala da oynarız. Voleybol oynamayı çok severim. Voleybol oynadım bir dönem. Bahçelievler’de okullar arası voleybol maçları olurdu öğretmenler arasında. Oynuyordum. (Erkek, 64)

Günümüzde düzenli bir şekilde yürüyüş yaptığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen “Yürüyüşümü günde yarım saat yapıyorum. Her gün yürüyorum. Tiyatroyu da, sinemayı da çok severim. En son Zorlu Center’da baleye gitmiştim. Onun haricinde çok gezdim. Doğa gezileri, kamplar. En son kampa Çanakkale Anafartalar’a gittik.” (Kadın, 66) şeklindeki ifadeleriyle zamanını çeşitli etkinliklerle değerlendirdiğini dile getirirken, eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen de önceden jimnastikle ilgilendiğini ve müzelerin, tiyatronun, opera, bale, sergi ve festival gibi aktivitelerin hayatında oldukça geniş bir yer kapladığını, en son hem Türkiye’de hem de yurt dışında Salvador Dali’ye gittiğini şu şekilde dile getirmiştir:

Dizimden ameliyat oluncaya kadar mesela bu jimnastik şeylerine gidiyordum. Şimdi yürüyüş yapıyorum. Tiyatro, sinema, konser gibi etkinlikler konusunda şöyle: Kızımı ve eşimi kaybettikten sonra pek fazla şey olmadı. Gidemiyorum yani. Ama eskiden tiyatrolar, sinemalar, müzeler. Her hafta tiyatromuz mutlaka olurdu, mutlaka. Eskiden opera, bale gibi etkinliklere, sergi ve festivallere sık sık giderdik. Eşimle de giderdim, kızımın da. Eşimden sonra da en son Salvador Dali'ye gittim. Hatta ona yurtdışında da gittim. (Kadın, 67)

Sinemayı ve tiyatroyu çok sevdiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö2 şeklindeki kadın öğretmenin ise ifadeleri “Müzeleri çok severim. Bu yıl Amadeus’a gitmişim Ekim-Kasım aralığında. Aralık’ta konsere gitmişim. Bir de gelecek ay Harbiye’de bir bilet aldım ama bakalım gidebilirim. Sinemayı da tiyatroyu da severim.” (Kadın, 28) şeklindedir.

Öte yandan hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde eğlenme ve dinlenme alışkanlıklarının ve tarzlarının nasıl olduğuna baktığımız zaman; gezmek, kitap okumak, ailece vakit geçirmek ve boyama tarzında resim çalışmaları yapmak şeklindeki benzer özelliklerin yanı sıra maça gitmek, şiir seslendirmek, olta balıkçılığı, bulmaca çözmek, örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri yapmak şeklinde farklı özelliklerin de olduğu görülmektedir.

Yeni kuşak öğretmenlerin özellikle hafta içi günlerinin çok yoğun geçmesinden kaynaklı olarak eğlenecek pek bir zaman bulamadıkları bu sebeple de özellikle hafta sonlarını gezerek, yeniliklere açık bir şekilde kendilerini geliştirmeye çalışarak, kitap okuyarak, şiir seslendirerek, boyama, karakalem, puzzle gibi çalışmalar yaparak, olta balıkçılığı ile uğraşarak, eğlenerek ve dinlenerek değerlendirmeye çalıştıkları görülmüştür. Eski kuşak öğretmenlerin eğlenme ve dinlenme alışkanlıklarına ve tarzlarına baktığımız zaman ise ailece vakit geçirdikleri ve çeşitli aktivitelerde bulundukları, kitap okudukları, bulmaca çözdükleri, örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri yaptıkları, mandala ve resim çalışmaları yaptıkları ve sıklıkla gezdikleri görülmektedir. Bu çerçevede yeni kuşak öğretmenlerden Ö3 şeklindeki kadın öğretmen eğlenme biçimiyle ilgili olarak ifadelerini “Eğlenmem de yani mutlaka hafta sonları arkadaşlarla bir yerlere gidiyoruz. Gitmeye çalışıyoruz. Ahlattayken turlarla şehir dışına da gidiyorduk gezmeye.” (Kadın, 28) şeklinde aktarırken, yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen de “Kitap okurum ama daha çok gezmeyi seviyorum. İstanbul’a gezme mantığıyla gelmişim zaten. Şiir seslendiriyorum. Şiir okumayı çok seviyorum. Hani müzeler gezmeyi, böyle şeyleri seviyorum.” (Kadın, 28) şeklinde dile getirmiştir.

Hafta sonlarını olta balıkçılığı ile geçirdiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmenin ise ifadeleri “Olta balıkçılığına çok giderim yani. Havalara güzel oldu mu hafta sonlarını genelde o şekilde geçiririm. Ben genelde ailemle birlikte geçiririm vaktimi.” (Erkek, 30) şeklindeyken, yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek öğretmen de kendine göre bir eğlenme tarzının olduğundan söz etmiş ve maçlara giderek, horon oynayarak eğlenebildiğini “Eğlenme konusunda partileri falan sevmem pek. Kafama göre eğlenmeyi severim. Benim eğlenme tarzımca eğlenmeyi severim. Ne bileyim maçlara falan gitmeyi, işte horon oynamayı falan severim.” (Erkek, 28) şeklinde aktarmıştır. Eğlenme ve dinlenme alışkanlığından hareketle kitap okuduğunu, örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri ile mandala ve resim çalışmaları yaptığını dile getiren eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri ise “Kitap okumanın yanı sıra el işi yaparım. Her türlü işleme, örgü, dantel gibi. Mandala falan hepsini yaparım. Güzel resim yaparım. Hala resim yaparım.” (Kadın, 67) şeklindedir. Aile bağlarının oldukça kuvvetli olduğunu dile getiren eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen de çeşitli etkinlikler yaptıklarını ve eğlenmeyi çok sevdiğini şu şekilde dile getirmiştir:

Biz ailece bu pandemi sürecinden önce toplanırdık dışarda devamlı olarak. Yemeler, içmeler, eğlenceler. Mesela bir yer ayarlanırdı. Orada özel kahvaltılar yapılırdı. Bende toplanırdık veya ablamda toplanırdık. Yani güzel eğleniriz, piknikler falan. Mesela benim kızım doktorasını yapmak için yurt dışına gitti. Ona veda partisi düzenledik bütün aile. Mesela iki yeğenim de askere gittiğinde onlara özel veda geceleri yapıldı. Doğum günleri hiç şaşmaz. Hep özel yerler ayarlanır, özel kutlanır. Eğlenceyi çok severim. (Kadın, 66)

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin tatillerini nasıl ve ne şekilde değerlendirdiklerine baktığımız zaman ise yurt içi gezileri, memleket, eş, dost ve aile ziyaretleri, deniz tatili, çay toplamak ve yayla gezileri şeklinde ortak özelliklerin olduğu görülürken; yurt dışı gezileri, festivaller, arıcılık, toprağı ekip biçme ve bağcılık şeklinde farklılıklar da söz konusudur. Yeni kuşak öğretmenlerin öncelikle tatillerde memleketlerine, ailelerinin yanlarına gittikleri ayrıca başka şehirleri de gezerek kısa süreliğine de olsa deniz tatili de yaptıkları görülmektedir. Eski kuşak öğretmenlerin ise tatil süreçlerinde yurt dışına pek çok kez aileleriyle, arkadaş gruplarıyla ve turlarla gittikleri ve bu şekilde birçok ülkeyi gezip gördükleri, tatillerini hem kışın hem de yazın olacak şekilde yurt içinde ve yurt dışında, memleketlerinde, çay ve arıcılık faaliyetleri ile uğraşarak, deniz tatili yaparak, gezerek, görerek, eğlenerek ve dinlenerek değerlendirdikleri görülmektedir.

Tatillerini ailesinin yanına giderek geçirdiğini ifade eden yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek öğretmen, yaz tatillerinde memleketinde çay topladığını, arkadaşlarıyla gezip eğlendiğini ve yaylalara çıktığını şu şekilde aktarmıştır:

Yarıyıl ve yaz tatillerinde de doğudayken hep memlekete gidiyordum. Şimdi İstanbul'dayken de hep memlekete gidiyorum. Yazın Rize'de çay topluyoruz. Çay arası olduğu zaman, aralarda 1'er ay boşluk oluyor hemen hemen. O aralarda da gezip tozuyoruz işte arkadaşlarla. Yaylalara falan gidiyoruz, geziyoruz. (Erkek, 28)

Yaz tatillerini memleketinde geçirdiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö20 şeklindeki erkek öğretmen ise köyünde arıcılık ve bağcılık ile uğraştığını, eş, dost ve akrabaları ile güzel zamanlar geçirdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Her yaz Elazığ'a gidiyorum ve 3 ay, 3,5 ay kalıyorum. Arı ile ilgileniyorum. Bir de üzüm bağı diktim köyde. Elazığ'da. Özlüyorum köyü. Havası temiz, suyu temiz. Arkadaşlar var. Yazın bizim Avrupa'dan akrabalarımız geliyor köye. Biz İstanbul'dan gidiyoruz. Yani günümüz çok tatlı geçiyor. Sabahları yaylada yürüyoruz. (Erkek, 68)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmen de önceden tatillerini yurt dışında geçirebilmesine rağmen günümüz koşullarında tatillerini memleketinde geçirdiğini, toprağı ekip biçtiğini, emek vererek ürün elde etmekten oldukça keyif aldığını ve doğal yaşam ortamını çok sevdiğini şu şekilde belirtmiştir:

Tatiller konusunda yurt dışını gezdim biraz. Ama şu konumla ancak biz doğduğumuz memleketimize gidiyoruz. Doğallığı daha çok seviyorum. Mesela şimdi önümüzdeki tatilde gideceğim. Fidan aldıracağım kardeşlerime veyahut da dikim zamanlarında. Onlar domates, biber, salatalık ekip ben gelene kadar sulayacaklar. Gittiğimde onları yetiştireceğim, bilmem ne yapacağım. Belki onlardan bir tane yiyeceğim veyahut da iki tane yiyeceğim ama onların topraktan yetiştirilmelerinden ben çok keyif alıyorum. Ve onlarla böyle bir uğraşmak, emek vermek. Emek olmadan hiçbir şeyi yemek istemiyorum. (Erkek, 60)

Yaz tatillerini çok dolu geçirdiğini ve iyi bir tatil yapmanın iyi bir eğitim öğretim sürecinin başlangıcını oluşturduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen ise öncelikle ailesi ile deniz tatili yaptıklarını ve sonra da memleketine gittiğini, köyünde evinin, çay tarlasının olduğunu ve mevsimlik işlerle ilgilendiğini, yayla gezileri yaptığını, bunun yanı sıra öğretmen arkadaşlarıyla da 1 haftalık bir tatil yaptığını şu şekilde dile getirmiştir:

Okullar kapanınca önce çocuklarla bir tatile giderim, yaz tatiline. Geçen sene mesela Antalya'daydık. Ondan önceki sene İzmir'deydik. Çocuklarla birlikte 15 gün geçiririm. Sonra eşimle birlikte Rize'ye giderim. Rize'de benim köyüm var, evim var, tarlam var. Orada eşimle işte Ayder Yaylası'nda dinleniriz, gezeriz. Çay tarlamız var. Sonra gelirim İstanbul'a. Bu sefer kendi okul arkadaşlarımla tatile giderim. Onlarla da 1 haftalık bir tatil yaparım. Tatilimi ben dolu dolu geçiririm. İyi bir tatil, iyi bir eğitim öğretimin başlangıcıdır. Ben yarıyıl tatilinde de bir yerlere gidiyorum. Daha çok Rize'ye gidiyorum. (Erkek, 64)

Memleketini çok sevdiğini, çok kısa tatillerde bile memleketine gittiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö17 şeklindeki erkek öğretmen de festivallere katıldığını ve sabahlara kadar çay topladıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

Ben memleketi çok seviyorum. Çevrem var orada. Bahçemiz var. Akrabalarımız var. Ben orada çok mutlu oluyorum. Bir an önce kaçmak için canla başla uğraşıyorum. Örneğin 4 gün tatil olsa, atlar giderim tek başıma. Bir hafta, 10 günlük tatillerde, bayramlarda memlekete kaçır giderim. Kışın da memlekete gidiyorum. Ayder'de festivaller var onlara katılırım. Memlekette çay var. Çay toplamaya gidiyoruz. Yazları da gidip çay topluyoruz. Gece sabaha kadar çay toplardık eskiden. (Erkek, 65)

Yaz tatillerini yazlığında geçirdiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen ise önceden tatillerinde yurt dışı gezilerinde de bulunduğunu ve Avrupa'da pek çok yeri gezip gördüğünü şu şekilde aktarmıştır:

Ara tatillerde şu 3 yıldır bir şey yapamıyorum ama ondan önce yurtdışı gezilerinde oluyordum. İngiltere dışında Avrupa'da hemen hemen her yeri gördüm. Mesela 2019'un Şubat tatilinde Marsilya'ya gittik. Son Şubat tatili ve yaz tatilinde 2 sefer gittik. Ondan önce yazdan yaza gidiyorduk. Her zaman dinlenmek, eğlenmek, gezmek, görmek amacıyla gittik. Ya turla ya kızım ile gittim hep. Yaz tatillerinde yazlığa gidiyorum, Didim'e. Sık sık Kuşadası'na da gidiyorum. Bodrum'a da gidiyorum. Marmaris'e geçiyorum. Datça'da, Dalyan'da kalıyorum. (Kadın, 67)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen ise yurt dışına pek çok kez gittiğini ve önceden gidip gezebilmenin daha mümkün olduğunu ancak günümüzde öğretmen maaşıyla yurt dışına gidebilmesinin mümkün olmadığını şu şekilde belirtmiştir:

Yurt dışına çok gittim, gezmek amaçlı. Tatillerde gittim. Mesela Dubai'ye gittim. Hırvatistan'a, Slovenya'ya, Macaristan'a, İtalya'ya, Avusturya'ya, Gürcistan'a gittim. Birkaç tanesine aileyle gittim. İtalya'da kızım okurken onun yanına gittim. Bir seferde bütün Balkan ülkelerini gezdim. O zamanlar gitme imkânları da kolaydı. Euro o zamanlar 2 TL, 3 TL idi. Yunan adalarına gittim. Dünyanın en güzel yerleri. Turla gittim. O zaman yani çok az parayla biz gidebiliyorduk. Öğretmen maaşıyla gidebiliyorduk. Şimdi gidemiyoruz ama. (Erkek, 64)

Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde müzik dinleme alışkanlıklarının ve tarzlarının nasıl olduğuna baktığımız zaman ise sıklıkla ve her tarz müziği dinleyebilmeleri noktasında özellikle de Türk müziği, Karadeniz müziği, arabesk ve yabancı müzikler dinlemeleri şeklinde ortak özelliklerin; Türk halk müziği, Türk sanat müziği, hip hop, rap, rock, klasik müzik, özgün müzik ve caz müzik dinlemeleri şeklinde ise farklı özelliklerin olduğu görülmektedir. Bu çerçevede yeni kuşak öğretmenlerin sıklıkla ve her tarz müziği dinleyebildikleri, Türk müziğinin yanı sıra yabancı müziği de tercih ettikleri, Karadeniz, arabesk, hip hop, rap, rock tarzlarında da müzikler dinledikleri görülmüştür. Eski kuşak öğretmenlerin de her tarz müziği dinleyebildikleri ve müzik ile aralarının oldukça iyi olduğu, Türk halk müziği, Türk sanat müziği, Karadeniz müziği ve özgün müziklerin yanı sıra yabancı müzik, klasik müzik ve caz müzik de dinledikleri ayrıca flüt, mandolin ve saz çalabilen bireylerin de olduğu görülmektedir. Türk halk müziği başta olmak üzere, Türk sanat müziğini ve arabesk müziği sevdiğini ve dinlediğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen, müzik dinleme alışkanlığı ve tarzı ile ilgili ifadelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Türk halk müziğini çok severim. Neşet Ertaş'ı çok severim. Neşet Ertaş benim idolümdür. Bunun yanında Sabahat Akkiraz var yani onu da severim. Türk halk müziği başta ama Türk sanat müziğini de severim. Arabeski severim. Zeki Müren de dinlerim. Orhan Gencebay olsun dinlerim yani. (Erkek, 64)

Benzer şekilde genellikle Türk halk müziğini dinlediğini ve önceden saz kursuna gittiğini ve saz çalmayı öğrenerek bir süre saz çaldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö17 şeklindeki erkek öğretmenin de ifadeleri “Müzik aleti olarak saz çalışıyordum önceden. Saz kursuna da gitmişim, Aksaray’da, 4-5 sene çaldım. Son dönemlerde bıraktım. Türk halk müziği dinlerim daha çok.” (Erkek, 65) şeklindedir. Geçmiş yıllarda korolarda sıkça yer aldığını ve çalışmalara katıldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen ise her tarz müziği dinleyebildiğini şu şekilde belirtmiştir:

Eskiden ben korolara çok gittim. Çok koroda yer aldım. Halil Karaduman falan rahmetli, onların bütün korolarında bulundum. Okuldan çıkardım, koştura koştura giderdim. Koro çalışmasına katılırdım. Sanat müziği başta olmak üzere her türlü müziği dinlerim, hiç müzik ayrımı yapmam. Klasik müzik de dinlerim, türkü de dinlerim, yabancı müzik de dinlerim. Caz müziği bile dinlerim. (Kadın, 65)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen de önceden müzik aleti olarak mandolin çaldığını ve müzik ayrımı yapmadan, yerli ve yabancı her türlü müziği dinlediğini şu şekilde aktarmıştır:

Çok müzik dinlerim, hiç ayrılmam müzikten. Müziği çok severim. Hareketli de dinlerim, Ahmet Kaya da dinlerim, Zeki Müren de dinlerim yani çok güzeller. Çingene müziğini de dinlerim. Fransızca dinlemeyi çok seviyorum. Fransızca, İtalyanca müziklerini dinlerim. Yani her tür müzik dinlerim, hiç ayırt etmem. Önceden mandolin çalışıyordum müzik aleti olarak. Okulumuzda mandolin çalmak zorunluydu. (Kadın, 66)

Müzik dinleme alışkanlığı ve tarzı çerçevesinde ruh haline göre her tarz müziği dinleyebildiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmenin ise ifadeleri “Ruh halime göre müzikler dinliyorum. Ben her tarz dinlerim. Sevmediğim tarz yok hani. Ben rock da dinlerim, arabesk de dinlerim, rap de dinlerim.” (Erkek, 29) şeklindedir.

Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimlerinden hareketle teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumlarının nasıl olduğu ile televizyon izleme, gazete, dergi ve kitap okuma alışkanlıklarının nasıl ve ne şekilde olduğuna baktığımız zaman ise teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarından yararlanma biçimleri ile televizyon izleme, gazete ve kitap okuma alışkanlıklarında birbirlerinden büyük ölçüde farklılaştıkları görülürken, dergi okuma alışkanlıklarının olmaması şeklinde ise ortak bir özelliklerinin olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin teknolojiye ve bilgisayara fazlasıyla hâkim oldukları, teknolojinin ve bilgisayarın hayatlarının ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin hem sınıf ortamında hem de gündelik yaşamlarında teknolojiyi ve bilgisayarı sıklıkla kullandıkları, neredeyse derslerin tamamında oldukça aktif bir şekilde akıllı tahta üzerinden etkinlikler yaptıkları görülmüştür. Ayrıca yeni kuşak öğretmenlerin sosyal medya ve telefon ile aralarının çok iyi olduğu, hatta bazı bireylerin bağımlılık derecesinde sosyal medyayı kullandıkları görülmektedir. Genellikle sosyal medya araçlarından Whatsapp, Twitter ve Instagram’dan yararlanan ve gündemi Twitter üzerinden takip eden yeni kuşak öğretmenler, Facebook’u pek kullanmamaktadırlar. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin televizyon izleme alışkanlıklarının olmadığı, dizi ve film için Netflix ve Exxen’i tercih ettikleri görülmektedir.

Diğer taraftan eski kuşak öğretmenlerin ise teknolojiye çok hâkim olmadıkları, herhangi bir işleri olduğu zaman bilgisayarı kullanmak zorunda kaldıkları, gençler kadar aktif bir şekilde teknolojiyi kullanamadıkları ancak pandemi süreciyle beraber yeni şeyler öğrenmek zorunda kaldıkları görülmüştür. Eski kuşak öğretmenlerin sosyal medya ve telefon ile de aralarının çok iyi olmadığı, diğer sosyal medya hesaplarına göre Facebook'u ve Whatsapp'ı daha fazla önemsedikleri ve kullandıkları görülmektedir. Eski kuşak öğretmenler haberleri, spor programlarını, tartışma programlarını, kültürel programları, açık oturumları ve belgeselleri düzenli bir şekilde takip etmektedirler. Bu doğrultuda sosyal medya hesabı olarak Whatsapp ve Facebook dışında hiçbir şey kullanmadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen, televizyondan takip ettiği programları şu şekilde dile getirmiştir:

Bir Facebook var bir de Whatsapp o kadar. Televizyon ve haberler konusunda, zıt kanalları da izliyorum. Şimdi bu konuda eşim bana “Aynı kanalı izle.” derdi. “Hayır.” derdim. Orada ne söylüyor, bakacağım, bileceğim ki öbürüne bir yorumumu yapacağım değil mi? Şimdi televizyondan sürekli haber kanallarını, haberleri ve yorumları izliyorum, dinliyorum. Ben genellikle bu tartışma programlarını, kültürel programları onları seviyorum. Onları izlerim. (Kadın, 61)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen ise sosyal medya hesaplarını kullanmayı bilmediğini hatta kızının kendisine hesap açtığını belirterek, aylardır televizyonunu bile hiç açmadığını “Sosyal medya araçları konusunda hiçbirisini sık bir şekilde kullanmıyorum. Daha bu yıl kızım yeni kaydetti beni. Hiç bilmiyordum onları. Hemen hemen 5-6 aydır hiç televizyonu bile açmıyorum.” (Kadın, 67) şeklinde ifade ederken, teknoloji ile arasının yeni nesil kadar iyi olmadığını vurgulayan eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Teknoloji ile aram yaş itibarıyla fena değil ama tabii yeni jenerasyon gibi telefonları ve teknolojiyi kullanamıyorum. Whatsapp kullanıyorum. Benim sosyal medya ile de ilgim yok. Sevmiyorum. Sosyal medya konusunda Twitter yok, Instagram yok, hiçbirisi yok. Çünkü orada da dolandırıcılar var. Güven vermediği için uzak kalıyorum, kaçıyorum. (Erkek, 64)

İçine doğdukları dönem göz önünde bulundurulduğunda eski kuşak öğretmenlerin teknolojiden uzak, internet ve sosyal medya hesaplarını daha az ve daha sınırlı bir şekilde kullanan, günümüz teknolojisine yeni kuşak kadar aktif bir şekilde ayak uyduramayan bireyler oldukları görülmektedir. Eski kuşağı temsil eden öğretmenlerin bu durumu insanların kendi yaşadıkları zamanın etkilerini ve göstergelerini taşıdıklarını, bireylerin kendi çağlarının çocukları olduklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öte yandan gündelik yaşamında sosyal medya ile arasının çok iyi olduğunu, özellikle gündem için Twitter’ı sıklıkla takip ettiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen ise televizyon izleme alışkanlığının olmadığını “Sosyal medya ile çok fazla haşır neşirim. Özellikle Twitter’ı gündem için çok takip ederim. Yani benim televizyon alışkanlığım yok. Şu an bağımlısı olarak izlediğim herhangi bir dizi, program da yok.” (Erkek, 30) şeklinde ifade ederken, sosyal medya araçlarından Instagram’ı sıklıkla kullandığını ancak Facebook ile pek ilgilenmediğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö8 şeklindeki kadın öğretmen de dizi ve filmleri Netflix ve Exxen üzerinden takip ettiğini şu şekilde aktarmıştır:

Sosyal medya araçlarından en çok Instagram’ı kullanıyorum, Facebook’u çok sevmiyorum. Bana göre eskide kalmış gibi geliyor daha çok Facebook. Netflix dizilerinin çoğunu izlerim. Yani yeni düşmüş ve popüler olarak 1, 2, 3, 4 diye sıralanmışsa onların hepsini izlerim. Dizi veya film hepsini izlerim yani. Exxen’den de izlediklerim var. (Kadın, 29)

Bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri çerçevesinde kitap okuma alışkanlıklarının nasıl ve ne şekilde olduğuna baktığımız zaman ise yeni kuşak öğretmenlerin vakit bulabildikçe kitap okumaya yöneldikleri ve genellikle de dünya klasiklerini, felsefi, kişisel gelişim ve çocuk gelişimi konularındaki kitapları okudukları görülürken; eski kuşak öğretmenlerin kitap okumayı çok sevdikleri, düzenli ve aşırı bir şekilde kitap okudukları, dünya klasiklerinin yanı sıra bilimsel, siyaset, psikoloji ve tarih ağırlıklı kitaplara da yöneldikleri ayrıca gazete alma ve okuma alışkanlıklarının da oldukça iyi olduğu görülmektedir. Bu çerçevede önceden çok kitap okuduğunu ancak çalışma şartlarının yoğun olmasından dolayı son zamanlarda fazla kitap okuyamadığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö2 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri “Bir ara çok klasik okuyordum. Modern klasiklerin hepsini eve dizmiştim. Her gün okuyordum. Şu çalışma koşulları birazcık beni geriye düşürdü. Böyle azıcık maddi kazancı arttıralım diye çok fazla kurs aldık bu yıl. Onlar birazcık beni geri şey yaptı.” (Kadın, 28) şeklindedir. Eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen ise kitap okumayı çok sevdiğini ve öğrencilerine kitap okuma alışkanlığını kazandırdığını şu şekilde aktarmıştır:

Önceden belli bir zamana kadar psikolojik kitaplar okudum. Daha sonra romanları okumaya başladım. Şimdi de tarih kitaplarına ilgim arttı. O alışkanlığı edindiğiniz zaman bırakamıyorsunuz. Bir de aklınız orada kalıyor. Yani bir şeyin alışkanlığı olunca, o şeyi yapamayınca mutsuz oluyorsun. Seviyorum okumayı. Ve çocuklara da çok güzel verdim o kitap okuma alışkanlığını. Onun için çocuklarımla okuma alışkanlıkları çok çok iyi. Hele bir de kitap kurdu olanlar var. Müthiş. (Kadın, 61)

Her türlü kitabı okuyabildiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen ise “Bol kitap okurum. Çok okuyorum. Aşırı derecede. Günde 300-500 sayfa bile kitap okuyabiliyorum. Romanım var çantamda. Önce siyaset ilgi alanım. Sosyal içerikli romanları da mutlaka okuyorum. Her türlü kitabı okuyorum.” şeklindeki ifadeleriyle oldukça iyi bir kitap okuma alışkanlığının olduğunu, aynı zamanda “Önceden eve mutlaka 3 tane gazete, bir tane renkli basın, Cumhuriyet ve Milliyet giriyordu. Yazlıkta mutlaka gazete alıyorum yine. Onların bulmacalarını çözmek için, okumak için.” (Kadın, 67) şeklindeki ifadeleriyle de gazeteler aldığını dile getirmiştir. Her gün mutlaka gazete aldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö20 şeklindeki erkek öğretmen de bulmaca çözmeyi çok sevdiği için hafta sonları da özellikle aldığı başka bir gazetenin olduğunu, “Ben her gün 1 gazete alırım. Her gün ama her gün mutlaka Akşam gazetesini alırım. Bir de cumartesi pazar günleri Akit gazetesi var. Hafta sonları Akit bulmaca veriyor. Onu alıyorum bir de. Büyük çoğunluğunu okuyorum gazetelerin.” (Erkek, 68) şeklinde aktarmıştır. Paralellik taşıyacak şekilde eski kuşak öğretmenlerden Ö14 şeklindeki erkek öğretmen de gazete okuduğunu ve bulmaca çözmeyi çok sevdiğini “Boş zamanlarımda özellikle gazete okurum ve bulmaca çözmeyi de çok severim. Çözerim. Bulmaca çok çözerim. Köşe yazılarını okurum. Spor haberlerine bakarım. İşte güncel, günlük haberlere bakarım. Okurum.” (Erkek, 64) şeklinde ifade etmiştir.

Gazete okuma alışkanlığını çok iyi bir şekilde edinmiş olan eski kuşak öğretmenlerin, günümüz teknolojisine pek ayak uyduramayarak kuşaklarına özgü bir yaşam sürdürdükleri, hala düzenli bir şekilde gazeteler alarak ve okuyarak bu alışkanlıklarını korudukları görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin ise teknoloji ile oldukça yakından ilgili olmaları ve gündemi internet üzerinden takip etmeleri dolayısıyla böyle bir alışkanlıkları söz değildir. Kuşaklarlar arasında ortaya çıkan bazı özgün pratikler kuşağa özgü yaşayış tarzlarında da farklılıkların olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak eski kuşak öğretmenlerin düzenli ve aşırı bir şekilde kitap ve gazete okuma alışkanlıklarının olmasından hareketle, Tunç ve Ertem (2019)’in çalışmalarında da öğretmenlerinin yaşları ve mesleki kıdemleri arttıkça, okudukları kitap sayısında da artışın olması mevcut çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra Öçalan, Altay Öcal ve Yörübulut (2013)’un çalışmalarında da öğretmenlerin en fazla tercih ettikleri boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının kitap-gazete okumak, televizyon seyretmek ve müzik dinlemek gibi ekonomik durumu zorlamayan, pasif etkinlikler olması ele alınan çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

5.2.2. Öğretmenlerin Tüketim Alışkanlıkları ve Alışveriş Tarzları

Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin tüketim alışkanlıklarına ve alışveriş tarzlarına baktığımız zaman, birbirlerinden birtakım farklılaşmalarının olduğu görülmektedir. Bireylerin market alışverişi yapmaları, AVM’lerde fazla vakit geçirmemeleri ve AVM’leri alışveriş için tercih etmemeleri şeklinde ortak özelliklerinin; online alışveriş yapmayı bilmeleri veya bilmemeleri, online alışveriş yapmaları veya yapmamaları, gezerek, görerek ve seçerek halk pazarlarından alışveriş yapmaları şeklinde ise farklı özelliklerinin olduğu görülmektedir.

Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin tüketim ve alışveriş alışkanlıkları çerçevesinde alışveriş tarzlarının nasıl olduğuna ve alışveriş yaptıkları mekânların nereler olduğuna baktığımız zaman, öğretmenlerin günümüzde internet üzerinden alışveriş yapmakta oldukları, genellikle giyim başta olmak üzere, gıda alışverişleri de yaptıkları, AVM’lere pek gitmedikleri, AVM’leri gezip dolaşsalar bile genellikle online alışveriş yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Eski kuşak öğretmenlerin ise günümüzde internet üzerinden alışveriş yapmayı bilmedikleri ve bu yüzden de online alışveriş yapamadıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenler AVM ortamını sevmediklerini ve bu yüzden de AVM ortamından alışveriş yapmayı tercih etmediklerini, gezerek ve görerek, bakarak ve seçerek alışveriş yaptıklarını, alışveriş için marketleri ve halk pazarlarını tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. İnternet üzerinden alışveriş yapmayı bilmediğini ancak bilmiş olsa bile online alışveriş yapmayacağını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen özellikle de halk pazarlarını dolaşarak alışveriş yapmaktan oldukça zevk aldığını şu şekilde belirtmiştir:

İnternette alışveriş yapmıyorum. Bilmiyorum da daha doğrusu ama yapmam da. AVM'ye pandemiden beri yani şu 2,5 yıldır gitmedim hiç. Pazar ve marketleri dolaşıp incelemeyi çok severim aslında. Hele ki halk pazarlarını dolaşmayı müthiş severim. Eskiden Kadıköy salı pazarına sırf gezmek için gidiyordum. Her hafta, her hafta gidiyordum. (Kadın, 67)

Yukarıda verilen eski kuşak öğretmenin ifadesi ile paralellik taşıyacak şekilde internet ortamına güvenmediğini için online alışveriş yapmadığını ve yapmayı da doğru bulmadığını belirten eski kuşak bireylerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de alışverişini eşiyile pazarları ve marketleri dolaşarak ve seçerek yaptığını şu şekilde dile getirmiştir:

AVM’lerde gezme falan yok. Alışveriş konusunda internetten alışveriş yapmayı sevmem. Bana göre doğru da değil. İnternette alışveriş kolay mı kolay. Ama dolandırıcı çok. Ben pazara da markete de giderek alışverişimi yaparım yani eşimle beraber yapıyoruz. Gördüğün gıdayı almak bambaşka. Elle alıyoruz. Pazardan domatesi, patlıcanı, bilmem neyi seçerek almak farklı bir duygudur. (Erkek, 64)

Buna karşılık tüketim alışkanlığı ve alışveriş tarzıyla ilgili olarak yeni kuşak öğretmenlerden Ö2 şeklindeki kadın öğretmen ise alışveriş merkezlerinde zaman geçirmekten mutlu olmadığını belirtirken aynı zamanda gıda da dahil olmak üzere bütün alışverişlerini internet üzerinden online bir şekilde gerçekleştirdiğini “Alışverişler internet üzerinden daha çok oluyor. İnternet üzerinden oluyor genelde benim. AVM’ye gitmekten mutlu olmuyorum. Her şey telefonda. Marketler her şey online bende. Her şey online.” (Kadın, 28) şeklinde aktarmıştır. Benzer şekilde tüketim ve alışveriş konusunda alışveriş merkezlerine gidecek zamanı olmadığını ifade eden yeni kuşak öğretmenlerden Ö9 şeklindeki kadın öğretmen de alışverişlerini %90 online bir şekilde yaptığını “Alışveriş yapmaya zaman yok. İnternette alıyorum her şeyi. Gerçekten alışveriş merkezlerine falan gidemiyorum hiç. Çocuk olduğundan dolayı gidemiyorum çünkü. Çocukla gitsem o durmuyor işte. Bir şeye bakamıyorsun falan. Genelde online alışveriş yapıyorum, yüzde doksan.” (Kadın, 30) şeklinde dile getirmiştir. İnternet üzerinden online bir şekilde giyim alışverişi yaptığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö7 şeklindeki erkek öğretmen ise gıda malzemeleri konusunda da pazar yerine market alışverişini tercih ettiğini “Alışveriş alışkanlıklarımı kıyafet olarak genellikle internette yapıyorum. Gidip bakarak kıyafet almayı çok yapmıyorum. Genelde internet. Ama sebze, meyve işte gıda malzemeleri için kesinlikle markete gidiyorum, o şekilde. Gidip almayı seviyorum. Pazara gitmiyorum.” (Erkek, 29) şeklinde ifade etmiştir.

Kuşaklar arasında kendini gösteren bazı pratikler kuşağa özgü yaşayış tarzlarında da farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yeni kuşak öğretmenlerin tüketim ve alışveriş alışkanlıklarında da teknolojinin hayatlarının ayrılmaz bir parçası olması karşımıza çıkmaktadır. Yeni kuşak öğretmenler, gündelik yaşamlarında interneti alışkanlık haline getirmiş bir şekilde rahatlıkla kullanmakta gıda da dahil olmak üzere online alışverişi sık bir şekilde tercih etmektedirler. Buna nazaran eski kuşak öğretmenlerin internet ortamına olan güvensizliklerinin, online alışveriş yapmayı bilmemelerinin ve online alışveriş konusunda çekincelerinin olması kuşaklar arasındaki yaşam tarzlarına özgü farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır.

5.2.3. Öğretmenlerin Beslenme, Sigara ve Alkol Kullanma Alışkanlıkları ile Sağlık Kurumu Tercihleri

Sağlık kurumu tercihlerinde öncelikleri devlet hastaneleri olan hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenler, beslenme alışkanlıklarında birbirlerinden tamamen farklılaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin az yarısının hem sigara hem de alkol kullanma alışkanlıklarının olmadığı görülmektedir. Mevcut çalışmadaki hem yeni kuşaktan hem de eski kuşaktan öğretmenlerin en az yarısının sigara ve alkol kullanma alışkanlıklarının olmamasından hareketle benzer şekilde Bozkurt ve Erdoğan (2019)'ın sınıf öğretmenlerinin beslenme alışkanlıklarını inceledikleri ve öğretmenlerin %39,5'inin 20-30 yaş, %37,0'sinin ise 31-40 yaş aralığında oldukları çalışmalarında da öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun sigara ve alkol alışkanlıklarının olmadığı görülürken öğretmenlerin beslenme alışkanlıklarının ve bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin dengeli ve sağlıklı beslenme ile dışarıda yemek yeme alışkanlıklarının nasıl olduğuna baktığımız zaman, öğretmenlerin pek sağlıklı bir beslenme alışkanlıklarının olmadığı görülmüştür. Özellikle hafta sonları dışarıda vakit geçirdikten sonra mutlaka yemek yediklerini dile getiren yeni kuşak öğretmenlerin dışarıda yemek yeme ve dışarıdan eve yemek söyleme alışkanlıklarının sıklıkta olduğu görülmektedir. Buna karşılık eski kuşak öğretmenlerin beslenmelerine ve sağlıklarına çok dikkat ettikleri, oldukça sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıklarının olduğu görülmektedir. Ayrıca eski kuşak öğretmenler mutfakla aralarının iyi olduğunu belirterek genellikle ev yemeklerini tercih ettiklerini, ellerinin lezzetli olduğunu, yemek yapmaktan ve mutfakta zaman geçirmekten zevk aldıklarını ve özellikle akşam yemeklerini ailece sohbet ederek yediklerini ifade etmişlerdir. Dışarıdan yemek yeme alışkanlığı olmayan eski kuşak öğretmenlerin ancak özel günlerde ailece veya arkadaş gruplarıyla dışarıda vakit geçirdikleri zamanlarda dışarıda yemek yedikleri görülmektedir. Beslenme ve dışarıda yemek yeme alışkanlıkları ile ilgili olarak eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmen, düzenli bir beslenme alışkanlığının olduğunu ve mutfakta zaman geçirmeyi çok sevdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

Sağlık konusunda düzenli bir beslenme alışkanlığım var. Sabah kahvaltımız, öğlen yemeğimiz. Akşam yemeklerini şimdi biraz hafiflettim. Hafta sonları da yine arkadaş gruplarımız var. Onlarla buluşuyoruz ve ortaklaşa bir yemek yiyoruz. Mutfağı çok severim. Yemek yapmayı çok severim. Her şeyi yaparım. (Erkek, 60)

Gündelik yaşamında çok planlı ve düzenli bir şekilde beslendiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen de beslenme ve yemek yapma ile arasının çok iyi olduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

Beslenme ile aram çok iyi. Sağlığıma çok dikkat ediyorum. Gereksiz şeyler almam. Abur cubur hiç yemem. Sabah kahvaltımı çok iyi yaparım, 06-6.30 gibi. Aynı saatte yatarım her gün, 10.30-11.00. Öğlen, öğle yemeğimi güzel yerim. Akşamleyin de hafif yerim. Salata türü, çorba falan o şekilde yerim. Dışarıda yemek yemeyi sevmem. Kendim evde yaparım. Elimin lezzeti de vardır. Güzel yaparım yemekleri. Yemek yapmayı da severim. (Kadın, 61)

Emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan ve sınıf öğretmenliğinin yanı sıra aynı zamanda 45 yıldır arıcılık da yaptığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö20 şeklindeki erkek öğretmen ise sağlıklı beslenme konusunda maddiyatın önemli olduğuna dikkat çekerek, kendilerinin sağlıklı beslenmeye dikkat ettiklerini şu şekilde aktarmıştır:

Bizim sabah kahvaltımız herkesin yaptığı gibi. Bizde bir fazlalık olarak balımız var. Biz evde şeker kullanmıyoruz. Çaya limon ve bal katıyoruz. Baldan helva yapıyoruz. Bizim işimiz hep sağlıklı beslenme ile ilgili. Bir de bu işin maddi yönü de iyi olmalı ki sağlıklı beslenmeye dikkat edersiniz. Bizim bir sıkıntımız yok çok şükür o yönden. (Erkek, 68)

Eski kuşak öğretmenlerin oldukça sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıklarının olmasına karşılık, sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıklarının olmadığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek ve Ö8 şeklindeki kadın öğretmenler ise genellikle dışarıdan yemek yediklerini ve eve yemek sipariş ettiklerini “Dışarıda yemek yerim. Yemek yapmaya üşeniyorum. Yemeği dışarıdan söylediğim de çok oluyor. Hatta bu dönem daha çok dışardan yemek söylemeye başladım. Bekâr hayatı yaşadığımız için. Düzenli bir beslenme alışkanlığım yok diyebilirim şu an. Pek sağlıklı değil.” (Erkek, 28), “Dışarda bol bol yemek yerim. Eve de bol bol sipariş ederim.” (Kadın, 29) şeklinde dile getirmişlerdir.

Mülakat yapılan öğretmenlerin sağlıklarına dikkat etmeleri ile beslenme alışkanlıkları konusunda kuşak faktörünün etkili olduğunu ve yaşları gereği eski kuşak öğretmenlerin oldukça düzenli ve planlı bir şekilde beslenme alışkanlığına sahip olarak sağlıklarına dikkat ettiklerini, bu doğrultuda da kuşaklarına özgü yaşayış tarzlarını veya yaşama biçimlerini koruduklarını ve sürdürdüklerini görmekteyiz. Buna karşılık yeni kuşak öğretmenlerin sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıklarının olmamasında hem biraz daha rahat hem de özgür ve bekâr bir yaşam sürdürmelerinin etkili olduğu görülmektedir.

5.2.4. Öğretmenlerin Giyim Tarzları

Gündelik yaşamları ile okul ortamında aynı şekilde giyindikleri görülen hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenler, giyim tarzlarında birbirlerinden tamamen farklılaşmaktadırlar.

Kendileriyle mülakat yapılan yeni kuşak öğretmenlerin gündelik yaşamlarındaki giyim tarzları ile okuldaki giyim tarzlarının genellikle aynı olduğu, sade, abartısız ve spor bir şekilde giyindikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerden öğretmenlik yapmaya devam eden öğretmenlerin de okuldaki giyim tarzları ile gündelik yaşamlarındaki giyim tarzlarının genellikle aynı olduğu, kadın öğretmenlerin okul ortamındaki giyimlerinde resmi olmalarının yanı sıra oldukça şık, titiz ve özenli oldukları ve öğrencilerin dikkatlerini dağıtmayacak şekilde abartısız bir biçimde giyindikleri görülürken, erkek öğretmenlerin okul ortamında oldukça resmi, çoğunlukla da takım elbiseli ve kravatlı bir şekilde giyindikleri görülmektedir. Emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan öğretmenler de gündelik hayatlarında biraz daha spor giyindiklerini ancak yine de özenli ve şık giyinmeye önem verdiklerini belirterek, belli bir düzen çerçevesinde, bütünlük ve uyum içinde giyinilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Gündelik yaşamındaki giyim tarzıyla okuldaki giyim tarzının aynı olduğunu hatta köyde bulunduğu zamanlarda bile aynı şekilde giyindiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö17 şeklindeki erkek öğretmen, okula genellikle resmi bir şekilde geldiğini ve örnek olmak için elinden geldiğince kravat taktığını şu şekilde ifade etmiştir:

Takım elbise giyerdim. Kravatı eksik etmezdim öğrenciye, veliye örnek olmak için. Yine elimden geldiğince kravat da takıyorum. Resmi giyiniyorum. Yine resmi günlerde takım giyiyorum. Mutlaka, kravat takıyorum. Gündelik hayatta da aynı okulda giyindiğim gibi giyiniyorum. Köyde bile hatta o şekilde giyiniyorum. (Erkek, 65)

Giyim tarzıyla ilgili olarak takım elbise giymeyi ve kravat takmayı çok sevdiğini hatta bayramlara göre ayrı ayrı kravatlar taktığını, gündelik yaşamında oldukça bakımlı olduğunu ve bu alışkanlıklarının kendisinin hayat tarzını yansıttığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen ise öğretmenlerin giyimlerinden hareketle okulda ve bahçede öğretmen-veli ayrımının yapılamadığına dikkat çekerek, öğretmenin toplumun örnek yüzü olduğunu belirtmiş ve öğretmenlerin, öğretmen profilini yansıtacak bir şekilde giyinmeleri gerektiğini düşündüğünü şu şekilde dile getirmiştir:

Ben takım elbiseyi çok severim. Kravat takmayı severim ve günlük tıraşı severim. Yani bu benim alışkanlığım. Hayat tarzım bu. Mesela, örneğin saçım hafif uzadığı zaman kesmek isterim. Bakımımı yaparım. Erkek de kadın da bakımlı olmalı. Hele öğretmense daha da bakımlı olmalı. Çünkü toplumun örnek yüzüsün sen, öğretmensin. Okulda öğretmen misin, bahçede öğretmen misin, veli misin anlaşılmıyor. Öğretmensin zaten öğretmen profili çizen bir giyimle hareket etmen lazım. Bayramlarda falan da buna daha fazla özen göstermen lazım. Mesela ben bayramlara göre kravat takıyorum. Cumhuriyet bayramında bir kravatım var üzerinde Kemal Atatürk yazar ama 18 Mart Çanakkale Zaferinde bir kravatım var hepsi Türk bayrağı. (Erkek, 64)

Öte yandan gündelik yaşamıyla okuldaki giyim tarzının aynı olduğunu belirten ancak sınıfta takım elbise ile rahat edemediğine dikkat çeken yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmen, kılık kıyafete bağlı kalmanın sıkıntılı bir durum olduğunu, okula serbest bir şekilde giyinildiği zaman da okulda öğretmen-veli ayrımının yapılamadığını bu yüzden de yakın zamana kadar okulda önlük giydiğini şu şekilde aktarmıştır:

Gündelik yaşamdaki ile okuldaki giyim kuşamım aynı. Sınıfta takım elbiseyle rahat edilmiyor. Çünkü ben 3 sene takım elbise giydim her gün. İlk atandığım zamandan itibaren, doğudayken. Çok sıkıntıydı. Kötü bir durum yani bir elbiseye bağlı kalmak. Ama şöyle bir şey var: Mesela okul çıkışlarında herkes senin gibi oluyor veliler burada olunca. Öğretmen ve veli ayrımı olmuyor. Ben mesela pandemi zamanında yine önlük giyerek gelmişim okula. (Erkek, 29)

Giyim tarzına oldukça özen gösterdiğini ve giyiminin baştan ayağa ayakkabısıyla, çantasıyla, takılarıyla ve makyajıyla bir bütünlük ve uyum içinde olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen ise emekli olmasına ve şu anda öğretmenlik yapmamasına rağmen hayatında hiçbir şeyin değişmediğini, gündelik yaşamında yine aynı şekilde okula gidermiş gibi giyindiğini şu şekilde dile getirmiştir:

Benim için bütünlük çok önemli. Ben bir kadın olarak beni gören insanın “Bu bir kadın.” demesini isterim. O kadındaysa bizim zamanımızdaki alışkanlıklara göre ayakkabısı çantası bir örnek olmalıdır ve mutlaka üzerindeki giysilerin bir esintisini taşımalıdır. İşte ruju ile ojesi bir olmalı. İşte takısı ona uygun olmalı. Yani mutlaka bir bütünlük olmalı. Yaşı kaç olursa olsun, bir kadın zarafeti olmalı. Öğretmenlerin bir giyim tarzı vardı eskiden. Ben hala aynı giyiniyorum. Ben her gün eski Türkan Şoray filmlerindeki hanımlar gibi aynı böyle takımlar, işte ona uygun ayakkabılar, ona uygun takılar. Öğretmen olarak yine okula gelirmişim gibi. Hep o bir karış topuklar ayağымda. Hiçbir şey değişmedi benim için. Emekli olunca biraz daha spora kaçtım ama onun bile topuklusu, şıkı. (Kadın, 65)

Okulda ve gündelik yaşamında spor bir giyim tarzının olduğunu dile getiren yeni kuşak öğretmenlerden Ö8 şeklindeki kadın öğretmen ise sınıf öğretmeni olmalarından kaynaklı olarak sürekli hareket halinde oldukları için öğretmenin spor-şık bir giyim tarzının olması gerektiğini, öğretmenlerin öğrencilere rol model olduklarını ve öğretmenlerin giyimlerinin belli bir sınır çerçevesinde olması gerektiğini düşündüğünü şu şekilde belirtmiştir:

Öğretmenin giyim tarzı spor-şık olmalı. Çünkü biz sınıf öğretmeniyiz. Bizim aşırı derecede şık giyinme ihtimalimiz yok. Eğiliyoruz, kalkıyoruz zor oluyor. Onun dışında hani çok açık olmasına da karşıyım açıkçası. Çünkü çocuklara rol model oluyoruz. Kapalı olacaksa istediği gibi olabilir ama açık olacaksa çok açık olmaması taraftarıyım. Günlük hayatımda da ben spor giyiniyorum. Özel günlerde, bayramlarda, törenlerde daha klasik giyiniyorum tabi. (Kadın, 29)

Bunun yanı sıra öğretmenlerin giyiminin belli bir düzen çerçevesinde olması gerektiğini, öğrencilerin dikkatini dağıtacak ve aşırıya kaçacak şekilde giyinmemeleri ve takılar takmamaları gerektiğini, önceden gitmiş olduğu bir eğitimi de göz önünde bulundurarak ve başından geçen örnek bir vakaya da dayanarak dile getiren eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen ise okulda ve gündelik yaşamında aynı tarzda giyinmesine rağmen, gündelik hayatında giyim tarzına biraz daha özen gösterdiğini ve süslü giyinmeyi sevdiğini, önceden okullarda döpiyesin zorunlu olduğunu, fular, takı, ayakkabı ve çantalarıyla takım bir şekilde çok şık giyindiklerini şu şekilde aktarmıştır:

Öğretmenin giyiminin belli bir düzende olması gerekir. Bize bir eğitimde demişlerdi ki; “Böyle çok fazla takılar takmayın. Çocuğun ilgisini çeker. Sizi dinleyeceğine, ona yoğunlaşır. Özellikle kız öğrenciler kılık kıyafetinize bakar.” Hatta bizim bir gün veli gelmişti. “Hocam, Nurçin ile Gülçin kavga ettiler.” dedi. “Hayırdır, neden?” dedim. “Nurçin diyormuş ki bizim öğretmenimiz daha güzel giyiniyor. Gülçin diyormuş ki bizim öğretmenimiz daha güzel giyiniyor.” Yani çocuklarda bu kıyaslama var. Öğretmenini diğer öğretmenden daha güzel görmesi var. (Kadın, 66)

Öğretmenin tabii ki de kılık kıyafetine dikkat etmesi gerekiyor. Benim okulda da gündelik hayatta da giyimim aynı. Bütünleşmiş bir halde. Ben süslü giyinmeyi severim ama okula yansımayan bölümü var bu süslü giyinmemin. Yani dışarda biraz daha süslü gezmeyi severim, abartmamaya çalışarak. Devlet okullarında öğretmenlik yaparken döpiyes zorunluydu. Çok şık giyinirdim. Fularlarımız, takılarımız, ayakkabı çanta takım. Olmazsa olmaz. Kesinlikle çok şıktık. Çok şık giyerdik ve çok pahalıydı. Her bayram ayrı döpiyes alınır, kuaförler ayarlanır, saç baş yapılırdı. Çok bakımlı giderdik okula. (Kadın, 66)

5.2.5. Öğretmenlerin Sivil Toplum Kuruluşu Üyelikleri

Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin sendika ve sivil toplum kuruluşu gibi herhangi bir üyeliklerinin olup olmaması noktasında birbirlerinden büyük ölçüde farklılaştıkları görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerin yarısından fazlasının herhangi bir sendikaya ya da sivil toplum kuruluşuna üyeliklerinin olmadığı görülürken, eski kuşak öğretmenlerin ise neredeyse tamamının bir eğitim sendikasına üyelikleri bulunmaktadır.

Türk-Eğitim-Sen’e üyeliğinin bulunduğunu dile getiren yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek öğretmen, üye olmuş olduğu sendikaya formalite gereği üye olduğunu “Sendikaya üye oldum ama işte formalite icabı oldum yani. Normalde üye olma taraftarı değildim. Türk-Eğitim-Sen’e üyeyim.” (Erkek, 28) şeklinde belirtirken; yeni kuşak öğretmenlerden Ö9 şeklindeki kadın öğretmen de üyeliğini “Eğitim-Bir-Sen’e üyeyim. Başka bir sendikaya üyeliğim yok.” (Kadın, 30) şeklinde aktarmıştır. Diğer taraftan herhangi bir sendikaya üyeliğinin bulunmadığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmen ise sendikalara sadece üye olunmasının onun gerçek anlamını ortaya koymadığını düşündüğünü “Sendikalar da öğretmenler sadece üye oluyorlar. Başka hiçbir şey yaptıkları yok. Mesela benim hiçbir sendikam yok. Sendikaya üye değilim çünkü sendikanın gerçek anlamı bence bu değil. O yüzden kabul etmediğim bir şeye de üye de değilim yani.” (Erkek, 29) şeklinde ifade etmiştir.

Buna karşılık sendikaların kuruluş aşamalarında aktif bir şekilde görev aldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö11 şeklindeki erkek öğretmenin ise ifadeleri “Atatürkçü Düşünce Derneğinin kurucularındayım, Sarıyer bölgesinde. Daha öncesinde, önceki yıllarda öğretmenler sendikasının kurucularındayım. Yani o dönemlerde aktif olarak görevlerde bulundum. Özellikle ilk kuruluş aşamalarında aktif görev aldım.” (Erkek, 60) şeklindedir. Yine sendikanın kurucu üyelerinden olan eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen de sendikaların dayanışma sağlamaları açısından gerekli olduklarını düşündüğünü şu şekilde dile getirmiştir:

Eğitim-Sen üyesiyim. Eğitim-Sen’in ilk kurucularındayım. Türkiye’deki ilk Eğitim-Sen şubesi Rize-Pazar’da açıldı. Ben onun yönetimindeydim. Sendikamız ilk zamanlar çok iyiydi. Ama günümüze geldikçe her şeyde olduğu gibi içi boşaltıldı. Şu an artık sendikalar işlevini yerine getirmiyor. Yine de sendika üyesiyim ben. Gereklidir. Kendini yalnız hissetmiyorsun. Yani zor durumda dayanışma var. Meslekten koparıldığın zaman sana avukat tutuyor şu anda. Mahkeme bitene kadar maaşını ödüyor. Dayanışma içerisinde. Yani sendikalar Türkiye İşçi Sendikası olsun Memur Sendikası olsun gerekli bence. (Erkek, 64)

5.2.6. Öğretmenlerin Harcamaları, Maaştan Memnuniyetleri ve Birikim Yapabilme Durumları

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin en çok harcamalarının gıda, faturalar ve evin temel ihtiyaçları üzerine olduğu görülmektedir. Ayrıca yeni kuşak öğretmenlerin harcamalarının bir bölümünü de kira oluşturmaktadır. Bununla birlikte hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin maaşlarından memnuniyetlerinde ve birikim yapabilme durumlarında birbirleriyle tamamen aynı şekilde düşündükleri göze çarpmaktadır. İlgili literatürden hareketle Aslan (2001)'ın çalışmasında da öğretmenlerin büyük bir bölümünün maaşlarının yetersiz olmalarından yakınmaları ve Eğitim Bir Sen (2008) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlikten aldığı ücretin geçinmesine yetmediğini ifade eden öğretmenlerin oranının %58 olmasına dayalı olarak mevcut çalışmayla benzerliklerin söz konusu olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Demirel (2006)'ın sınıf öğretmenleri üzerinden gerçekleştirdiği çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin iş doyumunun ücret boyutunda “çok düşük iş doyum” düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin harcamalarının nasıl olduğundan ve en çok hangi alanda harcamalar yaptıklarından hareketle, harcamalarının başta faturalar olmak üzere evin temel ihtiyaçları üzerine olduğunu belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri “Harcamalarımın çoğunluğu faturalar üzerine. Sonrasında işte sana kalan olursa sosyal aktivite yaparsın, üstüne başına kıyafet falan alabilirsin. Bu tarz yani. Yoksa fazla bir şey yok. Harcamalar genellikle evin temel ihtiyaçlarına gidiyor.” (Kadın, 28) şeklindeyken, harcamalarının aile giderleri ve faturalar üzerine olduğunu belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmenin de ifadeleri “Harcamalarımı daha çok ailemle geçirdiğim vakitte. Faturalar, giderler, aile giderleri anca yetebiliyor zaten. Hani bu şartlarda anca geçinebiliyoruz.” (Erkek, 30) şeklindedir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerden Ö19 şeklindeki kadın öğretmen, “Harcamalarım en fazla beslenmeye gidiyor. Sağlık ve gıda.” (Kadın, 67) şeklindeki, eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen, “En fazla harcamalarımız gıda ve faturalar üzerine oluyor.” (Erkek, 64) şeklindeki ve yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek öğretmen de “Harcamalar en fazla kira, faturalar bir de mutfak masraflarına oluyor, gıdaya. Hatta bir numara kira bile değil mutfak masrafı şu anda aylık.” (Erkek, 28) şeklindeki ifadeleriyle harcamalarını belirtmişlerdir.

İlgili literatürden Kanyılmaz Polat (2011)'ın, çalışmasında da öğretmenlerin öncelikli harcamalarının gıda üzerine olduğu ve çalışmadan elde edilen bulguların mevcut çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Öte yandan maaşlarından memnuniyetlerinde ve birikim yapabilme durumlarında birbirleriyle tamamen aynı şekilde düşünen hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin maaşlarını yeterli bulmayarak maaşlarından memnun olmadıkları ve birikim yapamadıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmenler, öğretmen maaşıyla geçinebilmenin oldukça zor olduğunu ve bu konuda öğretmenlere destek verilmesi gerektiğini belirterek, maaşlarının bu kadar yıpranmalarına değmediğini ifade etmişlerdir. Her ne kadar öğretmen maaşlarında belli bir miktarda artış olmuş olsa da bu artışın hiçbir işe yaramadığını hatta hayatlarını daha da zorlaştırdığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö10 şeklindeki erkek öğretmen, maaşıyla yalnızca geçinebildiğini ve geriye biriktirilecek bir şeyin kalmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

Öğretmen maaşlarından memnuniyet konusunda son zamlarla birlikte yaklaşık bir 1300-1400 TL hadi ek ders ile birlikte 1800-2000 TL'ye yakın belki oldu olmadı, bir fark oldu. Ancak ülkenin ekonomik durumunu göz önünde bulundurduğumuz zaman bu gelen 2000 TL aslında gelmeden eridi ve hatta daha da zorlaştı hayat. Yani benim şu an aldığım maaş ile herhangi bir birikimim yok sadece geçinebiliyorum. Ekstradan biriktirilecek pek bir şey kalmıyor birikim için. (Erkek, 30)

Devlet okullarından sınıf öğretmeni olarak emekli oldukları halde özel kurumlarda da öğretmenlik yapmaya devam eden eski kuşak öğretmenlerden Ö18 ve Ö19 şeklindeki kadın öğretmenler de maaşlarından kesinlikle memnun olmadıklarını ve birikim yapabilmelerinin mümkün olmadığını “Öğretmen maaşından memnun değilim. Asla bir birikim yapılamaz. Mümkün değil. Şu anda öğretmen maaşını tek başına düşündüğünüz zaman asla geçinemezsiniz. Hele bir de evin kira ise ve hele bir de çocukların varsa.” (Kadın, 66), “Öğretmen maaşından memnuniyet konusunda, öğretmen maaşından memnun olabilir miyiz? Kesinlikle memnun değilim. Birikim yapmak kesinlikle, asla mümkün değil bu maaşla.” (Kadın, 67) şeklindeki ifadeleriyle aktarmışlardır. Diğer taraftan İstanbul'da öğretmen maaşıyla yaşayabilmenin oldukça zor olduğunu, bu konuda öğretmenlere destek verilmesi gerektiğini ve birikim yapamadığını belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen, günümüzde öğretmenlerin ancak orta sınıf bir şekilde yaşayabileceklerini düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

Yani öğretmen maaşının yeterli olduğunu düşünmüyorum. Hep böyle bir kısıtlama var, ekonomik anlamda. İnsan temel ihtiyaçlarını karşılayamadı mı, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine baktığın zaman. Temel nedir? Barınmadır, giyinmedir, yemedir, içmedir. En alt kademe sağlanmadığı için sen diğer üst kademelere çıkamıyorsun. Öyle de bir durum var. Yine tamam belli oranda şükretmek lazım. Ya şu an mesela diyorlar ki biz geçiriyorduk eskiden. İki öğretmen evlense de şu an tam normal geçinir. Orta sınıf gibi geçinir. Hele İstanbul'da. Yani çok çok zor burada yaşamak. İstanbul o konuda biraz şey yani. Destek verilmesi lazım öğretmenlere. Birikim konusunda hiçbir şey olmuyor. (Kadın, 28)

Benzer şekilde yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmen de maaşından memnun olmadığını, öğretmenlerin 10 sene öncesine kadar birikim yapabildiklerini ancak günümüzde kendilerinin birikim yapabilmelerinin mümkün olmadığını “Maaşımdan memnun değilim tabii herkes gibi. Önceden birikim yapıyorlarmış. 10 sene önce birikim yapıyormuş da şimdi olmuyor. En azından ev ya da araba alınabiliyordu 10 sene önce. Ya da onun taksitine girme gibi bir durumun oluyordu.” (Erkek, 29) şeklinde dile getirirken, eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de 10 sene öncesine kadar bir miktar da olsa birikim yapabildiğini ancak günümüzde maaşının rakamsal olarak artmış olmasına rağmen bir getirisinin olmadığını, hatta birikim yapmak bir tarafa ekonomik anlamda zorluklar yaşadığını şu şekilde aktarmıştır:

Öğretmen maaşıyla birikim yapmak mümkün değil. Bundan 7-8 sene önce hatta 2012'ye kadar maaşımdan her ay olmasa da 2 ayda bir mutlaka bir 100 dolar ayırıyordum. Bir çeyrek altın ayırıyordum. Ayıptır söylemesi şimdi daha fazla maaş alıyorum. Yani sayı olarak, parasal olarak fazla da reel olarak fazla sayılmıyor, getirisi yok. Şimdi değil biraz birikim yapayım, yetişmiyor. Neredeyse borç alacağım gibi. Ekonomik olarak zor durumdayız. (Erkek, 64)

Önceden öğretmen maaşıyla belli sayıda cumhuriyet altını alınabilmesine rağmen günümüzde öğretmen maaşıyla birikim yapabilmenin mümkün olmadığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen ise yalnızca öğretmen maaşıyla geçinmediğini, başka gelir kaynaklarının da olduğunu vurgulayarak düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Öğretmen maaşıyla birikim kesinlikle yapılamaz. Kesinlikle. Eskiden bir öğretmen maaşıyla birkaç tane cumhuriyet altını alabiliyordun yani ben öyle biliyorum. Vardı yani, epey alabiliyordun. Şimdi alamıyorsun. Ben şimdi normal şartlarda öğretmen maaşıyla geçinmiyorum yani. Benim farklı gelirlerim var. (Erkek, 64)

Eski kuşak öğretmenlerden Ö20 şeklindeki erkek öğretmen de kendisinin farklı bir gelir kaynağı olarak arıcılıktan da ek gelirin olduğunu ve öğretmen maaşıyla birikim yapılamayacağını “Öğretmen maaşıyla birikim yapılamaz çünkü birikmiyor. Öğretmen maaşı ancak seni idare ediyor. Ancak bizim fazladan olan balımız var. Biz zaten arıcılık yapıyoruz. Bir mesleğimiz de arıcılık. Ek bir gelirimiz o.” (Erkek, 68) şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlikten elde ettiği gelir yeterli olmadığı için öğretmenliğin yanı sıra ek iş olarak İstanbul’da yaklaşık 40 yıl önce ve 7-8 sene boyunca ayakta emlakçılık yaptığını ve kazandığı birikimle de evini ve yazlığını aldığını belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö13 şeklindeki erkek öğretmenin ise ifadeleri şu şekildedir:

İstanbul’a öğretmen olarak geldiğimde maaşlarımız çok iyi değildi. Ek iş yapıyorduk ister istemez. O zaman, ek iş yaparken hem yarım gün öğretmenlik hem de yarım gün ayakta emlakçılık yaptım. Yani bir emlakçının yanında çalıştım. Daire gösterme, ev, arsa satma gibi. Yani günümü emlakçılığa geçirirken inan ki öğretmenlikten 2 kat fazla para kazanıyordum desem inan yani. Ve evi de öyle aldım zaten. Yazlığım da var ama hepsi emlakçılıktan. Yani öğretmenlik maaşına kalsam ben şimdi kiradaydım, sürünüyordum. Emlakçılık olayı İstanbul’da oldu. 7-8 yıl yaptım. 1984’lü yıllar. Resmi emlakçı değildim tabii de. Emlakçı bir başkasıydı. Ben yanında çalışan yardımcıydım. (Erkek, 64)

Öğretmen maaşlarını da göz önünde bulundurduğumuzda günümüz koşullarında öğretmenlerin İstanbul’da kira harcamalarının yanı sıra birikim yapabilmeleri ve tek başlarına mal mülk sahibi olabilmeleri oldukça zor görünmektedir. Öğretmenleri kuşaklar üzerinden ele alan bu çalışmanın bulguları hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin mesleklerini icra ettikleri ve icra etmekte oldukları bu dönemde ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda eski kuşak öğretmenlerin yalnızca öğretmen maaşına kalmış olsalardı şu anda herhangi bir mala veya mülke sahip olamayacaklarını belirtmeleri öğretmenlere maddi olarak destek verilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Öte yandan eski kuşak öğretmenlerin ekonomik sıkıntılarını daha aza indirebilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için arıcılık ve çay faaliyetlerinden ek gelir elde ettikleri, öğretmenlik dışında emlakçılık gibi farklı ek işler yaptıkları hatta emekli olduktan sonra bile özel kurumlarda çalışmaya devam ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda eski kuşak öğretmenlerin ev, yazlık gibi mal mülk sahibi olmalarında öğretmenlik dışında yapmış oldukları bu işlerden elde ettikleri gelirin etkisi kaçınılmazdır. Mevcut çalışmanın bulgularının, ilgili literatürden Aslan (2001)’ın çalışmasında da öğretmenlerin büyük bir bölümünün yaşamlarını devam ettirebilmek için ek işlerde çalıştıkları sonucuyla paralellik taşıdığı görülmektedir.

5.2.7. Öğretmenlerin Kendilerini Ait Hissettikleri Sosyal Sınıf

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarına göre kendilerini hangi sosyal sınıfa ait hissettiklerine baktığımız zaman, günümüz koşullarında yaşayış tarzlarına ve yaşam biçimlerine göre öğretmenlerin birbirleriyle büyük ölçüde benzer şekilde düşündükleri ve her iki gruptaki öğretmenlerin de yarısından fazlasının kendilerini orta sınıfa ait hissettikleri görülmektedir. Mevcut çalışma ile paralel olacak şekilde Özdemir (2010)'ın araştırmasında da öğretmenlerin yarıdan fazlasının kendilerini orta tabakaya ait hissettikleri görülürken, Özpolat (2002)'ın çalışmasında da öğretmenlik mesleğinin, alt sosyal sınıfa (çok sınırlı oranda da orta sosyal sınıfa) mensup veli ve öğrencilerin ilgi duyduğu bir meslek olduğu sonucuna ulaşılarak deneklerin eğitim ve gelir düzeyleri arttıkça öğretmenliği seçme eğilimlerinin azaldığı görülmüştür.

Yaşam tarzından hareketle orta sınıf bir ailede doğup büyüdüğünü ve günümüzde de yaşayış biçimini göz önünde bulundurduğunda kendisini tam olarak bir orta sınıfa ait hissettiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö2 şeklindeki kadın öğretmenin ifadeleri şu şekildedir:

Kendimi yaşam tarzıma göre düşündüğümde, yaşayış tarzımla alt sınıfa ait olduğumu düşünmüyorum çünkü çok savurgan yaşayabiliyorum. Yani o altı gördükçe kendimi alta koymak bence yanlış geliyor bana. Ben tam bir orta sınıfım. Doğma büyüme orta sınıfım hem de. Ailem de öyle. (Kadın, 28)

Yukarıdaki ifadelere paralel şekilde yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 şeklindeki erkek ve Ö8 şeklindeki kadın öğretmenler de “Yaşama biçimime göre, sosyal sınıf anlamında orta sınıfa aitim diyebilirim.” (Erkek, 28), “Kendimi yaşam tarzıma göre orta sınıfa ait hissediyorum.” (Kadın, 29) şeklindeki ifadeleriyle kendilerini ait hissettikleri sosyal sınıfın orta sınıf olduğunu dile getirmişlerdir. Diğer taraftan eski kuşak öğretmenlerden Ö12 ve Ö19 şeklindeki kadın öğretmenler “Yaşam tarzıma göre düşünürsem, orta tabakada yer alıyorum diyebilirim.” (Kadın, 61), “Sosyal sınıf olarak yaşama tarzıma göre kendimi orta olarak düşünürüm çünkü üst sınıfa girmiyorum.” (Kadın, 67) ile Ö13 şeklindeki erkek öğretmen de “Yaşam tarzıma göre orta sınıfa aitim diyebilirim.” (Erkek, 64) şeklindeki ifadeleriyle kendilerini orta sınıfa ait hissettiklerini belirtmişlerdir.

Yaşam tarzına göre kendisini önceden üst sınıfa ait hissettiğini ve bir zamanlar alt sınıfa ait bir yaşam tarzının da olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen ise hayatta her şeyi dolu dolu yaşadığını ve günümüzde orta sınıf gibi bir yaşam sürdürdüğü için kendisini orta sınıfa ait hissettiğini şu şekilde aktarmıştır:

Eşim çok para kazandığı için bir zamanlar üst sınıftaydım diyebilirim. Benim yani İstanbul'da ve İstanbul dışında çok lüks bir yaşamım vardı. Tabanı da gördüm yani. Öyle bir duruma düştüm ki ekmek alamayacak duruma bile geldim. Yani şu anda ortalardayım çok şükür. Orta sınıf gibi yaşıyorum. Ama eskiden çok çok üstlerdeydim. Hepsini de gördüm yani yaşadım. Yine orta sınıf iyi. (Kadın, 66)

Öte yandan mütevazı bir yaşam biçiminin olduğunu ve yaşam tarzına göre kendisini orta sınıfa ait hissettiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö15 şeklindeki erkek öğretmen, ekonomik anlamda evlerine giren maddiyatı düşündüğü zaman gelir kaynağı olarak kendisini orta sınıfın üstünde konumlandığını şu şekilde ifade etmiştir:

Gelir kaynağı olarak, benim gelir kaynağım orta sınıfın üstündedir ama yaşam tarzım olarak orta sınıfım yani. Yani biz köyde yaşayan, köye giden, yani mütevazı yerlere giden, öyle lüks yerlerde para harcayan bir aile değiliz. Orta sınıf yaşarız ama ekonomik gelir olarak şu anda çocukların gelirlerini falan düşündüğümüz zaman, çay gelirini falan da toplayınca ortanın üzerinde gelirim var benim. (Erkek, 64)

Yukarıda yer alan düşüncelere karşılık yeni kuşak öğretmenlerden Ö7 şeklindeki erkek öğretmen, yaşam tarzına göre kendisini orta sınıf ile alt sınıf arasına yerleştirebileceğini ve ortanın altında konumlandırabileceğini “Yaşam tarzına göre kendimi orta ve alt arasına koyabilirim. Ortanın altı diyebilirim ben kendim için. Alt değil ama. O kadar da değil yani.” (Erkek, 29) şeklinde dile getirirken, benzer şekilde eski kuşak öğretmenlerden Ö14 şeklindeki erkek öğretmen de “Sosyal sınıf olarak çok alt sayılmayız. Yaşama biçimimize göre aslında önceden orta sınıfta yer alıyorduk ama şimdi ortanın biraz altında gibiyiz. Çünkü şu son zamanlarda yapılan zamlar baya etkiledi hepimizi.” (Erkek, 64) şeklindeki ifadeleriyle önceden orta sınıfta yer aldığını ancak günümüzde kendisini orta sınıfın altında konumlandığını belirtmiştir. Diğer taraftan yaşam tarzına göre kendisini önceden orta sınıfa ait hissettiğini ancak günümüzde kendisini alt sınıfa ait hissettiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmenin ifadeleri “Önceden orta sınıftaymışız da şimdi alta düştük bence. Yaşama tarzımıza göre alt sınıftayız. Çünkü orta sınıf diye bir kavram kalmadı. Ya alt ya üst var artık. Orta diye bir kavram kalmadı.” (Erkek, 29) şeklindedir.

5.2.8. Öğretmenlerin Hayata Bakışları

Hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin hayata bakışları noktasında mevcut eğitim sistemi, Z kuşağı çocukları ve gelecekle ilgili olarak birbirleriyle büyük ölçüde benzer şekilde düşündükleri görülmektedir.

Yeni kuşak öğretmenler hayata karşı bakışları çerçevesinde öncelikle çocukların yetiştirilme tarzlarının önemine vurgu yapmışlar ve ailelerin çocuklarına sorumluluk vermediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenler, eğitim sisteminin öğrencinin kendini tanıması ve öğrenciyi yeteneklerine göre yönlendirmesi noktasında arka planda tutulduğunu, yeni neslin çok farklı olduğunu, çocuklara ulaşabilmenin oldukça zor olduğunu ve bütün bunlara dayanarak da Z kuşağının geleceğini çok da parlak görmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca olumsuzluklara rağmen yine de iyi ve güzel düşünmek gerektiğini belirterek hayata gerçekçi bir bakış açısıyla baktıklarını ifade eden öğretmenlerin de olduğu görülmektedir. Eski kuşak öğretmenler ise şu anda kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun olmadığını belirterek en güzel zamanlarda öğretmenlik yaptıklarını, günümüzde eğitime önem verilmediğini ve eğitim sisteminde sıkıntıların olduğunu düşündüklerini ve bu çerçevede Z kuşağından ve gelecekte pek de umutlu olmadıklarını, geleceğe dair karamsar bir yaklaşımlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak karamsar bir bakış açısıyla yaşanılmayacağını, hayata her zaman umutla bakmak gerektiğini düşünerek bardağın dolu tarafından baktıklarını ve olaylara pozitif bir şekilde yaklaştıklarını belirten öğretmenlerin de olduğu görülmektedir.

Hayata bakışı çerçevesinde Z kuşağı ile Y kuşağının bir karşılaştırmasını yaparak teknoloji çağı çocuklarının zorluklarla mücadele etmeyerek her şeyden çabuk sıkıldıklarını ve bu çocuklara ulaşabilmenin zor olduğunu belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö1 şeklindeki kadın öğretmen, çocukların geleceğini pek de parlak görmediğini şu şekilde dile getirmiştir:

Z kuşağında biraz şu var: Ufak bir başarısızlık gördüğünde hemen pes etme. Ama bir Y kuşağına baktığın zaman öyle değil. Hani başarısız olsa bile “Aa ben bunu başarabilirim. Bunda başarısız oldum ama bir sonrakinde yapabilirim.” kavramı var. Z kuşağı gerçekten teknoloji çağı çocukları biraz daha zor. Yani ulaşmak da zor o çocuklara. Bir de her şeyden çok çabuk sıkılıyorlar. Yani çok çabuk bun alıyorlar. Yapmak istemiyorlar. Ben çok parlak görmüyorum açıkçası. (Kadın, 28)

Çocukların durumunu göz önünde bulundurduğunda benzer şekilde gelecekle ilgili olarak gidişatın kötü olduğunu ancak olumsuzluklara rağmen yine de güzel düşünmek gerektiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö3 şeklindeki kadın öğretmen ise öncelikli amacının bu vatan için hayırlı ve iyi insanlar yetiştirmek olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

Bundan sonrası için durum kötü gibi görülüyor yani kötü de. Ama iyi bakmak lazım her şeye. Her şeyin hayırlısı. Eskiden diyordum ki hep “Türkçeyi, Matematği bilsin.” Ama şu anda diyorum ki, “Matematik ya da işte Türkçe ikinci aşamada olsun.” Hani bizim amacımız burada iyi insan yetiştirmek. Herkes doktor, polis olacak diye bir kural yok. Çocuklara da söylüyorum gün içerisinde. Hani diyorum ki, “Siz vatanınıza, milletinize iyi, hayırlı bir insan olacaksınız ilk önce yapacağınız mesleği seveceksiniz ve iyi yapacaksınız. Terzicilik mi yapacaksınız, en güzel elbiseyi siz dikeceksiniz. İşte temizlikçi mi olacaksınız, en güzel temizliği siz yapacaksınız. Önce hedefiniz bu olmalı.” diyorum. Öncelikle iyi insan olsunlar. Olumsuzluklar var ama güzel şeyler de var. Güzel düşünelim. (Kadın, 28)

En güzel zamanlarda öğretmenlik yaptığını ve çok güzel bir yaşamının olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmen de olaylara her zaman pozitif bir bakış açısıyla yaklaşıp gelecekte umutlu olmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

Hep bardağın dolu tarafına bakarım. Hep şükrederim. Her zaman her olaya pozitif bakarım ve herkesi pozitif bakmak için de yüreklendiririm. Gelecekle ilgili ne yazık ki çok umutlu değilim yani şu anki durumdan umutlu değilim ve gençlere çok üzülüyorum. Yani ben kesinlikle şunu söylüyorum ki bu gerçek bir şey: Ben en iyi, en güzel zamanlarda öğretmenlik yapmışım. İyi ki de o zamanlarda öğretmenmişim. Kendim için tamam çok mutluyum. Yaşadığım yaşantı güzel. Ben bir temel oluşturmuşum. Çocuklarımı yetiştirmişim. Ama bundan sonra bir torunum için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Torunum 17 yaşında onu nasıl bir ülke bekliyor bilmiyorum. Diğer torunum 5 yaşında o çok daha kötüsünü görecektir. (Kadın, 65)

Öte yandan gelecekle ilgili olarak çekinceleri olduğunu vurgulayan ancak hayata güzel ve umut dolu bakmak gerektiğini belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmenin de “Hep güzel bakacaksın. Güzel göreceksin. Her gün yeni bir umudu doğuracak. Umutla kalkacaksın ayağa, huzurla, neşeyle. Yani çocuklarım var, torunlarım var. Gelecekleri açısından baktığım zaman bazı çekincelerim oluyor. Olmaması da mümkün değil. Ama inşallah düzelecek diyoruz.” (Kadın, 66) şeklindedir.

5.2.9. Öğretmenlerin Yaşamlarından Memnuniyetleri

Hafta içi ve hafta sonu günlerinde birbirleriyle hemen hemen benzer aktivitelerde bulunarak yaşamlarını devam ettiren hem yeni kuşak öğretmenlerin hem de eski kuşak öğretmenlerin tamamının yaşamlarından memnun oldukları görülürken, yaşam biçimleriyle ilgili olarak farklı düşüncelere sahip oldukları göze çarpmaktadır. Yeni kuşak öğretmenler, kendilerini şükreden ve yetinen bir profil şeklinde tanımlayarak, hayatlarında bazı eksikliklerin olduğunu, çok da iyi bir yaşam biçimine sahip olmadıklarını ve daha iyi bir yaşamlarının olabilecek olduğunu belirtmişler; eski kuşak öğretmenler ise her şeyi dolu dolu yaşadıklarını ve yaşamlarından memnun olarak güzel bir hayat sürdürdüklerini ifade etmişlerdir.

Yeni kuşak öğretmenler, hafta içi günlerinin neredeyse tamamının okulda derslerle ve ek derslerle, destek eğitimlerle ve kurslarla geçtiğini, hafta sonlarını da ailece vakit geçirerek, dinlenerek, eğlenerek ve gezerek değerlendirdikleri bir yaşamlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerin yaşamlarından memnuniyetleri çerçevesinde kendilerini şükreden, yetinen bir profil olarak gördükleri, öğretmenlerin bir bölümünün ise hayatlarında bazı eksikliklerin olduğunu, çok da iyi bir yaşam biçimine sahip olmadıklarını ve daha iyi bir yaşamlarının olabilecek olduğunu belirttikleri ancak yine de öğretmenlerin yaşamlarından memnun olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra eski kuşak öğretmenlerden de öğretmenlik yapmaya devam eden öğretmenlerin hafta içi günlerini okulda derslerle ve kurslarla yoğun bir şekilde geçirdikleri, hafta sonlarını ise genellikle dinlenerek ve gezerek değerlendirdikleri görülmüştür. Emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan eski kuşak öğretmenler, ev işleri ile ilgilenerken, kitaplar okuyarak, bulmacalar çözerek, günlük yürüyüşlerini yaparak ve fırsat buldukça da gezerek yaşamlarını devam ettirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca eski kuşak öğretmenler hayatı dolu dolu yaşadıklarını ve yaşamlarından memnun olduklarını dile getirmişler hatta öğretmenlerin bir bölümü yaşamlarından fazlasıyla memnun olduklarını ve çok güzel bir yaşam sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede eğitim öğretim süreci içerisinde tekdüze bir yaşamlarının olduğunu ve hafta içi günlerinin hep aynı şekilde geçtiğini belirten yeni kuşak öğretmenlerden Ö6 şeklindeki erkek öğretmen, hafta sonlarının biraz farklılaştığını ancak yine de maddiyat arka planda tutularak düşünüldüğü zaman öğretmenliğin kendisini tatmin ettiğini ve yaşamından memnun olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Hafta içi hep aynı. Hafta sonu biraz farklı oluyor. Ben okuldan sonra eve gidiyorum genellikle. Çok fazla aktivite, faaliyet gibi bir şey yok bende. Yani pandemiden dolayı. Mesela 2 sene öncesine kadar aktiftik de şimdi sadece hafta sonları İstanbul gezmesine çıkıyoruz. Başka yaptığımız öyle çok aşırı bir şey yok. Evde film izliyorum. Yaşamımdan memnunum. Yani eksiklikleri var mı var. Ama tabii şu an mesela sadece maddi olarak düşünürsek memnun değilsin ama normal bir şey olarak tatmin ediyor zaten öğretmenlik de. (Erkek, 29)

Yeni kuşak öğretmenlerden Ö8 şeklindeki kadın öğretmen ise hayatından memnun olduğunu ayrıca daha fazla kazanç elde etmiş olsa daha da memnun olacak olduğunu “Hayatımdan memnunum. Yani şu anki hayatımdan memnunum. Daha çok kazansam daha memnun olurum ama.” (Kadın, 29) şeklinde aktarmıştır. Çok da güzel bir hayatları olmamasına rağmen ve hayatlarının daha da iyi olabilme ihtimaline karşılık yine de yaşamlarından memnun olduklarını ifade eden yeni kuşak öğretmenlerden Ö4 ve Ö5 şeklindeki erkek öğretmenlerin de ifadeleri “Hayatımdan memnunum ama daha da iyi olabilirdi.” (Erkek, 28), “Hayatımdan memnunum. Hayatım çok güzel bir hayat değil ama benim olduğu için bir de güzel olanı kendimce yaşayabildiğim için memnunum.” (Erkek, 29) şeklindedir. Öte yandan eski kuşak öğretmenlerden Ö12 şeklindeki kadın öğretmen de haline şükrederek yaşamından duyduğu memnuniyeti “Hayatımdan memnunum ya. Memnunum ben hayatımdan. Çünkü ben şöyle düşünüyorum: Ben çok üsttekilerle fazla ilgilenmiyorum. Ben alttakilerle daha çok ilgileniyorum ve şükretmeyi biliyorum.” (Kadın, 61) şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanı sıra emekli olduğu için şu anda öğretmenlik yapmayan, ev işleriyle ya da gezerek hayatını sürdürdüğünü ve yaşamından çok memnun olduğunu belirten eski kuşak öğretmenlerden Ö16 şeklindeki kadın öğretmenin de ifadeleri “Gezerek, ev işleri ile günlerimi geçiriyorum. İstanbul’u geziyorum. İstanbul’u her fırsatta geziyorum. Emekli olalı 6 ay oldu ancak. Öğretmenken de geziyordum, yapıyordum. Hayatımdan, yaşamımdan çok memnunum. Gerçekten çok memnunum.” (Kadın, 65) şeklindeyken, benzer olarak eski kuşak öğretmenlerden Ö18 şeklindeki kadın öğretmen de sağlığına şükrettiğini, dilediği ve istediği şekilde yaşayabildiğini ve yaşamından çok memnun olduğunu şu şekilde aktarmıştır:

Yaşamımdan çok memnunum, Allah’a şükür. Neden memnunum biliyor musunuz? Çocuklarım sağlıklı. Hepsinin güzel bir işi var. Sağlıklıyım. Çevremdeki kardeşlerim, kuzenlerim, yeğenlerim hepsi çok sağlıklı. Daha ne olacak Allah’tan. Yiyecek ekmeğimiz, oturacak evimiz var. Çok şükür. Gerçekten daha ne isteyelim. Bir yere gitmek istediğinde gidebiliyorsun. Bir şey almak istediğinde alabiliyorsun. Yani çok şükür daha ne isteyeyim ben. Abartılı olmadan, abartmadan. (Kadın, 66)

5.3. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Karşılaştırılması

Yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenlerin meslek ile yaşam tarzı ilişkileri çerçevesinde meslekleri üzerinden ve nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarından ve nasıl yaşadıklarından hareketle yaşam tarzları üzerinden benzerliklere ve farklılıklara dayalı bir şekilde karşılaştırması Tablo 15’de ve Tablo 16’da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 15. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Meslek ile Yaşam Tarzı İlişkisi Çerçevesinde Karşılaştırılması

Benzerlikler	
- İnsan yetiştirmek - Çocukluk hayali - Öğretmenin yönlendirmesi - Mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması - Saygınlık ve değer kaybı yaşanması - Sınıf öğretmeni olmak tatmin ediyor - Yeniden bir meslek seçme şansım olsa sınıf öğretmenliğini tercih ederdim - Mevcut şartlar hakkında bilgilendirme ve tavsiye etme - Dış görünüş ve öğretmen duruşu - Çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşım - Öğretmen kimliğini taşıma, müdahale etme ve konuşma tarzı	
Farklılıklar	
Yeni Kuşak	Eski Kuşak
- Sabır - Vicdan - Çocuklara olan ilgi - Sınıf öğretmeni olmak eskisi kadar tatmin etmiyor - Yeniden bir meslek seçme şansım olsa sınıf öğretmenliğini tercih etmezdim - Saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliği tavsiye etmeme - Diğer branşları tavsiye etme - Sabırlı olmak	- Kutsal - Israr edilmesi - Öğretmenlere duyulan hayranlık ve öğretmenlere imrenme - Çocukları işlemek - Sevgi ve fedakârlık - Eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeli - Sınıf öğretmenliğinin çok farklı bir meslek olmasından dolayı herkese tavsiye etmeme

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin mesleği tercih etmelerinde, çocukluk hayallerinin olması, öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesi, mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması; mesleği tanımlamalarında, insan yetiştirmek; mesleğe bakışlarında, meslekte saygınlık ve değer kaybının yaşanması; meslekten memnuniyetlerinde, mesleklerinin kendilerini tatmin etmesi ve sınıf öğretmenliğinin tekrar tercih edilmek istenmesi; mesleği tavsiye edip etmeme durumlarında, mevcut şartlar hakkında bilgilendirme yaparak tavsiye etmeleri ve meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinde, dış görünüş ve öğretmen duruşları, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşımları, öğretmen kimliğini taşımaları, müdahale edici bir yaklaşım sergilemeleri ve konuşma tarzları şeklinde ortak özelliklerinin olduğu görülmektedir.

Öte yandan yeni kuşak öğretmenlerin mesleği tercih etmelerinde çocuklara olan ilgileri etkili olmuşken, eski kuşak öğretmenlerin kendilerine öğretmen olmaları için ısrar edilmesi, öğretmenlerine duydukları hayranlık ve imrenme etkili olmuştur. Yeni kuşak öğretmenler mesleği, sabır ve vicdan şeklinde; eski kuşak öğretmenler ise sevgi ve fedakârlık, çocukları işlemek ve kutsal şeklinde tanımlamışlardır. Eski kuşak öğretmenlerin mesleğe bakışlarında eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeli yer almaktadır. Yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini eskisi kadar tatmin etmediği ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tekrar tercih etmek istemedikleri görülmüştür. Ayrıca yeni kuşak öğretmenlerin sınıf öğretmenliği yerine diğer branşları tavsiye ettikleri, saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliği tavsiye etmedikleri görülürken; eski kuşak öğretmenlerin sınıf öğretmenliği çok farklı bir meslek olduğu için herkese tavsiye etmedikleri görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenler meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi sabırlı olmak şeklinde de ifade etmişlerdir.

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerinde kuşakların belli pratiklerinde özgünlüklerinin olduğunu ve buna dayalı olarak da kuşağa özgü bir yaklaşımın sergilendiğini görmekteyiz. Eski kuşak öğretmenlerin içine doğup büyüdükleri günün koşullarında, öğretmenliğin diğer bütün mesleklerden daha üst bir statüde görülerek parmakla gösterilen, el üstünde tutulan ve saygınlığı yüksek olan bir meslek olmasını göz önünde bulundurarak öğretmenleri kendilerine rol model almalarında, öğretmenlere hayranlık duymalarında ve öğretmenlere imrenerek bu mesleği tercih etmelerinde kuşağa özgü farklılıkların olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Yeni Kuşak ile Eski Kuşak Öğretmenlerin Yaşam Tarzlarına Göre Karşılaştırılması

Benzerlikler
- Futbol - Tiyatro - Konser - Deniz tatili - Doğa gezileri - Yayla gezileri - Çay toplamak - Yurt içi gezileri - Kitap okumak - Ailece vakit geçirmek - Tarihi ve turistik mekânlar, müzeler - Memleket, eş, dost, aile ve akraba ziyaretleri - Boyama çalışmaları (resim, mandala, karakalem ve puzzle) - Öğretmenler sıklıkla ve her tarz müziği dinlemektedirler - Türk müziği, Karadeniz müziği, arabesk ve yabancı müzikler dinlemektedirler - Dünya klasiklerini tercih etmekte ve okumaktadırlar - Öğretmenlerin dergi okuma alışkanlıkları yoktur - AVM ortamı pek sevilmemekte ve alışveriş için tercih edilmemektedir - Öğretmenler alışveriş için marketleri tercih etmektedirler - Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin en az yarısının sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları yoktur - Öğretmenlerin sağlık kurumu tercihlerinde öncelikleri devlet hastaneleridir - Öğretmenler, gündelik yaşam ile okul ortamında aynı tarzda giyinmektedirler - Öğretmenlerin harcamaları faturalar, gıda ve evin temel ihtiyaçları üzerinedir - Öğretmenlerin hiçbiri maaşından memnun değildir - Öğretmenlerin hiçbiri birikim yapamamaktadır - Öğretmenler, maaşlarıyla geçinebilmenin oldukça zor olduğunu belirterek maaşlarının bu kadar yıpranmalarına değmediğini ve bu konuda kendilerine destek verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir - Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin yarısından fazlası kendisini orta sınıfa ait hissetmektedir - Öğretmenler, Z kuşağının geleceğini çok da parlak görmediklerini ve gelecekte pek de umutlu olmadıklarını ifade etmişlerdir - Öğretmenler hayata gerçekçi ve pozitif bir bakış açısıyla, umutla bakmaktadırlar - Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin tamamı yaşamlarından memnundur

Farklılıklar (Yeni Kuşak)

- Sinema
- Maça gitmek
- Olta balıkçılığı
- Şiir seslendirmek
- Pilates ve masa tenisi
- Öğretmenler hip hop, rap ve rock tarzlarında müzikler dinlemektedirler
- Öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara oldukça hâkimdirler
- Öğretmenlerin televizyon izleme alışkanlıkları yoktur
- Öğretmenler dizi ve film için Netflix ve Exxen'i tercih etmektedirler
- Öğretmenler sosyal medya ve telefon kullanımında aktiftirler
- Öğretmenler gündemi Twitter üzerinden takip etmektedirler
- Öğretmenler genellikle Whatsapp, Twitter ve Instagram'ı kullanmaktadırlar
- Facebook pek kullanılmamaktadır
- Öğretmenler vakit bulabildikçe kitap okumaktadırlar
- Kişisel gelişim, çocuk gelişimi ve felsefi ağırlıklı kitaplar okumaktadırlar
- Öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları yoktur
- Öğretmenler giyim ve gıda başta olmak üzere online alışveriş yapmaktadırlar
- Öğretmenlerin sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıkları yoktur
- Öğretmenlerin çok sık bir şekilde dışarıda yemek yeme ve dışarıdan eve yemek söyleme alışkanlıkları vardır
- Öğretmenler sade ve spor bir giyim tarzına sahiptirler
- Öğretmenlerin yarısından fazlasının herhangi bir sendikaya ya da sivil toplum kuruluşuna üyelikleri yoktur
- Öğretmenlerin kira harcamaları vardır
- Öğretmenlerin çocukların yetiştirilme tarzlarına vurgu yaparak, çocuklara sorumluluk verilmediğini ifade etmişlerdir
- Öğretmenlere göre eğitim sistemi, öğrencinin kendini tanıması ve yeteneklerine göre hareket etmesi noktasında arka planda tutulmaktadır
- Öğretmenler kendilerini şükreden ve yetinen bir profil olarak tanımlamışlardır
- Çok da iyi bir yaşam biçimine sahip olmadıklarını ve hayatlarında bazı eksikliklerin olduğunu ifade eden öğretmenler vardır

Farklılıklar (Eski Kuşak)

- Satranç, voleybol ve basketbol
- Aerobik, yüzme ve jimnastik
- Halter, güreş ve at biniciliği
- Yürüyüş
- Kamplar
- Opera ve bale
- Sergi ve festivaller
- Bulmaca çözmek
- Yurt dışı gezileri
- Arıcılık faaliyetleri
- Bağcılık
- Toprağı ekip biçme
- Örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri
- Flüt, mandolin ve saz çalabilen öğretmenler vardır
- Öğretmenler Türk halk müziği, Türk sanat müziği, özgün müzik, klasik müzik, ve caz müziği dinlemektedirler
- Öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara hâkim değildirler
- Öğretmenler haberleri, açık oturumları, belgeselleri, kültürel programları, spor programlarını ve tartışma programlarını düzenli bir şekilde takip etmektedirler
- Öğretmenler sosyal medya ve telefon kullanımında pasiftirler
- Öğretmenler genellikle Whatsapp ve Facebook'u kullanmaktadırlar
- Öğretmenler düzenli ve aşırı bir şekilde kitap okumaktadırlar
- Roman, bilimsel, siyaset, psikoloji ve tarih ağırlıklı kitaplar okumaktadırlar
- Öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları oldukça iyidir
- Öğretmenler online alışveriş yapmayı bilmemektedirler
- Öğretmenler gezerek ve seçerek halk pazarlarından alışveriş yapmaktadırlar
- Öğretmenler sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahiptirler
- Mutfakta zaman geçirmekten ve yemek yapmaktan zevk almaktadırlar
- Ev yemeklerini tercih etmekte ve akşam yemeklerini ailece yemekteyler
- Öğretmenlerin dışarıda yemek yeme alışkanlıkları yoktur
- Öğretmenler bütünlük ve uyum içinde giyinmektedirler
- Resmi, takım elbiseli, kravatlı, özenli ve şık bir giyim tarzına sahiptirler
- Öğretmenlerin neredeyse tamamının bir eğitim sendikasına üyelikleri vardır
- En güzel zamanlarda öğretmenlik yaptıklarını belirterek günümüzde kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun olmadığını ifade etmişlerdir
- Günümüzde öğretmen yetiştirme ve eğitim sistemi ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta ve eğitime gereken önem verilmemektedir
- Yaşamından fazlasıyla memnun olan öğretmenler vardır

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarından hareketle boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde ailece vakit geçirmek, futbol, tiyatro, konser, kitap okumak, resim, mandala, karakalem ve puzzle gibi boyama çalışmaları, tarihi ve turistik mekânlar, müzeler, deniz tatili, yurt içi gezileri, doğa gezileri, yayla gezileri, çay toplamak, memleket, eş, dost, aile ve akraba ziyaretleri şeklinde birtakım benzerliklerin olduğu görülmektedir. Yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenler sıklıkla ve Türk müziği, Karadeniz müziği, arabesk ve yabancı müzik ortak olacak şekilde her tarz müziği dinlemektedirler. Dergi okuma alışkanlıkları olmayan yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenlerin dünya klasiklerini okudukları görülmektedir. Öğretmenler alışveriş için marketleri tercih etmekte, AVM ortamını pek sevmemekte ve alışveriş için tercih etmemektedirler. Sağlık kurumu tercihlerinde öncelikleri devlet hastaneleri olan yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin en az yarısının sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları yoktur. Öğretmenler, gündelik yaşamları ile okul ortamında aynı tarzda giyinmektedirler. Öğretmenlerin harcamaları faturalar, gıda ve evin temel ihtiyaçları üzerinedir. Öğretmenlerin hiçbiri maaşından memnun değildir ve öğretmenlerin hiçbiri birikim yapamamaktadır. Bu doğrultuda hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenler, maaşlarıyla geçinebilmenin oldukça zor olduğunu belirterek maaşlarının bu kadar yıpranmalarına değmediğini ve bu konuda kendilerine destek verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenlerin yarısından fazlası kendisini orta sınıfa ait hissetmektedir. Öğretmenler gelecekte pek de umutlu olmayarak Z kuşağının geleceğini çok da parlak görmemektedirler. Hayata gerçekçi ve pozitif bir bakış açısıyla, umutla bakmakta olan yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin tamamı yaşamlarından memnundur.

Öte yandan yeni kuşak öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde sinema, maça gitmek, olta balıkçılığı, şiir seslendirmek, pilates ve masa tenisi şeklinde eski kuşak öğretmenlerin ise bulmaca çözmek, örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri, satranç, voleybol, basketbol, aerobik, yüzme, jimnastik, halter, güreş, at biniciliği, opera, bale, sergi ve festivaller, yürüyüş, kamp, yurt dışı gezileri, arıcılık faaliyetleri, toprağı ekip biçme ve bağcılık şeklinde birtakım farklılıklarının olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenler hip hop, rap ve rock tarzlarında müzikler dinlerken; eski kuşak öğretmenler Türk halk müziği, Türk sanat müziği, özgün müzik, klasik müzik ve caz müziği dinlemekte, flüt, mandolin ve saz çalabilmektedirler. Yeni kuşak öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara oldukça hâkimken, eski kuşak öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara hâkim değildirler.

Televizyon izleme alışkanlıkları olmayan yeni kuşak öğretmenler dizi ve film için Netflix ve Exxen'i tercih etmektedirler. Eski kuşak öğretmenler ise haberleri, açık oturumları, belgeselleri, kültürel programları, tartışma ve spor programlarını düzenli bir şekilde takip etmektedirler. Yeni kuşak öğretmenler telefon ve sosyal medya kullanımında aktifken, eski kuşak öğretmenler telefon ve sosyal medya kullanımında pasiftirler. Yeni kuşak öğretmenler Facebook'u pek kullanmamakta ve genellikle Whatsapp, Twitter ve Instagram'ı kullanmaktayken, eski kuşak öğretmenler genellikle Whatsapp ve Facebook'u kullanmaktadırlar. Yeni kuşak öğretmenler vakit bulabildikçe kitap okumaktayken, eski kuşak öğretmenler düzenli ve aşırı bir şekilde kitap okumaktadırlar. Yeni kuşak öğretmenler kişisel gelişim, çocuk gelişimi ve felsefi ağırlıklı kitapları okurken, eski kuşak öğretmenler roman, bilimsel, siyaset, psikoloji ve tarih ağırlıklı kitapları okumaktadırlar. Yeni kuşak öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları yokken, eski kuşak öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları çok iyidir.

Yeni kuşak öğretmenler rahatlıkla online alışveriş yapmaktayken, eski kuşak öğretmenler online alışveriş yapmayı bilmemekte ve geleneksel yöntemi sürdürerek halk pazarlarından alışveriş yapmaktadırlar. Yeni kuşak öğretmenlerin sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıkları yokken, eski kuşak öğretmenler sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahiptirler. Yeni kuşak öğretmenler çok sık bir şekilde dışarıda yemek yeme ve dışarıdan eve yemek söyleme alışkanlığına sahipken, yemek yapmaktan zevk alan, ev yemeklerini tercih eden ve akşam yemeklerini ailece yiyen eski kuşak öğretmenlerin dışarıda yemek yeme alışkanlıkları yoktur. Yeni kuşak öğretmenler sade ve spor bir giyim tarzına sahipken, eski kuşak öğretmenler bütünlük ve uyum içinde, özenli, şık, resmi, takım elbiseli ve kravatlı bir giyim tarzına sahiptirler. Sendika veya sivil toplum kuruluşu üyeliğinde yeni kuşak öğretmenler pasif kalmışken, eski kuşak öğretmenlerin neredeyse tamamı aktiftir. Yeni kuşak öğretmenlerin kira harcamaları vardır. Yeni kuşak öğretmenler çocukların yetiştirilme tarzlarına vurgu yaparken, eski kuşak öğretmenler en güzel zamanlarda öğretmenlik yaptıklarını ve günümüzde kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun olmadığını belirtmişlerdir. Yeni kuşak öğretmenlere göre eğitim sistemi, öğrencinin kendini tanıması ve yeteneklerine göre hareket etmesi noktasında arka planda tutulmaktayken; eski kuşak öğretmenlere göre eğitimin kalitesi eskiden çok daha iyi olmasına rağmen günümüzde öğretmen yetiştirme ve eğitim sistemi ile ilgili sıkıntılar yaşanmakta ve eğitime gereken önem verilmemektedir. Yeni kuşak öğretmenler şükreden ve yetinen bir profilken, eski kuşak öğretmenler oldukça güzel bir hayat sürdürmüşlerdir.

Farklı kuşakları temsil eden öğretmenlerin yaşam tarzlarında ortaya çıkan belli başlı farklılıklar kuşakların bazı pratiklerde özgünlükler taşıdığını ve öğretmenlerin kendi çağlarının çocukları olarak kendi yaşadıkları zamanın etkilerini ve göstergelerini taşıyarak yansıttıklarını göstermektedir. Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarında kuşaklar arasında bazı pratiklerin ortaya çıktığını ve bu pratikler çerçevesinde kuşağa özgü bir yaşayış tarzının sergilendiğini görmekteyiz. Bu doğrultuda içine doğdukları günün koşullarını göz önünde bulundurduğumuzda eski kuşak öğretmenlerin teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumlarındaki pasiflikleri dikkat çekmektedir. Teknoloji ile oldukça yakından ilgili olan yeni kuşak öğretmenlere nazaran teknolojiden ve internetten uzak, sosyal medya hesaplarını daha az ve daha sınırlı bir şekilde kullanan eski kuşak öğretmenler günümüz teknolojisine yeni kuşak kadar aktif bir şekilde ayak uyduramamaktadırlar. Gazete okuma ve bulmaca çözme alışkanlığını oldukça iyi bir şekilde edinmiş olan eski kuşak öğretmenlerin, kuşaklarına özgü bir yaşam sürdürerek hala düzenli bir şekilde bulmacalarını çözmek ve okumak için gazeteler aldıkları, sendikaların kurucu üyelerinden olarak bu üyeliklerini yıllardır devam ettirdikleri görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenlerde ise böyle bir alışkanlığın olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan eski kuşak öğretmenlerin tüketim alışkanlıklarında ve alışveriş tarzlarında da geleneksel yöntemleri koruyarak ve sürdürerek internet ortamına güvensizlikleri, online alışveriş yapmayı bilmemeleri ve online alışveriş konusunda tereddütlerinin olması söz konusudur. Buna nazaran yeni kuşak öğretmenlerin tüketim ve alışveriş alışkanlıklarında da teknolojinin hayatlarının ayrılmaz bir parçası olması, interneti devamlı ve rahatlıkla kullanabilmeleri ve online alışveriş sıklıkla tercih etmeleri kuşaklar arasındaki yaşam tarzlarına özgü farklılıkları açığa çıkarmaktadır. Yine eski kuşak öğretmenlerin yaşları gereği planlı ve düzenli beslenme alışkanlıklarını koruyarak sağlıklarına dikkat etmeleri, yeni kuşak öğretmenlerin ise daha rahat ve bekâr bir yaşam sürdürmelerine dayalı olarak beslenmelerine ve sağlıklarına dikkat etmemeleri kuşaklarına özgü yaşayış tarzını veya yaşama biçimlerini sürdürdüklerini göstermektedir. Eski kuşak öğretmenlerin düzen, bütünlük ve uyum içinde olan resmi giyim tarzlarını yaşam biçimi haline getirerek gündelik yaşamlarında da devam ettirmeleri, yeni kuşak öğretmenlerin ise sade ve spor giyim tarzını tercih etmeleri kuşakların belli pratiklerde özgünlüklerinin olduğunu ve kuşağa özgü farklılıkları ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin yaşam tarzlarındaki değişimi ele alan bu çalışmada hem yeni kuşaktan hem de eski kuşaktan öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle nasıl bir yaşam tarzına sahip olduklarını ve nasıl bir yaşam sürdürdüklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin yaşam tarzları, yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin duygu, düşünce ve tecrübelerinden hareketle kuşaklararası karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmış, kuşaklara özgü belli pratiklerden yola çıkılarak benzerliklere ve farklılıklara dayalı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında yeni kuşaktan ve eski kuşaktan öğretmenlerin, öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerinin yanı sıra bir yaşam tarzı belirleyicisi olarak faaliyetleri, davranışları, ilgi alanları ve düşünceleri çerçevesinde yaşam tarzları ve yaşamlarından memnuniyetleri üzerinde durulmuştur.

Nitel araştırma yönteminin ve etnografik araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada, katılımcılara kartopu örneklem tekniği kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 30 yaş ve altı 10 yeni kuşak sınıf öğretmeni ile 60 yaş ve üzeri 10 eski kuşak sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 20 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Sınıf öğretmenlerinin her öğrencinin hayatında yer edinerek kendilerine özgü bir ağırlıklarının olmasından ve öğrencilerin hayatlarına daha yakından ve daha fazla dokunarak öğrenciler üzerinde önemli ölçüde etki ve iz bırakmalarından hareketle çalışmanın katılımcıları branş ve kademe türü gibi farklılıklar söz konusu olmaksızın, eşit kademedeki ve yalnızca sınıf öğretmenliği branşından seçilmişlerdir. Araştırmanın amacına ve konusuna en uygun düşün tekniğinin mülakat olması nedeniyle, araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır.

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin, meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerinde ve yaşam tarzlarında birtakım benzerliklerin yanı sıra farklılıklar da söz konusudur. Bu doğrultuda öğretmenlerin mesleki tercihlerinde, çocukluk hayallerinin olması, öğretmenlerinin kendilerini yönlendirmesi, mecburiyet ve atanma ihtimalinin yüksek olması şeklinde ortak özelliklerinin olduğu görülürken; yeni kuşak öğretmenlerin çocuklara olan ilgilerinin, eski kuşak öğretmenlerin ise kendilerine öğretmen olmaları için ısrar edilmesinin, öğretmenlerine duydukları hayranlık ve imrenmenin etkili olduğu görülmüştür. Öğretmenler mesleği insan yetiştirmek olarak ortak bir şekilde tanımlarken,

yeni kuşak öğretmenler mesleği sabır ve vicdan şeklinde; eski kuşak öğretmenler ise sevgi ve fedakârlık, çocukları işlemek ve kutsal şeklinde tanımlamışlardır. Öğretmenlerin mesleğe bakışlarında, meslekte saygınlık ve değer kaybının yaşanması şeklinde ortak düşüncelerinin olduğu görülürken, eski kuşak öğretmenler eğitim sistemi, öğretmen yetiştirme ve seçme modeline de değinmişlerdir.

Öte yandan öğretmenlerin mesleklerinin kendilerini tatmin etmesi ve sınıf öğretmenliğinin tekrar tercih edilmek istenmesi şeklinde ortak bir özelliklerinin olduğu görülürken; yeni kuşak öğretmenlerin bir bölümünün sınıf öğretmeni olmalarının kendilerini eskisi kadar tatmin etmediği ve yeniden bir meslek seçme şansları olsa sınıf öğretmenliğini tekrar tercih etmek istemedikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler mevcut şartlar hakkında bilgilendirme yaparak mesleği tavsiye ettiklerini ortak özellikleri şeklinde belirtirken, yeni kuşak öğretmenlerin sınıf öğretmenliği yerine diğer branşları tavsiye ettikleri, saygınlığını ve imajını kaybeden bir meslek olmasından dolayı öğretmenliği tavsiye etmedikleri; eski kuşak öğretmenlerin ise sınıf öğretmenliği çok farklı bir meslek olduğu için herkese tavsiye etmedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinde dış görünüşleri ve öğretmen duruşları, çocuklara karşı olan sevgi ve yaklaşımları, öğretmen kimliğini taşımaları, müdahale edici bir yaklaşım sergilemeleri ve konuşma tarzları şeklinde ortak özelliklerinin olduğu görülürken; yeni kuşak öğretmenler meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkiyi sabırlı olmak şeklinde de ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin meslekleri ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden hareketle öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerinde benzer ve ortak ifadelerin yanı sıra bazı farklılıkların ortaya çıkmasıyla kuşakların belli pratiklerinde özgünlüklerinin olduğunu ve kuşağa özgü bir yaklaşımın sergilendiğini görmekteyiz. Eski kuşak öğretmenlerin içine doğup büyüdüğü günün koşullarında, öğretmenliğin diğer bütün mesleklerden daha üst bir statüde görülerek parmakla gösterilen, el üstünde tutulan ve saygınlığı yüksek olan bir meslek olmasını göz önünde bulundurarak öğretmenleri kendilerine rol model almalarında, öğretmenlere hayranlık duymalarında ve öğretmenlere imrenerek bu mesleği tercih etmelerinde kuşağa özgü farklılıkların ortaya çıktığı söylenilebilir.

Diğer taraftan yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarından hareketle boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde de bazı benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur. Yeni kuşak ve eski kuşak öğretmenlerin ailece vakit geçirmek, futbol, tiyatro, konser, kitap okumak, resim, mandala, karakalem ve puzzle gibi boyama çalışmaları, tarihi ve turistik mekânlar, müzeler, deniz tatili, yurt içi gezileri, doğa gezileri, yayla gezileri, çay toplamak, memleket, aile ve akraba ziyaretleri şeklinde birtakım benzerliklerinin olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenlerde maça gitmek, olta balıkçılığı, şiir seslendirmek, sinema, pilates ve masa tenisi şeklinde; eski kuşak öğretmenlerde ise bulmaca çözmek, örgü ve dantel gibi el işi etkinlikleri, satranç, voleybol, basketbol, aerobik, yüzme, jimnastik, halter, güreş, at biniciliği, opera, bale, sergi ve festivaller, yürüyüş, kamp, yurt dışı gezileri, arıcılık faaliyetleri, toprağı ekip biçme ve bağcılık şeklinde birtakım farklılıkların olduğu görülmektedir. Öğretmenler sıklıkla ve Türk müziği, Karadeniz müziği, arabesk ve yabancı müzik ortak olacak şekilde her tarz müziği dinlemektedirler. Ayrıca yeni kuşak öğretmenler hip hop, rap ve rock tarzlarında müzikler dinlemekte; eski kuşak öğretmenler ise Türk halk müziği, Türk sanat müziği, özgün müzik, klasik müzik ve caz müziği dinlemekte, flüt, mandolin ve saz çalabilmektedirler.

Yeni kuşak öğretmenler vakit bulabildikçe kitap okumaktayken, eski kuşak öğretmenler düzenli ve aşırı bir şekilde kitap okumaktadırlar. Öğretmenlerin dünya klasiklerini okumak şeklinde ortak bir özelliklerinin olduğu görülmektedir. Yeni kuşak öğretmenler kişisel gelişim, çocuk gelişimi ve felsefi ağırlıklı kitapları okumaktayken, eski kuşak öğretmenler roman, bilimsel, siyaset, psikoloji ve tarih ağırlıklı kitapları okumaktadırlar. Yeni kuşak öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları yokken, eski kuşak öğretmenlerin gazete okuma alışkanlıkları çok iyidir. Yeni kuşak öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara oldukça hâkimken, eski kuşak öğretmenler teknolojiye ve bilgisayara hâkim değildirler. Televizyon izleme alışkanlığı olmayan yeni kuşak öğretmenler dizi ve film için Netflix ve Exxen'i tercih etmektedirler. Eski kuşak öğretmenler ise haberleri, açık oturumları, belgeselleri, kültürel programları ve spor programlarını düzenli bir şekilde takip etmektedirler. Yeni kuşak öğretmenler telefon ve sosyal medya kullanımında aktifken, eski kuşak öğretmenler telefon ve sosyal medya kullanımında pasiftirler. Yeni kuşak öğretmenler Facebook'u pek kullanmamakta ve genellikle Whatsapp, Twitter ve Instagram'ı kullanmaktayken, eski kuşak öğretmenler genellikle Whatsapp ve Facebook'u kullanmaktadırlar.

Öğretmenler alışveriş için marketleri tercih etmekte, AVM ortamını pek sevmemekte ve alışveriş için tercih etmemektedirler. Bunun yanı sıra yeni kuşak öğretmenler rahatlıkla online alışveriş yapmaktayken, eski kuşak öğretmenler online alışveriş yapmayı bilmemekte ve geleneksel yöntemi sürdürerek halk pazarlarından alışveriş yapmaktadırlar. Sağlık kurumu tercihlerinde öncelikleri devlet hastaneleri olan öğretmenlerin en az yarısının sigara ve alkol kullanma alışkanlıkları yoktur. Yeni kuşak öğretmenlerin sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlıkları yokken, eski kuşak öğretmenler sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahiptirler. Yeni kuşak öğretmenler sıklıkla dışarıda yemek yeme ve dışarıdan eve yemek söyleme alışkanlığına sahipken, yemek yapmaktan zevk alarak ev yemeklerini tercih eden ve akşam yemeklerini ailece yiyen eski kuşak öğretmenlerin dışarıda yemek yeme alışkanlıkları yoktur. Öğretmenler, gündelik yaşamları ile okul ortamında aynı tarzda giyinmektedirler. Yeni kuşak öğretmenler sade ve spor bir giyim tarzına sahipken, eski kuşak öğretmenler bütünlük ve uyum içinde, resmi, takım elbiseli, kravatlı ve şık bir giyim tarzına sahiptirler. Yeni kuşak öğretmenler sendika ya da sivil toplum kuruluşu gibi herhangi bir üyeliklerinin olup olmasında pasif kalmışlarken, eski kuşak öğretmenlerin neredeyse tamamı aktiftirler. Öğretmenlerin harcamaları faturalar, gıda ve evin temel ihtiyaçları üzerineyken, yeni kuşak öğretmenlerin kira harcamaları da vardır. Öğretmenlerin hiçbiri maaşından memnun değildir ve öğretmenlerin hiçbiri birikim yapamamaktadır. Bu doğrultuda hem yeni kuşak hem de eski kuşak öğretmenler, maaşlarıyla geçinebilmenin oldukça zor olduğunu belirterek maaşlarının bu kadar yıpranmalarına değmediğini ve bu konuda kendilerine destek verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yarısından fazlası kendisini orta sınıfa ait hissetmektedir. Öğretmenler gelecekte pek de umutlu olmayarak Z kuşağının geleceğini çok da parlak görmemektedirler. Yeni kuşak öğretmenler çocukların yetiştirilme tarzlarına vurgu yaparken, eski kuşak öğretmenler en güzel zamanlarda öğretmenlik yaptıklarını ve günümüzde kendi çocukluklarındaki gibi bir çocukluğun olmadığını belirtmişlerdir. Yeni kuşak öğretmenlere göre eğitim sistemi, öğrencinin kendini tanıması ve yeteneklerine göre hareket etmesi noktasında arka planda tutulmaktayken; eski kuşak öğretmenlere göre eğitimin kalitesi eskiden çok daha iyi olmasına rağmen günümüzde öğretmen yetiştirme ve eğitim sistemi ile ilgili sıkıntılar yaşanmaktadır.

Öğretmenler hayata gerçekçi ve pozitif bir bakış açısıyla, umutla bakmaktadırlar. Yaşam tarzlarıyla ilgili olarak farklı düşüncelere sahip olsalar da öğretmenlerin tamamı yaşamlarından memnundur. Yeni kuşak öğretmenler kendilerini şükreden ve yetinen bir profil şeklinde tanımlarken, eski kuşak öğretmenler dopdolu ve güzel bir hayat sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarında bazı farklılıkların ortaya çıktığını, kuşakların belli pratiklerde özgünlük taşıdıklarını ve bu pratiklere dayalı olarak da öğretmenlerin kuşağa özgü bir yaşayış tarzına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Özellikle yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri çerçevesinde teknoloji, bilgisayar ve sosyal medya araçlarını kullanma durumlarında, gazete okuma ve bulmaca çözme alışkanlıklarında, sendika ya da sivil toplum kuruluşu üyeliklerinde, beslenme alışkanlıklarında, tüketim alışkanlıklarında, alışveriş tarzlarında ve giyim tarzlarında kendilerine has özgünlükler taşıdıklarını ve kuşağa özgü bir yaşam sergilediklerini görmekteyiz.

Şüphesizdir ki aynı zaman dilimlerinde yaşayarak aynı dönemin koşullarına şahitlik eden, aynı toplumsal olayları deneyimleyen ve döneminin olayları ve eğilimleri tarafından şekillendirilen bireylerin döneminin diğer bireyleriyle benzer ya da ortak düşünce ve davranışlara sahip olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda farklı kuşaktan öğretmenler üzerinden gerçekleştirilen bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak farklı zaman dilimlerinde yaşayarak farklı kuşakları temsil eden, farklı dönemlerin koşullarını deneyimleyen ve mesleklerini farklı zaman dilimlerinde icra ederek farklı tecrübeler yaşamış olan daha da genel bir ifadeyle yaşadığı dönemin kaderini taşıyarak dönemin ruhunu yansıtan ve yaşadıkları zamanın çocukları olan yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yaşam tarzlarında ortaya çıkan bu farklılıklar, öğretmenlerin yaşadıkları zamanın etkilerini ve göstergelerini taşıdıklarını, kuşakların belli pratiklerde özgünlüklerinin olduğunu ve kuşağa özgü bir yaşamın sürdürüldüğünü göstermektedir.

Diğer taraftan bireylerin sahip oldukları öğretmenlik mesleğinin yaşamlarını belirlediği ve etkilediği, meslek ile yaşam tarzları arasındaki ilişkilerinden de hareketle bireylerin mesleklerinin yaşama biçimleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Kars (2016)'ın mesleklerin veya meslek gruplarının, yaşam tarzını belirlemedeki veya etkilemedeki rolü üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışması da bireylerin mesleklerini tercih etmelerinde, içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin güçlü bir etkisinin olduğunu ve bireylerin mesleklerinin, bireylerin yaşam tarzları üzerindeki etkisini göstermektedir.

Bunun yanı sıra Uca (2020)'nın bankacılık ve tır şoförlüğü mesleklerini ele aldığı çalışmasında da mesleklerin insanların gündelik hayatındaki hal ve hareketlerini, ekonomilerini, aile ilişkilerini, hayallerini, amaçlarını, kültürel konumlarını etkilediği ve farklı mesleklere sahip bireylerin değer dünyalarının da farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmalardan hareketle bireylerin seçmiş oldukları meslekleri ile aynı zamanda yaşama biçimlerini de tayin ettikleri açıkça ortadadır.

Öğretmenler üzerinden gerçekleştirilen bu çalışmanın bulguları, öğretmenler ile yapılan diğer çalışmalarla da pek çok benzer ve ortak özellikler taşımaktadır. Çalışma kapsamında öğretmenlerin meslekte bir saygınlığın kalmadığını, hem maddi hem de manevi açıdan öğretmenlikte değer kaybının yaşandığını ve öğretmenliğin gittikçe imajını kaybeden bir meslek haline geldiğini dile getirmeleri dikkate alınması gereken önemli hususlardandır. Geçmişte saygın bir yer edinerek insanlar için cazip ve tercih edilebilir bir meslek olan öğretmenlik mesleğinin zamanla aşınmaya uğradığı ve bu aşınmanın da günümüzde en yoğun şekilde özellikle de ekonomik ve sosyal statü anlamında kendini gösterdiği ortadadır. Mevcut çalışmanın bulguları da yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Eski kuşak öğretmenlerin yalnızca öğretmen maaşlarına kalmış olsalardı şu anda herhangi bir mala veya mülke sahip olamayacaklarını belirtmeleri öğretmenlere maddi olarak destek verilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Eski kuşak öğretmenlerin mal mülk sahibi olmalarında, çay ve arıcılık gibi farklı gelir kaynaklarının olmasının, öğretmenlik dışında emlakçılık gibi farklı ek işler yapmalarının hatta emekli olduktan sonra bile özel kurumlarda çalışmaya devam etmelerinin etkili olduğu görülmektedir.

Kuşkusuzdur ki yaşanan bu sıkıntılı durumlar aynı zamanda öğretmenlerin yaşam tarzları veya yaşam biçimleri ile de kendini açığa çıkarmaktadır. Çünkü bireyin mesleği onun toplum nazarındaki yerini yani sosyal statüsünü belirlemektedir. Birey, icra ettiği mesleği ile aynı zamanda yaşam tarzını ya da yaşama biçimini ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak mesleğin imajını kaybederek saygınlık ve değer kaybı yaşadığını belirten yeni kuşak ile eski kuşak öğretmenlerin yarısından fazlasının kendilerini orta sınıfa ait hissetmelerinden hareketle ve ilgili literatürde yapılan benzer araştırmalarla da bu durum açık bir şekilde ortadadır. Özkurt (2018)'un araştırma sonucunda da mesleki prestij ve statü kaybının en yoğun biçimde gözlemlendiği meslek grubunun geleneksel bir orta sınıf mesleği olan öğretmenlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde oldukça kalabalık bir meslek grubunu oluşturarak yaygın ve kitlesel bir meslek haline gelen öğretmenlik mesleğinin yakın zamanda Sunar (2014)'ın gerçekleştirmiş olduğu 'Türkiye Mesleki İtibar Araştırması'nda 4. sırada yer alırken, 5 sene içinde 10 sıra gerileyerek Sunar (2019)'ın "Türkiye'de Çalışma Hayatı ve Meslekler" araştırmasında 14. sırada yer alması, mesleki itibar skalasında en büyük itibar kaybı yaşayan meslek olduğunu göstermektedir. Öğretmenlik mesleğinin, meslekler skalası içerisindeki konumu göz önünde bulundurulduğunda ve mevcut çalışma sonucunda elde edilen bulgular da dikkate alındığında karar alıcılara ve politika yapıcılara çözüm önerileri olarak; öğretmenlik mesleği eski toplumsal statüsüne ve saygınlığına kavuşturularak, yeniden cazip bir meslek haline getirilmelidir. Bu doğrultuda öğretmenlik mesleği kolaylıkla tercih edilebilir ve ulaşılabilir bir meslek olmaktan kurtarılmalı ve toplumdaki "Hiçbir şey olamazsan en kötü öğretmen olursun" algısından sıyrılarak itibarı yüksek bir meslek haline dönüştürülmelidir. Bunun yanı sıra toplumda oldukça önemli bir görevi yerine getiren öğretmenlerin yaşam koşulları iyileştirilmelidir. Bu doğrultuda öğretmenlerin farklı faaliyetlere yönelerek çeşitli aktivitelerle ve eğitimlerle hem mesleki anlamda hem de kişisel gelişim anlamında kendilerine rahat bir şekilde yatırım yapabilmeleri ve kendilerini daha fazla geliştirebilmeleri için maddi anlamda daha fazla kazanç elde etmeleri sağlanmalıdır.

Literatürde öğretmenlerle ilgili pek çok çalışma olmasına rağmen öğretmenlerin yaşam tarzlarını kuşaklar üzerinden ele alan karşılaştırmalı bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Öğretmenlerin yaşam tarzlarındaki değişimi ele alan bu nitel araştırmanın sonuçları, farklı kuşaktan öğretmenlerin belli pratiklerde özgünlüklerinden yola çıkılarak ve sosyolojik bağlamdan da hareketle karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konulması açısından önemlidir. Bu doğrultuda bu çalışma literatürde eksikliği görülen bir boşluğun doldurulması hedefinden hareketle kuşak, meslek, eğitim, öğretmenlik ve yaşam tarzı ile ilgili bundan sonra yapılacak olan diğer çalışmalara ve araştırmalara fayda sağlaması ve kaynaklık etmesi ümidiyle gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165–182.

Ağırdır, B. (2013). Y kuşağı mı yeni hayatın yeni insanları mı? <https://t24.com.tr/yazarlar/bekir-agirdir/y-kusagi-mi-yeni-hayatin-yeni-insanlari-mi,7025>, (Erişim Tarihi: 18.02.2022)

Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 15-28.

Aslan, A. K. (2001). İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin yaşam kalitesi ve mesleki doyumu. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(1), 63-82.

Aşkın, C. (2016). Öğretmenlerin serbest zaman eğitimi ve rekreasyon (serbest zamanda yapılan aktiviteler) etkinliklerine katılımlarındaki sosyo, ekonomik, kültürel etkenler-Düzce örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 160-189.

Aydın, R., Canavar, O. ve Akkın A. (2018). Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleği ve öğretmenliğin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 965-990.

Baskan, G. A. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20, 16-25.

Bayhan, V. (2019). Kuşaklar sosyolojisi ve Türkiye için yeni bir kuşak analizi. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, 7(13), 29-45.

Bayhan, V. (2020). Türkiye’nin yeni kuşakları. <https://www.lacivertdergi.com/dosya/2020/10/05/turkiyenin-yeni-kusaklari>, (Erişim Tarihi: 20.02.2022)

Benlisoy S. (2008). Mit ile gerçeklik arasında 68’i hatırlamak. *Mesele Kitap Dergisi*, 24(1), 30-33.

Bilgili, H. (2016). *İnönü Üniversitesi'nde yabancı uyruklu öğrenci olmak: Etnografik bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversite. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.

Binarbaşı, S. (2006). *Kütahya ilinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi*. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.

Bozkurt, E. ve Erdoğan, R. (2019). Sınıf öğretmenlerinin beslenme alışkanlıklarının incelenmesi. *OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 75-94. DOI: 10.26466/opus.573261

Buyruk, H. (2015). *Öğretmen emeğinin dönüşümü*. İletişim: İstanbul.

Büyük Türk Ansiklopedisi, (1990). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. MEB: İstanbul.

Can, Y. (2008). İplik fabrikalarında uygulanan istihdam politikalarının işçilerin çalışma koşullarına ve yaşam tarzlarına etkileri: Niğde Örneği. *“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 10(4), 87-109.

Chaney, D. (1999). *Yaşam tarzları*. (Çev. İrem Kutluk). Dost Kitabevi: Ankara.

Creswell, J.W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri (Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni)*, (Çev.: Bütün, M. ve Demir, S. B.), Siyasal: Ankara.

Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide iki temel niteliksel desen: Fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal of Social Science*, 4 (8), 689-704.

Çağlar Çetinkaya, N. (2019). *Ürün konumlandırmanın Ankara ve Çankırı'da yerleşik x, y, z kuşaklarındaki satın alma niyetlerine etkisinin ölçülmesine yönelik karşılaştırmalı bir araştırma*. (Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kırıkkale.

Çelik Kayapınar, F. (2011). Kadın ve erkek ilköğretim öğretmenlerinin beslenme alışkanlıkları ve bilgi düzeylerinin karşılaştırılması. *Türkiye Klinikleri J Sports Sci*, 3(1), 8-15.

Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-237.

- Dağdeviren, A. (2015). *Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerini algılamalarının yaşam tarzı boyutuyla incelenmesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı.
- Dayı, Y. S. (2007). *Meslekler sosyolojisi açısından doktorluk mesleği ve doktorlar: Elazığ örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ.
- Demir, M. K. ve Arı, E. (2013). Öğretmen sorunları-Çanakkale ili örneği”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 107-126.
- Demirel, F. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri (Denizli ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.
- Deneçli, C. ve Deneçli, S. (2012). Nabza göre şerbet, kuşağa göre etkinlik: Eğlencenin pazarlanması ve kuşaklar. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 40, 33-35.
- Eğitim Bir Sen. (2008). *Öğretmenlerin meslek memnuniyeti araştırması*. Eğitim Bir Sen Yayınları.
- Eke, B. (1980). Yaşam tarzı ve gelir seviyesi arasındaki ilişki. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 18, 93-114.
- Eke, B. (1987). Bir sosyal sınıf belirleyicisi olarak meslek faktörü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, 377-401.
- Erden Ayhün, S. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-112.
- Erdoğan, İ. ve Meşeci, F. (2004). Lise öğretmenleri ile lise öğrencilerinin yaşam tarzları arasındaki farklılıklar. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 237-251.
- Erol P. Ö., Cansever B. A. ve Aslan N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıkları: İzmir örneği. *SEFAD*, 38, 457-480.
- Eryılmaz, A. (2008). *Taksi Şoförlüğü yapan kişilerin yaşam tarzları ve iş yaşamı hakkındaki düşüncelerinin iş doyumuyla ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Gültekin, M. (2020). Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 654-700.

Gümüşlü, B. (2005). *Cumhuriyet ve öğretmen: Aydınlanma politikası ve öğretmen kimliği (1923-1960)*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara.

Güney, A. H. (2020). *Yaşam tarzı olarak veganlığın satın alma davranışlarına etkisi ve kültürler arası bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

Güzel, S. ve Arıkan, G. (2005). Temel iş-güç değişiminin yaşam tarzı üzerindeki etkileri: Afyon-Sandıklı örneği. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 31, 55-78.

<https://www.ntv.com.tr/ntvpara/son-dakika-haberi-yeni-asgari-ucret-aciklandi-2023-asgari-ucret-zammi-ne-kadar,DIYnrnvHl0KmKeGsSmR6lg>, (26.01.2023)

<https://www.ogretmenlericin.com/meb-personel/turkiyede-gorev-yapan-toplam-ogretmen-sayisi-aciklandi-45037h>, (27.01.2023)

<https://www.ogretmenmeb.com/meb-ogretmen/derece-ve-kademelere-gore-2023-ogretmen-maaslari-h4135.html>, (28.01.2023)

İlhan, S. (2004). Bazı temel işlevleri ve artan önemi açısından meslek. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 3(1), 132-137.

İlhan, S. (2008). Yeni kapitalizm ve meslek olgusunun değişen anlamları üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 313-328.

İslamoğlu, A. H. ve Altunışık, R. (2003). *Tüketici davranışları*. Beta: İstanbul.

Kahraman A. B. (2009). *Öğretim üyelerinin toplumsal köken bağlamında tüketim alışkanlıkları ile yaşam tarzları arasındaki ilişki*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Kahraman, A. B. (2010). Lisansüstü eğitim yapmak amacıyla başka bir üniversitede görevlendirilen araştırma görevlilerinin yaşam tarzı profilleri ve problemleri (Hacettepe Üniversitesi örneği). *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2(2), 243-257.

- Kanyılmaz Polat, E. (2011). Çalışanların bütçelerinde sosyo-kültürel harcamaların yeri: Çanakkale’de öğretmenler üzerine bir araştırma. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(44), 297-324.
- Kars, F. (2016). *Yaşam tarzı göstergesi olarak meslekler (Isparta örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Kars, F. ve Özkul, M. (2021). Yaşam tarzı göstergesi olarak meslekler. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(1), 37-63.
- Kartarı, A. (2017). Nitel düşünce ve etnografi: Etnografik yönleme düşünsel bir yaklaşım. *Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(1), 207-220.
- Kaya, K. ve Tural, Y. (2005). Öğretmenlerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumları (Isparta örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 271- 289.
- Kaya, M. (2020). Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarının incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129-139.
- Kemerlioğlu, E. (1973). *Erzurum’da meslekler ve sosyal tabakalaşma*. (Doktora Tezi). Erzurum.
- Kemerlioğlu, E. (1996). *Toplumsal tabakalaşma ve hareketlilik*. Saray: İzmir.
- Kıran, A. B., Durmuş, E. ve Sucu, N. N. (2019). Öğretmenlik mesleğinin itibar kaybı nedenleri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)*, 4(1), 8-13.
- Koç, E. (2013). *Tüketici davranışları ve pazarlama stratejileri: Global ve yerel yaklaşım*. Seçkin: Ankara.

Köksalan, B. (1999). *Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler (Bazı üniversiteler örneği)*. (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Malatya.

Kul, Z. (2019). *Nevşehir il merkezinde çalışan kadın öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Nevşehir.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev.: Akınhay, O. ve Kömürcü, D.). Bilim ve Sanat: Ankara.

MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

MEB. (2022). 2021-2022 örgün eğitim istatistikleri açıklandı. <https://www.meb.gov.tr/2021-2022-orgun-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022)

Meşe, G. (1999). *Sosyal kimlik ve yaşam stilleri*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Mutluer, Ö. (2018). *Öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü: Bir olgubilim çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa.

Nokay, N. (2019). *Öğretmen motivasyonunun yordayıcısı olarak yaşam stili*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla.

Öçalan, M., Altay Öcal Z.ve Yörübulut S. (2013). Kırıkkale il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 58-68.

Özdemir, Y. B. (2010). *Öğretmen kimliği: Sınıf öğretmenleri üzerine sosyolojik bir çalışma: Malatya örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ.

Özkurt, C. (2018). *1980 sonrası çalışma hayatına başlayan bazı meslek mensuplarının sosyolojik açıdan karşılaştırılmalı analizi*. (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Özpolat, A. (2002). *Sosyolojik açıdan öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki yeri: (Öğretmen, öğrenci ve veli algılarına göre Zonguldak örneği)*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Ed.: Bütün, M. ve Demir, S. B.), Pegem Akademi: Ankara.

Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. (Çev.: Bayrak, D. Arslan H. B. ve Akyüz, Z.), Siyasal: Ankara.

Resmi Gazete. (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.09.2022)

Sağlam, M. ve Çiçek Sağlam, A. (2005). Öğretmenlik mesleğinin maddi yönüne ilişkin genel bir değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 317-328.

Seçer, H. Ş. (2007). *Mesleki yaşam modelinin oluşturulması ve mesleki analizlerde kullanımı*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İzmir.

Seferoğlu S. S. (2001). Sınıf öğretmenlerinin kendi meslekî gelişimleriyle ilgili görüşleri, beklentileri ve önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 149, 12-18.

Selçuk, H. E. ve Akdağ, M. (2020). Öğretmenlerin serbest zaman etkinliklerinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6 (2), 249-265.

Sezer, F., Aktan, S., Tezci, E., ve Erdener, M. A. (2017). Öğretmenlerin yaşam stilleri ve sınıf yönetim profillerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International periodical for the languages, literature and history of Turkish or Turkic*, 12 (33), 167-184.

- Sunar, L. (2015). Türkiye mesleki itibar araştırması. *Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı*, <https://tyap.net/media/f/T%C3%BCrkiye-Mesleki-%C4%B0tibar-Skalas%C4%B1-Sunumu-Son.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.01.2022)
- Sunar, L. (2020). Türkiye’de çalışma hayatı ve meslekler. *Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı*, https://tyap.net/media/f/Calisma_Hayati.pdf, (Erişim Tarihi: 19.01.2022)
- Sunar, L. (2020). Türkiye’de mesleki itibar: Dönüşen çalışma hayatı ve mesleklerin sosyal konumu. *Journal of Economy Culture and Society*, 1, 29-59. DOI: 10.26650/JECS2020-0053
- Surada, S. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri (Eskişehir ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Şenses, B. (2019). *X ve y kuşağı öğretmenlerinin çalışma değerleri ile işten keyif alma düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Şimşek A. ve Büyükkıdık S. (2015). Emekli öğretmenlerin yaşam doyumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(6), 19-41.
- Şimşek, F. (2010). *Yaşam tarzı haberciliğinin gelişimi ve statü oluşumuna etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Konya.
- Şişman, M. (2003). *Öğretmenliğe giriş*. Pegem Akademi: Ankara.
- Şişman, M. ve Acat, M. B. (2003). Öğretmenlik uygulaması çalışmalarının öğretmenlik mesleğinin algılanmasındaki etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 235-250.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (1998). *Metropolde kariyer meslekleri ve aile yapısı temelinde yaşam tarzları (Ankara örneği)*, Ankara.
- Tekışık, H. H. (1987). Türkiye’de öğretmenlik mesleği ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 24-33.

- Toruntay, H. (2011). *Takım rolleri çalışması: X ve y kuşağı üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tunç T. C., ve Ertem İ. S. (2019). Sınıf öğretmenlerinin okuma alışkanlıkları ve okumaya karşı tutumları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 256-286.
- Turan, İ. (2017). *Tarihsel süreçte öğretmenlerin toplumsal statüsündeki değişim*. İstanbul: ITEAC
- Uca, O. (2020). Mesleğin hayatı belirleme pratikleri: Bankacı ve tır şoförü örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, 1, 249-267. DOI: 10.26650/JECS2019-0055
- Ulutaş, P. (2017). *Öğretmenlerin bakış açısından öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin.
- Yalçın, S. (2016). Sınıf öğretmenlerinin mesleki memnuniyet/memnuniyetsizlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDER)*, 9(1), 1-16.
- Yokuş, E. (2021). *Konya’da tüketim kültürünün kuşaklararası farklılaşması*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Yücebaş, A. (2017). *Ankara’daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları*. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.

EKLER

EK-1: MÜLAKAT SORULARI

ÖĞRETMENLİK YAŞAM TARZININ DEĞİŞİMİ: KUŞAKLARARASI BİR KARŞILAŞTIRMA

1- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Yaşam Tarzı Belirleyicisi Olarak Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyeti, yaşı, doğum yeri, öğrenim durumu, mezun olduğu bölüm, şu anda kaçınıcı sınıfları okutmakta, aylık geliri, medeni durumu (evli ise eşinin öğrenim durumu ve mesleği, aylık geliri, varsa çocuk sayısı ve çocukların yaptıkları işler), hanede yaşayan kişi sayısı, anne ve baba öğrenim durumları ve meslekleri, kıdem yılı, şu anda görev yapmakta olduğu okulda kaçınıcı yılı, görev yaptığı ilçe, ikamet ettiği ilçe, kaç yıldır İstanbul’da yaşamakta?

2- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Öğretmen Olarak Öğretmenlik Mesleğini Nasıl Tercih Ettiği, Öğretmenlik Mesleğini Tanımlaması, Öğretmenlik Mesleğine Bakışı ve Meslekten Memnuniyeti

Öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleriniz nelerdir?

Öğretmenlik mesleğini tercih etmenizden ailenizden, akrabalarınızdan ya da yakın çevrenizden birilerinin öğretmen olması etkili oldu mu?

Bir öğretmen olarak öğretmenlik mesleği ile ilgili tecrübelerinize dayanarak öğretmenlik mesleğini nasıl tanımlayabilirsiniz?

Toplumsal hayatta öğretmenlik mesleğini icra ediyor olmanız, sizi tatmin ediyor mu?

Bugün “İyi ki de öğretmenim” diyor musunuz, yeniden bir meslek seçme şansınız olsa öğretmenlik mesleğini tekrar tercih eder misiniz?

Öğretmenlik mesleğini tavsiye ediyor musunuz?

3- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Yaşam Tarzı Belirleyicisi Olarak Meslek ve Yaşam Tarzı Arasındaki İlişki Çerçevesinde Bir Öğretmen Olarak Mesleği ile Yaşam Tarzı Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği

Bir öğretmen olarak toplumsal hayatta kendinizi neyin öğretmen yaptığını düşünüyorsunuz, sizce sizi öğretmen yapan ya da öğretmen kılan şey nedir? Bu çerçevede mesleğiniz ile yaşam tarzınız arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz ve bununla ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

4- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Yaşam Tarzı Belirleyicisi Olarak Faaliyetlerinin/Aktivitelerinin, Davranışlarının ve İlgi Alanlarının Neler Olduğu

Hobiler, sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetler çerçevesinde tiyatro, sinema, konser, opera, bale, sergi, festivaller, müzeler, sanat galerileri, doğa gezileri gibi etkinliklere katılım sıklıkları, ilgili oldukları sportif faaliyetler, dernek-sendika-kulüp-sivil toplum kuruluşları gibi üyelikler, tatil alışkanlıkları (ara tatiller, yarıyıl ve yaz tatilleri), yabancı dil bilgileri ve yurt dışına çıkıp çıkmama durumları, teknolojiyi ve bilgisayarı kullanma durumları, kullanılan sosyal medya araçları ve kullanım sıklıkları, herhangi bir takım tutup tutmama durumları, eğlenme ve dinlenme biçimleri, ne tarz müzikler dinledikleri, herhangi bir müzik aleti çalıp çalmadıkları, tüketim ve alışveriş alışkanlıkları, alışveriş tarzları ve alışveriş yaptıkları mekânlar, beslenme ve dışarıda yemek yeme alışkanlıkları, sigara ve alkol alışkanlıkları, nasıl bir giyim tarzına sahip oldukları, modayı takip edip etmeme alışkanlıkları, marka alışkanlıkları, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, ilgili oldukları alanlar ve konular, kitap okuma alışkanlıkları, ne tarz ve hangi kitapları okudukları, gazete ve dergi okuma alışkanlıkları, düzenli olarak takip edilen dizi ya da programlar, sağlık kurumu tercihleri?

5- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Yaşam Tarzı Belirleyicisi Olarak Düşüncelerinin/Fikirlerinin Neler Olduğu

Toplumsal problemler, sosyal çevre, iş hayatı, ekonomi, siyaset, din, eğitim, gelecek gibi farklı konular hakkındaki düşünceleriniz nelerdir ve hayata nasıl bakıyorsunuz?

Öğretmen maaşlarından memnun musunuz ve birikim yapabiliyor musunuz?

Gelirinizi nasıl harcıyorsunuz ve en çok hangi alanda harcamalar yapıyorsunuz?

Öğretmen maaşıyla almış olduğunuz herhangi bir ev-araba-yazlık-mal mülk var mı?

Yaşam tarzınıza göre kendinizi hangi sosyal sınıfa ait hissediyorsunuz?

6- Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Bir Öğretmen Olarak Nasıl Yaşadığı ve Yaşamından Memnuniyeti

Bir öğretmen olarak nasıl yaşıyorsunuz, nasıl bir yaşam tarzına sahipsiniz?

Yaşamınızdan memnun musunuz?